

UDGIVET AF FORENINGEN FOR KIRKEGAARDSKULTUR
REDIGERET AF HAVEARKITEKT JOHANNES THOLLE

VORE KIRKE GAARDE

11. AARGANG + APRIL 1934

1

NÆSTE HEFTE UDKOMMER I JULI MAANED

Nummerpæle af Jern til Gravsteder

anbefales Kirkegaardsbestyrelser
som mest holdbare.

Leveres fragtfrit til enhver Jernbanestation i Danmark.

Aktieselskabet

M. Seest's Jernstøberi og Maskinfabrik.

Telefon 3216-3217. Aarhus. Telefon 3216-3217.

Mønster-
beskyttet

**Vedligeholdelses- og
Nummerskilte til
Kirkegaarde**

Kemisk graverede Zinkskilte
paa galv. Jernstang

H. BAADÉ
Raadmandsg. 58, København N
Tel. C. 11881 — Tega 2495

ALTERLYS

*i alle Størrelser
og iøvrigt*

*Stearinlys og Vokslys
af enhver Art.*

ASP-HOLMBLAD

STEARINLYSFABRIKER

KØBENHAVN

Altersærkalke
Alterstager og Lys
Alterbeklædning
Grundtvigstager
Lysekroner
Messehageler
Præstekjoler
Præstekraver
Titusstager m. m.

Dansk
Paramenthandel
Gothersgade 115, Kbhvn.
Tlf. Byen 4558

Den rigtige

Kirkegaardsprotokol,

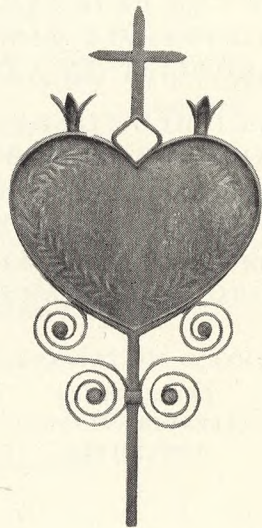
beregnet for Købstads- og Landsbykirkegaarde, anbefalet af Kirkeministeriet,
Danmarks Provsteforening m. fl. — Pris 30 Kr. pr. Stk. og 55 Kr. pr. Par,
(Rabat til Medlemmer 5 Kr. pr. Protokol). Tilsendes ved Henvendelse til

Foreningen for Kirkegaardskultur.

Malthe Bruuns Vej 3, København F.

VORE KIRKEGAARDE

UDGIVET AF
FORENINGEN FOR KIRKEGAARDSKULTUR

II. AARGANG * 1934-36

REDAKTØR:
HAVEARKITEKT *JOHANNES THOLLE*

REDAKTIONSUDVALG:
ARKITEKT *C. E. BAUDITZ*
INSPEKTØR *CHR. BECK SKRYDSTRUP*
STENHUGGERMESTER *HANSEN GLEM*
KIRKEGAARDSGARTNER *J. GRAVESEN*

UDGIVET MED TILSKUD FRA
KIRKEMINISTERIET, LANDBRUGSLOT-
TERIET, DEN DANSKE PRÆSTEFOR-
ENING, ROSKILDE DOMKIRKE, ROS-
KILDE SPAREKASSE SAMT FREDE-
RIKSBORG AMTS SPAREKASSE

TRYKT I THOMSENS BOGTRYKKERI, HOLSTEBRO
CLICHEER FRA
KØBKES REPRODUKTIONSANSTALT
KØBENHAVN

*

TITELVIGNET:
SMEDEJERNSGRÅVMÆLE FRA PEDERSBORG KIRKEGAARD, SJÆLLAND

INDHOLDSFORTEGNELSE

* betyder illustreret.

Forfatterregister:

* Andersen, J. P., Havearkitekt: Urnehave paa Kolding Kirkegaard	S. 30-32
* Bartholdy-Møller, A. J., Pastor: Indledningsord til Mødet i Aalborg 7. Juni 1934	S. 11-13
* Erstad-Jørgensen, E., Havearkitekt: Udvidelse af Kirkegården i Assens	S. 1-2
* Garboe, A., Dr. phil., Forstander: Forsvindende Gravskikke fra en Ø i Storebælt	S. 33-35
- - - Fra de gamle Kirkegaarde	S. 62-64, 67-69
* Hansen Glem, Karl, Billed- og Stenhugger: Om vor Tids Gravmæler	S. 6-7
Hilsoe, A., Overassistent: De sidste Papirer	S. 61-62
- - - Et Par Gravstedsplanter	S. 71
* Madsen, Herman, Maler: De gamle smedede Gravmæler	S. 57-61
* Malchow Møller, L., Stadsingeniør: Holbæk Krematorium	S. 9-11
* Nielsen, Falmer, Havebrugskandidat: Kirkegaardens Træer, Pyramideegen	S. 65-67
* Nielsen, Jens, Graver og Kirkeværge: Vissenbjerg Kirkegaard	S. 2-5
* Packness, E., Arkitekt, kgl. Bygningsinspektør: Kirke og Kirkegaard	S. 25-28
* Paludan, Hans Aage, Bibliotekar: Gravgaden i Pompeji	S. 39-40, 44-46
- - - Romerske Kirkegaarde	S. 13-16, 18-20
* Quist, Eigil, Undergartner, Havebrugskandidat: Klinkegrave	S. 70
* Raahauge-Askegaard, O., Kirkegaardsinspektør: En Kranseplads ved Krematorium	S. 46-47
- - - Krematoriet i Odense	S. 35-37
Redaktionen: Danske Kirkegaarde i 1933	S. 8
- - - 1934	S. 39
* - - - Nyere Gravmæler	S. 20-21
- - - Om Urnebegravelser	S. 48
* - - - Protokollering af Begravelser	S. 17-18
Schmidt, August F., Højskolelærer: Tro og Sagn om Kirkegaarde	S. 22-24, 37-38
* Skrydstrup, Chr. Beck, Kirkegaardsinspektør: Udvidelse af Københavns Kirkegaarde	S. 49-55
Staining, Olga, Fru: Blomsten til vore Døde	S. 30
* Tholle, Johannes, Havearkitekt: Udvidelse eller Nyanlæg?	S. 41-44

Emneregister:

Assens, Udvidelse af Kirkegården i	S. 1-2
Begravelser, Protokollering af	S. 17-18
Blomsten til vore Døde	S. 30
Forsvindende Gravskikke fra en Ø i Storebælt	S. 33-35
Gamle Kirkegaarde, Fra de	S. 62-64, 67-69
Gravgaden i Pompeji	S. 39-40, 44-46
Gravmæler, De gamle smedede	S. 57-61
Gravmæler, Nyere	S. 20-21
Gravmæler, Om vor Tids	S. 6-7
Gravstedsplanter, Et Par	S. 71
Holbæk Krematorium	S. 9-11
Indledningsord ved Mødet 7. Juni 1934	S. 11-13
Kirke og Kirkegaard	S. 25-28
Kirkegaarde i 1933, Danske	S. 8
Kirkegaarde i 1934, Danske	S. 39
Kirkegaarde, Romerske	S. 13-16, 18-20
Klinkegrave	S. 70
Kolding Kirkegaard, Urnehave paa	S. 30-32
Krematorium, Holbæk	S. 9-11
Krematorium i Odense	S. 35-37
Krematorium, Kranseplads ved	S. 46-47
Københavns Kirkegaarde, Udvidelse af	S. 49-55
Nyanlæg, Udvidelse eller	S. 41-44
Odense, Krematoriet i	S. 35-37
Papirer, De sidste	S. 61-62
Pompeji, Gravgaden i	S. 39-40, 44-46
Protokollering af Begravelser	S. 17-18
Romerske Kirkegaarde	S. 13-16, 18-20
Tro og Sagn om Kirkegaarde	S. 22-24, 37-38
Udvidelse af Københavns Kirkegaarde	S. 49-55
Udvidelse eller Nyanlæg	S. 41-44
Urnebegravelser, Om	S. 48
Urnehave paa Kolding Kirkegaard	S. 30-32

FORTEGNELSE OVER ILLUSTRATIONERNE

I. Kirkegaardsplaner: Fig. 1, 2, 27, 48, 49, 51.

II. Prospekter (Indlandet):

Aal.....	Fig. 25
Agersø.....	Fig. 28-31
Asnæs.....	Fig. 39
Borup.....	Fig. 66
Broager.....	Fig. 37
Dybbøl.....	Fig. 22
Harreslev.....	Fig. 24
Holbæk.....	Fig. 9
København.....	Fig. 42-46, 50
Roslev.....	Fig. 40
Starup.....	Fig. 65
Tibirke.....	Fig. 74
Turø.....	Fig. 64
Vissenbjerg.....	Fig. 3-7

Prospekter (Udlandet):

Pompeji.....	Fig. 36
Rom.....	Fig. 17-18

III. Enkelte Gravsteder: Fig. 26, 29-31, 66, 69-72.

IV. Gravmæler: Fig. 8, 20, 21, 29, 51-63, 69.

V. Ligkister: Fig. 10.

VI. Urner: (Ingen).

VII. Indhegninger og Indgange: Fig. 25, 38, 40.

VIII. Planter og Dekorationer: Fig. 24, 26, 41, 67, 68, 69-73.

IX. Kapeller og Krematorier: Fig. 3, 9-16, 32-35.

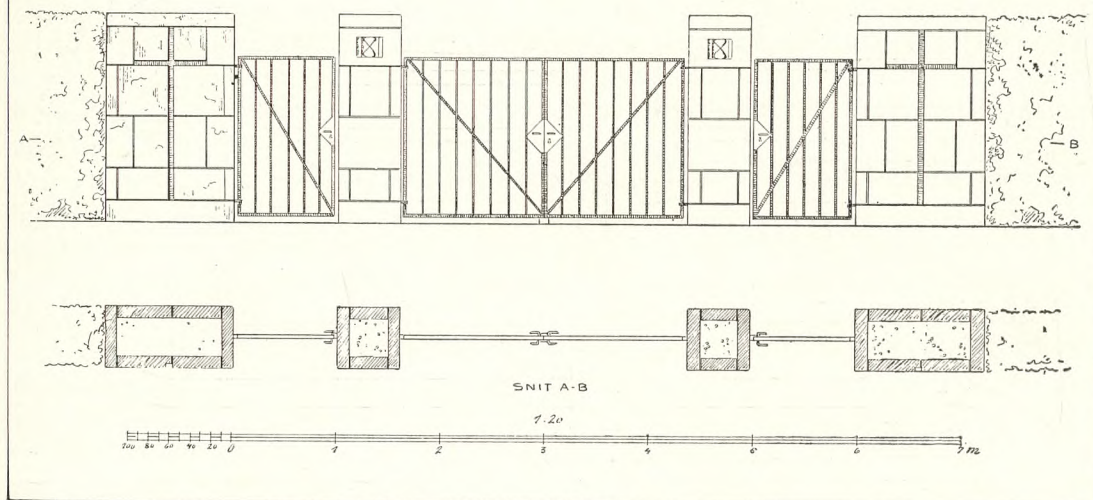
X. Vandkummer: Fig. 50.

XI. Opvarmning: (Ingen).

XII. Andre Illustrationer: Fig. 19, 23, 41.

Rettelser:

Figurnummer 51 og 52 er brugt 2 Gange, hvorfor de efterfølgende Tal viser
2 Nr. for lidt, og det samlede Antal Billeder bliver 76.

Udvidelse af kirkegården i Assens.

Af Havearkitekt E. Erstad-Jørgensen.

Nu da frosten er af jorden er det hensigten at påbegynde anlæget af den udvidelse af Assens kirkegård, der først i løbet af nogle år vil være en nødvendighed; en priselig skik ikke at vente til den ellefte time men sørge for at den nye kirkegård allerede på indvielsesdagen fremtræder i værdig skikkelse med klippede hække og med træer og buske i god vækst.

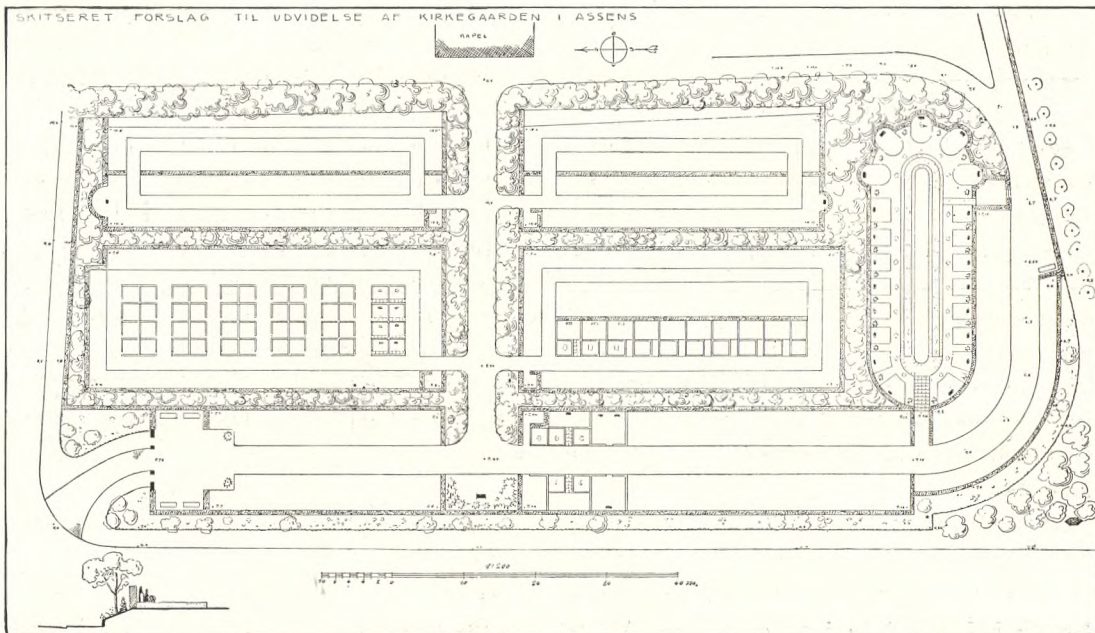
Det markstykke på hvilket udvidelsen i Assens skal finde sted skråner 5-6 m fra den gamle kirkegård mod vest og syd, og der ligger en ret god kørevej fra Møllevej vinkelret op til midten af kapellet.

Da arealet er altfor stærkt skrånende til en slet og ret inddeling i gravsteder og gange har en terrassering været nødvendig, og planen går da ud på at udføre hver enkelt terrasse som en særlig lille afdeling, en gravgård, der indkredses af høje hække, og at udligne højdeforskellen mellem terrasserne indbyrdes ved ikke synlige skråninger mellem hækkene.

Det er da meningen at tilplante disse nord-sydgående jordstrimler med letløvede træer som robinier, røn, sophora o. l. og på den måde få de enkelte gravgårde omgivet af træer til læ og hygge.

Langs de omgivende gader er der regnet med en halv meter høje stengærder yderst, bag disse skråninger der dels tilplantes med lysløvede træer dels med lave stauder mellem sten, vilde roser, kristtorn o. l. og øverst oppe høje hække med ståltrådsfletværk som det egentlige hegn. Indgangsporten er henlagt til det nordvestre hjørne, hvor kørebanen kan få svagere stigning, og medens den gamle kørevej bøjer af op imod kapellet og den gamle kirkegård, fortsætter den brede vej parallelt med vestgrænsen, bøjer mod øst og slutter sig til kørevejen på den gamle kirkegård. Fra denne kørevej er direkte adgang til de forskellige afdelinger, ved hvis indgang er indrettet pladser til affaldskasser og til vandbeholdere med tilledning og spildevandsafløb.

1. Laageparti til Kirkegaarden i Assens.

2.

Medens de øvrige gravgårde er inddelt på almindelig vis, er det hensigten at søge tilvejebragt en særlig stemningsfuld gravgård på den søndre terrasse. Hele arealet tænkes her udlagt med græs. Flisestier med en mellemliggende ganske lav rosenrabat fører rundt til de ret store gravsteder, der ikke indhegnes, kun må have et enkelt opstående monument bagest ved hækken, og som kun må tilplantes med lave blomsterplanter (roser, stauder e. l.). Den omgivende høje hæk af lysgrønne Thuja o. fastigiata afbrydes på regelmæssig måde af sortgrønne søjletaks, og skrænterne der rejser sig mod nord og øst vil blive tilplantet med guldragn og andre høje blomsterbuske. Rabatterne på hver sin side af den gamle kørevej beplantes med kinesiske syrener. Den høje hæk langs gaderne bliver plantet af bøg, medens hækkene inde på selve kirkegården bliver af stedsegrønne arter.

Indgangspartiet udføres af kunststen med smedejerns køre- og ganglåger.

Vissenbjerg Kirkegaard.

Af Graver og Kirkeværge Jens Nielsen.

Vissenbjerg Sogn er det største Landsogn paa Fyn, og som Følge deraf er Kirkegaarden ogsaa efter Landsbyforhold meget stor.

Den var tidligere (i Lighed med de fleste andre Kirkegaarde paa Landet) ret planløs anlagt; men i den Henseende er der i Løbet af de sidste 25 Aar sket en betydelig Forandring. I 1904 blev der ansat en Kirkeværge, som tillige blev Graver. Samtidig blev der lagt et nyt Stykke Jord til Kirkegaarden, og det blev besluttet, at der skulde arbejdes efter en bestemt Plan. Den ny Graver og Kirkeværge tog med Iver og Lyst fat paa sin Gerning og fik ogsaa gjort en god Begyndelse, men efter 4 Aars Forløb blev han træt af Arbejdet og rejste bort.

2. E. Erstad-Jørgensen: Udvidelse af Assens Kirkegaard.

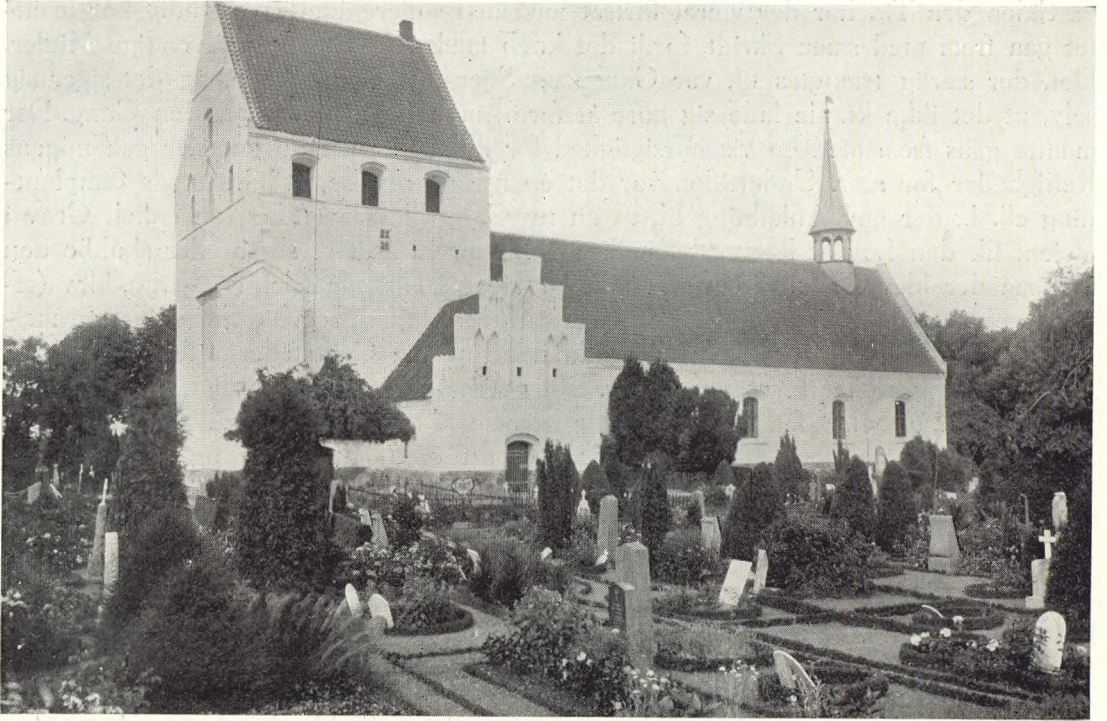
Siden den Tid har der været fortsat med at regulere, idet man stadig har maattet gaa frem med smaa Skridt, fordi det kneb med at skaffe de nødvendige Midler. Det, der særlig trængtes til, var Gange og Stier mellem Gravene, og det siger sig selv, at det ikke kunde lade sig gøre at føre saadanne igennem paa een Gang. Der maatte gaas frem med en vis Forsigtighed for ikke at støde nogen eller gaa nogens Rettigheder for nær. Undertiden var det en ny Begravelse, et Gravsteds Omplantning ell. l., der gav Anledning til, at en ny Gang blev lavet. Laa en enkelt Grav i Vejen, fik den Lov at ligge, til Familien selv gav Lov til at sløjfe eller skubbe den ind, saa der blev Plads. Et Stykke, som var lagt til Kirkegaarden i 70-erne, blev (efterhaanden som de gamle Grave forfaldt og blev sløjfet), reguleret med Gange mellem hver 2. Række Grave. Hvor der ikke uden at gaa Gravstederne for nær, kunde blive en Gang, er der lavet smaa Stier. Dette Arbejde er knap færdigt, men det ventes, at man i Løbet af faa Aar vil kunne komme til ethvert Gravsted paa den gamle Kirkegaard uden at betræde andres. Der er nu 1786 Al. Gange og 800 Al. Stier mod ialt 650 Al. i 1910.

I 1916 blev der bygget et Ligkapel lige op ad Kirkegaarden, hvormed det danner et smukt Hele (se iøvrigt Billederne S. 4-5).

Ved al Omlægning er der taget størst muligt Hensyn til det gamle for at bevare saa meget som muligt af det, til der kunde komme noget nyt i Stedet. 1929 fik Kirkegaarden et Regulativ, hvilket bl. a. bevirkede, at man fik de nødvendige Midler til Arbejdet i Fremtiden. Kortet over Kirkegaarden er fra 1896, men det er til Dels omreguleret i 1925, og samtidig blev det sidst tillagte Stykke kortlagt under anden Gruppebetegnelse. Ved Kirkegaardens Vestside er for faa Aar siden tilkøbt et større Areal, som er blevet tilplantet og med Tiden vil komme til at danne et haardt tiltrængt Læbælte. I dette Anlæg er der en Slags Mindeplads, hvor gamle bortfjernede Gravmonumenter efterhaanden vil blive opstillede, saaledes at de ikke, som hidtil er sket, helt bortkastes.

3. Ligkapel paa Vissenbjerg Kirkegaard.

4.

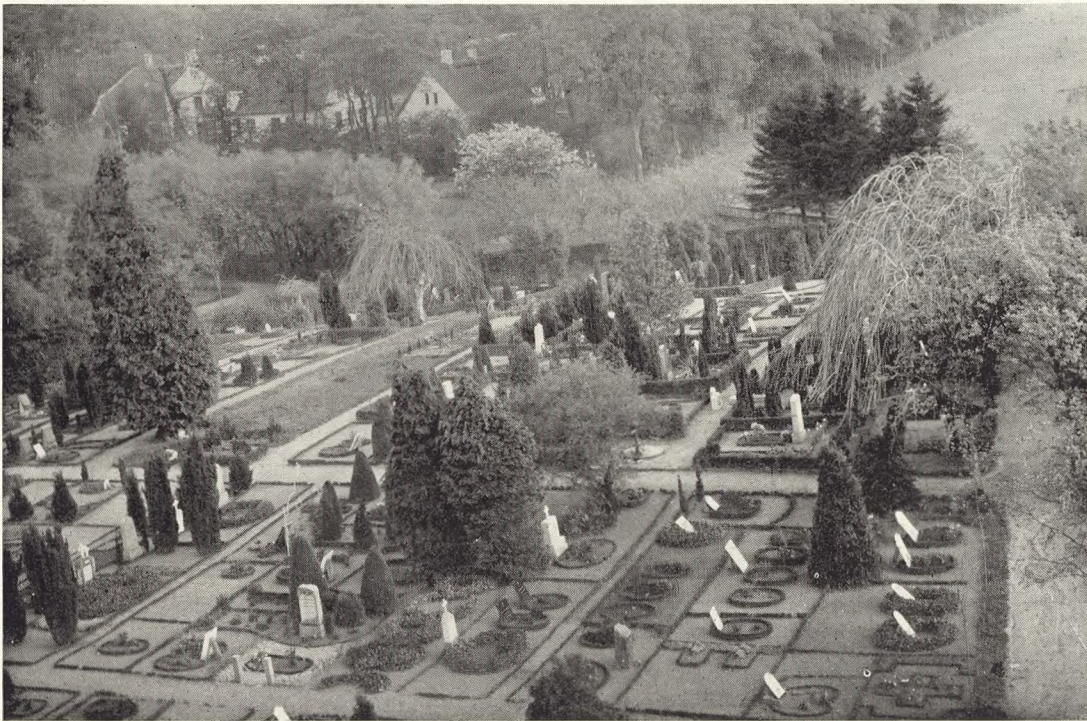
5.

4. Vissenbjerg Kirke.

5. Parti af Vissenbjerg Kirkegaard.

6.

7.

6. Parti af Vissenbjerg Kirkegaard med Ligkapellet i Baggrunden.
7. Samme med Præstegaarden i Baggrunden.

8.

Om vor Tids Gravmæler.

Af Billed- og Stenhugger Karl Hansen Glem.

Der har fra mange Sider været slaæet til Lyd for at frembringe smukkere Gravstene til Anvendelse paa vore Kirkegaarde, men dette er en saadan Opgave, der ikke er saa ligetil. Det klares ikke med en Henviisning til de gode gamle Mindesmærker fra Aar tilbage, hvoraf en Del endnu findes velbevarede paa vore ældste Kirkegaarde; thi man kan ikke sidestille den Tid med Nutiden; gamle Gravstene er ofte tegnet af Datidens Kunstnere, medens vore nuværende Gravstene er blevet en udpræget Handelsvare og frembringes af Haandværkere og Handelsmænd, og dette har saa godt som ødelagt al Stil i Gravstenene.

Der bør i vor Tid vises mere Omhu og Forstaaelse ved Producingen af Gravsten; det maa ikke være Producenterne nok, at Publikum gerne vil købe de smag-

8. Forskellige Typer paa oprette og liggende Gravsten.

løse Gravstene, der produceres, thi Kunderne har intet Ansvar for Stenens Udseende; de køber som Regel ud fra det, der findes i den Forretning, hvor de handler, dette Ansvar hviler udelukkende paa Producenterne, og derfor er det disses Pligt at skaffe sig bedre Tegninger og Modeller at arbejde efter.

En Gravsten maa ikke være en intetsigende og ligegyldig Sten, hvori der blot er indhugget et Navn, ej heller et mislykket Forsøg paa at kopiere en eller anden gammel Stilart; Gravstenene i vor Tid bør være et Udtryk for vor Tids Arkitektur og Billedhuggerkunst. Hvorfor skal man finde disse tilfældigt formede Gravstene, naar de lige saa godt kunde have været tildannet i et smukt Forhold i Højde og Bredde. Hvorfor ikke bruge Passer og Lineal, saa man faar nogle virkelig runde og lige Linier i Stedet for disse valne, bløde Former? F. Eks. finder Fagmanden mange Sten paa Kirkegaardene, hvis abnorme Facon tydeligt fortæller, at i det Tilfælde har Raa-stenens tilfældige Form dikteret den færdige Stens Udseende; dette er at gaa baglæns.

Selv det rent haandværksmæssige er det ofte meget sløjt med, og det er en Misforstaaelse, naar en Masse Sten staar som en ligefrem Prøve paa forskellige Behugningsgrader, de fleste Gravsten er fint behandlet paa Forsiden, lidt ringere paa Siden og ofte slet ikke paa Bagsiden; en ensartet Behandling over det hele giver Stenen et meget smukkere Præg, lad det saa være grov eller fin, men dertil kommer, at det bør altid være et smukt udført Stykke Haandværk; der findes meget daarligt overalt; men dette har tillige sin Aarsag i, at der fuskes meget i Stenhuggerfaget.

Skal man smykke en Sten med Dekoration, bør dette være værdifuldt og ikke tilfældige Sløjfer og Kruseduller, som man tit ser kan tage en saadan Overhaand, at det bestemmer hele Stenens Form. Her har vi et udmærket Forbillede i Fortidens Gravstene, hvor der i rigelig Mængde er anvendt alle Slags Symboler, hvilke kan være meget smukke.

Noget som ligeledes bør ændres meget er Skriften paa Stenen; det er grusomt at se, hvor der mange Steder fuskes med Skrift; en god Skrift kan bøde meget paa et daarligt Monument, men til Gengæld kan en daarlig Skrift ødelægge en god Sten. En Arkitekt skrev engang omtrent saaledes: „Menneskeheden behøver kun 27 Bogstaver og 10 Tal til at udtrykke sig paa alle Sprog, hvor burde vi ikke kæle meget mere for dem“. Og det er sandt. Man bør tage mange Hensyn, naar man skal lave en Inskription i en Gravsten; for det første skal man vælge Skrift, som passer til Stenen saavel i Materiale som Størrelse; ofte ser man en tynd Skriveskrift hugget i en grovhugget Flade eller Marksten; det er misforstaaet; til en grov, tung Sten hører en solid Skrift. Dernæst skal Skriften anbringes med Forstaaelse i Forhold til Stenen og ikke spredes tilfældigt ud over Fladen. Bogstaverne bør ogsaa være hugget smukt og dybt i Stenen (eller stærkt fremhævet) og ikke, som man tit ser, kun krattet lidt i Overfladen.

Man bør søge at skabe smukke Gravstene saa meget mere nu, hvor Gravstenenes Tal paa Kirkegaardene bliver større og større, da nu enhver sætter Gravsten over de afdøde, og tillige da der nu vises meget større Omhu for Anlægning og Beplantning af vore Kirkegaarde. Maalet bør være: at vore Kirkegaarde faar et roligt stilfuldt Præg, saa de kan stemmes med den Alvor, hvormed man færdes der.

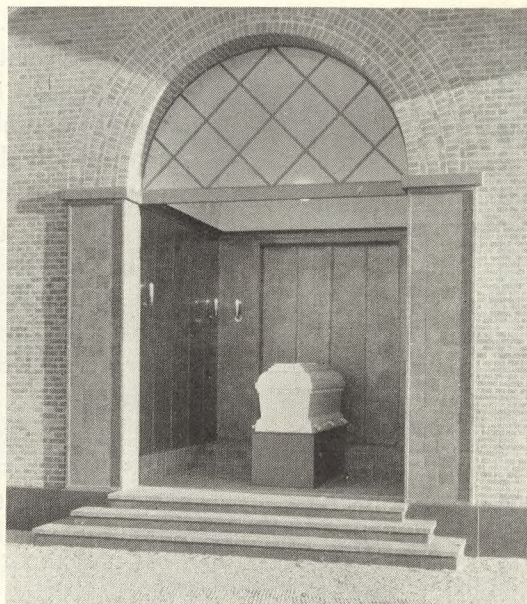
Danske Kirkegaarde i 1933.

Hvad der under denne Overskrift i Fjor blev udtalt om den økonomiske Krise, svigtende Kirkeskatter, Kreditvanskeligheder m. m. maa siges at gælde endnu, ja for visse Kirkers Vedkommende er Forholdene utvivlsomt blevet yderligere strammet. De Steder, hvor man skrider til Udvidelser eller Nyanlæg af Kirkegaarde, før det er strengt nødvendigt, er at regne for rene Undtagelser, og ofte er Trangen til nye Gravpladser saa stor, at Kirkegaardsudvidelser etc. maa tages i Brug, før de er helt færdige og saaledes naturligvis ogsaa længe før de præsenterer sig fra deres bedste Side, og Beplantningen er vokset op. Der har været i hvert Fald en enkelt Kirkegaard, hvor man har været saa sent paa Færde med Udvidelsesarbejder, at man for overhovedet at kunne begrave de Døde har maattet ting sig Plads til Grave i Familiegravsteder, uden Hensyn til Slægtskab m. m., – et ganske utilbørligt Forhold, som forhaabentlig ikke faar Gentagelser.

Af foretagne eller projekterede Nyanlæg og Udvidelser fra 1933 skal nævnes følgende, som er kommet til Redaktionens Kundskab:

Aal, Aidt (Licitation 28. Juli), Asmild, Astrup, Bramminge, Brande, Ejstrup, Felldingbjerg, Frederikssund, Gentofte „Mariebjerg“ (Kommunegartner *G. N. Brandt*), Gjørding, Grenaa (se „V. K.“ X S. 5–6), Horsens („V. K. VII S. 25–29), Hyllinge, indviet 5. Marts („V. K.“ X S. 22–24), Høsterkøb, indviet 10. Juni („V. K.“ X S. 41–44), Jyderup, Kalundborg (Havearkitekt *Emil Böttiger*; Licitation 8. Marts 1933, indviet 3. Januar 1934), Lindholm („V. K.“ X S. 57–58), Løgumkloster, Nykøbing S. (Havearkitekt *Johannes Tholle*), Nøddebo, indviet 18. Oktober, Ringsted, Silkeborg, Skodborg, Slagelse „St. Mikkel“, Spærring, Stege, Sønderborg, Taastrup Nykirke, Terndrup (Landinspektør *Bøgeholt-Laursen*), Toksværd, Tolstrup-Stenum, Vejlbjby, indviet 9. Juli („V. K.“ VIII S. 39–40), Vivild, Vrens og Øster-Hjermitslev.

Endvidere kan anføres en Del andre Begivenheder. I Middelfart har man flyttet Kriegermonumentet til en anden Kirkegaard. Randers Kirkegaarde er overgaaet til Kommunen, og en ny økonomisk Ordning er indført i Roskilde. Urnehaver er under Udførelse eller projekteret paa Kirkegaarde i Kalundborg, Nyborg, Nykøbing F., Varde og Vejgaard. Ligkapel er opført i Bogense, Krematorier indviet i Kolding (3. September, Arkitekt *Svane*) og Næstved (14. September) og under Opførelse i Gentofte, Helsingør og Horsens samt Holbæk (Arkitekt *Marius Pedersen*). Bispebjerg Krematorium er udvidet betydeligt (Arkitekt *Holger Jacobsen*). I Korsør er opført Graverbolig. – Retten har afsagt Dom angaaende Begrebet „Sømmelig Begravelse“ (refereret under 22. Februar) og angaaende Retten til at ændre Navn paa Gravsten (18. November). Kontorchef *Jung*, der var Leder af Frederiksberg Begravelsesvæsen, døde og efterfulgtes af Sekretær *Kalckar*. Til Inspektør ved Sundby Kirkegaard og Krematorie udnævntes 1. November Krematorieassistent *Carl A. Jensen*. – Foreningen af Kirkegaardsinspektører og Gravere afholdt Aarsmøde og Generalforsamling 14.–15. Aug.

9.

10.

Holbæk Krematorium.

Af Stadsingeniør L. Malchov Møller.

I 1924 fuldførtes Holbæk Assistens Kirkegaard. I Slutningen af 1928 blev Kirkegaardens Kapel indviet. Beskrivelse af Kirkegaard og Kapel er offentliggjort i „Vore Kirkegaarde“ April 1929. Et Ønske fra Ligbrændingsforeningen om Indretning af Krematorium i Kapellet kunde dengang ikke gennemføres, og Kapellet blev indrettet uden Plads til fremtidig Ovn. Et Krematorium maatte derfor bygges i en særlig Bygning, og der blev – Vest for Kapellet – afsat Plads hertil.

Kirkegaardens Form er et Rektangel, ca. 70×260 m med Længderetning Nord-Syd. Kapellet er bygget axe-ret paa Arealets Midte, Kirkegaardens højeste Parti. Det har Hovedindgang og Forplads mod Nord. Mod Syd er der anbragt en anden Dør til Udbæring af Kister til den sydlige Del af Kirkegården. Fra en mindre Plads udenfor denne Dør fortsættes Kapellet's Midtlinie gennem en Allé mod Syd.

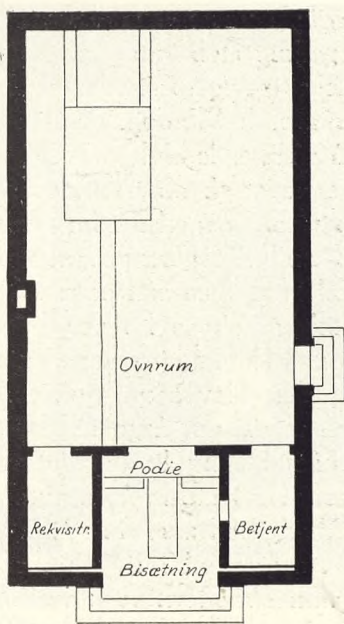
I 1932 – 33 gennemførtes Krematoriets Bygning. Opgaven var meget bunden. Krematoriet skulde som sagt rummes i en selvstændig Bygning, men maatte, Ovnen fra-regnet, ikke koste mere end ca. 20,000 Kr. Til Trods for dette, meget begrænsede Budget, ønskede man dog at udstyre Krematoriet værdigt.

Den Plan, man vedtog, og som nu er gennemført, gik ud paa følgende:

Man opgav den til Krematoriet oprindeligt afsatte Plads, og lagde dette helt mod Syd, for Enden af og som Point de vue for den allerede anlagte Allé, saaledes at Kisten bæres i ret Linie fra Kapel til Krematorium. Dette bestaar af Kisterum, Ovnrum med Plads til 2 Ovne og to smaa Betjeningsrum ved Siden af Kisterummet. Der er ikke indrettet Kolumbarium; men det er Mening, naar der til sin Tid skal opføres en Hegnsmur mod Syd, at lade denne forsyne med Urnenicher ind imod Kirkegården.

Kisterummet er 3×3 m, helt beklædt med Kobber og forsynet med Bronze-Skydedøre. Det er netop stort nok til – uden Kniberi – at rumme Ligbærerne og Kisten,

9. Krematoriet set fra Kapellet. 10. Bisættelsesrummet.

11.

men kan ikke modtage Følget, der samles paa Pladsen foran Krematoriet. Efter at Bærerne er traadt tilbage, træder Præsten ind, og Jordpaakastelsen foretages her, medmindre den allerede er foregaaet i Kirke eller Kapel. Naar Højtideligheden er endt, skydes Dørene for, og Følget tager foran Krematoriet Afsked med de Efterladte.

Man har paa denne Maade helt paralleliseret Ligbrænding og Jordbegravelse.

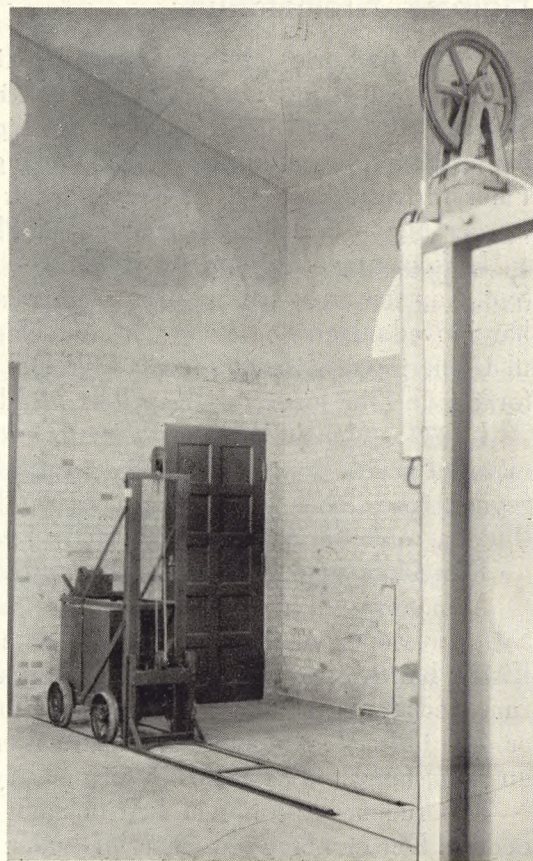
Højtideligheden kan foregaa i Hjemmet, i Kirken eller i Kapellet, medens Indvielsen til Legemets Udslettelse sker der, hvor Udslettelsen skal finde Sted, en klar, smuk og selvfølgelig Ordning, og man har opnaaet, at Krematoriet er lige vel egnet til Bisættelse fra Holbæk Kirke og udenbys Kirker som fra Kapellet, hvilket er af Betydning, da mange Bisættelser maa paaregnes ikke at kunne ske herfra, og endelig har det været muligt, til Trods for den dyre Kobberklædning af Bisættelsesrummet, Bronzedørene, Kobberdækning af Tag og Afsætning af Plads til endnu en Ovn, at holde Byggeprisen, inclusive Arkitektens Honorar, nede paa 22,000 Kr. – Ovnrummet er udført med Murstensgulv og blanke Murstensvægge. Ovnen er dansk, – dansk Konstruktion og danske Materialer. Indsætningsvognen er bygget efter et nyt Princip, idet Armene ved en Hejseanordning bevæges fra Gulvhøjde til Indsætningshøjde, hvorved man opnaar, at Vognen optager en minimal Plads, naar den ikke bruges. Den har vist sig at virke fortræffeligt.

Krematoriet indviedes den 20. Marts, og den første Brænding fandt Sted Dagen efter.

Krematoriet er bygget af Arkitekt *Marius Pedersen*, Holbæk.

Murerarbejdet er udført af Murermestre *Christoffersen & Frederiksen*, Holbæk, Kobberarbejdet af Blikkenslagermester *Carl Thoudal*, Holbæk, Skydedørene af Smedemester *Oluf Schäbel*, København, og Ovnen, der er skænket af Dansk Ligbrændingsforening, af Ingeniør *S. N. Markussen*, Helsingør. Det bør tilføjes, at smukkere Arbejde ikke kan fremskaffes.

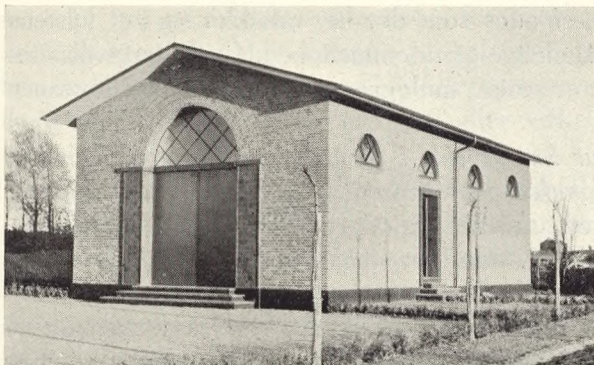
12.

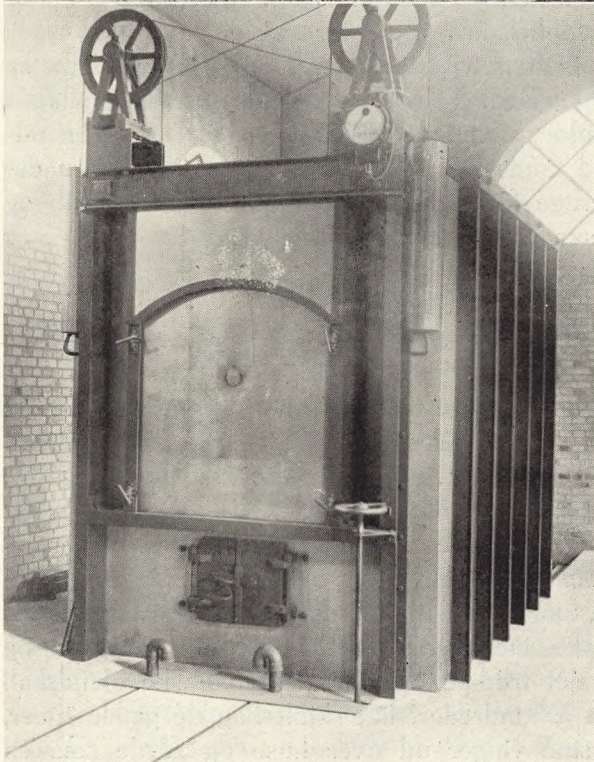
12.

11. Plan af Krematoriebygningen. 12. Indføringsvognen paa Plads.

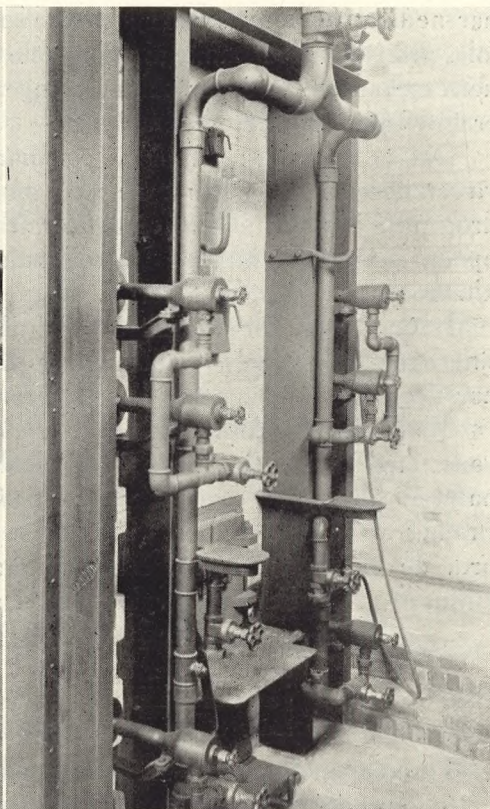
13.

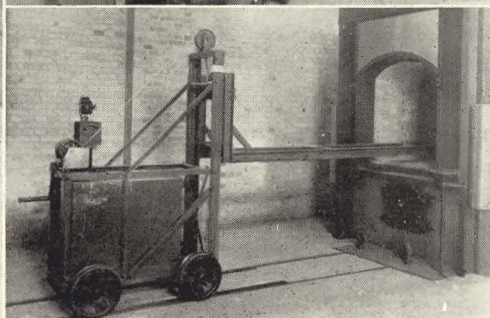
14.

15.

16.

Indledningsord ved mødet i Aalborg 7/6 1934. Af Pastor A. J. Bartholdy Møller.

I foreningens navn („Foreningen for Kirkegaardskultur“) lægger man uvilkårlig mærke til de to ord: *kirke* og *kultur*. Kirken består af dem, der bygger deres liv på Jesus Kristus og hans evangelium. Ved kultur går vore tanker i retning af opdyrkning, udfoldelse og forædling. Kultur er beslægtet med civilisation; men er noget dybere og værdifuldere. Ved civilisation drejer det sig mest om de tekniske fremskridt, hvorpå vor tid er så rig. Ved kultur – i denne forbindelse et folks kultur – tænker vi på arbejdet med at gøre sig jorden underdanig og udnytte de kræfter, Skaberen

13. Krematoriet. 14. Ovnens. 15. Ovnens Bagside med Gasfordeler.

16. Vognen i Indsætningsstilling.

har nedlagt til menneskelivets berigelse, således som det har udviklet sig i et bestemt folk, præget af dets tankegang og hele sjælelige ejendommelighed. Overfor civilisationens mekaniske præg er kulturen noget organisk, muldgroet og levende. Civilisationen er international, kulturen national. —

Det er lykkeligst, når *kirke og kultur kan arbejde i forståelse og harmoni*. Der har været tider, da de fromme så med ængstelse på kulturen, unddrog sig sine opgaver, drog ud i ørkenen eller gik i kloster. Men, underligt nok, groede der netop i klostrene op en særpræget kultur. Det var munkene, der lærte os havedyrkning; og i læ af klostrene har man først lært at hegne og plante de dødes have.

I vor tid er der adskillige tegn på, at kulturen vil løsrive sig fra kirken og gå sine egne veje, tildels i modsætning til kirken og dens budskab. Den gudløse kultur har dog ingen velsignelse; den bygger Babelstårne og fører til sammenbrud.

Men også *for kirken er det et tab, når kulturen ikke kan gro indenfor dens hegn* og være med til på sin måde at forherlige Gud. Ti alle de kræfter, der er nedlagt i naturen såvelsom i menneskeåndens snilde, stammer fra lysenes fader og er en udstråling af hans herlighed. „Glæden ved Guds grønne jord, glæden ved Guds nådeord, de vil ikke kriges“. Denne inderlige forbindelse mellem kirkens budskab og kulturen er træffende udtrykt, når vi synger om Guds kærlighed:

Den er alt det godes rod, den er alt det sandes kilde,
den udvælder årle, silde i en klar og dejlig flod,
gennemstrømmer livet stille, gør det frugtbart, smukt og rigt,
lader himlens stråler spille på dets blomster yndeligt. —

Foreningen for kirkegårdskultur vil gerne være med til *her at bygge bro*. Og på dette område ligger der en naturlig og velsignelsesrig *opgave for menighedsrådene*. Ti meget af, hvad disse har at gøre med, falder ind under kirkens kulturopgaver. Særlig gælder det tilsynet med kirker og kirkegårde.

Om vore gamle *kirker*, særlig landsbykirkerne, tør det nok siges, at de er på bygningskunstens områder den *rigeste kulturarv*, der er os overleveret. De er i enestående grad med til at præge landet, står så vel i fod som groet op i landskabet. Det gælder øernes hvide eller røde kirker med deres hjemlige tårne, trappegavle og blændinger. Stemmende så godt med det frodige og afvexlende danske ølandskab ligger kirken der, som den har ligget i århundreder, lidt skjult bag de gamle træer, højt og midt i landsbyen, bredende sine vinger ud over huse og gårde som en kyllingemor.

I det store og hele tør det vist siges, at menighedsrådene har røgtet deres hverv med ansvarsfølelse og troskab, så kirkerne baade m. h. til vedligeholdelse og udstyr har vundet ved at være lagt ind under menighedsrådene. Ikke mindst har der lydt lovord om de jydskes menighedsråd for deres interesse og offervilje.

Men også *kirkegårdene* frembyder vigtige opgaver. Der knytter sig dybtgående interesser til de dødes have med de kære under mulde. Vi har alle et eller flere steder, hvor vi gerne dvæler en stille stund i følelsen af, at stedet er hellig jord. Vi glemmer ikke engelens ord fra Påskemorgen, som også kan have anvendelse på vore døde: Han er ikke her; men heller ikke, hvad engelen føjer til: Se, der er stedet, hvor de lagde ham.

På dette område står der adskilligt tilbage, ikke mindst i Jylland, forklarligt nok på grund af det mere ublide klima mange steder. Både rent havemæssigt, således

som det hos os naturligt vil træde i forgrunden, og når vi tænker på de monumenter, der opsættes, kan der trænges til oplysning og vejledning. Man møder her ofte en broget og stiløs forvirring. Det føles velgørende, når man står overfor et gravsted, der i al sin enkelthed har med stil eller virkelig kunst at gøre, det som altid griber og stemmer sindet.

I udlandet kan man træffe kirkegårde med storslået pragtudfoldelse i marmor eller sten. For os danske ligger det nærmest at færdes på det jævne. Men vi har *betin- gelser for at udfolde og opdyrke en særpræget hjemmegroet dansk kirkegårdskultur* i sam- klang med vore nedarvede kirketraditioner, så vi også om kirkegårde kan sige: „hyg- gelig, rolig, inderlig skøn“, hvor det højtidelige og stilfærdige forenes om at stemme sindet til andagt, hvor der både gives *frihed for den enkelte* til at indrette gravstedet stemmende med hans følelser og smag – så man ikke slår ind på en mekanisk ens- rettethed –, men hvor der også tages *hensyn til helheden*, så resultatet ikke bliver en håbløs forvirring, men enhed og stil i mangfoldigheden.

Det er til løsningen af disse opgaver, foreningen for kirkegårdskultur gerne vilde yde sit bidrag.

Romerske Kirkegaarde.

Af Bibliotekar Hans Aage Paludan.

Rom er en hel Verden, siger et bekendt Vers af Goethes Elegier, og denne Sand- hed gælder ogsaa med Hensyn til de Dødes Verden; hver Tid, hver Bekendelse har haft sine Gravpladser, de Fastboende og de Fremmede, – vi vælger her nogle Typer fra hedenske, oldchristelige, senere katholske og protestantiske Begravelser.

I det gamle Rom var Begravelse indenfor Bygrænsen utilladelig, naar det da ikke gjaldt Kejserne. Gravene lagdes udenfor Portene, langs de store Veje og Biveje, hvor Livet larmede forbi, ligesom i Pompeji og Grækenland, og Indskrifterne henvendte sig ofte til de Vejfarende om at standse et Øjeblik og bede en Bøn for den her Be- gravede. Saaledes bevaredes Mindet om den Afdøde. Reglen var, at Ligene brændtes, men ogsaa hel Jordfæstelse fandt Sted og blev ved Christendommen det almindelige. Saaledes er Gravene forskellige.

Lige ved Porta San Sebastiano, hvor den appiske Vej gaar ud fra den gamle Bys Ringmur, findes Side om Side to Slags Gravpladser. Gennem en Gartnerhave føres man ind til *Scipionernes* underjordiske *Gravhvælving* fra ca. 300 før Christ. 1780 blev denne i Tufbunden udhulede Krypt og dens Tilgange fundne og 1929 helt ud- gravede paa Mussolinis Foranstaltning. Koldt og ubestemt ligger Gravkammeret i det flakkende Kertelys, grovt udhugget, uden Prydelser, hvor denne Stormandsslægts ældre Consuler hvilede; de smukt udførte Sarkophager er forlængst ført til Vatikanets Forsal til Belvederet, hvor man især lægger Mærke til *Barbatus'* i Peperin med en versifi- ceret Indskrift og fint udførte Ornamentter. Paa Stedet er nu indsat Kopier af Kister og Inscriptioner.

Faa Skridt derfra, i samme Vinhave, er Nedgangen til et *Columbarium* fra den tid- lige Kejsertid (1ste Aarhundrede). I Nabovignen, Villino Ciniselli er flere andre; mange andre Steder, bl. a. i Villa Doria Pamfili hinsides Tiberen, har man fundet saadanne; men dette, fundet ca. 1840, er et af de bedst bevarede, og ikke plyndret som de fleste. Over Indgangen blomstrer Blaareggen; den gamle Teglstenstrappe fører en

17.

Snes Alen ned under Jorden, hvor man staar i et mørkt, smalt, højloftet Rum med 6 Etager smaa Cellenicher i Rækker over hverandre rundt paa Væggene, der iøvrigt midt over Rummet afstives af Støttebuer bevoxede med Græs helt oppe. Omtrent 350 Urner med de Begravedes Aske har det rummet, adskillige staar endnu tilbage af Marmor eller Ler, med Navnet indgravet eller malet over Nichen, og Spor af Bemaling og Stukdekoration ses rundtom. Et saadant Columbarium indrettedes af en eller anden Corporation (f. Ex. Hoffets Personale), der slog sig sammen, saa at hver Mand kunde raade over et vist Antal Nicher, der fordeles ved Lodtrækning, eller visse Familier var sammen; andre byggedes paa Spekulation og solgtes. De, vi her besøger, tilhørte Pomponius Hylas, Kejserinde Octavias' Frigivne, og Augustus' Søsterdatter Marcellas Frigivne. Navnet Columbarium skyldes Ligheden med et Dueslag, – og ejendommeligt er det at se, at virkelig Gartnerens Duer nu har slaet sig ned i de øvre Nicher, som om de var beregnede til det!

Men gaar vi længere ud ad Via Appia, er vi snart midt i den uhyre, over- og underjordiske uhegnede Gravmark, Campagnen frembyder, hvor man har fundet utalte Myriader af Grave og over 40,000 Indskrifter. Ved Vejen ligger et Stykke ude, hvor den bliver fri af Murene, *Caecilia Metellas Gravmæle* fra Augustus' Tid, højt som en stor Kalkovn. Det er et drabeligt graat Rundtaarn, 20 Meter i Diameter med snævre indre Rum og en Marmorfrise udenom; foran har en Appelsinsælger taget Stade. Det har været udplyndret, den ukendte Begravedes Sarkophag er flyttet til Palazzo Farnese, og det har været gjort til Hjørnetaarn i et Fæstningsanlæg og har derfor faaet Murtinder. Men meget har det ikke lidt; det hører – i mindre Format – til samme Gravtype (en Cylinder paa firkantet Basis) som to Kejsergrave inde i Rom: Augustus' Mausoleum inde i Baggaardene bag Corsoen og Hadrians Gravmæle (Engelsborg) ved Tiberen. Augustus' og hans Families Grav har oprindeligt haft

17. Parti fra Katekomberne i Rom.

18.

en Cypressehave oppe paa Toppen, senere blev den Fæstning i Middelalderens store Slægtsfejder, nu er der Koncertsal indeni. (Skandinavisk Forening har engang haft der til Huse). Hadrians massive Mure har omsluttet Fæstning og Paveresidens paa een Gang. (Typen gaar igen i Theoderiksgraven i Ravenna). Saadant Omfang naar selvfølgelig ingen af Gravene ude ved Vejene; mange ligger i Ruin. Bedst bevarede er Valeriernes og Pancratiernes ved Via latina, der er udstyrede med Mosaikgulve og Lofter med hvide og malede Stukkvadrater, med Amoriner, Tritoner og Bladornamenter. Grave findes af alle Former, ialt et Par Hundrede langs Via Appia inden Albano: som Støtter, som Templer, Taarne, Jordhøje, under spredte Piniers eller Cypressers Skygge eller midt i Solen i den flade Campagne. En ægyptisk Pyramide, 37 m høj, er Cestius' ved Porta San Paolo, fra Aar 12 før Christus.

Mærkeligt er de underjordiske Grave ved Vejen. Jøderne i Rom begravde deres Døde efter palæstinensisk Skik ubrændte i udhulede Klippekamre udenfor Murene, og her er Udgangspunktet for de christne *Katakomber*, som fra 1. Aarhundrede udhuggedes i Tuffbunden under Campagnaen, i Ejendomme, Villaer og Vigner ved Vejene, Priscillas, Domitillas og hvad de alle hedder: ialt kendes ca. 40. Her kunde de Christne, hvis Gudsdyrkelse ellers var forbudt, uhindret samles og begrave deres Døde, deres Martyrer, thi her gjaldt Forbudene ikke. Graven var et helligt Sted, *locus religiosus*. Paa Via Appia, kort inden Cecilia Metellas Grav, ligger San Sebastians Valfartskirke, hvis Undergrund ogsaa er fuld af Grave fra den ældste Christentid, da saa mange vilde hvile i Martyrernes og de Helliges Nærhed. Den ligger i en Sænkning af Vejen, og denne *cumba*, som det latinske Ord var (græsk *kumbos*), har maaske givet Gravmarken Navn, idet den græske Præposition *kata* (ved) sattes foran, endda med en extra latinsk: begravet „*ad catacombus*“ (ved Sænkningen), hvilket som Fællesnavn er overført til andre Gravomraader, *coemeteria* (egl. Hvilesteder).

18. Parti fra via Appia udenfor Rom.

Stedet her er St. Calixtus' Katakomber, det bekendteste Omraade, som man kommer ned til inde i en tidligere Vigne bag Vejmurén. Nu fører en Sidevej derind mellem grønne Marker, hvor Hestene staar og græsser, som om intet særligt var paa færde nedenunder. Peterskuplen rager op langt borte gennem Cypressesalléen, der ender ved et Par Smaahuse. Her staar en Buste af de Rossi, Katakombernes uforfærdede Udgraver, som fandt herved i 1841. Deres Existens, ja indtil Navnet var glemt i Middelalderen, indtil nogle Bønder i 1578 ved Gravning stødte paa Krypterne, der udforskedes af Bosi næste Aarhundrede, men atter laa hen, indtil de Rossi virkelig tog fat. En brun Munk med en Voxstabel fører os ned ad Trappen i Dybet, og uudsletteligt er det uhyggelige Indtryk af det Menneske- og Trosliv, der har været levet hernede i disse dybe, mørke, snævre Gange, hvor vi har de Dødes Nicher (*loci*) lige ind til Albuerne paa begge Sider i 7 Rækker over hinanden; Gangene er højst 70 cm brede, og i indtil 5 Etager gaar de under hverandre nede i Jordens Indre, men de øvre er bedst huggede. Iøvrigt er Katakomberne før skildrede i dette Tidsskrift „V. K.“ V S. 19–31; vi skal derfor ikke gentage Beskrivelsen af disse kolde Korridorer og deres Udvidelser, Pavekammeret, den hellige Cæcilias Kammer (*cubicula*) med Altre o. s. v., blot nævne, at et Sted staar en smuk lille Barnesarkophag med Fremstilling af Bryllupet i Kana (ellers er de fleste Sarkophager borte, mange staar i Lateranmuseet, og enkelte andre med Resterne af de 1700 Aar gamle Mennesker, „hvis Navne den Almægtige kender“ (siger Indskrifter), – „et smukt Motiv til Meditation!“ udbryder Munken, som følger os. Der er ogsaa en Kone, „som har levet i 22 Aars Ægteskab uden at skændes“; overhovedet vrimler Inscriptioner og Graffitter (Kradserier): „Bed for os!“ „Bevar Mindet om N. N.!“ „Kom mig Synder til Hjælp!“ „Gud give din Sjæl Forfriskelse!“ Men borte er Olielamperne, der brændte i Væggene for de Dødes Sjæle og ligesom forlængede deres Nærværelse, borte Røgelsens Dufte, der steg tilvejs som de Troendes Bønner, tomme er næsten alle Væggravene og borte Navnepladerne, som dækkede dem. Navne staar tilbage ovenover, hyppigst fulgt af et IN PACE (i Fred). Der skete jo, da Christendommen var fastslaaet, og i 7.–8. Aarhundrede de store Barbarskarer trængte plyndrende frem over Campagnen, et mægtigt Opbud af de døde Martyrer og Helgener, hvis Relikvier flyttedes herfra, ind bag Murene til Fordeling i Roms Kirker og vel til Udlandets. Og nu staar de grove Navnebogstaver tilbage, og visse Tegn, især Fisken, hvis græske Navn (*ichthys*) bestaar af Forbogstaverne til Ordene „Jesus Christus, Guds Søn, Frelseren“ (paa Græsk), saa at Tegnet symboliserede hele Bekendelsen. Mange andre Symboler: Orpheus eller Hyrden med Lammet for Christus, Jonas (for Opstandelsen), Paafugle (for Sjælens Skønhed), Hane (Kirkens Aarvaagenhed), Løve (Sejr), Hjort (Sjælen), Anker, Due, Krone. I rødt og brunt staar de tidlige, naive bibelske Billeder: Moses ved Klippen, Gode Hyrder, – bedst hvor de tilvante antik-hedenske Motiver medvirker, ogsaa i Frugter, Vinløv, Blomster, og enkelte Skulpturer. Katakombemaleriet viser en ny Kunsts Barndom, vekslede fra antik (pompejansk) Farveglæde til byzantinsk Strenghed: Christus som Verdensdommeren, Mosaikernes stadige Motiv. Man har endog villet mene, at megen christelig Alvor, Askese, Smertedyrkelse, Knogletilbedelse, fanatisk Utaalsomhed har sit Udspring fra denne lyssky Verden i Katakombernes Skyggedale.

(Fortsættes).

Gravstens Hæder- mærke	Kvæter, Læse eller Nidring	Rude, Linde eller Bælte	Gra- vens No. i Roden eller Bæltet	Gravstedets		Heri ligger begravet			Rangfølge af Tiden for Erhvervelse og Fortnyelse af Retten til:			Graven maa atfer tages i Brug fra (her & Der)	Overført til nyt Folde	Anmærkning Eventuel Indtegning af Klædes Plads i Gravestedet, Rejsemønstret om Fødsels- og Dødsdato, samt officielle Oplysninger om Aftale	
				Ejer (Navn og Adresse)	Flar og Dato for Begrævel- sen	Navn og Stilling	Alder	Sidste Bopæl	Gravsted	Monument	Ølter				
131	Ja	I	19	1	3	Olsson, Johannes Hjulsberg Nørre, Jørgen Schulze	2/12-1912	Larsen, Anna, Børn	2	Hjulsberg	luk	1927	ingen	1928	
132			20	2	6	Thomsen, Jørgen Hjulsberg	1/2-1916 10/10-1922	Jepsen, Ellen, Børn -- Jørgen, Soldat	10 19	Hjulsberg Nørre	luk	1950 -	eigen	1926 1931	
133							10/10-1916	Jepsen, Karen, Hustru	46	Hjulsberg	luk			1931	
134			21	3	9	Andersen, Peter Hjulsberg	1/6-1917	Andersen, Peter, Altm.	78	Hjulsberg	luk	2017	ingen	1938	
135							b				-				Ikke gravplads ma kun medbringe Jern- døds og Hustru.
136							1/8-1919 12-1923	Andersen, Rosmin, Tjueh. -- Peter, Børn	18 10	Petersborg	luk	- -		1940 1934	
137			22	2	6		a	Bjævet, fra 1935 tilagt B.I. 23 som Gravplads							
138							b	Bjævet, fra 1935 tilagt B.I. 23 som Gravplads							

19.

Protokollering af Begravelser.

At Fødsler og Dødsfald har skullet protokolleres er en saare velkendt Sag; der er vel intet voksent Menneske, som ikke har følt, hvad denne Registrering af de Levende har kunnet betyde med Hensyn til Brug af Tid og Papir. At ogsaa de Begravede har skullet registreres er straks noget nyere, og for enkelte Kirkegaarde er det noget saa helt nyt, at det knapt nok endnu er kendt. I hvert Tilfælde er det ikke længe siden, at Forfatteren har staaet overfor Kirkegaarde, hvor en saadan Registrering ikke fandt Sted, — og at den mangfoldige Steder er foregaaet paa meget primitiv Vis er tidligere flere Gange paavist i dette Tidsskrift (se „V. K.“ I Side 9 ff., IV Side 33 m. fl.).

Efter Kirkegaardsloven af 1922 og Den kgl. Anordning af 1927 skal nu enhver Registrering af Begravelserne ske i en Protokol, der er autoriseret af Provsten, og uanset at ingen bestemt Protokoltype er foreskrevet, har Kirkeministeriet i sit Cirkulære af 12. December 1927 godkendt den af „Forening for Kirkegaardskultur“ udgivne Protokol som fyldestgørende i denne Henseende. Paa ovenstaaende Illustration vil man finde en Side af denne Protokol, saaledes som den kan komme til at se ud, naar den er brugt.

I Protokollen skal Begravelserne indføres med den Tid, paa hvilken de har fun-

det Sted, og ved denne Indførelse skal Dagen for Jordfæstelse (eller Ligbrænding) altid angives som Begravelsesdagen, – dog skal der tillige ske Notering om eventuel tidligere stedfunden Jordpaakastelse. Endvidere indføres i Protokollen den Afdødes fulde Navn, Stilling og Alder, ligesom hans „Kaldenavn“, hvis han i Folkemunde har baaret et saadant, maa indføres, og navnlig maa dette findes i Registeret. Den Begravedes Plads paa Kirkegaarden opnoteres med det Nummer (Litra, Afdeling og Nummer), der svarer til Pladsen paa Kirkegaarden og Kirkegaardskortet. I Forbindelse med Protokollen føres et Register over de Begravede, og et saadant findes foran i den nævnte Kirkegaardsprotokol. For større Kirkegaarde, der maa benytte flere Protokoller til Afdelinger o. l., bør der tillige føres et Kartotek, saa at man til enhver Tid, let og bekvemt, vil kunne finde ud af, hvor enhver, der bliver spurgt efter, ligger begravet. Register over Vedligeholdelser o. s. v. maa ikke føres paa de samme Kort som Begravelserne, men maa have deres eget Kartotek og Bogholderi.

Naar der nedsættes Urner i Gravsteder, skal ogsaa dette indføres i Kirkegaardsprotokollen, selv om Jordpaakastelse har fundet Sted andetsteds. For Urner saavel som for store og smaa Kister (til Voksne og Børn) samt for enkelt eller dobbelt Dybde for Nedsættelse af Kister eller Urner benyttes særlige Tegn. En stor Rektangel betyder dobbelt, en mindre enkelt Dybde, og er der nedsat 2 ovenpaa hinanden, kan Pladsen gives 4 Kryds o. s. v. (se Fig. 19). Indførelsen herom sker i Rubriken yderst tilhøjre. Her indføres ogsaa Kistens Plads i Gravstedet m. m.

En rigtig og omhyggelig ført Protokol er af største Værdi for Kirkegaardene, naar der bliver Tale om stærk Belægning; og man vil ofte gennem Protokollen kunne afværge Udvidelser eller Nyanlæg, nemlig ved at indtage de hjemfaldne Grave, som Protokollen udviser. Anskaffelsen af Protokoller, der kan holde i en længere Aarrække, er derfor ingen Luksus, men en saare økonomisk Foranstaltning. Det kan oplyses, at Foreningens Protokol er beregnet for 80 Aars Anvendelse og ca. 1000 Grave. Prisen er Kr. 55,00 pr. Sæt (2 Stk.).

Romerske Kirkegaarde.

(Fortsat fra Side 16).

Af Bibliotekar Hans Aage Paludan.

„Brister, alle Helgengrave!
Herrens Røst i Dæmring sval
Lyder i de Dødes Have,
Skaber Lys i Skyggedal“.

Denne Strofe fra Hjemmet faldt os ind i Katakombernes Mørke og ved Modsætningen, naar man ser Italiens mange smukke *katholske Kirkegaarde*, lyse og venlige, ikke stenøde som saa mange franske. Den monumentale Type i Rom er *Campo Verano* ved Basilicaen San Lorenzo udenfor Murene paa Vejen ud til Tivoli. Denne Kirkegaard udmærker sig ved sin Højskov af aarhundredgamle Cypresser, men har dog et lyst Præg, og er væsentlig som de almindelige monumentale Kirkegaarde i Syden, hvor Kapeller med evigt brændende Lamper vexler med Monumenter, der viser den Afdøde (eller de sørgende Efterlevende) staaende i fuld civil Dragt eller Uniform med alle Ordener, ogsaa Børn i moderne Børneudstyr, mærkeligt virkende midt i Blomsterfloret, der med Syrener, Roser, Hortensier, Camelier, Weigelia, Oleandre breder sig mellem Stenene. Man vil ogsaa her ligesom forlænge deres Nærværelse,

man bringer dem Blomsterbuketter og lægger disse indpakkede i Sølypapir eller Silkepapir (som det ogsaa ses i Portugal). De fineste Begravelser er i Buegangene, de tarveligste i 4 Etagers „Columbarie“-Anlæg, som barmhjertige Broderskaber sørger for, og hvor Kisterne for faa Aar sættes ind bag Glas eller en Marmorplade, inden de gaar i Fællesgraven. (Dog har rige Familier ogsaa en Slags Privat-„Columbarier“ inde i deres eget lille Kapel, med 3 Gravhylder over hinanden paa hver Side). Alle Sjæles Dag, naar man kommer med Blomster og Lys til de Afdøde, maa da Fællesgravens Ukendtes Slægt ty til de oprettede Fællesmonumenter, hvor man til billig Pris faar tændt et elektrisk Lys en Tid for sine Paarørende; det er ellers en Lysttur, som ender med, at man spiser sin medbragte Mad mellem Gravene i de smukke Omgivelser. Kirkegaarden har en venlig Karakter, som Bolognas Certosa, Neapels Campo santo, men uden det lyse Særpræg som visse andre, – den hvide Snemark af liggende Marmorplader med spredte Blomster oppe ved San Miniato al monte ved Florens eller den, man ser i Forbifarten mellem Spezzia og Arcola som en Høj med sorte Cypresser og hvide Gravsten af carrarisk Marmor regelmæssigt ned ad Skraaning til alle Sider med lav Myrtehæk imellem; eller den gamle Campo santo i Pisa under fire Cypresser, hvor Græsset nu voxer i Gaarden over Gravens Jord fra Det hellige Land, og hvor Monumenter og Tavler er samlede under Sidegangens Buer med de ældgamle naive Fresker af Dødens Triumf

En anden Karakter har en ganske lille Kirkegaard ovre ved Siden af selve Peterskirken – lige modsat Vaticanets gule Husbunke, – hvor der over Gitterdøren staar: „*Teutones in pace*“ under en Due med Oliebladet, og hvor Palmerne hælder ud over det runde Murhjørne. Det er nemlig *den tyske Kirkegaard, Cimitero dei Tedeschi* eller egentlig *di Santa Maria della Pietà*, en af Roms ældste Kirkegaarde, der skal være anlagt paa Carl den Stores Tid og ogsaa med hellig Jord, hentet fra Palæstina. Det hele er et ganske lille Hjørne med dukkeagtig smalle Flisegange og smaa Gravsteder under Palmers og Steneges Skygge og under Kapellet: Hvileplads for de tyske Pilegrimme siden 8. Aarhundrede og en Tid tillige for den pavelige Schweizergarde, hvis Hovedsmænds Gravsten med latinske Indskrifter ligger i Kirkegulv og Gange mellem gamle Romafareres; her hviler Pilegrimme, som døde i Rom i Jubelaarene, en 82-aarig Ritter v. Rotenstein, en 70-aarig Canonicus fra Hamburg, døde i Rom paa Valfart, mange tyske Bagere med store, rigt udskaarne Gravsten; en kalder sig (1621) „*Pistor germanicus in orbe & in urbe*“, d. e. tysk Bager paa Jordens Kreds og i Byen Rom (som i den pavelige Velsignelsesformular). Hedenske og christne Stemmer taler paa Stenene, Manes og Parcerne paakaldes; en siger: „Hvem du end er, jeg ligger her, alle venter samme Udgang“. „Smerte er Livets Begyndelse og Ende, Midten Møje: hvorfor da leve?“ „Levende mellem Levende nyder jeg et bedre Liv“. „*Vive nunc ut vivas tunc*“, ∴: Lev nu saadan, at du til den Tid kan leve (evigt)! – Under Cypresser og Stenege og mange Roser og viftende Palmer to danske Grave ved de smalle Gange med Stensætninger langsmed og Vedbend og Verbena, og hvor Fuglene kvadrer muntert, og Peterskirkens Klokker udsender deres festlige Højtidsklang: langt til venstre, forbi Kapellet, staar Jerichaus Engel ved en hvid Marmorsarkophag – et Monument rejst af en dansk Konge; thi her ligger Prinsesse Charlotte Frederikke, en Gang Christian VIII's Hustru og Moder til Frederik VII, og som endte sit omtumlede Liv i Rom 1840 i Moderkirkens Favn. Og til højre, over Midtergangen, opad Muren en Tavle med sort Portrætmedaillon: „*Albertus Kuechler, pictor danus*“, – den københavnske Maler,

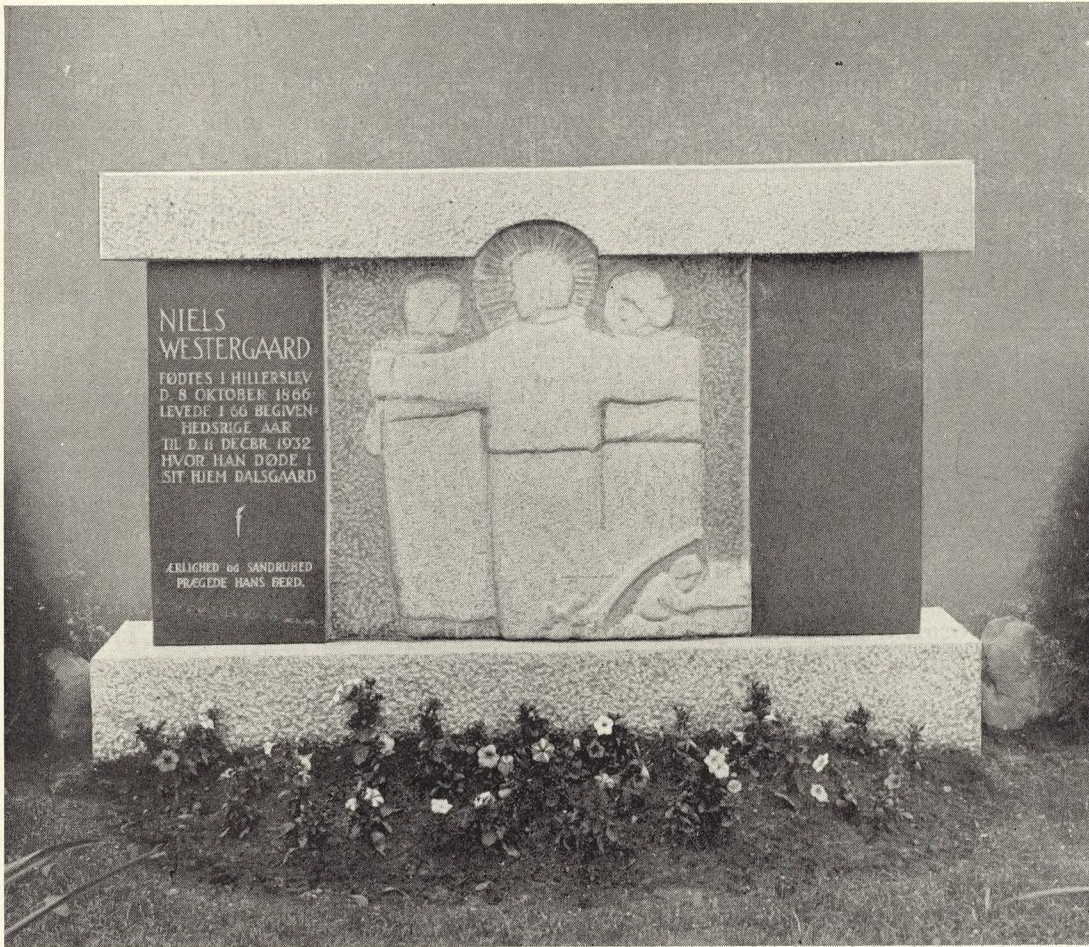
der blev Franciskanermunk i Rom og døde 1886. Paa den tyske Kunstner Joh. M. Wagners Grav staar en Buste af Freund.

Dog tættere flokkes Minderne fra Nord ude paa *den protestantiske Kirkegaard* (*Cimitero acattolico*), der hvor Cestius' graa Pyramide er indgaaet som Led i Bymuren ved den martialsk krenelerede Paulusport, — et af de mest skyggede og fredfyldt stille Steder i denne Havernes By. „Resurrectio“ staar der over Porten paa Latinens Fællesmaal. Kirkegaarden falder i to Dele, den ældste, nu nedlagte yderst ved Muren, indviet 1765 som en uhegnet aaben Mark, og den indre fra 1822 (som man først kommer ind i) smukt træplantet: en dunkel, sval Cypresselund, naar man paa hede romerske Eftermiddage kommer ind i Alléerne langs Ydermurene og de opadstigende Tværalleer. Protestanternes Ligfærd foregik i de tidlige Tider under Pøbeloptøjer og Gendarmbevogtning for at undgaa, at den Døde endte i Tiberen. Nu er der Fred herinde under Cypressekæmpernes og Stenegenes dybe Skygge, i det synkende Solskær under hængende Blaaregn eller senere i de røde Azaleers og hvide Rosenespaliéers Flor, som drysser sin Skønhed over de tætte Gravstene, der ellers ser ud som i en hjemlig Kirkegaard. Dog vidner ved Siden af Korsene mange græske Urner og Lyrer i Sten om, hvor mange Digtere og Kunstnere der slumrer under Blomsterbladene i denne Sydens Have. „Digteren C. Hauch“ staar der paa en lille Sten i Skyggen mellem lidt Roser og Nelliker ved en skraa Sidegang. Vinca og Vedbend bølger som et lavt Krat fra Grav til Grav. „*Takkanen scultore*“ læser man over finske Vers paa den begavede unge finske Billedhuggers høje Sten. Frances Mackenzie, Thorvaldsens Trolovede, P. A. Munch, H. Jerichau, Konsul Bravo, Børge Janssen hviler her, mange, der døde paa Rejse i Rom: „Til Pyramiden hist Jeg komme kan i Fart“, synger Chr. Winther i et lidet inspireret Digt („I Rom“, 1854). Ellers er der flest Englændere, strax peger Vejvisere paa Træerne op til Shelleys Grav oppe i Baggrunden under en liggende simpel Sten foran Muren under Cypresser: „*Cor Cordium*“ staar der, og det er jo kun hans Hjerte, som er jordfæstet her. Paa den ydre, nedlagte Del er enkelte Grave bevaret: Digteren Keats' i Murhjørnet med Digt, Relief og Krans, skønt „hans Navn var skrevet i Vandet“, Severns og vor Landsmand Maleren Asmus Jacob Carstens' Reliefsten under en flerstammet Steneg († 1798). Ellers var denne Del fornylig græsgroet; nu har man gravet ud og fundet den gamle Vej til Ostia nedenunder, og der skal nok være Folkepark, dog med Bevarelse af de enkelte Grave.

Nyere Gravmæler.

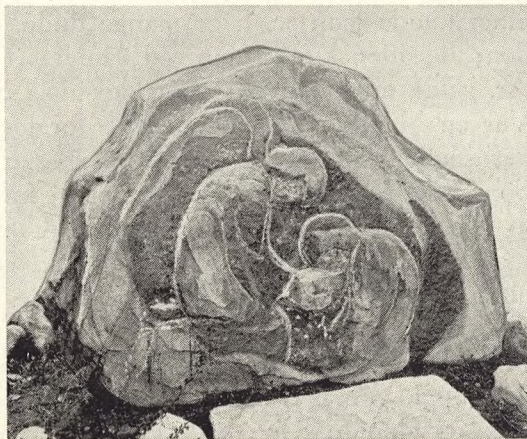
Paa den nylig afholdte Udstilling („Vestjydernes Udstilling“) i Holstebro udstillede Billedhugger Thorvald Westergaard i Lemvig bl. a. de 2 Billedhuggerarbejder, som Hr. W. har været saa elskværdig at fremsende Fotografier af, og som gengives Side 21.

Redaktionen benytter Lejligheden til at gøre opmærksom paa, at man meget gerne modtager Billeder af gode Billedhuggerarbejder saavel som af smukke Gravstedsanlæg m. m. til Optagelse i »Vore Kirkegaarde“. Billederne bør være forsynet med en beskrivende Tekst, der baade giver Oplysning om Materialer, hvem der har udført det, paa hvilken Kirkegaard det er anbragt o. s. fr.

20.

20 og 21.
Billedhuggerarbejder fra Thorvald Westergaard
i Lemvig.

21.

Udstillet paa Vestjydernes Udstilling 1934.

Ved en Betragtning af det rige Folkemindestof, der er indsamlet i vort Land, sees det snart, at visse Naturting, særlige Lokaliteter eller Bygningsværker af ikke almindelig Slags, fortrinsvis trækker Trosforestillinger eller Sagn til sig. Det er da også letforståeligt, at Kirker og Kirkegårde virker som Sagnmagneter. På viet Grund og i Guds Hus boede usynlige Magter, som ikke måtte forstyrres eller forulempes. Det gjaldt om at stå sig godt med både de gode og de onde Kræfter.

Vi skal nu i det følgende se lidt på, hvad der i Folkemindet er overleveret om vore *Kirkegårde*; det bør dog siges straks, at det er vanskeligt, i Sagnene i hvert Fald, at sondre mellem Kirkegården og Kirkehuset, idet Sagnenes Handling ofte ligesåvel drejer sig om Kirken som om de dodes fredhellige Have. En Folketrosgruppe er det dog muligt ret let at udskille for sig, nemlig Troen på *Kirkegårdsmuldet*, der som viet blev tillagt magiske Kræfter. Det kunde med Virkning anvendes til mange Ting, hvad der skal anføres nogle Prøver på. Kirkegårdsmuld skulde således blandes i Hønsenes Æde, når de ikke vilde søge deres Reder. Kirkegårdsmuld taget efter Solnedgang sammen med seks andre Ting skulde bindes i en Klud om et sygt Barns Hals, men føres tilbage inden Solen staar op, så blev engelsk Syge helbredt. Det blev også bundet om Hornene på et sygt Hoved mod Hekseri. Det kunde ligeledes med Held blive strøet på Koens Ryg eller blive bundet i et Klæde og lagt på Halsen af en syg So. Visse Steder blev der hver Juleaften lagt Muld fra Kirkegården i Krybben til hver Ko. Det blev på *Samsø* Jule- eller Nytårsaften kommet i Krybben for Hestene, så kunde hverken Hekse eller Troldpak gøre dem nogen Skade. En Ko, der havde været til Tyr, kastede man Kirkegårdsmuld over. Det brugtes også mod *Lægedom* såvelsom mod *Trolddom* og *Forhekselse* på Mennesker. Muld fra en frisk Grav var virksom mod Lændepine eller Tandpine, ja også mod Forgørelse. I visse Situationer kunde Kirkegårdsmuldet vise sin særlige Kraft. Med sådant Muld i Lommen kunde man ikke blive udsat for at få sit Syn hvervet (☉: af en klog Mand, så man f. Eks. syntes, at han krøb igennem en Træstamme). Man kunde derimod ved Altergangen se, hvem der var Hekse; thi disse vendte Ryggen til Præsten, når de knælede for Alteret, hvad ellers ingen kunde se. Med noget af Præstens tre Skovfulde Muld på sit Hoved eller i Skoene, kunde man kende Hekse, eller man kunde blive usynlig for disse Væsener; ja, man kunde endog forstå Fuglemål. Med det hellige Muld på sig Nytårsaften kunde man se, hvor mange døde, der i det nye År skulde føres til Kirkegården; Juleaften kunde man ved Muldets Hjælp se dem, der skulde dø i det kommende År, sidde uden Hoved. Man blev altså *synsk*, når man havde Kirkegårdsmuld på sig. Var en Mand i Fare for at blive forgjort, kunde han hjælpes herimod med Kirkegårdsmuld i sin Hat; er han så uheldig at tabe det, får Trolddommen Magt med ham. Som *Elskovsmiddel* var det ejheller at foragte. Man skulde tage tre Håndfulde Jord af den sidste Mandsgrav; dernæst skulde Jorden males tre Gange avet om i Håndkværnen på Gården af Pigen i Elskerens Navn, så kom han i hendes Vold. Det ses altså, at Piger fortrinsvis kunde anvende Muldet til Fremme af deres bedste Ønskers Opfyldelse.

Det meddeles også i Folkeoverleveringen, at Kirkegårdsmuldet kun måtte *lånes*; det skulde bringes tilbage til sin rette Plads igen, ellers måtte der gives Vederlag, f. Eks. en Håndfuld fremmed Jord. Fra Sverige anføres i en Optegnelse, at man skulde

bede om Tilladelse til at tage af Kirkegårdsmuldet, hvad der synes meget naturligt. Almuen bad også de Underjordiske om Tilladelse til at køre Jord væk fra en Gravhøj.

Man vil af ovenstående kortfattede Oplysninger erfare, at Kirkegårdsmuld kunde anvendes til forskellige Ting. Man må nu ikke smile ad slig gammel Vankundighed, men erindre, at Folk forhen ikke havde de Hjælpemidler mod Sygdomme, som vi nu besidder. Hjælpen måtte søges, hvor man ganske rimeligt ventede og sikkert troede, den var at finde: i den viede Jord indenfor det skærmende Kirkedige. Ligeså sikkert, som vi nu ved, at man kan telefonere, se levende Billeder etc., ligeså vis var man i gamle Tider på, at der fandtes Hekse, Midler til at vende Elskovstanker, til at værne sig mod Trolddom (som også var en levende Realitet i Menneskenes Sind) o. s. fr., og til disse Øjemed måtte ifølge hele de gamles Verdensbetragtning Kirkegårdsmuld besidde fremragende hjælpende Kræfter. —

Indenfor *Kirkediget* kunde intet Troldeøj færdes. Blev et Menneske forfulgt af Trolde, Bjærgfolk, Ellefolk eller hvad de nu kaldtes, alle disse Væsener, som tilforn beboede Oldtidshøjene, kunde det blive reddet, hvis det bare nåede at komme over et Kirkedige. Der forefindes en Sagngruppe: „*Alterbægere fra Høje*“, hvori fortælles om en Mand, der får Lov en Aften ved Troldenes Dans mellem de fire gloende Pæle at drikke af deres Bæger. Han hælder imidlertid Bægerets Indhold bag over sin Skulder, herved kom det til at svide nogle af Hestens Hår bort. Derpå red han ad Byen til over Mark og Gærder, medens Trolden (eller Troldene) satte efter ham. Karlen nåede ind på Kirkegården, og der kunde Troldene ikke sætte efter ham. Bægeret gav Karlen til Kirken, og her blev det benyttet til Alterkalk. Sagn om sådanne Alterbægere taget fra Høje er knyttet til Kirker som *Flakkebjerg, Vester Vedsted, Karlslunde, Pedersborg, Sottrup, Saksøbing, Åstrup, Kallehave, Frørup* ved Nyborg, *Elmelunde, Boslunde, Rise* paa Ærø, *Gestelev* o. fl. Ved en eller anden Kirke kan der være opstået et Sagn af ovennævnte Art om Alterbægeret, hvis Herkomst måske har haft en lidt usædvanlig Historie, og ved Spredning er Sagnet om Bægerets Overdragelse til Kirken af en Mand forfulgt af de underjordiske så blevet knyttet til en hel Række Kirker og Kirkegårde. Og sådan er det jo også gået med alle de andre Vandresagn knyttet til vore Kirker og deres Omgivelser.

Til Kirkegårdene er jo fortrinsvis henlagt Sagn om *Gengangere*. Man har i ældre Tid her i Landet haft en Forestilling om, at ethvert Menneske kunde gå igen, — man måtte i alt Fald handle ud fra den Mulighed; men hvor „levende“ denne Opfattelse har været i senere Tider, kan ikke siges med Bestemthed. Derimod er det sikkert, at Troen på, at *visse* Mennesker under visse Omstændigheder vilde gå igen efter Døden, har været i høj Grad levende ned til vore Dage. Gengangertroen er måske et af de sejgeste, ligesom den er et af de allervigtigste Udslag af den gamle Folketro; Gengangeren har været opfattet som en afgjort Realitet, hvormed man i Grunden altid måtte regne. Der er Exempler fra Sagnverdenen, som synes at indeholde Oplysninger om, at Mennesker undertiden ligefrem *ønskede* at gå igen — for at genere de efterlevende. *J. S. Møller* anfører i sit udmærkede Værk „Fester og Højtider“ (I, 295) et Sagn om den *frugtsommelige Kone*, der ikke havde fået Børnetøj nok med i sin Grav, vilde gå igen og kræve mere; først når dette var bragt hende, fik hun Ro; ofte skal hun også have fået en Flaske med Vand med i Graven.

Ifølge Sagnene optræder Gengangerne oftest i fuld legemlig Skikkelse; de kan tale, slå fra sig, disputere o. s. fr. Gengangere, der i levende Live trættedes og kivedes,

kunde blive ved dermed. Af hvilken Grund en Præst (*C. B. Nissen*) i *Hjembæk* gik igen, fortæller Sagnet ikke, men det må han have gjort; thi den nyankomne Præst (*E. C. Basse*) bad sin Karl om ved Midnatstide den første Torsdag derefter at gå med sig op i Våbenhuset; derfra så Karlen nu den afdøde Præst stå foran Alteret og afhøre den ny Præst, der var gået videre ind i Kirken, og som ikke syntes at kunne klare for sig; da Karlen nu hørte et Skrig, gik han derind og fandt den levende Præst sammensunken på Gulvet; han måtte da bære sin Husbond hjem; efter den Tid var Præstens Stemme nok ikke så god længere; før havde han ellers været skrap til at messe og synge. Karlen, der oplevede dette, har selv fortalt Begivenheden til Meddeleren (se *J. S. Møller I*, 299). – På *Kundby Kirkegård* så Folk et Genfærd endog gå rundt om Dagen og klæge sig og somme Tider lægge Armene på Muren. En Aften befalede Pastor *Gunni Busck*, at hans Ridehest skulde sadles, men ikke bindes. De kunde se, Præsten gik op og ned ad Gulvet inden for Vinduerne, og endelig kom der Bud fra *Kundby Præst*, om Pastor *Busck* snarest muligt vilde komme til ham. Det stod heller ikke længe på, før han var der, og begge Præster gik nu op til Kirkegården om Natten, og fra den Tid hørte man ikke noget til Genfærdet. – Genfærdssagnene knyttet til Kirkegårde er selvsagt ret forskellige i Indhold, idet der kan være forskelligartet Handling og Motivindhold i dem. Således kørte *Mester Lavst* en Aften fra *Århus*. Da han kom til *Trige Kirke*, så han, der var Lys inde i den. Han siger så til Kusken, han skal holde, og så gik *Mester Lavst* (Navn på en Præst fra *Voldum*?) ind i Kirken. Inden han gik, sagde han til Karlen: „Nu bliver du holdende her, og du må ikke køre, inden der kommer en og siger: „Kør nu i Jesu Kristi Navn. Der vil komme flere og forlange af dig, at du skal køre, men du maa ikke“. Der kom også først en og så en anden og sagde: „Kør nu, kør nu!“ og satte sig op ved ham, men han vilde ikke. Endelig kom *Mester Lavst* igen og sagde: „Kør nu i Jesu Kristi Navn“. Men da han vilde til at køre til, kunde Vognen aldrig komme af Steedet. „Kan du nu sætte dig af og lægge det højre Baghjul op bag ved os i Vognen“. Det gjorde han. „Kør nu!“ sagde Præsten, og så kunde han køre. Da de kom hjem, satte Karlen Hjulet på igen, og så gik *Mester Lavst* op på Kirkegården og sagde til nogen: „Følg du med mig“. Karlen kunde imidlertid ingenting se. Så var han deroppe lidt og kom tilbage, og så var al Ting i Orden. – En Sagngruppe: „*Spørgsmål til Døde*“ har flere Sagn knyttet til Kirkegårde. I *Kragelund Vest* for *Silkeborg* hængte en Kone sig ved en Bjælke i en Fåresti. På denne Tid var der en Præst i Sognet ved Navn *Ermandinger* (*C. H. Ermandinger*, 1697–1745, *F. C. Ermandinger*, 1745–1778). Da hun nu var blevet begravet, kom Præsten på den Tanke at mane hende op for at få at vide, hvorledes hun havde det. Han gik da ud og manede hende frem, og hun kom som en sort Ånd opover ham. På Spørgsmålet, hvorledes hun havde det, svarede hun, at hun havde det godt, når det bare ikke var Skrækken for Dømedag. – En af *Evald Tang Kristensens* Meddelere, *Jørgen Hansen*, fortalte, at hans Bedstefaders Fætter havde fortalt, at han gik op på *Grejs Kirkegård* en Gang for at tale med sin afdøde Fader, der ingen Ro kunde få i Graven. Så hører han af Faderen, at det er en Pengesag, han ikke fik ordnet, der lå ham så hårdt på Sinde, og hvis den kunde ordnes, kunde han få Ro. Sønnen gjorde det også, og man hørte aldrig mere til det Genfærd. –

(Fortsættes).

22.

Kirke og Kirkegaard

Af kgl. Bygningsinspektør, Arkitekt Ejnar Packness.

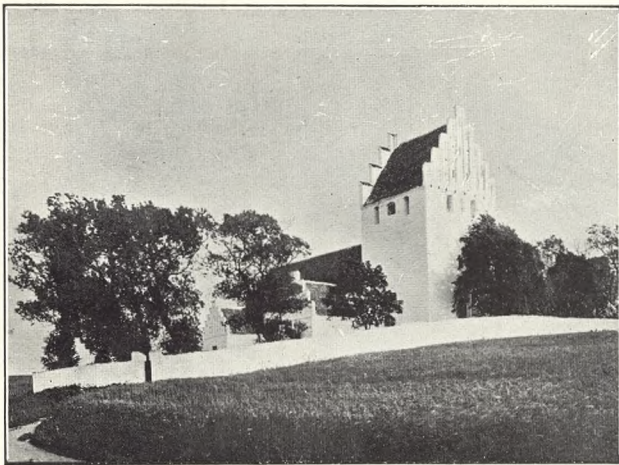
Det danske Samfund ejer i de gamle Kirkegaarde en stor Kulturværdi, som knytter sig til Kirkebygningerne, der ligesom disse ikke er døde Museumsgenstande, men lever ved Brugen i det daglige Liv. Hvor der findes Kirkegaarde i uberørt Skikkelse, viser disse sig saa skønne og fuldkomne, at det maa være vor Opgave at holde os saa nær som muligt til Overleveringen, naar vi ombygger eller udvider Kirkegaardene. Jeg tænker her udelukkende paa Helhedsvirkningen i Landskabet i Forbindelse med Kirken.

Kirkegaardens sædvanlige Beliggenhed er omkring Kirken, der helst er bleven lagt paa en skøn og fremtrædende Plads i Landskabet. I Jylland lagde man fortrinsvis Kirkerne højt, formentlig paa de gamle Offersteder, og vi ser endnu disse fritliggende Kirker med Stendigerne følgende det bakkede Terræn, og Kirkegaardens Træer dukkende op mellem Banker og bugnende Kornmarker. Ingen kan se disse Monumenter fra en svunden Tid uden at røres over deres ejendommelige Skønhed, og det maa være en Opgave for Fredningsmyndighederne at bevare dem for det danske Landskab ved at frede de omliggende Jorder for Bebyggelse.

Det er imidlertid de færreste Kirker, der er helt frit beliggende. Som oftest ligger Kirkerne nu omgivet af *mer eller mindre tæt Bebyggelse*, der ofte paa aldeles unødvendig Maade skæmmer og skjuler Kirkegaardene. Vi har i selve Kirkegården en skøn Have med store Træer, som man skulde synes, at alle var interesseret i at bevare Udsigten til. Det ser jo saa smukt ud i en Landsby, naar Bebyggelsen viger til Side for Kirkegården og Indblikket til Kirken, og det findes heldigvis mange Steder endnu; men Tiden er ond mod denne Idyl.

Mange Steder bygges der ganske hensynsløst lige frem til Kirkegårds-Indgangen. Og det gøres ikke som i Byerne, hvor vi kender de hyggelige Pladser, der omgiver

22. Dybbøl Kirke og Kirkegaard.

23.

de gamle Kirker, men Bebyggelsen vnder Bagsidentil Kirkegaarden, saaledes at dens nærmeste Naboer bliver Høsehuse og Svinestalde. Dette Forhold maa alle, der har Føling med vore Kirkegaarde, fra Stiftsøvrigheden til Menigheden, være interesserede i at afhjælpe. Saa dyr er den danske Jord ikke, at der ikke maa kunne fredes et Areal umiddelbart omkring, navnlig foran Kirkegaarden. Jorden kan dyrkes som den er blevet det altid, og ingen behøver at miste en Øre af den Grund, at Arealet er fredet for Be-

byggelse. Som Forholdene er nu, er de meget slemme og ganske uværdige for en kultiveret Befolkning – helt bortset fra den Skønhedsværdi, der er tabt ved at gemme Kirken. Jeg har set Steder, hvor Grisestaldene ligger lige ind til Kirkegaarden, saa Salmesangen blandes med Grisehyl – aldeles ødelæggende for den Andagt, man kan vente at finde ved en Begravelse.

Et andet Forhold er *Hønsene*, der desværre mange Steder færdes frit paa Kirkegaardene, hvor de skraber i de nykastede Grave og ødelægger Gravstederne. Hvorfor Beboerne finder sig i disse Forhold, er mig en Gaade, da ingen vilde tolerere, at fremmede Høns ødelagde deres private Haver. Man forsøger at forhindre Høns i at trænge ind ved at sætte Hønsetraad paa Digerne, men det er et fælt Syn, der til Tider virker som om det var Kirkegaarden, der var Hønsesgaard. Forøvrigt paabyder Loven om Kirkegaardes Vedligeholdelse, at disse skal være i sømmelig Stand, hvilket ikke er Tilfældet, naar Digerne er forsynet med Hønshegn. Jeg vilde ønske, der fra „Foreningen for Kirkegaardskultur“ kunde udgaa en Bevægelse, der tager Sigte paa disse Forhold, saaledes at vore Kirkegaarde kunde faa en fri og værdig Beliggenhed. Navnlig bør Menighedsraadene tage Sagen op og begynde med at fjerne de utrolige Blikskure, der anvendes som Hestestalde og flankerer saa mange af vore Kirkegaardsindgange. Paa Landet skulde det være muligt at erhverve de faa Kvadratmeter Jord, som er nødvendig til en Stald, der dog ikke nødvendigvis behøver at ligge klods op ad Kirken.

Med al vor indbildte Oplysning herhjemme er vi i *æstetisk Henseende langt tilbage* – navnlig i Vest- og Nørrejylland. Vi kan slet ikke gøre os Forestilling om, til hvilken Højde Kirkegaardskulturen er naaet i vore Nabolande, hvor der anlægges Skovkirkegaarde og udlægges store Arealer til, hvad jeg vil kalde Sørgelunde, med smukt indbyggede Gravpladser.

Men vi *har* endnu store Skønhedsværdier, og vi kan med god Vilje rydde det skæmmende bort og fremme det, som er klædeligt for vore Forhold. Meget vilde kunne have været reddet, og meget kan reddes, hvis Menighedsraadene vilde spørge sig for og modtage den Vejledning, som Kirkeloven giver dem Adgang til. Der udøves i alt for høj Grad Selvtægt paa vore Kirkegaarde; gamle herlige Træer fældes, hvor

23. Gammel Landsbykirke med sin Kirkegaard, smukt beliggende i Landskabet.

det er ganske meningsløst. Digerne nedrives og sælges til Skærveknusning sammen med Stenene fra Kæmpehøjenes Gravkamre. Ubegribeligt at det kan lade sig gøre, — stik imod Lovens Ord i et Land, hvor Provster og Præster bor saa tæt som i Danmark.

Stenene til Digerne er for Hundreder af Aar siden samlet op fra Markerne omkring Kirken og er for Kirken paa Landet det allersmukkeste og naturligste Hegn. Det er fuldstændig færdigt i sin tunge Form, hvilende paa Bakken saa selvfølgelig som en Kæmpehøj. Skal vi, ved Kirkegaardenes Udvidelser, røre ved Diget, og der ikke er Sten nok til det ny Dige, kan man gøre det lidt smallere, og sætte det med en Kærne af Beton paa et Fundament under Jorden. Fugerne kan fyldes med Ler, for at Stenplanter lettere kan faa Fodfæste. Og Diget maa aldrig afdækkes med Tagsten eller Cement, der helt berøver det den bløde Virkning og Vegetation. Ligeledes skal Diget altid følge Terrænet, saaledes at de helt lige Linier undgaaes (se Fig. 23), ligesom man bør undgaa andre Knæk end Hjørnerne.

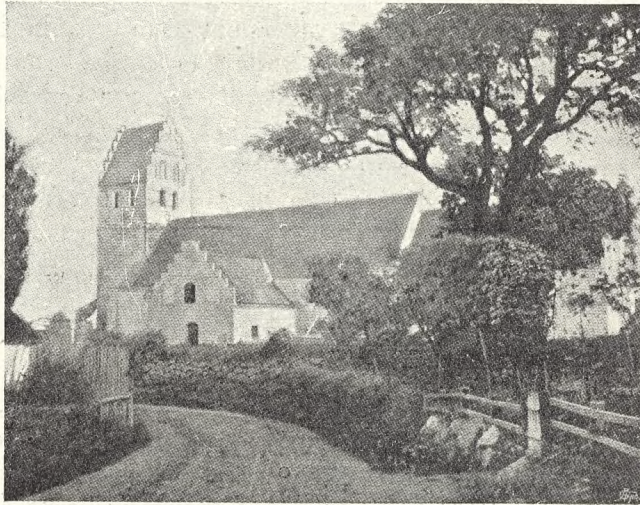
Hvor Husene ligger tæt omkring Kirkegården, og Landskabeligheden helt er borte, kan det forsvares at kløve Stenene, der dog aldrig bør afdækkes, men afsluttes med de kløvede Sten. Murede Hegn kan i mange Tilfælde være passende, men bør kalkes, hvis Kirken er kalket, og bør afdækkes paa den enkleste Maade med Tagsten uden Gesimsled. *Indgangspartierne* maa rette sig efter Diget, og som oftest gælder det for disse, at en vis tung Bredde staar bedst til baade Hegn og Kirke (se Fig. 25).

Forøvrigt gælder det, at *den største Forenkling* af Helhed og Detailler klæder vore Kirkegaarde bedst, idet Kirken i sig selv ejer en storslaet Enkelhed, som ikke indbyder til Pynt og Kruseduller.

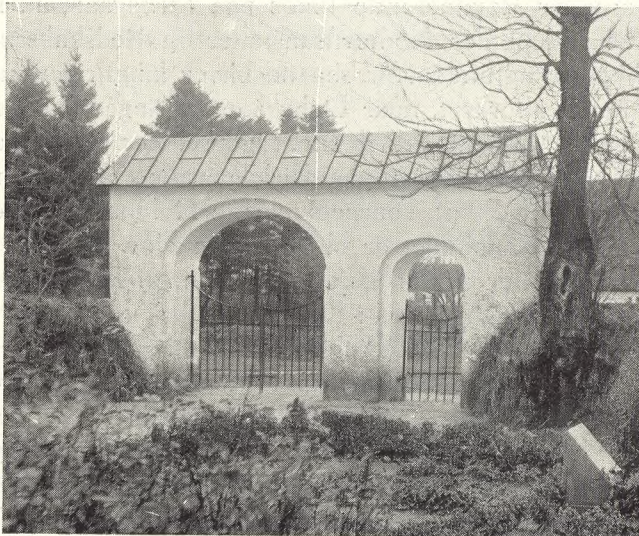
Naar vi derfor skal bygge paa vore Kirkegaarde, gælder det først og fremmest om, at Kirken bevarer sin dominerende Plads paa Kirkegården. Det er en Uskik at bygge *Lighuse*, der indeholder Nødtørftsanstalter og Redskabsrum, med takkede Kamgavle og Stræbepiller og anden Sir, saa de bliver langt rigere udstyret end selve Kirken. Og det er navnlig forkert, naar Lighusene anbringes saaledes, at de ses mod Kirkebygningen og tager Udsigten fra denne. Lighuset bør være saa beskedent som muligt og gemt saa godt som muligt paa Kirkegården. Der er mange Eksempler paa, at Lighuset er en tro Kopi af Taarnets øverste Del med Kamgavle og det hele, kun med den Forskel, at Glamhullet er blevet til en Dør. Og det siger sig selv, at den Slags Arkitekturmageri er af det Onde ved Siden af Kirkernes fine Arkitektur. Jeg har ofte set et saadant Lighus foran Kirken, og det ser bogstavelig talt ud, som om Taarnet har faaet en Unge. Nu skulde man synes, at det var let at forhindre den Slags, men det er til Tider umuligt, naar Menighedsraadene vil gennemtrumfe deres egne Meninger. Selvstyre kan bruges til det utrolige.

Jeg har et sørgeligt Eksempel paa, hvorledes et gammelt udtjent Lighus, der passede smukt til Kirkegården, blev fornyet efter alle Kunstens Regler og den stedlige Manufakturhandlers Tegning.

Nu er det ikke saaledes at forstaa, at Lighusene ikke maa være smukke. Vi kan ikke bygge smukt nok ved Siden af vore Kirker, men Lighusene maa først og fremmest underordne sig den Helhed som Kirken og Kirkegården er, og det er Kunsten at gøre dette og virke med til, at vi i saa stor Grad som muligt bevarer den Stemning og Skønhed, baade udefra og inde, som vore gamle Kirkegaarde ejer.

24.

25.

24. Gammel Ask paa Harreslev Kirkegaard. 25. Romansk Kirkegaardsport i Aal.

26.

26. Aristolochia og Cypresser paa en Skovkirkegaard.

Blomsten til vore Døde.

Af Fru Olga Stauning.

Af og til dukker i Dagspressen den Tanke frem, at man ved Begravelser skal indsamle det til Kranse paatænkte Beløb – for i den Afdødes Navn at stille det til Raadighed for en eller anden velgørende Institution.

Idéen er Resultatet af en social og human Indstilling og kan synes smuk; men som Princip holder den næppe Stand overfor en nærmere Prøvelse. Det næste Skridt vil nemlig uvægerligt blive ikke blot ved Begravelser at ombytte Blomstergaven med et kontant Beløb til velgørende Formaal, men vil let strække sig til ogsaa at gælde ved enhver Begivenhed, hvor man anvender Blomster, – og hvorfor saa ikke ogsaa Gaver af – skal vi kalde det af luksuriøs Art. Men dette kan drage meget farlige Konsekvenser med sig for vort Erhvervsliv, der jo i Forvejen har svære Kaar, idet en formindsket Efterspørgsmaal giver mindre Arbejde i de omhandlede Erhvervsgrene – og de Arbejdsløses triste Rækker vil forøges.

Hvad man saaledes tænker at give med den ene Haand, tages med den anden.

Men ogsaa et Følelses- og Kulturforhold, der ikke maa krænkes, er til Stede. Kærlighed til Blomster er Udtryk for et Folks Kultur, og det vilde blive uendelig fattigt ikke mere at kunne give sine Følelser i Glæde og Sorg – sin Medfølelse det Udtryk, som smukkeste tolkes af de Blomster, vi med Omtanke og Kærlighed vælger til netop den særlige Lejlighed.

Urnehave paa Kolding Kirkegaard.

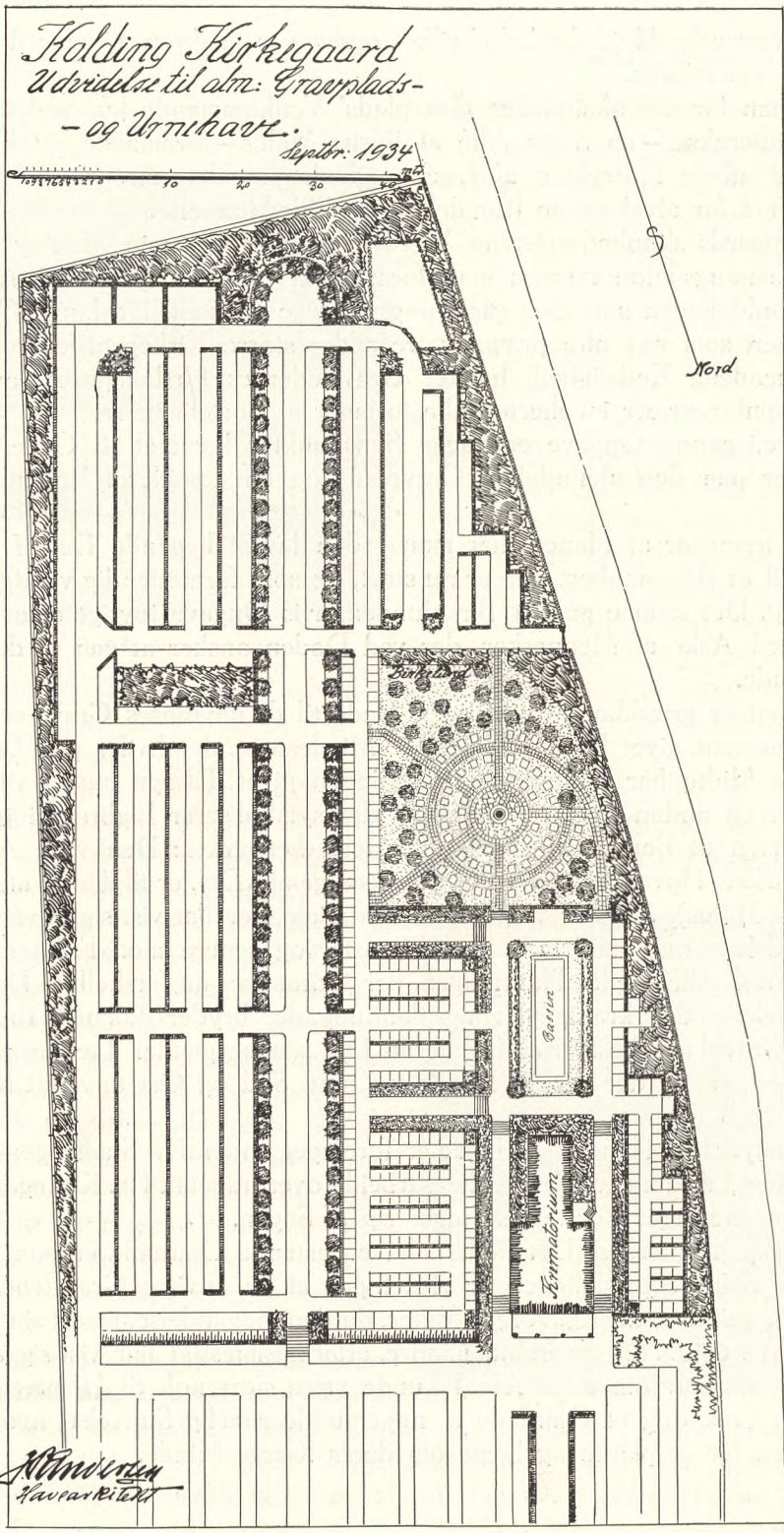
Af Havearkitekt J. P. Andersen.

Samtidig med Opførelsen af et Krematorium paa det frie Areal syd for den nuværende Kirkegaard i Kolding blev det nødvendigt at skaffe Plads til en Urnehave, og da en Udvidelse af Kirkegaarden til alm. Gravplads iøvrigt var paakrævet, blev det vedtaget at anlægge Urnehaven i direkte Tilknytning til Krematoriet og anvende den øvrige Del af Arealet til en almindelig Udvidelse til Gravplads.

Plan til sidstnævnte Del var allerede, da Opgaven med Urnehaven blev overdraget mig, udarbejdet af Hr. Stadsingeniør Lassen, Kolding, og vedtaget til Udførelse. Denne Plan var bygget som en direkte Fortsættelse af den gamle Kirkegaards lange ubrudte Linieføring, og afgav kun ringe Muligheder for en organisk Tilknytning til en Urnehaves Anlæg, efter Nutids Synspunkter. Da imidlertid det til Urnehaven afsatte Omraade, efter nøjere Overvejelse, maatte anses for utilstrækkeligt, enedes man om, ved Stadsingeniørens og Menighedsraadets velvillige Forstaaelse af Sagen, at ændre den foreliggende Plan, saaledes at der dels blev mere Areal til Urnehaven, dels ogsaa at ændre Opdelingen af den vedtagne Plan, saaledes at der skabtes Muligheder for en naturlig Sammenknytning imellem de to Kategorier, Urnehaven og det almindelige Begravelsesomraade.

Arealets Højdeforhold i ubehandlet Form var saaledes, at det tværs henover Midten frembød en Dalsænkning gaaende Øst-Vest, idet Højden paa den gamle Kirkegaard og den sydlige Grænse paa det nye Areal laa i omtrent samme Niveau, medens Midten sænkede sig ca. 3 Meter under dette.

For Urnehavens Vedkommende blev de naturlige Højdeforhold i nogen Grad bibeholdt og udnyttet ved Planens Opbygning, medens den øvrige Del af Arealet ved et ret betydeligt Jordarbejde blev saaledes udjævnet, at det frembyder en jævn

27. J. P. Andersen: Plan til Urnehave paa Kolding Kirkegaard.

Flade uden væsentlig Højdeforskel; hvilket ogsaa var paakrævet, naar de lange Linier skulde gennemføres.

Medens man for den almindelige Gravplads' Vedkommende kun ved den kraftigt optrukne Midterakse, — en Slags Allé af *Pyrus Malus* — formaaede at skabe nogen Opstalt til at aflede Indtrykket af Ensformighed, gav Udformningen af Urnehaven bedre Mulighed for afvekslende Rumdeling og Billeddannelse.

En Kirkegaards skønhedsmæssige Værd afhænger efter min Mening af, hvilken Hygge og stemningsbetonet Form man formaar at forlene Sagen med, saavel hvad angaar Planinddelingen som den plantningsmæssige Opstalt. De lange Gravkarréer og dito Alléer, som saa ofte præger vore ældre større Kirkegaarde, frembyder tit Indtryk af uendelig Kedelighed, hvilket Gravstedernes forskellige Anlægsform og enkelte Opkomlingstræer i Felterne ikke formaar at borteliminere.

I den foreliggende Opgave er begge Synspunkter kommet til Orde, baade de lange Karréer paa den almindelige Gravplads og en detailleret Rumudformning i Urnehaven.

Som det fremgaar af Planen, har man i den lavest liggende Del af Urnehaven faaet Plads til et Bassin anlæg, der er ret stort, og som formodentlig vil afgive en god Billedvirkning. Det samme gælder Birkelunden, hvis Opgave iøvrigt er at give Plads for Urner med Aske af Mennesker, der ved Døden ønsker at gaa til den ukendte Soldats Brigade.

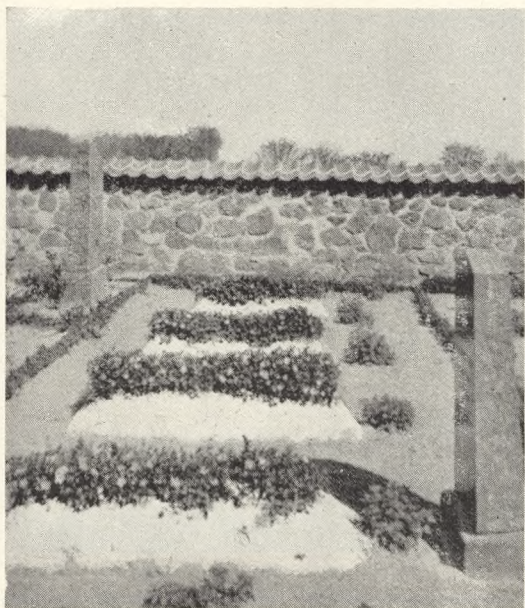
Birkelunden er græsklædt, og foruden Plads til de navnløses Grave er der, i det runde Arrangement, givet Plads til liggende Mindestene, der hviler paa Græstæppet. I Runddelens Midte har Ligbrændingsforeningen givet Tilsagn om at ville rejse en Skulptur eller en anden monumental Ting, der symboliserer Ligbrændingsidéen.

Med Hensyn til Bepantningen skal kortelig bemærkes: Den viste Allé, der er Fortsættelse af en Hovedvej paa Kirkegaardens gamle Del, er tilplantet med Paradisæbler (*Pyrus Malus*). Jeg har valgt dette Materiale, der har vist sig at være særdeles egnet som Allétræ og som baade med Blomster og senere med Frugter danner et livfuldt og skønt Allébillede. Plantningen, der indrammer de forskellige Dele i Urnehaven, og ligeledes den kraftige Delingsplantning, der bryder de lange Rækker i den almindelige Gravplads, bestaar af Coniferae. Det samme gælder Læplantningen mod Nordvest. Derimod er der til Læplantningen mod Syd og Øst anvendt løvfældende Ting.

Det ret betydelige Planeringsarbejde er foretaget under Hr. Stadsingeniør Lassens Ledelse. Derimod er det egentlige Anlægsarbejde overdraget til Hr. Kirkegaardsgartner Lykkebo, som med stor Forstaaelse tager sig af Sagen.

Sluttelig skal bemærkes: Det til Urnehave bestemte Omraade er paa Planen angivet ved, at Gravstedinddelingen er vist. Ingen af de anviste Gravsteder til Urnehensættelse er mindre end $1,50 \times 1,50$ Meter, da den Begyndelse, man i sin Tid gjorde med Urnegrave $0,50 \times 100$ og endnu mindre, erfaringsmæssigt har vist sig aldeles utilfredsstillende, thi selv om dette Areal kunde være stort nok til Hensættelsen af en Urne, ønsker Folk dog et Omraade af nogenlunde rimelig Størrelse, hvor der gives dem Mulighed for at plante og hæge om deres Kæres Minde.

Forsvindende Gravskikke fra en Ø i Storebelt. Af Pastor, Dr. phil. Axel Garboe.

28.

de gamle Gravskikke. Saa meget større Anledning er der til at optegne, hvordan det engang var, førend det bliver for sent at bjærge dette Stof til en enkelt Side af vort Lands Kulturhistorie.

Paa Øen *Agersø*, der ligger i Storebelt udenfor Skelskør¹), har der i ældre Tider været ganske bestemte, traditionelle Maader at behandle Gravene paa. Man formede Gravtuer som Overdelen af en Ligkiste, paa hvis Overside der saa dels plantedes, dels anbragtes afskaarne Blomster i Vaser eller Glas. Fig. 28 giver et Indtryk af disse ejendommelige Grave. De fire Grave, der er ganske ens, har i mangfoldige Aar haft det samme Udseende. Den nøgne, gule Lerjord klappes fast op til alle Sider. Paa Oversiden vokser *Vinca*, der blomstrede frodigt, da Fotografiet blev taget (2. Maj 1934). Ved Hovedenden (Østsiden) af hver Grav vokser en enkelt Prydplante. Forøvrigt er hele Gravpladsen uden nogen- somhelst Vegetation. Saadan saa i ældre Tid alle Grave ud paa Kirkegaarden paa den lille Ø i Storebelt. Den, der ikke er kendt med Skikken og ser en saadan Grav, vil tro, at han staar overfor en ny Grav, der endnu ikke har kunnet tilplantes. Men selv ældgamle Grave ser saadan ud.

For at kunne give Gravtuerne denne traditionelle Form, har *Agersø-Boerne* fra gammel Tid benyttet et særligt Værktøj af Træ – en „*Bank-Tæskel*.“ Denne ses

29.

28. Række af gamle Grave paa *Agersø*, „opklappede“ (Axel Garboe fot. 1934).

29. „*Bank-Tæskel*“ ved gammel Grav paa *Agersø* (Axel Garboe fot. 1934).

paa Fig. 29, lænet op til en „opklappet Grav,“ hvis eneste Pryd er en *Vinca*-Bevoksning. Hver Gravsted-Ejer havde sin „Bank-Tæskel,“ og naar Gravstederne blev gjort i Stand, hvilket i hvert Fald skete hver Lørdag, blev Gravtuerne „opklappet“ efter gammel Skik. Tidligere blev de saaledes pudsede Grave og deres Omgivelser overstrøet med fint hvidt Sand, ikke almindeligt Strandsand, men det fine slemmede Sand, som kan tages paa Sandrevlerne langs Kysten ved Lavvande, og som de gamle paa Øen kaldte „Revlen-Sand.“ – I Tidens Løb kunde der saa at sige, gaa Slid paa de „opklappede“ Gravtuer hvis Sider jo lugedes og bearbejdedes til Stadighed. Gravtuen kunde derved tabe en Del af sit kistelaag-agtige Ydre og blive en nøgen, oval lille Høj, der paa sin Ryg bærer enkelte Prydplanter (Fig. 30), her Nelliker og Stedmoder-Planter, medens Gravenes Omgivelser iøvrigt er helt uden Vegetation. Og til sidst kan Gravtuen være opklappet og behandlet saa længe og saa kraftigt, at den næsten er helt slidt op. Fig. 31 viser en saadan Rest af en gammeldags Grav, en rund Lerforhøjning, bevokset med *Vinca*, hvori vokser en enkelt selvsaet *Akeleje*; det hele liggende midt i ganske vegetationsløse Omgivelser. I Baggrunden ses Grave af mere moderne Type.

30.

31.

Saaledes har Gravene set ud paa Kirkegaarden paa den lille Storebelt-Ø igennem lange Tider. De gamle kan ikke huske dem anderledes. *Gyldenlak* saar sig til Stadighed paa og ved disse Grave. „*Madrum*,“ den stærkt duftende *Chrysanthemum Parthenium*, vil ogsaa gerne hævde sig paa de gamle Gravsteder, men luges kraftigt bort: man har ikke længer Sans for denne gammeldags Plante, der kan sætte Fantasien i Gang helt til fjerne Tider. „*Munke-Krone*“ kalder Apoteker *Tychsen* den i sin „Teoretiske og praktiske Anvis-

30. Gammel, oval Gravtue, Agersø (Axel Garboe fot. 1934).

31. Rest af gammeldags Gravtue, Agersø (Axel Garboe fot. 1934).

ning til Apothekerkunsten“ (1804). Ogsaa en enkelt anden af de gamle, nu glemte Lægeplanter, der endnu holder Stand paa Stengærder i Landsbyen, kaster sine Frø ind over Kirkegaardsmuren og frister Livet dør en Tid. Det gælder om *Svaleurten* med den rødgule Saft. De gamle Tuer paa Gravene faar som Regel Lov til at ligge, indtil nye Begravelser sker, og dermed nye Tidens Smag tager Styret med Hensyn til Gravstedernes Beplantning og Prydelse.

Det ser ud, som om en lignende Gravskik med „opklappede“ Grave har været i Brug ogsaa i Omegnen. Men derom kan sikkert andre, mere stedkendte, give paa-lideligere Oplysninger.

¹⁾ Oplysninger om Øens Naturforhold og Kulturhistorie, se *Axel Garboe: Fra Agersø i Storebelt* (Tidsskriftet „*Naturens Verden*“, 1934), og „Gamle Lægeplanter paa Agersø“ (*Farmaceutisk Tidende*, 1934).

Krematoriet i Odense.

Af Kirkegaardsinspektør O. Raahauge-Askegaard.

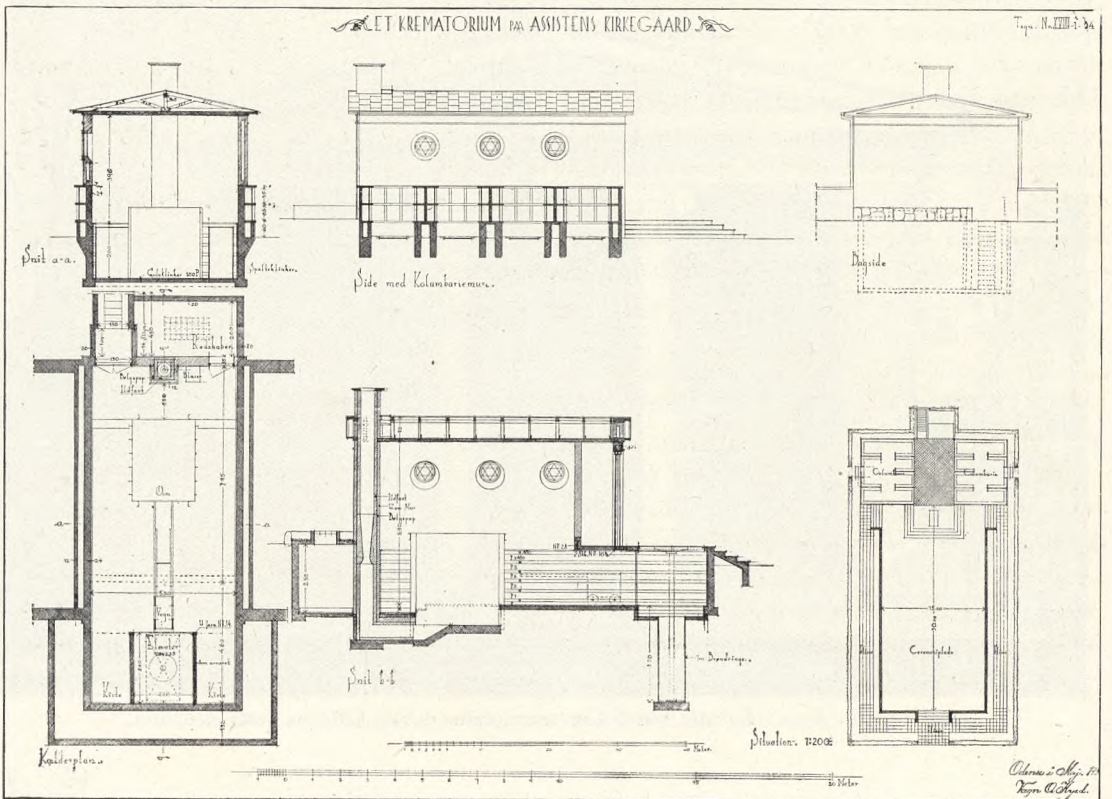
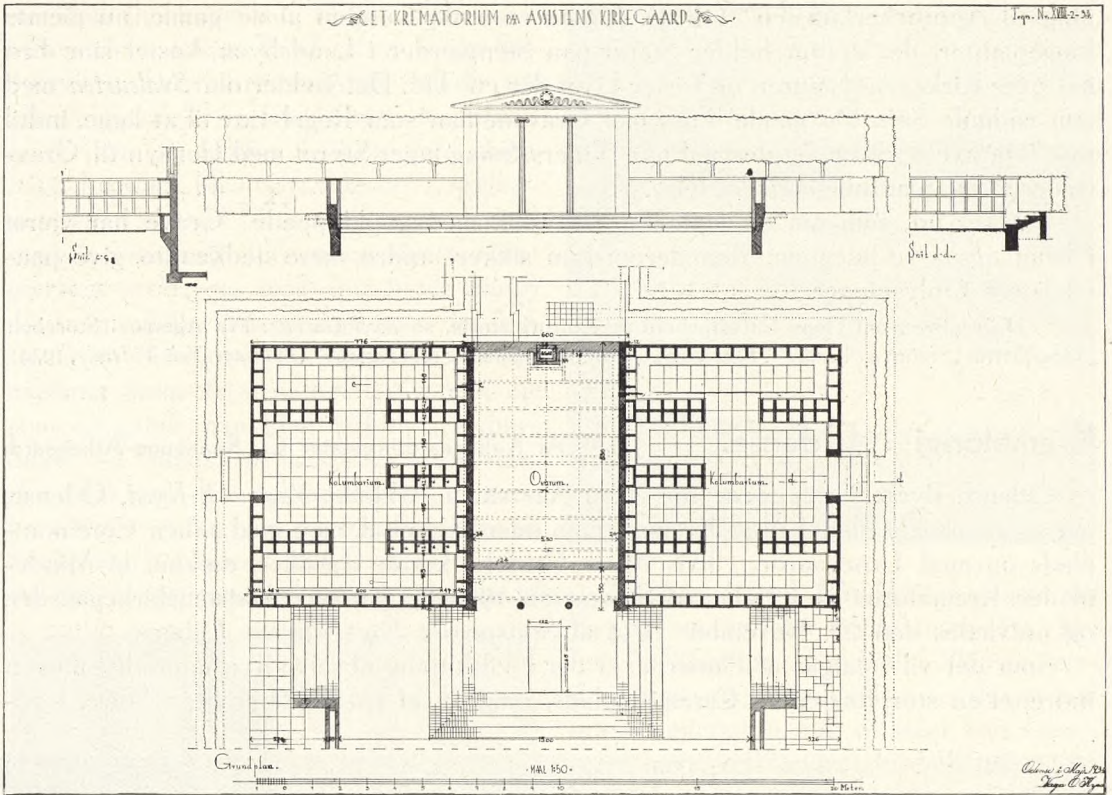
Odense Byraad anmodede for ca. 2 Aar siden Arkitekt *Vagn O. Kyed*, Odense, om at udarbejde Planer til et Krematorium uden Kapelsal, men med aaben Ceremoniplads og med Urnegarde, i hvis Mure Urnerne kunde opstilles, dækket af Mindeplader. Krematoriet er i Løbet af Sommeren 1934 bygget paa Assistenskirkegaarden og indviedes den 22. November 1934 af Stiftsprovst *Fog-Petersen*, Odense.

Som det vil fremgaa af Planerne, er der i Tilslutning til selve Krematoriebygningen indrettet en stor, forsænket Ceremoniplads, omgivet af ca. 2 Meter høje Mure. Jord-

32. *Vagn O. Kyed*: Facade imod Ceremonipladsen ved Odense Krematorium.

32.

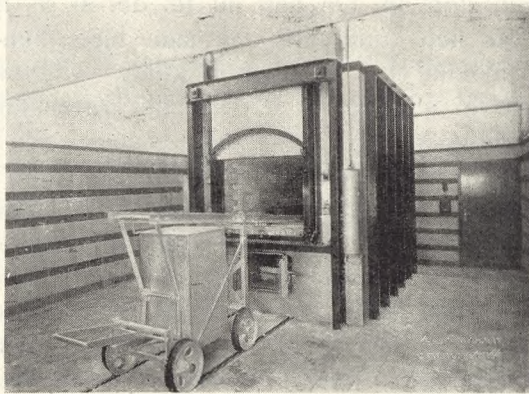
paakastelsen foregaar paa Platformen foran Bygningen, og herfra sænkes Kisten ved en Elevator ned i Krematorierummet. Selve Bisættelsestidligere finder, i Lighed med Forholdet ved almindelige Begravelser, Sted i en af Byens Kirker, hvis der da i det hele taget skal være kirkelig Medvirkning.

Krematoriebygningen, der altsaa kun indeholder Brændingsrummet, er kobbertækket og med grovpudsede Mure. Paa Bygningens Forside springer Taget saa langt frem, at der dannes en Nische. Nischens Bagvæg er dekoreret med et forgyldt Kors flankeret af to Engleskikkelser. Dette Arbejde er udført af Billedhuggeren *Erik Cohrt*.

Urnegaardene er tilsluttet Bygningens Langsider og er forsænkedede. Urnepladserne er i to Etager med nederste Etage ca. 80 cm. over Gulvet. I hver Urnegaard er der 200 Urnepladser og paa hver Urneplads kan indsættes to Urner. Mindepladerne, der skal anbringes efterhaanden som Urnerne indsættes, skal være af et uigennemsigtigt Materiale og skal godkendes af Kirkegaardsinspektøren før Opsætningen. Urnegaardens Mure og Murene omkring Ceremonipladsen er grovpudsede, ligesom Krematoriebygningen og alle Mure er malet i en smuk blaagraa Tone. Langs alle Mure er plantet Pude- og Trædeplanter samt en Del stedsegrønne Smaabuske.

Som Ramme omkring Bygning og Ceremoniplads er plantet Lindehække og Allé-lind, der efterhaanden skal klippes sammen, saa de danner Stammehække. Langs Lindehækkene er udlagt Urnegravsteder i Størrelsen 1,5×1,0 Meter.

I hvert Gravsted maa indenfor en 10-aarig Periode nedsættes indtil 4 Urner. Løvrigt er det Mening, efterhaanden som der bliver Brug for det, at anvende Area-lerne paa begge Sider af Krematoriet til Urnehaver. I Krematoriets Indre findes som allerede nævnt kun Brændingsrummet samt et mindre Arbejdsrum. Brændingsrummet er højt og luftigt, og Vægge og Gulve er klinkeklædte. Ovnene, der er gasfyret, er konstrueret af Ingeniør *Markussen*, Helsingør. Elevatorsystemet, der drives ved Vandtryk, er leveret af A/S *H. P. Philipsen*, Slagelse.

35.

Tro og Sagn om Kirkegårde.

Af August F. Schmidt.

(Fortsat fra Side 24).

Vi skal høre endnu et Par Vidnesbyrd af Sagnenes Mangfoldighed om Kirkegårdene som *Spøgersteder* (også hentede fra *Evald Tang Kristensens* „Danske Sagn“ V, 1. og 2. Række). Paa *Låstrup* Kirkegård gik således en oppe hver Nat og jamrede sig og græd. Folk mente, det var en, som ikke kunde få Ro i sin Grav. Så gik den kloge Mand i *Låstrup*, *Mads Degn*, derop en Nat og talte med ham, og siden den Tid så de aldrig mere til Skikkelsen. — Der var en *Degn* i *Vrovø*, som hed *Ravn*; han vilde en vis Aften gå op og se, hvordan *Ka' Rundenom* kunde ryste Muldet af sig, når

35. Ovnrum i Odense Krematorium.

hun stod op. Da han nu fik det at se, blev han lige godt ræd og skyndte sig alt, hvad han kunde, for at komme hjem, han boede tæt neden for Kirkegårdsdiget. Men hun kom efter ham. Hun skulde rigtignok runden om Kirken tre Gange, men kom endda så tidlig, at han lige fik Døren lukket, inden hun kom til den. Så tog hun Hunden og tarsk på Døren med, så den helt kom af med Livet. – Det er helt utroligt, hvad Sagnene fortæller. Vi må høre Sagnet fra *Tåning Kirkegård*: Her kom to døde op af Graven og sloges saa gevaldig. Man så dem tit gøre det. Så lejede Folkene en til at sidde i et Træ og se efter, om han kendte, hvem det var. Så kommer først den ene rendende hen til Træet, og så siger han: „Sidder du der, Tøndehavre“. Men han bliver ved at sidde og siger ingen Ting. Så render den hen igen til den anden, og de slås atter på Kraft. Han kommer nok en Gang rendende derhen: „Ramte a' ham ikke godt?“ Jo, men hvad skulde det betyde, at de sådan sloges? Jo, han skyldte ham 24 Skilling, imens han var levende, og dem havde han aldrig betalt ham, den Gæld var det nu, han skulde have Prygl for. „Ja, hen så og giv ham noget mere“, og så ham ned af Træet og strøg af hjem ad. Nu havde han fået det at vide, han kunde. –

Det var ikke tilladt at udføre, hvad som helst på en Kirkegård, der trods alt dog var et Sted, hvorover der var lyst Fred. Et Sagn herom er i så Henseende helt oplysende. Meddelelsen Jens Jensens Fader og Degnen i *Falslev* (Randerseggen), Kræn Skyt, gik meget på Jagt om Natten efter Brokke og Ildere. En Nat havde de slet ingen Ting fanget, og da de så kom forbi *Vindblæs Kirkegård*, kom Hundene efter en Ilder, der smut ind på Kirkegården. De bag efter den, men så gav det et Rabalder i Kirken, te det var, ligesom hele Kirken skulde have vælt. Så siger Kræn Skyt: „Her skal vi ikke være længere, for her har vi ikke noget at bestille, når vi går på Jagt“. –

Ja, med dette sidste troværdige Sagn skal jeg så denne Gang afslutte Fremlæggningen af folkloristisk Stof vedrørende vore Kirkegårde. Hovedparten af de hartad talløse Optegnelser, der forefindes om Emnet – dels i trykte Værker, dels i Dansk Folkemindesamlings Arkiv –, er selvsagt ret ensartede, selvom de enkelte Meddelelseres Fortællemaade ofte kan være af en udmærket oplivende Virkning. Typerne er stort set få i Tal. Flest Sagn kan indgå i Typer vedrørende Gengangere. – Ja, så kunde man også omtale *Sagn om Gravsten* (heri ofte personalhistoriske Elementer) og Sagn om *store Sten* kastede efter Kirker. Flere af de kæmpekastede Sten ligger nemlig tæt ved Kirker, angives indsat i Kirkegårdsdiger o. s. v. (se min Bog „Danmarks Kæmpesten“ 1933). Endvidere kunde omtales *hellige Kilder*, hvoraf adskillige findes ved eller på Kirkegårde (se min Bog „Danmarks Helligkilder“ 1926), ligesom der også kunde skrives om *særlige Træer* med Sagn og Tro knyttet til. Om sådanne Kirkegårdstræer foreligger et ikke særlig stort, men særdeles spredt tilgængeligt Materiale. Forhåbentligt lykkes det *Johannes Tholle* eller en anden flittig Mand at få Hold på dette Stof engang. I det store, prægtige Værk om Danmarks Kirker, som Nationalmuseet udgiver, findes kortelig omtalt, hvilke Kirker, der har hellige Kilder i deres Nærhed, ligesom der også forekommer andre Folkemindeoplysninger i Værket, men et fuldstændigt Arbejde om vore Kirker og Kirkegårde i Sagn og Tro har vi dog ikke. I et sådant skulde alle Sagtyperne og Trosforestillingerne opstilles systematisk, og hver enkelt Sagn- og Trosmotiv skulde gøres til Genstand for en detaljeret Undersøgelse, så man havde Rede på alle Dele angående Kirkernes og Kirkegårdenes store Betydning i vort Folks Tro og Digtning.

Danske Kirkegaarde i 1934.

Af foretagne eller projekterede Nyanlæg eller Udvidelser af danske Kirkegaarde i 1934, skal nævnes følgende, som er kommen til Redaktionens Kundskab: Asmild, Assens (Haveark. *E. Erstad-Jørgensen*; se „V. K.“ XI, S. 1-2), Ballerup, Brande (Landinspektør *Møller Christensen*), Dreslette, Esbjerg (Faurfeld), Føns, Genner (Gartner *H. Chr. Thorsen*), Gentofte Mariebjerg (Kommunegartner *G. N. Brandt*), Gimlinge, Gylling, Haderslev, Hasle, Hjørring, Hundstrup, Hvilsom, Jyderup, Kalundborg (indviet 3. Jan., Havearkitekt *Emil Böttiger*), Kolding, Lindholm (Havearkitekt *Johannes Tholle*; se V. K. X, S. 57-58), Laurbjerg, Mellerup, Nykøbing S. (Havearkitekt *Johannes Tholle*), Næstved (Lic.: 20. November, Havearkitekt *Emil Böttiger*), Odense (Kirkegaardsinspektør *Raahauge-Askegaard* og St. Hans, Havearkitekt *P. Vad*), Ringsted (Havearkitekt *Emil Böttiger*), Rinkenæs, Silkeborg, Slagelse (Inspektør *Rud. Rasmussen*), Støvring, Sønderborg, Sønder-Jærnløse (indviet 2. September, Havearkitekt *Johannes Tholle*), Toksværd, Tostrup, Vejstrup Valgmenighedsk., Vivild, Vojens, Vestre Kirkegaard (Københ., Inspektør *Chr. Beck Skrydstrup*) og Ølgod.

Af andre Ting kan nævnes, at Randers Kirkegaarde fra 1. November er overgaaet til Kommunen. Urnegrav er indrettet i Kolding (se „V. K.“ XI, S. 30-32). Krematoriet i Holbæk er indviet 20. Marts, (Ark. *Marius Pedersen*, se „V. K.“ XI, S. 9-10), Odense Krematorium (Arkitekt *V. O. Kyed*, „V. K.“ XI, S. 35-37), og Struer paa begyndt.

„Foreningen for Kirkegaardskultur“ afholdt Aarsmøde i Aalborg den 7. Juni.

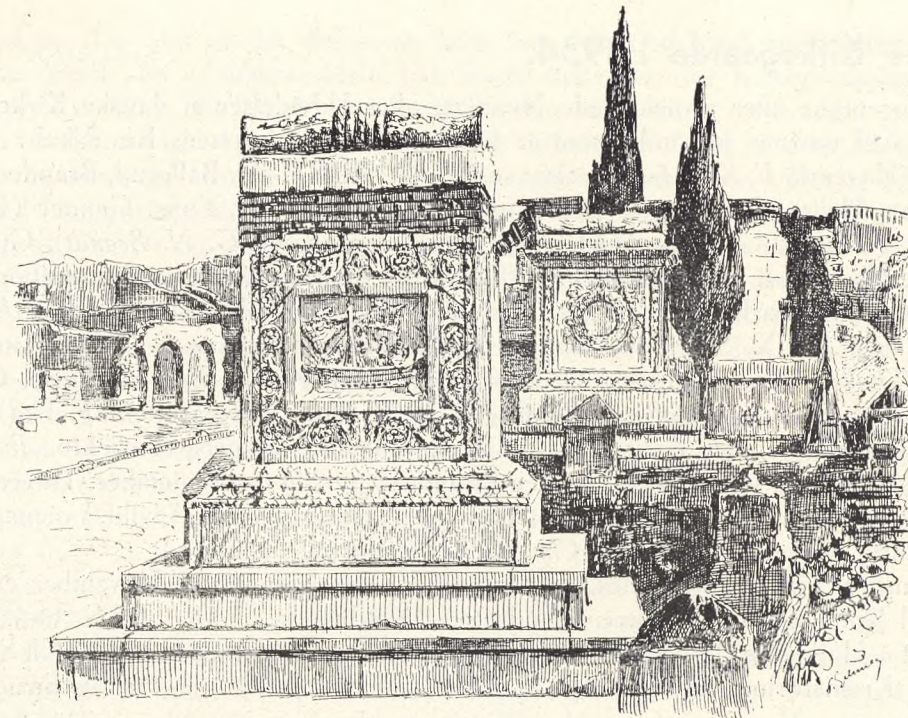
Graver *Ibsen* i Vejle er fratrukket fra 1. November, og hans Funktion overdraget Kirkegaardsgartner *Houmann. C. Buur* i Lyngby afgik 31. December og *Marius Andersen* udnævntes i Stedet fra 1. Januar 1935; fhv. Graver *Munksgaard* (Viborg) afgik ved Døden 13. Oktober.

Gravgaden i Pompeji.

Af Magister Hans Aage Paludan.

I Rom er Gravgaden strax udenfor Byporten, den appiske Vej ud til Campagnens Grave over og under Jorden, et levende Mylder af Vogne, Omnibusser, Rutebiler og Handlende; men i den døde By Pompeji, hvor der aldrig er Liv og Trængsel, er de Døde ligesom to Gange begravede. Bogstavelig, fordi Graven endnu kun udenfor een af Portene er frigjorte, de andre Steder ligger de endnu dækkede af Tuf- og Askelaget under Jorden. Men udenfor Herculaneerporten gaar den saakaldte *Via de Sepolcri* eller Gravenes Gade et langt Stykke ud mod Sarnodalen og Vesuys Højde, med Monumenterne frie paa begge Sider; bag dem hæver endnu Forstadens udgravede Masse sig under Jord og Grønsvær, flere Mindesmærker gaar lige op i Bakken bagved, og hinsides Diomedes' Villa ved Krydset med Vesuvvejen for Enden af det frilagte Stykke opsluges Vejen atter af Eruptionsmasserne og Jorden over dem.

Men det aabne Stykke er nok til at give et levende Indtryk af Kejsertidens Begravelser og den monumentale Helhed af en saadan Landevej med Grave tæt langs Siderne, forskellige, men samlende sig til en graa og brun Ensartethed under de enkelte sorte opadpegende Cypresser over Murene, — nyplantede, paa de gamles Plads. Toppene bøjer sig lidt, Cypresserne i Pompeji synes at hælde deres Hoveder: „Klædt

36.

i sorte Sørgeklæder staar Cypresserne ved Huset," saaledes begynder en Folkesang. Gaden er som de andre i Pompeji brolagt med store, manglekantede Lavafliser med grønt imellem, Fortovskanterne er høje og uregelmæssige. Porten mangler Hvælving over Kørebanen, og strax udenfor begynder Gravenes Rækker – saa nær, at det, man ved Udgravningen antog for et Skilderhus, hvori Skildvagten var død paa sin Post uden at flygte i Askeregnen, i Virkeligheden var det første Gravsted med Rester af en Begravet eller Omkommet. Med Undtagelse af et Par Samnitergrave fra 3. Aarh. før Christus, i den fjerneste Ende – firkantede Stengrave til hel Begravelse før Romertiden – er iøvrigt næsten alle i Gravgaden Urnegrave, idet Ligbrænding var det almindelige i den klassiske Tid. Brændingen fandt Sted paa en særlig, ommuret Plads, *ustrinum* (der findes en i Gravgaden), hvor den nærmeste Slægtning med bortvendt Aasyn satte Faklen til Baalet. Men Gravene er ellers højst forskellige og giver Vejsiden et yderst afvejlende Udseende. Især kan fremhæves fem forskellige Gravtyper.

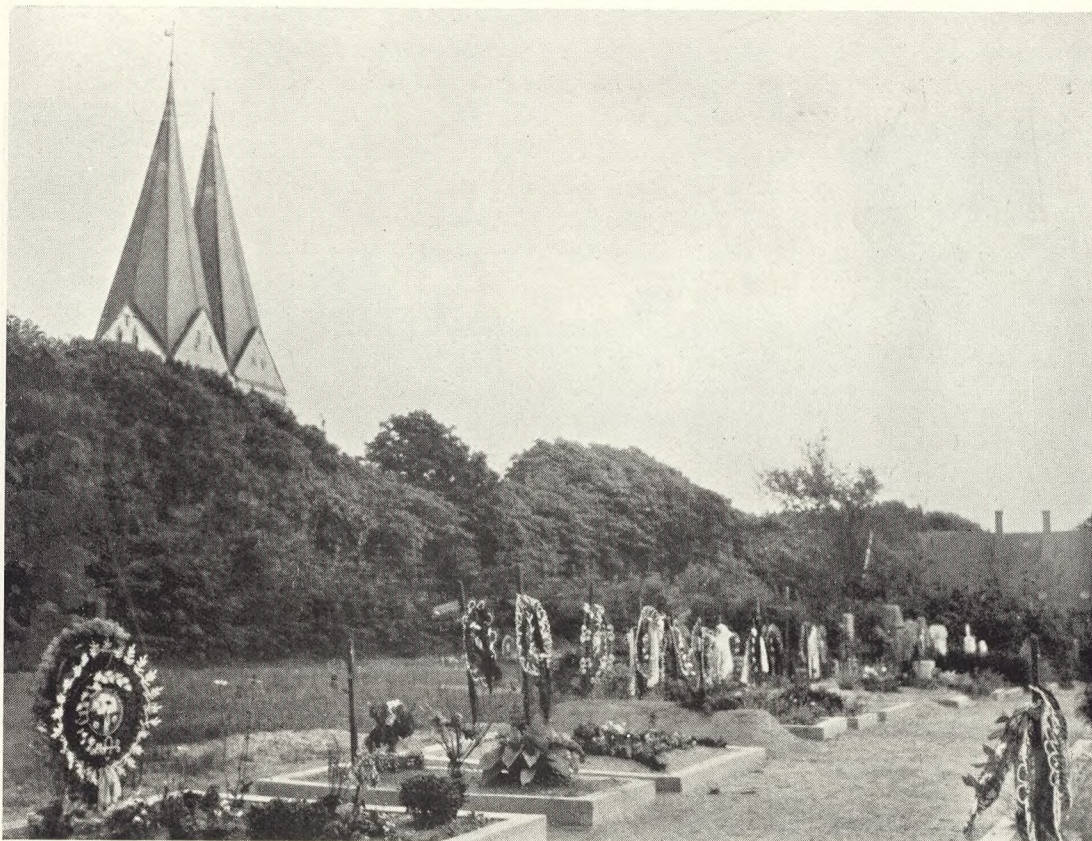
1. Urnerne nedsattes i et aabent Stykke Jord uden nogen Prydelse.

2. Eller Stedet udhævedes ved en lav Herme, Halvsøjle, der ender i Form af et Menneskehoved, med Indskrift paa Forsiden, der vier den til den Afdødes Genius, og med Haarfletninger bagpaa, hvis det var en Kvinde. De minder meget om Orientalernes Gravsteler med eller uden Turban efter Kønnen, og de er meget hyppige.

3. Eller Jordstykket dækkedes af et meget højt Stenalter, oftest smukt, af regelmæssigt tilhuggede Kvader- eller Tufsten med udragende Karm foroven, med eller uden en Indskrifttavle. Saaledes er *Naevoleia Tyches* (Nr. 22) med Relieffer og Tavle omrammet af *Acanthus*blade. Nogle er af Mursten med Marmorbeklædning over.

(Fortsættes).

36. Tempel- og Altergrave (*Naevoleia Tyches*).

37.

Udvidelse eller Nyanlæg?

Af Havearkitekt Johannes Tholle.

Dette Spørgsmaal vil det altid være rimeligt at opstille, naar Forholdene har udviklet sig der hen imod, at den (eller de) eksisterende Kirkegaarde ikke længer er i Stand til at betjene Sognet (eller Byen): Skal vi udvide Kirkegaarden, eller skal vi anlægge en ny Kirkegaard? Først derefter kan Spørgsmaalene stilles saaledes: Hvorledes kan vi udvide, – eller hvor skal vi anlægge den nye, – meget vigtige Spørgsmaal, som kræver omhyggelig Overvejelse, før man tager Standpunkt til de mange Detailler, som Anlæggelsen eller Udvidelsen i sig selv rummer.

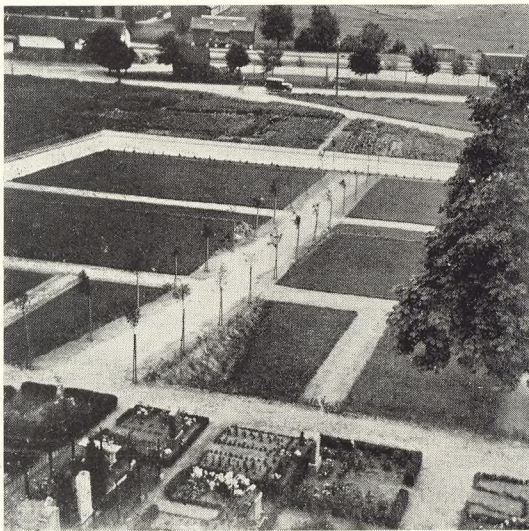
Som i saa mange andre Spørgsmaal har Kirkegaardsloven ogsaa i dette Spørgsmaal udtalt sig om, hvad der er ønskeligt, og den siger, at naar en Kirkegaard paa Grund af Sognets Vækst i Indbyggertal, paa Grund af for høj Grundvandstand eller af andre Aarsager ikke længere kan afgive de fornødne, sømmelige Begravelsessteder, paahviler det Kirken *at lade Kirkegaarden udvide*, og den nævner kun som Nummer to den Mulighed, at hvis Udvidelsen vanskeligt kan udføres, maa man ty til Anlæggelse af en Hjælpekirkegaard. Det er ikke til at tage Fejl af, at Loven mener, at en Udvidelse bør foretrækkes frem for Anlæggelse af en ny Kirkegaard, og den er i

37. Kirkegaarden er udvidet. Billedet viser Kirken med Tvillingespiret og den gamle Træplantning omkring Kirkegaarden; denne Beplantning danner en fortrinlig Baggrund for det nye Anlæg og støtter Følelsen af Samhørighed (Parti fra Broager).

38.

dette Spørgsmaal helt paa Linje med de Følelser, som normalt vil besjæle Størsteparten af et Sogns Beboere. Man vil hellere begraves paa en Kirkegaard, der ligger ved den gamle, end man vil ud paa en ny; navnlig vil disse Følelser melde sig, saalænge man ikke har set, hvorledes den nye Kirkegaard anlægges eller vil tage sig ud; viser det sig, at den nye Kirkegaard vil være smukkere og mere tiltalende end den gamle, ja saa er Muligheden for en Skiften i Følelser og Stemninger meget nærliggende.

39.

Foruden disse nævnte Aarsager, der hovedsagelig bundes i Følelserne, kan der ogsaa være mange andre Aarsager til, at en Udvidelse foretrækkes. Navnlig vil man paa denne Maade kunne bevare en vis Kontinuitet saavel i Anlæg som i Tradition for Brugen af Kirkegaarden, — mere end i det andet Tilfælde. Ofte vil det ogsaa være det mest økonomiske at udvide; Jorden nær Kirkegaarden tilhører i mange Tilfælde Kirken (Præstegaardshave o. l.), og man er derfor omtrent selv Herre over,

38. Der er anlagt en Annekskirkegaard, som er adskilt fra den gamle Kirkegaard ved en Byvej. Men ensartede Indhegninger og Laagepartier fremhæver Samhørigheden mellem gammelt og nyt, (Arki-tekt Tage Pullich; Parti fra Ejby ved Ll. Skensved).

39. Ved Udvidelsen er den gamle Hegnsmur flyttet ud til den nye Grænse, saa begge Kirkegaards-afdelinger bliver knyttet sammen til en Enhed (Asnæs).

hvad Pris den skal sættes i. Grundene nærmest Kirkegaarden er heller ikke altid i særlig høj Pris, — navnlig hersker der en vis Aversion imod at opføre Beboelseshuse umiddelbart overfor eller opad en Kirkegaard, idet Folk har en vis Uvilje imod at bo et saadant Sted. Ogsaa dette kan støtte det økonomiske i Udvidelsesprojektet. Og er endelig Kirkegaarden centralt beliggende i Sognet, saa den er i Stand til at betjene alle Dele af dette under ens Forhold, maa ogsaa de rent praktiske Forhold siges at tale for en Udvidelse fremfor Anlæggelse af en ny Kirkegaard.

Ganske modsat maa man i det sidste Spørgsmaal stille sig, dersom Bebyggelsen i Sognet har forskudt sig bort fra Kirke(gaards)centret i Byen (Sognet). Og dette er jo netop saa ofte Tilfældet paa Landet. Den almindeligste Aarsag til Bebyggelsesforskydningen har hidtil navnlig været den, at der er kommen en Jernbanestation et eller andet Sted, ofte helt ude i Periferien eller i et Hjørne af Sognet. Bebyggelsen omkring Kirken og i Kirkebyen er maaske slet ikke ændret, saa at der er færre Mennesker her; men der kan omkring Stationsbygningen være opvokset en hel Bydel, saaledes at Befolkningstallet her er det samme eller maaske endog endnu større end i Kirkebyen. En anden Aarsag finder man navnlig i Landsognene i Nærheden af Byerne; det er der Villabyggeriet, som i Landsognet har skabt hele Villabyer, hvis Beboere har Kirkeforhold fælles med Landet, men som kun delvis har økonomisk og følelsesmæssig Interessefællesskab med Landsognet. Hvor det drejer sig om et decideret Sommerbyggeri, og hvor Folk altsaa saa absolut kun har Interesser der for en kortere Tid af Aaret, opstaar der ganske naturligt i dette sidste Tilfælde ingen egentlig Trang til Kirke og Kirkegaard, hvorimod det mere blivende Byggeri med den blivende Villabefolkning ligesaavel som Stationsbybefolkningens Tilstedeværelse uvilkaarligt vil skabe Trangen til en Kirke, — og dermed før eller senere ogsaa til en Kirkegaard. Her vil der altsaa kunne melde sig saa uafviselige og saa velmotiverede Krav til eller Ønsker om en lokal Kirkegaard (en Hjælpekirkegaard), at det vil forekomme ganske uforsvarligt og hverken stemmende med Kirkens eller Befolkningens Tarv, om man skrider til en Udvidelse i Stedet for til Anlæggelse af en Hjælpekirkegaard, — selv om der iøvrigt findes Muligheder for Udvidelse. Paa den anden Side turde det da være lige saa rimeligt, at der da fandt en Distriktsinddeling Sted, saa at den nye Kirkegaard virkelig blev forbeholdt den nye Bys Beboere.

Iøvrigt ligger Forholdene i mange Henseender meget forskellige i By og paa Land. Som det er set af de foregaaende Betragtninger, vil en Udvidelse paa Landet oftest forekomme naturligt; men navnlig hvor det drejer sig om de gamle Kirkegaarde, vil en Kirkegaardsudvidelse oftest saavel af følelsesmæssige som af praktiske, æstetiske, sanitære, byplanmæssige m. fl. Aarsager være komplet urimelig og umulig at foretage i en By. Selv om de moderne Indretninger med Kloaker, Vandedninger og andet mere borteliminerer mange af de Hensyn, hvorunder det for et Aarhundrede siden blev krævet, at Kirkegaarden skulde flyttes uden for Byen, saa er den almindelige Indstilling overfor Kirkegaarden i den gamle og tæt bebyggede Del dog en saadan, at man ikke ret vel forsoner sig med den, og at man navnlig ikke vil kunne forstaa det berettigede i en Udvidelse.

Til dette kommer endnu et Hensyn, og det er Hensynet til den praktiske Administration. Vel skal man ikke dele denne ud i en hel Del unødige Detailler, men holde den samlet som en Enhed saa længe som muligt, hvorfor man ogsaa hellere ser een større end flere mindre Kirkegaarde. Men denne ene Kirkegaard kan ogsaa gaa hen

40.

og blive saa stor, at dens Administrationsforhold bliver uoverskuelige, og saa den daglige Drift bliver usikker, urentabel eller i hvert Fald for dyr. I Tyskland regner man en Kirkegaard af over 60 ha's Størrelse for at være for stor. Efter Erfaringerne herhjemme fra maa det hævdes, at en Kirkegaard paa over 50 ha vil være en uheldig og uhandig Ting at arbejde med, og ingen Kirkegaard bør, naar ikke Forholdene absolut taler derfor, gøres større end 30 ha.

Gravgaden i Pompeji.

Af Bibliotekar Hans Aage Paludan.

(Fortsat fra Side 40).

4. Eller Pladsen optages af Fliser med en halvkredsformet, stenhugget Mindebænk om, hvor de Efterlevende eller Vejfarende kunde sætte sig til Hvile (en *exedra*). En saadan lige ved Porten (Nr. 1) er det, man antog for Skilderhus (den er overdækket som en Niche, andre er aabne); en Urne stod under Gulvet, et Basrelief gav den Begravedes Navn: M. Cerrinius Restitutus. En anden er Præstinden Mammias (Nr. 4), hvis Grav skænkedes hende af Decurionerne (Magistraten): den er høj og aaben med prægtig Udsigt over Byen til Havet, Sorrents Bjerge og Capri i Varmedisen.

5. Endelig er der Gravkapellet i Tempelform med eller uden Statuer foran, saaledes for Enden af Gaden den frigivne M. Arrias Diomedes' for sig, sin Familie og sin tidligere Herskerinde Arria; det er prydet med Stokke i Bundt (*fascis*) for at vise Diomedes' Værdighed som Forstadsfoged. Saadanne Kapeller var enten for en rig Familie med Frigivne og Tjenestefolk eller en S sammenslutning af mindre Velstillede; Nicherne benyttedes som Gaver mellem Folk. Thi i det indre Rum, der er lavt og snævert, gaar en Stenbænk helt rundt langs Væggen, og Urner er anbragt i Nicher under og over den, ogsaa paa Bænken selv: det er en Begyndelse til Columbarieformen. Nogle har hvælvet Tag eller Loft i Form af Muslingeskal og Stenalter ovenover. Lamper til Mindefesterne er fundet i visse Gravkamre; ogsaa Mønter til Charon, der færgede de Døde over det mørke Vand. Talrige Urner er bevarede, oftest af

40. Kirkegaarden er udvidet tilvenstre i Billedet; men der var brugt ganske samme Hegningsmaade om det gamle og det nye, saa det navnlig udadtil virker som en Enhed (Roslev).

Ler eller Glas, indesluttede i Blykapsler; i Reglen farvelige, men et enkelt Pragtstykke er af blaat Glas med hvide Emaille relieffer af Frugtgrene og Vinhøstscener; den er i Neapels Museum. I nogle hermetisk lukkede Urner fandtes Ben- og Askerester i et Fluidum af Vin, Vand og Olie fra Libationerne eller Ofringerne, man helligede den Afdøde efter Brændingen for at „fugte Asken,“ og som gerne fortsattes ved senere Mindemaaltider. Især er det synligt ved de nedgravede Urner, der ofte har haft en Forbindelseskanal eller et Rør op til Jordoverfladen, hvorigennem Vin og Olie kunde hældes direkte ned til den Døde, som saaledes endnu stadig kunde glædes ved Libationerne. Dette ser man endnu paa Orientens Kirkegaarde, i Tyrkiet f. Eks. De, hvis Urner ikke kunde rummes inde, er begravede udenfor og mindes ved Hermer i Grønsværet udenom.

Mest imponerende er tre Grave midt i Gaden: Nr. 17, Aulus Umbricius Scaurus' med Rester af Gladiatorkampe i Relief; han har været høj Embedsmand (Duumvir) og faaet Begravelse og Statue paa Torvet bevilget af Decurionerne; Graven er rejst af hans Fader. Dernæst Nr. 20, Augustalen Calventius Quietus' høje Altergrav med Gengivelse af den Æresstol i Theatret, *bisellium*, der var tilkendt dette Medlem af Corporationen for Kejserdyrkelsen. Endelig 22, Tempelgrav for Naevoleia Tyche og Augustalen C. Munatius Faustus. Over Indskriften her ser man Naevoleias Reliefportræt, nedenunder en Offerscene, der samler Familien om de Dødes Alter, paa Siderne to Stukrelieffer: af den begravede Embedsmands Æresstol med Løvefødder og af et Skib, der under Rebning af Sejlene løber ind i Havnen, — et Symbol paa Livets usikre Fart, der ender i Døden, som Cicero bruger Billedet i sit Værk „Om Alderdommen,“ og i Petronius' „Trimalchios Gæstebud“ bestiller Værten udtrykkelig et saadant Billede til sin Grav. „*Viva fecit*“ staar der om Naevoleia: hun lod Monumentet gøre i levende Live for at glæde sig ved at se det ordentligt og smukt udført i sin massive Soliditet. Den almindelige antike Afskedshilsen: „Gid Jordan maa ligge let over dig!“ passer ikke til disse store Mindesmærker. Omsorgen for sin Begravelse skulde man ellers lade andre om, efter Ciceros Ord i „Tusculanerne“: man skal foragte saadant for sit eget Vedkommende, men ikke forsømme det for andres. Alt dette, siger ogsaa Augustin i „Gudsstaten,“ vedkommer jo mere de Levendes Trøst end de Dødes Behov.

Et enkelt Gravsted, som den Frigivne Callistus har rejst for sin Herre Cneus Vibrinus Saturninus, er formet som et Triclinium, d. e. en tredelt Hvilebænk om Bord og Alter til Maaltid og Offer, alt omrammet af Mur med de ensfarvede Felter med et Dyr, en Hjort eller en Paafugl i Midten, der er saa typiske for pompeiansk Vægmaleri: her har man ligget tilbords og holdt Mindemaaltid midt ude blandt de Døde. Thi det er ogsaa noget karakteristisk og orientalsk, — at Gravpladsen er et Sted, hvor man færdes, hvor man kommer og glædes og spiser, og Børnene leger. Der var her mellem Gravene Butiker og Salgsboder, delvis i Buegange, Vinstuer, Pavilloner, Villaer: Østens Kirkegaarde er intet stille, aflukket Hvilested blot for de Døde, men uafgrænset lagt paa almindelig besøgte Steder, for, siger Lykurg, at vænne Folket, Kvinder og Børn, til ikke at forfærdes over at se et dødt Menneske, og for at dette stadige Syn af Ben, Grave og Ligtog skal minde os om vore Vilkaar. Og græsk paavirket var jo Pompeji i høj Grad.

Saaledes er den (efter Gravstedet) saakaldte Diomedes' Villa en af de prægstigste i Pompeji, med Søjlegange og Marmorbassiner og muret Kælder, hvor 17 Kvinder

og Børn havde søgt Tilflugt for Askeregnen og fandt Døden; medens man udenfor i Haven fandt Husherren, aabenbart, med Nøglerne og en Slave belæsset med Penge og Værdisager, de havde villet redde bort. – Og her sætter vi os til Hvile paa Skrænten for Enden af Gravenes Gade, – nu stille og uddød, ligesom i Dvale i Solvarmen: et grønt Firben smutter over en Stenflise som det eneste levende Liv, der er tilbage i Pompeji. Her passer kun daarlig det klassiske, afklarede Billede hos Horats og andre af Livet som et Gæstebud, man skal forlade tilfreds og mættet og uden Beklagelse – hverken tørstig eller beruset, – den ene en lille Stund før, den anden lidt senere. Men her maatte jo alle afsted paa een Gang, unge og gamle, at mødes i Skyggeriget med dem, der allerede hvilede i Gravgaden.

En Kranseplads ved Krematorium. Af Kirkegaardsinspekt. O. Raahauge-Askegaard.

Medens det ved en almindelig Jordfæstelse er ganske naturligt, at Kranse, Buketter o. lign. efter at have smykket Kirke eller Kapel bruges til Udsmykning af Gravstedet, bliver Forholdet noget andet ved en Ligbrænding. I de fleste Tilfælde vil der hengaa et Par Dage, før Urnen kan udleveres til Nedgravning. Hvad skal man gøre ved Kransene i Mellemtiden? Selv om de Paarørende allerede har købt et lille Urnegravsted eller en Urneplads i et Kolumbarium, vil der jo alligevel kun blive Plads til ganske faa af Kransene.

Ved Ligbrænding vil Kransenes Mission med andre Ord i Hovedsagen være endt samtidig med Bisætteshøjtideligheden. Det er en forstemmende Tanke, – ikke alene vil den være det for Giverne, men ogsaa for de Paarørende, som i mange Tilfælde først Dagen efter Bisættelsen har Ro til at gennemgaa de mange Blomsterhilsener,

der er sendt den Afdøde; endelig er det rent gartnerisk set utiltalende, at saa meget smukt Blomsterarbejde kun faar Lov til at virke efter sin Bestemmelse i den korte Tid i Kirke eller Kapel.

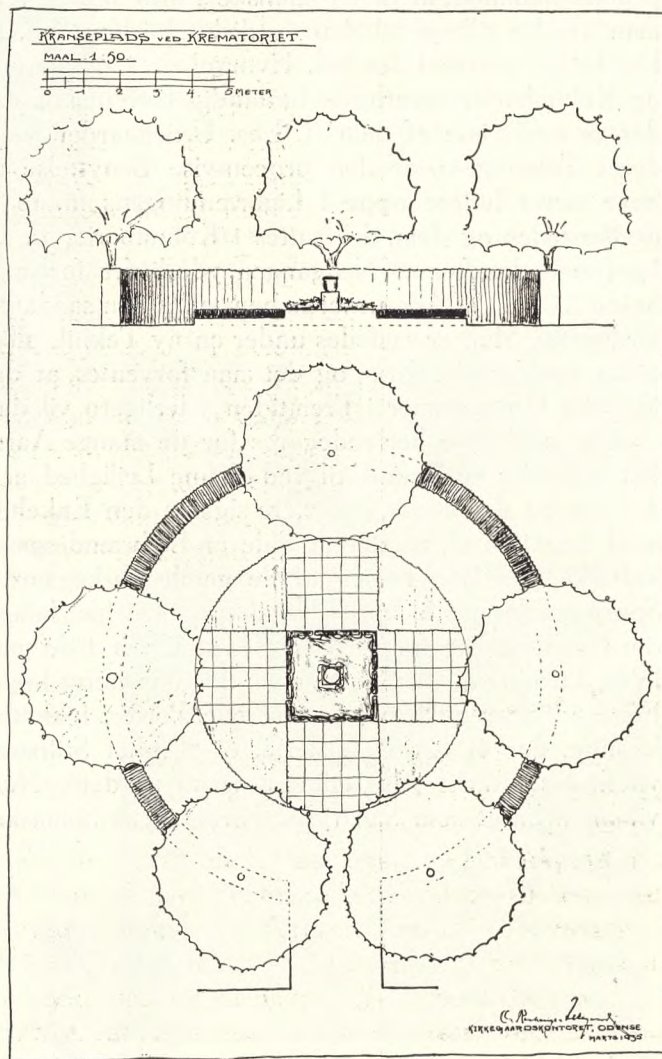
Det forekommer mig derfor at være en ret vigtig gartnerisk Opgave at finde en Form, der gør det muligt at bevare den gamle smukke Begravelseskik med de mange Blomsterhilsener ogsaa for Ligbrændingernes Vedkommende, fremfor at ty til Metoder, der gør Anvendelsen af Blomster ringere.

Med dette for Øje har jeg foreslaet Odense Kommunes Kirkegaardsudvalg at indrette en Kranseplads i Tilslutning til Odense Krematorium, – en Plads, hvor Kranse efter en Bisættelse til Krematoriet, kunde henlægges indtil de visnede, og hvor de Paarørende i Dagene efter Bisættelsen kunde gaa og pusle med Blomsterne omtrent som paa et Gravsted. – Omtrent som paa et Gravsted, ja, for det kan selvfølgelig aldrig blive det samme og det vil ogsaa i allerhøjeste Grad være forkert at have et camoufleret Gravsted. Det gælder derfor om at understrege Pladsens Karakter som Kranseplads – Æresplads – eller Mindeplads om man vil – men absolut undgaa at give den Karakteren af Begravelsesplads. Det skal være en Plads, hvor Blomsterhilsnerne i nogle Dage kan ligge og virke som en Hyldest til den Afdøde, uden at man paa nogen Maade maa faa Indtrykket af, at det er selve Gravpladsen, man staar ved.

Det vil vistnok nogenlunde fremgaa af Tegningen, hvorledes jeg har tænkt mig Opgaven løst: et rundt Rum omgivet af høje Hække og med et Midterparti med fire flisebelagte Pladser adskilte ved en lav Taxplantning. I Centrum tænkes opstillet en Urne, – eller muligvis et andet Skulpturarbejde, der kan understrege Stedets Karakter.

Kransene skulde saa henlægges paa Fliserne og der vil altsaa være Mulighed for at have fire Hold Kranse paa Pladsen.

For at skaffe passende Skygge over Pladsen er der i Hækkene tænkt indplantet Allétræer.

41. O. Raahauge-Askegaard: Kranseplads ved Krematorium.

Om Urnebegravelser.

Ganske naturligt har det Nye, som Urnebegravelsen repræsenterer, i den gamle Kirkegaardstradition og Begravelsespraksis maatte byde paa visse Problemer, som ikke straks har kunnet løses. Under en vis Famlen og ikke uden Gnidninger er der vandret fremad imod en mere bestemt Praksis, og bl. a. herigennem har det skullet vise sig, om Ligbrændingen, der i Tilintetgørelsesmotivet rummer et meget radikalt Moment og er et absolut Brud paa det gængse, ogsaa med Hensyn til Opbevaringen af de jordiske Rester, skulde betyde et Brud. Saaledes skulde det navnlig klares, hvorvidt den romanske Metode med Opbevaring af Urner i Murværker (Urnemure, Kolumbarier o. l.) skulde sejre over den nordiske Jordfæstelsesform, eller om begge Metoder skulde bruges sideordnet og efter frit Valg fra de bestemmende Familier. Og det kan allerede nu siges, at den Tendens, der i Ligbrændingens første Periode pegede henimod, at den romanske Form skulde sejre, nu saa afgjort er brudt, og at man vender tilbage til den nordiske Jordfæstelse, saaledes at ubrændte og brændte Lig begge sættes i Jorden. Hvorvel de i tidligere og senere Aar opførte Urnemure og Kolumbarier naturligvis bestandig benyttes og navnlig paa Grund af den Skønhed, der er ved visse af dem (f. Eks. Urnegaarden ved Søndermark Krematorium), har deres Tilhængere, er den procentvise Benyttelse af disse i afgjort Dalen. Efter at have været højere oppe i Ligbrændingens første Tid, stod Procenten af dem, der jordfæstedes og dem, der sattes i Kolumbarier o. l., i Aarene omkring 1930 omtrent lige; men derefter er Nedgangen yderligere fortsat, og der regnes nu med, at allerhøjest 25 pCt. af Askeurnerne hensættes paa saadanne Steder, og altsaa mindst 75 pCt. jordfæstes. Man er saaledes under en ny Teknik alligevel forblevet tro imod den nordiske Jordfæstelsesform, og det maa forventes, at den procentvise Benyttelse af overjordiske Urnegemmer i Fremtiden yderligere vil dale.

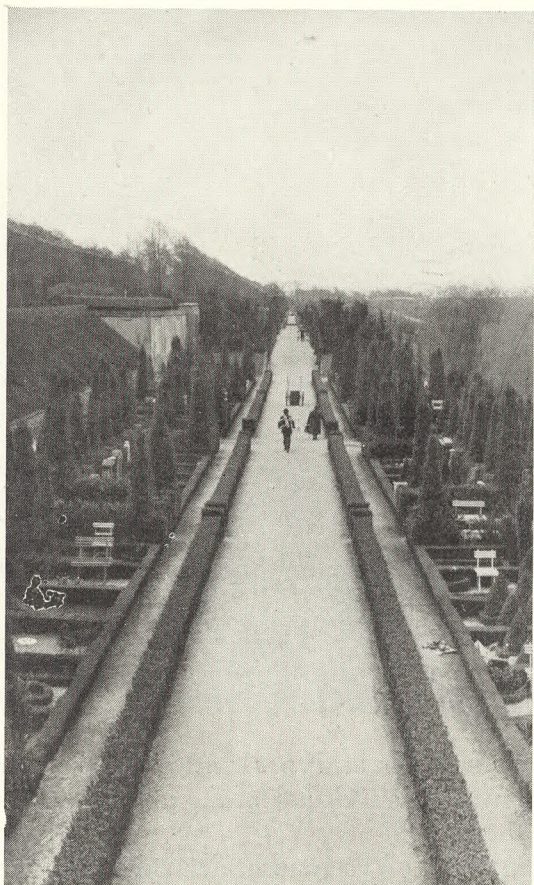
Der skal ikke her redegøres for de mange Aarsager, der kan være hertil, ligesaa lidt som der er Grund til ved denne Lejlighed at redegøre for, hvad der taler for det ene og det andet, det være sig for den Enkelte og for Samfundet; der skal derimod henvises til, at denne Side af Ligbrændingssagen ganske naturligt har maattet indvirke paa Benyttelsen af de gamle Kirkegaarde og paa Indrettelsen af de nye. Spørgsmaalet om Indrettelse af Urnegrave har længe været aktuelt, og Spørgsmaalene om Betingelserne for Nedsættelse af Urner i de gamle Grave ligeledes. Som en foreløbig Løsning af de Spørgsmaal, der har været knyttet hertil, er det efter mangeaarige Forhandlinger mellem interesserede Parter, lykkedes at faa udfærdiget en Art Vejledning, der af Kirkeministeriet er tilstillet Stiftsøvrighederne som Cirkulære. Dette vil findes aftrykt paa Tillægssiderne til dette Nummer af „Vore Kirkegaarde“ og vil blive bragt som Særtryk i Foreningens Smaaskrifter Nr. 6.

Udvidelse af Københavns Kirkegaarde.

Af Kirkegaardsinspektør Chr. Beck Skrydstrup.

Gennem adskillige Aar har Spørgsmaalet om Fremskaffelse af tilstrækkelig Jord til Begravelsesplads for Københavns Kommunes stadig voksende Befolkning givet Anledning til Overvejelse. Omkring 1905 erhvervede Kommunen et Areal ved Roskildevej, beliggende udenfor Gaarden Henriksholm imellem Roskildevej og Jernbanen. Dette Areal blev reserveret Begravelsesvæsenet til Kirkegaard, men paa Grund af den mindre heldige Beliggenhed (uden Sporvognsforbindelse og ret langtfra Byen) er Projektets Realisation foreløbig opgivet (eller ihvertfald udskudt adskillige Aar frem i Tiden). Ogsaa andre Forslag har været fremme, bl. a. et ca. 40 ha stort Stykke af Valby Fælled samt et lignende

42.

Areal ved Lyngbyvej. — Naar Anlægget af en ny stor Kirkegaard ikke er blevet realiseret, skyldes det dog først og fremmest økonomiske Aarsager, idet et saadant Anlæg betinger en ret stor Kapitalanbringelse og en ret betydelig aarlig Udgift til Driften. Man har derfor søgt at løse Spørgsmaalet ved Gang paa Gang at udvide de bestaaende Kirkegaardsanlæg, og man er hermed naaet saa vidt, at Københavns Kommune nu har Begravelsesplads ca. 30 Aar frem i Tiden. Der er saaledes tilkøbt Jord til Bispebjerg, Sundby og Vestre Kirkegaarde, og til Udvidelse af Brønshøj Kirkegaard er der lejet et mindre Areal af Præstegaardshaven.

Jeg skal i denne Artikel kun beskæf-

43.

42. Udsigt imod Syd over det gamle Terrain over Terrassekirkegården.

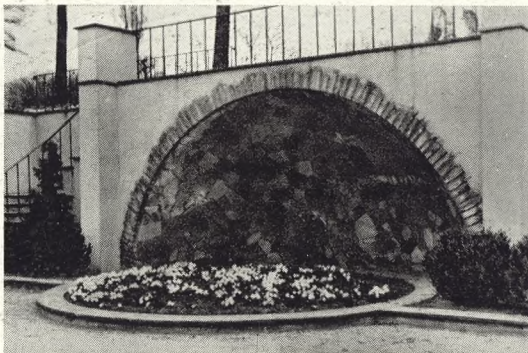
43. Forbindelsestrappen fra øverste Terrasse til den gamle Kirkegaard („Vestre Kirkegaard“).

44.

tige mig med de foretagne og projekterede Udvidelser af *Vestre Kirkegaard*, som er de Anlæg, der frembyder størst Interesse, navnlig paa Grund af Arealernes usædvanlige Karakter.

Den store Udgravning langs med Kirkegaardens Vestgrænse, der sidst i forrige Aarhundrede blev foretaget for at fremskaffe Fyld til Terrænet, hvor nu Statsbanernes Centralværksteder er bygget, vilde man ved første Betragtning anse som ganske uegnet til Begravelsesplads. Terrænet laa, — da man paabegyndte Anlægget af Terrassekirkegården, — i den nordlige Ende ca. 6 m og i den sydlige ca. 2 m lavere end selve Kirkegården, og der fandtes derfor ingen anden Vej at gaa, end at opfylde Terrænet.

45.

Anlægget af 1. Del, som er projekteret af Arkitekt *Holger Jacobsen*, paabegyndtes 1920. Arbejdet blev sat i Gang som Nødhjælpsarbejde og strakte sig over 2 Aar. 2. Del, projekteret af samme Arkitekt, paabegyndtes 1928 og var færdigt 1930. Den fornødne Fyld til Udformning af disse to Anlæg blev tilvejebragt ved Afgravning af det 15 m brede Læbælte, som strakte sig langs Kirkegaardens Vestside. Anlægget består af to Terrasser med

44. Ældste Parti af Terrassekirkegården. I Baggrunden Jesuskirken i Valby, tilhøre den gamle Kirkegaard.

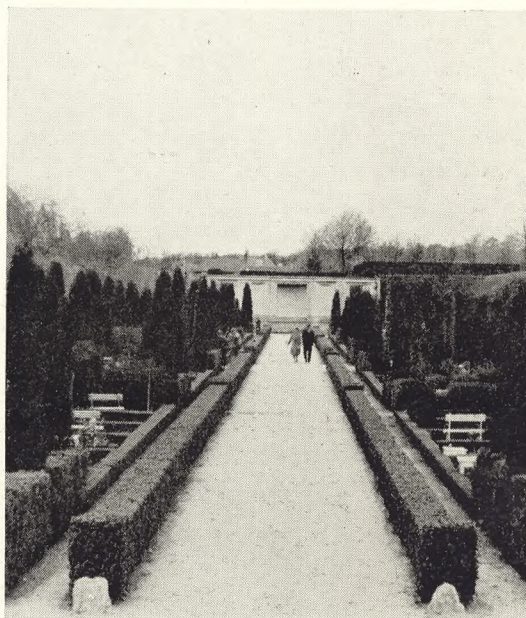
45. Midtparti af Trappearrangement (jævnfør Fig. 43). („Vestre Kirkegaard“).

46.

tilsluttede Skraaninger og Støttmure m. m. og findes gengivet paa Billederne Nr. 42-47, som er optaget i Maj 1935 af dette Blads Redaktør.

Medens man ved de to tidligere udførte Anlæg fremskaffede Fyld ved Afgravning af Læbæltet, kunde man ikke ved den sidste Udvidelse gaa frem paa samme Maade, idet den tilstødende Del af Kirkegaarden er saa lavt beliggende, at man ikke, saafremt Afgravning blev foretaget, vilde kunne opnaa at faa tilstrækkelig Gravdybde. Man var derfor henvist til at fremskaffe Fyld andet Sted fra, og Arbejdet hermed paabegyndtes Foraaret 1931. Arealen blev, - i Modsætning til tidligere Anlæg, - afdrænet før Opfyldningen og allerede 1933 var ca. 14000 m² fyldt op i en Højde af 2,5 m, hvortil var medgaaet ca. 35000 m³ Jord. Fyldet er for Størstedelen leveret af private Entreprenører fra Udgravninger til de mange store Byggeføretagender, der i de sidste Aar er ud-

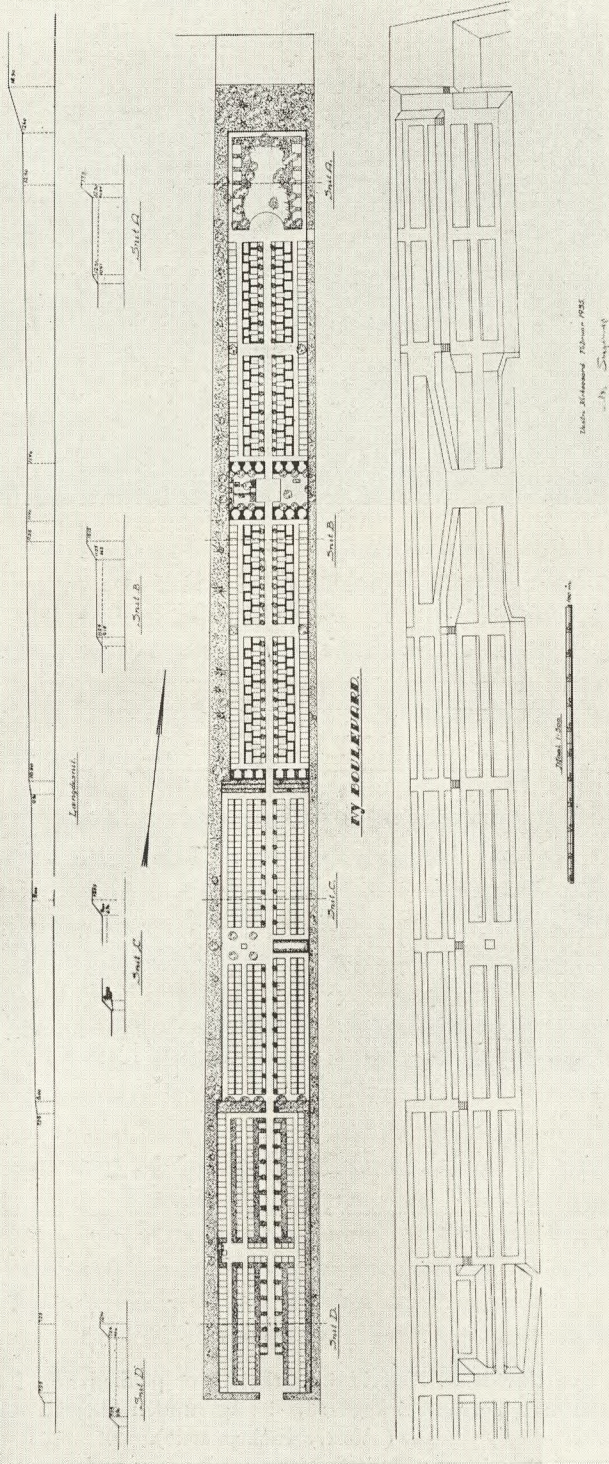
47.

46. Udsigt fra den gamle Kirkegaard over øverste Terrasse imod den fremtidige Udvidelse.

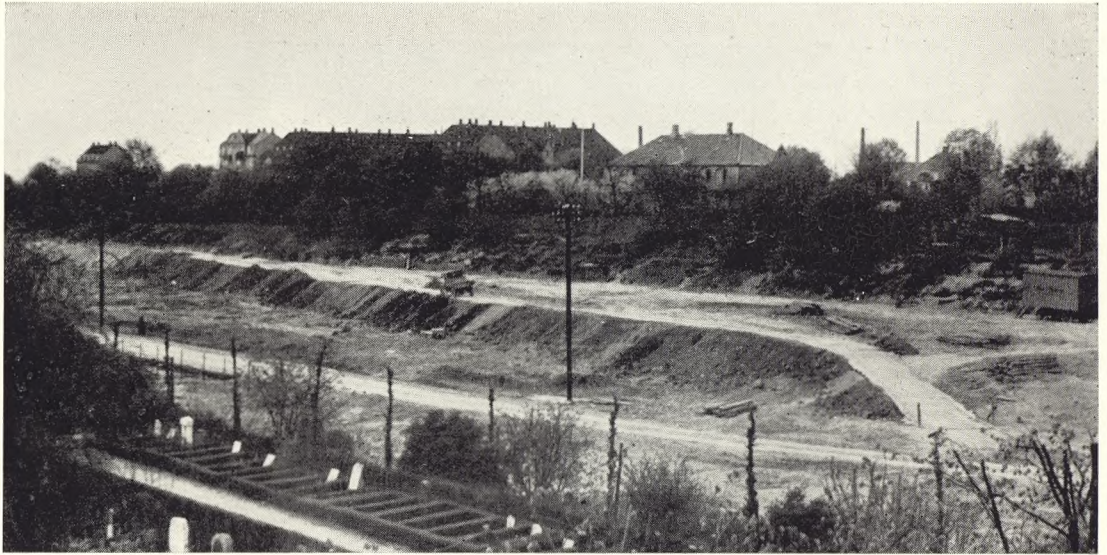
47. Øverste Terrasse. Hovedgang. („Vestre Kirkegaard“).

FORSLAG til PLAN over UDVIDEISEN mod VEST.

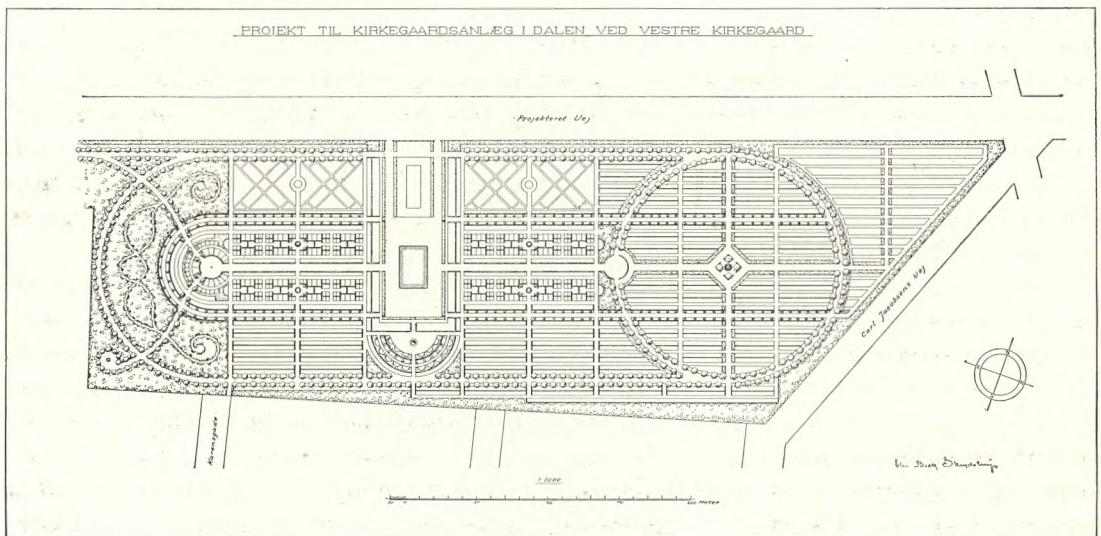
VESTRE KIRKEGAARD.

49. Chr. Beck Skrydstrup: Forslag til Udvidelse af "Vestre Kirkegaard" 1935.
Nederst paa Planen den nuværende Terrassekirkegaard.

50.

51.

50. Arealet for den nye Udvidelse. Paafyldningsarbejdet er paabegyndt. I Forgrunden nederste Terrasse af den nuværende Terrassekirkegaard, – i Baggrunden Slægten Allers Villaer og Haver. („Vestre Kirkegaard“).

51. Chr. Beck Skrydstrup: Plan til Kirkegaardsanlæg ved „Vestre Kirkegaard“.

ført, og har ikke kostet Begravelsesvæsenet andet end Udgiften til Arbejdsløn ved Modtagelse og Regulering af Jorden.

Som det fremgaar af Planen Fig. 48, er denne Del ret stærkt udnyttet, idet Arealet nærmest er tænkt anvendt til billige Gravsteder. Belægningsprocenten er 58, hvilket maa betragtes som Højden, hvortil man bør gaa, men det vil ogsaa ses, at der ikke er ofret ret meget paa Anlæggets Udsmykning udover en Midterallé og Kvarterrernes Indhegning med Hække.

Medens Anlægsudgifterne ved 1. Del var Kr. 26 og ved 2. Del Kr. 10 vil de ved denne sidste Del kun andrage ca. 5 Kr. pr. m². Nogen direkte Sammenligning mellem Anlægsudgifterne maa dog ikke drages, idet der, særlig for 1. Dels Vedkommende, er udført kostbare Arbejder som Støtemure, Rampeanlæg og Trappepartier (se bl. a. Fig. 43, 44, 45 og 47). Belægningsprocenten er ved 1. Del 41, 2. Del 49,5 og (som før sagt) 58 pCt. ved 3. Del.

Det Syd for beliggende Areal paa ca. 6000 m² er beregnet til Affalds- og Brændeplads for Kirkegaarden og derfor ikke opfyldt.

Da Opfyldningen af sidste Del af Terrasseanlægget var tilendebragt langt hurtigere, end man havde ventet, kastede man Øjnene paa den resterende Del af det afgravede Terræn, og ved Forhandling med Kommunen er dette Areal ca. 15 ha nu reserveret Begravelsesvæsenet. Gennem hele Dalens Længde er imidlertid projekteret en 30 m bred Boulevard, hvilket naturligvis er en Gêne; men i Betragtning af, at Anlægget af en ny Kirkegaard vil kunne udskydes adskillige Aar frem i Tiden, og at denne Del vil kunne administreres i Forbindelse med Vestre Kirkegaard, tog man ikke i Betragtning at modtage Tilbudet, dog i Særdeleshed da det har vist sig ikke at være vanskeligt at tilvejebringe den fornødne Mængde Fyld. Opfyldning (efter forudgaaende Dræning) er allerede i fuld Gang paa den fra Vigerslev Allé langs Redaktør Allers Have beliggende 30 m brede Jordstrimmel (se Fig. 49-50) og ventes at være tilendebragt i indeværende Aar. Arealet tænkes benyttet til Familiegravsteder af 1. Takstklasse, og Beliggenheden er saadan, at Begravelser her udmærket kan foregaa fra Nordre Kapel.

Fig. 51 viser et foreløbigt Projekt til den resterende Del af det reserverede Areal og er nærmest at betragte som en Kirkegaard for sig. Det vil saaledes her blive nødvendigt at bygge et Kapel, idet Afstanden fra Kapellerne paa Kirkegaardens ældre Del vil blive for stor. Kappellets Beliggenhed er derfor projekteret omtrent midt paa Arealet, omgivet af højstammede klippede Lindehække med foranliggende Vandbassin. Midterpartierne paa begge Sider optages af Familiegravsteder af forskellig Størrelse, og Arealerne foran med Skraavejene er tænkt udlagt til Urnehaver, som dog ikke paa Planen er udformet i Enkeltheder. Partiet mod Nord anlægges som en Skovkirkegaard, med spredtliggende Gravsteder under højstammet Bøgeplantning.

Den sydlige Del kan benyttes til billige Grave, og der vil saaledes efter Planen blive Gravsteder af alle Størrelser, til alle Prislæg og Formaaler.

I Alléerne har man, i den yderste omløbende, tænkt plantet Birk eller Hørsholmelm, i den inderste Pyramideavnbøg, som kan holdes klippede.

Ved Projekteringen er taget Hensyn til en bekvem og praktisk Forbindelse med Kirkegaardens ældre Del, hvilket ikke fremgaar af Planen; men hvorledes Forbindelsen iøvrigt kan etableres, vil for en stor Del afhænge af den Maade, hvorpaa den fremtidige Boulevard bliver anlagt.

50.

50. Brøndmotiv fra Skovkirkegaarden i München.

De gamle smedede Gravmæler.

Af Maleren Herman Madsen.

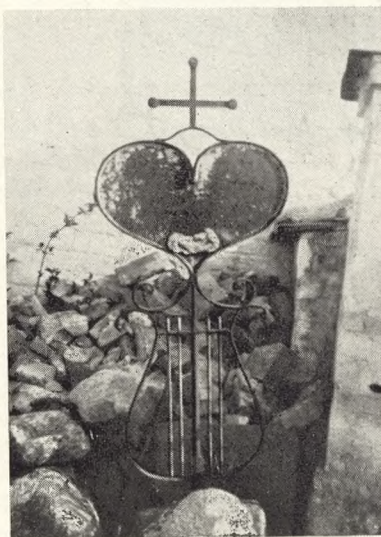
51.

en Uendelighed af fortællende Relieffer, saa selv den primitive Vandal maatte betragte dem med Interesse og skaane dem. Alle Bestræbelser gik ud paa at bevare Mumien urørt for Evigheden; saa længe den ikke var ødelagt, flakkede Sjælen rundt; naar Gravfreden var brudt, gled den over i det store Intet.

Men fra det gamle Ægypten falder Gravmælernes Dimensioner og kunstneriske Vælde i en lang Linie mod Nutiden. Den Kultus, der i Oldtiden omgav Gravmindet, er (samtidig med den voksende demokratiske Samfundsordning og især gennem Kristendommen) blevet lagt i et helt andet Plan. I Oldtiden var det kun Konger og Rigmænd, der kunde lade deres Navn gaa ud mod Fremtiden ved at bekoste sig et vældigt Minde. I Katakomberne møder vi første Gang den nye Tid, – alle var i denne første kristne Begravelse lige, den samme glatte Marmorplade med den paamaalede eller udhuggede Indskrift blev Fattig og Rig til Del.

Denne Indledning tjener til at anskueliggøre den Kendsgerning, at Gravminderne op mod Nutiden faar en stadig kortere og kortere Levetid, oftest kun nogle faa Menneskealdrer. Og dette bevirker, at disse Monumenter betragtet som Helhed mere og mere bliver præget af Tidens Stil. En Kirkegaard, der for Hundrede Aar siden var bestemt af Empiren, er nu præget af en ganske anden Stilart, idet de enkelte Monumenter kun staar et forholdsvis kort Spand af Aar. Denne bestandige Fornyelse af Gravminderne paa vore Kirkegaarde gør, at man kun har et forholdsvis ringe Kendskab til tidligere Tidens folkelige Monumenter. Interessen for at bevare disse beskedne og almindelige Gravmæler har været overordentlig ringe, først i de seneste Aar er der blevet gjort noget for at redde det tiloversblevne fra Tilintetgørelsen.

Set paa Baggrund af dette forstaar man, at Kirkegaardenes Monumenter paa mange Maader giver et

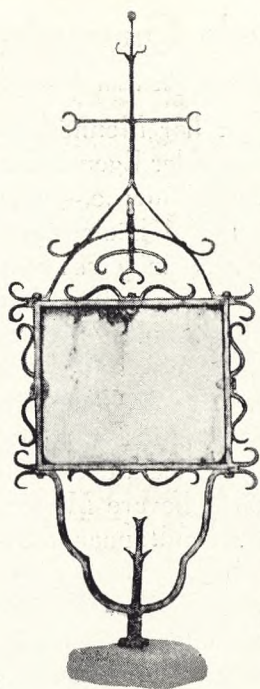

52.

51. Smedejernsgravmæle paa Pedersborg Kirkegaard (Sjælland). Foto: J. Th. 1928.

52. Smedejernsgravmæle, henkastet mellem Brokker ved Indgangen til Rise Kirkegaard (Ærø).

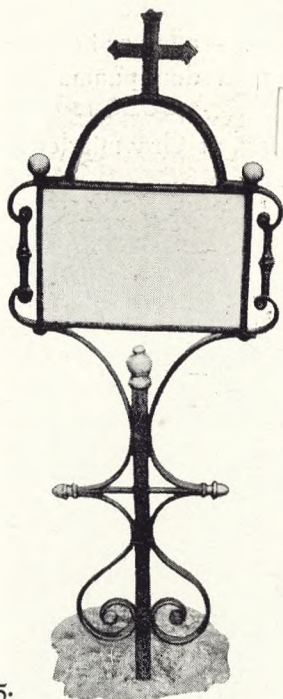
Foto: J. Th. 1933.

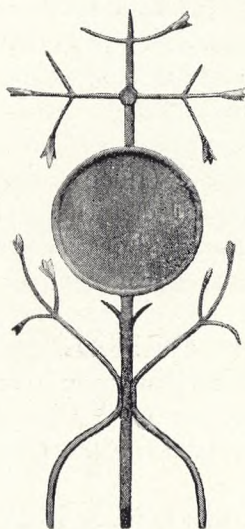
53.

interessant Billede af Tidens kunstneriske Stil. En vis Ensartethed gaar bestandig gennem samtidige Gravstøtter; man ser saaledes ude paa Landsbykirkegaardene en Tendens til at vælge det samme Monument, en Tendens, der ikke har været mindre stærk for nogle Slægtled tilbage. Dette forklarer, at der ude paa Landet lige med eet kan opstaa en folkelig Monumentstil som f. Eks. de ejendommelige Træmindesmærker (se „V.K.“ V S. 114–24) og de smukke smedede Gravmæler, der skal omtales i denne Artikel.

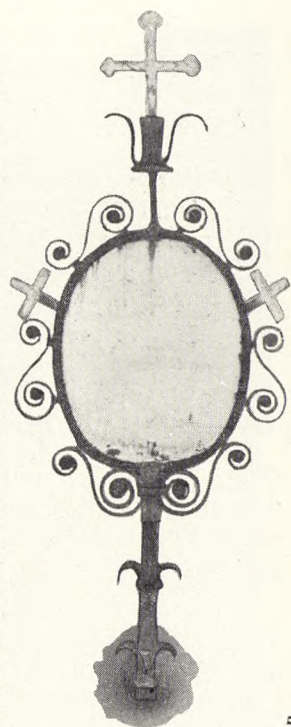
Man har Lov til at betragte disse gamle smedede Kors som et typisk Udtryk for en folkelig kunstnerisk Kultur, som det i vore Dage med de mangfoldige tekniske Hjælpemidler hidtil ikke har været muligt at videreføre. I en sjælden Grad var der i dette gamle Haandværk en virkelig Kontakt til Stede mellem selve Materialet og den kunstneriske Udformning af det. De gamle Smedejernskors ejer fremragende æstetiske Virkninger, som er skabt af Mulighederne i selve

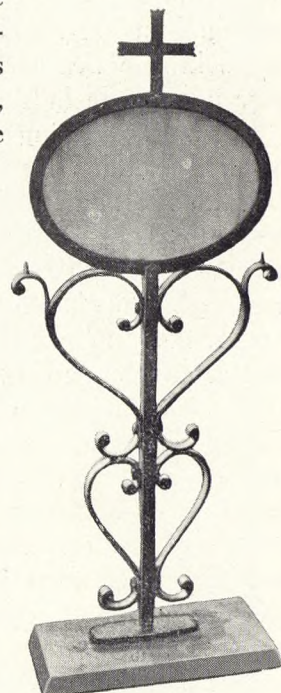
55.

56.

54.

57.

Smedejernsgravmæler. Foto: J. Th. 1928–32. Stammer fra følgende Kirkegaarde: 53. Pedersborg Kirkegaard; fotograferet paa Graven. 54. Strøby Kirkegaard (Sjælland); opsat ved Kirken. 55. Brænderup Kirkegaard (Fyn); findes paa Graven. 56. Munkebjergby Kirkegaard (Sjælland); findes paa Graven. 57. Brænderup Kirkegaard; findes paa Graven.

58.

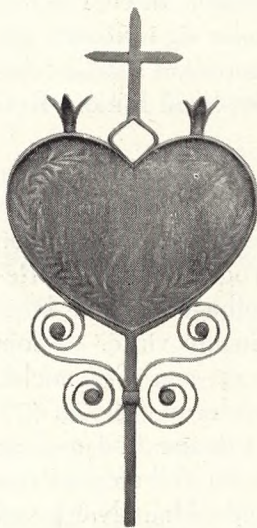
Materialet, – noget man ikke finder i en tilsvarende Grad i de mange samtidige støbte Gravmæler, hvor man ikke veg tilbage for naturalistiske Virkninger som Løvværk og flagrende Baand – Ting, der ikke paa en umiddelbar Maade harmonerer med Jernets Karakter.

Ved de smedede Mindesmærker bliver Haandværkerens personlige Skønhedssans og Dygtighed det afgørende. Selv om de gamle Landsbysmede har holdt sig nær op ad Forbillederne, saa har deres Arbejde med selve Materialets Muligheder givet Resultaterne en egen Personlighed; det enkle Materiale og de primitive Redskaber har ligesom afstukket de skønhedsmæssige Love; man mærker bestandig Hammeren og ikke Filen i dette gamle Smedearbejde.

Interessant er det at betragte Stilformen i disse gamle folkelige Kors, der for Størstedelen stammer fra omkring Midten af forrige Aarhundrede. Renæssanceformerne er bestandigt fremtrædende i Modsætning til de samtidige Gravmæler af Træ, hvor visse Empireformer stadig kendetegner Helheden. Men denne Stilforskel hænger paa en afgørende Maade sammen med de forskellige Materialer. Møbelkunsten – man har i denne Forbindelse ogsaa Lov til at sige Snedkerkunsten – havde sin straalende Blomstring under Empiren, og denne Stil satte et kendeligt Præg paa dette Haandværks senere Udøvere, – gik dem bogstavelig

59.

60.

62.

Bill. II.

Smedede Topblomster paa de ældste Gravkors paa Glud Kirkegaard, samt Armknop paa samme

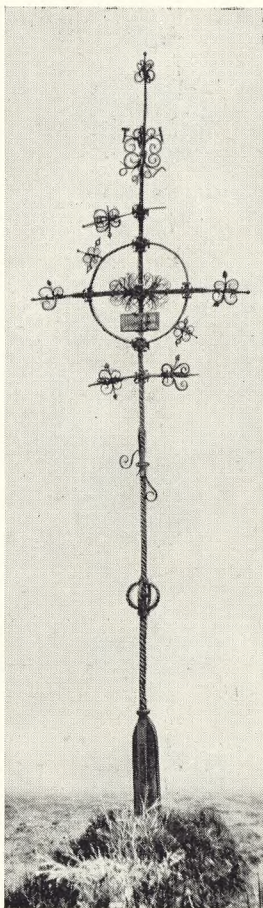
61.

Smedejernsgravmæler. Foto: J. Th. 1928–32. Stammer fra følgende Kirkegaarde:

58. Pedersborg Kirkegaard (jfr. Fig. 51). 59. Kirke-Syv Kirkegaard; fotograferet paa Affaldspladsen.

60. Pedersborg Kirkegaard; fotograferet paa Graven. 61. Tegning af Søren Knudsen.

62. Munkebjergby Kirkegaard; fotograferet paa Graven.

talt i Blodet. Smedekunsten naaede sin største og aldrig over-gaaede Højde under den store Renæssance, hvor Gitterværker og smedede Porte, Brønde og Lysekroner viser en Rigdom i Former og en ædel Skønhed i Behandlingen af Materialet, som selv Aarhundreder efter kunde sætte sit afgørende Præg paa det dekorative Smedearbejde. Selv naar den almindelige Landsbysmed i vore Dage former Jernet til et Beslag eller lignende, ligger Renæssancens Udformning af dette Materiales Æstetik bag ved. Og mere end noget andet præger dette de her om-talte Gravmæler, der (uden at være kopierede) er skabt i Re-næssancens Aand og ejer ikke saa helt lidt af den samme Glæde over at kunne lade Jernet udfolde sine rige Muligheder uden at bryde dets naturlige Karakter.

Et typisk Eksempel paa en Landsbysmeds overordentlig fine Forstaaelse af Jernets æstetiske Love viser hosstaaende Gengi-velse af et Gravmæle fra Pedersborg (se Fig. 53). Hver eneste Slyngning og Bue er bestemt af selve Redskaberne, Hammeren og Ambolten. Enkelthederne er alle Former, som ligger enhver Landsbysmed naturligt, og som han stadig anvender i sit Haand-værk. Det hele ligesom vokser organisk sammen til en Helhed, hvilke fine Spændinger i Linierne, som samler sig i Korset; der gemmer sig en hel Del kunstnerisk Inspiration i et saadant Ar-bejde, denne Landsbysmed har virkelig vidst, hvad Liniens Ryt-mik betyder.

Lignende Egenskaber ejer Gravmælet fra Strøby (se Fig. 54) med den rige Anvendelse af Spiraler og de to smaa Kors, der paa saa morsom en Maade fuldstændiggør Indramningen af Tekstpladen. I Fodens nedadbøjede Kroge finder man Re-

miniscenser fra Renæssancens Gitterværker, hvor saadanne Modhager gjorde Jern-stængerne uegnede til Klatring. Ogsaa her paa Gravmælet fra Strøby virker de som et naturligt Forsvar for noget, som kunde tænkes at ville klatre op paa Gravmælet.

Et lille Mesterværk er det enkle smedede Gravmæle fra Brænderup (se Fig. 57). Hvilket forunderligt harmonisk Spil af Linierne finder man ikke i denne Fod med de to hjerteformede Baandornamenter; det er et fint Eksempel paa en velberegnet dy-namisk Linievirkning, – det er et kunstnerisk fuldt forsvarligt Arbejde. Haandværkeren har her hævet sig til en suveræn Kunstner, der kender sine Virkemidler ud og ind, og som forstaar at give dem en overbevisende plastisk Form.

Det, som særlig udmærker disse gamle smedede Gravmæler, er netop den brede folkelige Kultur, der ganske vist bestandig udtrykker sig gennem laante Stilformer, men som aldrig kopierer slavisk; altid er det laante gennemlevet og bragt i den næ-reste Overensstemmelse med Hensigten. I sin lille Bog „Om de gamle haandsmedede Gravkors i Bjerre Herred“ siger *Søren Knudsen* meget smukt og betegnende: „– det vil ses, at de gamle Smede var poetiske – de digtede, mens de svang Hammeren. – Var den døde, som Korset skulde staa over, en ældre Person, blev Blomsten (Top-blomsten, der i mangfoldige Gravmæler afsluttede den lodrette Korsarm) forsynet med

63. Gammelt Smedejernsgravmæle fra Norge. Foto: Pål Sæland.

fire Støvdragere bag de fire Dækblade; var den døde derimod et yngre Menneske, saa blev Støvdragerne udeladte, og i deres Sted var der fire indadbøjede Blade, saa Blomsten syntes kun halvt udfoldet“ (jfr. Fig. 61).

En enkelt Ting maa man ikke glemme, naar man betragter disse smedede Kors, og det er den ypperlige Virkning, de uden Tvivl har haft i Kirkegaardsbilledet. Med deres spinkle Silhuetter har de tegnet sig overordentlig smukt mod Landsbykirkens hvide Mur og mod den grønne Beplantning (se ogsaa Fig. 51). Og selv om Typen bestandig er den samme, synes de meget rigt varierede indenfor de givne Rammer; paa en fortrinlig Maade er de gledet ind i den Helhed, Landsbykirke og Kirkegaard altid bør være, og dertil virker de nationale i deres beskedne enkle Holdning i Modsætning til de hvide, skraatstillede Marmorplader, der er saa karakteristiske for de italienske Kirkegaarde, og som nu er de almindeligste Gravmæler paa de danske Landsbykirkegaarde.

Desværre er disse gamle Jernkors næsten overalt fjernede fra de Steder, hvor de oprindeligt stod, – en Side af den gamle Almuekultur er forsvunden fra de danske Landsbyer. En Del kan man dog træffe paa midtsjællandske Kirkegaarde, paa Øerne og andre Steder, saaledes som Billederne ogsaa viser det. Gravmælerne Fig. 51, 53, 55, 56, 57, 58, 60 og 62 er saaledes alle fotograferede paa de paagældende Grave af dette Blads Redaktør i de senere Aar.

Det er derfor med en vis Vemod, man betragter disse gamle Minder, der havner paa Hjemstavns- og Folkemuseer; med bleget Skrift taler de om det, som var – og man maatte ønske, at de oftere blev bevaret paa Graven og paa Kirkegaarden, og at deres særlige Kunst maatte kunne opleve en Renæssance i den nyere Gravmælekunst.

De sidste Papirer.

Af Overassistent A. Hilsøe.

Mennesket ledsages af Papirer fra Vuggen til Graven. Her skal omtales et Par af disse, som vedrører det sidstnævnte Sted, og som Folk ikke selv ser ret meget til, da de efter endt Benyttelse opbevares i Begravelsesvæsenets Arkiver.

Vi forudsætter, at der har fundet et Dødsfald Sted i en Familie, som ikke i Forvejen har noget Familiegravsted, men gerne vil have et saadant og tildels selv vil bestemme Størrelsen og Beliggenheden. Familien henvender sig da paa Kirkegaardens Kontor og faar derfra forevist nogle Gravsteder at vælge imellem. Naar man har bestemt sig, udsteder Kontoret en *Købeseddel* paa Graven. Paa Købesedlen noteres Gravstedets Afd., Litra, Nr. og Arealstørrelse, den Afdødes Navn og Navnet paa den fremtidige Ihændeher af Fæstebrevet, desuden Prisen for Jordarealet og for den paa Graven værende Beplantning – f. Eks. en Hæk- og 2 Solitærtræer – som i Reglen er servitutbelagt, samt Navnet paa den Assistent, som har anvist Gravstedet. Denne Seddel afleverer Familien til den Snedker (Bedemand), som skal ordne Begravelsen, hvorefter Snedkeren henvender sig paa Begravelsesvæsenets Hovedkontor, hvor han betaler baade for Gravstedet og for, hvad der iøvrigt skal ordnes og udføres ved selve Bisættelsen.

Hovedkontoret udfylder saa en *Begravelses-* eller *Jordeseddel*, som sendes til den Kirkegaard, paa hvilken Gravstedet er købt. Paa Jordesedlen staar der, foruden det samme som paa Købesedlen, Dagen og Klokkeslættet samt fra hvilket Kapel Begrav-

velsen skal finde Sted; den Afdødes Fødsels- og Dødsdato, Aaret, hvortil Gravstedet er købt (som Regel 20 eller 40 Aar frem i Tiden), hvor i Gravstedet der skal begraves (dyb eller almindelig Grav, tilhøjre eller tilvenstre m. m.), om der er betalt for Ligstue, Orgel og Sang, hvormange Kandelabre der skal brænde, om der skal være tændt i Lysekroner og Lampetter, hvormange Laurbærtræer der skal opstilles omkring Kisten, eventuelt Tæppe med paastrøede Buxbomblade foran Kisten, om der skal være Ligbærere, Klokkeringning, om Graven skal beklædes (udfores med Grangrene) samt om den skal stemples ved Fyldningen. Desuden Navnet paa Præsten, der skal forrette Handlingen, og Navnet paa Snedkeren, Kistemaalet og eventuelt Overmaal. Endelig paaføres Navnetrækket paa den Graverkarl, der graver Graven.

Efter Begravelsen udfærdiger Kontoret *Skødet* eller *Fæste-* og *Begravelsesbrevet*, som sendes til Familien til Opbevaring, og som derfor maa antages at være mere almindelig kendt og saaledes ikke behøver nærmere Omtale.

Det ses, at det er ikke saa ganske faa Papirer og navnlig ikke saa ganske faa Notater, der skal foretages; men naar man vil være sikker paa, at Enhver kommer i den rette Grav, og at denne er gravet stor nok o. s. v., maa især paa de store Kirkegaarde nødvendigvis alle disse Foranstaltninger foretages.

Fra de gamle Landsbykirkegaarde.

Af Dr. phil. Axel Garboe.

Den kendte Dansk-Amerikaner, Dr. *J. Chr. Bay*, i Chicago fortæller i en af sine mange Skildringer af Amerikanere, der er vidt forskellige fra, hvad mange herhjemme tænker sig om de Forenede Staters Beboere – hvordan en saadan gammel Amerikaner ofte aflagde Besøg paa Kirkegaarde for at „hils paa sine Venner“, som han nu mest traf derude. Stille satte han sig hen og lod *Minderne* tale, og nødigt forsømte han en Lejlighed til et Kirkegaards-Besøg, selvom dette undertiden maatte henlægges til et saadant Tidspunkt, at Politibetjenten, der ikke kendte denne Mands Motiv til at opholde sig saa længe og paa saa paafaldende en Tid paa Kirkegaarden, begyndte at nærme sig for at se lidt efter, hvad der foregik.

– Som det gik denne Amerikaner, gaar det mange andre, der har levet en Aarrække: Kirkegaardene har noget at *fortælle* og at *give*. Det behøver i og for sig slet ikke at være gamle eller sorgbetyngede Mennesker, der saaledes gaar paa Kirkegaardsbesøg. Ogsaa unge, glade „Vandrefugle“ kan ofte se indenfor paa Kirkegaardene, hvor maaske en af deres Forfædre hviler. Eller man kan gaa ind paa Kirkegaarden og lade helt fremmede Navne tale til sig. Selv er jeg paa min Færden ad Landevejene ofte standset ved Landsbykirkegaardene, og altid har jeg modtaget Værdier ved disse Besøg.

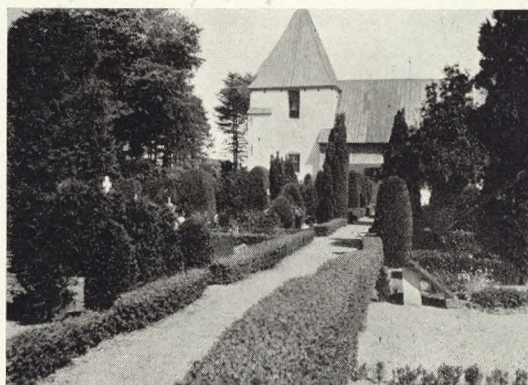
– Der ligger saadan en gammel Landsbykirke, omgivet af de Dødes Hvilested, og taler om Slægternes Liv igennem Aarhundreder. Fra Højden, hvor Kirken som Regel er lagt, har man den vide Udsigt over Marker og Skove og sommerlige Veje, der taber sig i Horizonten – eller over det blaa Hav, der smyger sig om Danmarks Land og savnes, hvor det ikke ses. Kirke ved Kirke i vid Omkreds øjner man. *Henrik Pontoppidan* har sammenlignet dem med store Dyr, der alle vandrer i en bestemt Retning. Og gaar man fra Landevejen de faa Trin op til Kirkegaardslaagen i det gamle Kirkegaardsdige, er man inde i Fædrenes store Rækkefølge. De gamle, groft tilhug-

64.

langsomt voksende Buksbom. Langt sydpaa, i Alpedalenes Smaabyer, kan man, naar man en Aftenstund gaar ind paa Kirkegaarden, se dem, der besøger deres Kæres Grave og beder ved dem, tage en Buksbomkvist, som de dypper i Vievandet ved Kirkedøren for dermed at bestænke deres Gravsted.

Det gør vi ikke mere. Buksbom bruges ikke saadan paa Kirkegaarden nu. Men alligevel er denne Plante hjemlig for de Dødes Have, og det fra gamle Dage. – Mens vi er ved de gamle Landsbykirkegaardes Blomster og Planter er der mere endnu at se derude, førend vi igen drager videre ad Landevejen. Endnu er der mange *Gyldenlakker* paa Gravene i Landsbykirkegaarden. Ogsaa denne Plante saavel som *Akkelejen* er af den gammeldags Slags, som vore Bedstemødre hagede om i deres Haver og derfor ogsaa prydede Gravene med. Nu rykker andre Blomster ind paa Kirkegaardene. Tiderne skifter, og Menneskenes Smag med dem. Men en Landsbykirkegaard med Gyldenlak og Akkeleje, med Buksbom og „Vintergrønt“ knytter paa trohjertet Maade Fortid og Nutid sammen. – Saa kan det ogsaa ske, at man paa en Grav i en landlig Egn finder en Plante, som i særlig Grad taler om Fortid. Den duftende *Mynte* støder man hist og her paa. Nu kan det jo være, at man har plantet denne i sig selv uanselige, men duftende Urt paa Gravene ligesom i Haverne, hvor der i ældre Tid altid skulde være Mynte, Ambra og lignende „Lugtenstøj“ til at blande i Blomsterbuketterne. Men det kan ogsaa godt være, at den krydret duftende *Mynte* paa de landlige Kirkegaarde har en lignende Historie her i Landet som i Hannover. Derfra fortæller en kyndig Mand (Dr. Hermann Peters), at det gik saaledes til: I ældre Tid tog hver Kone eller Pige, som gik til Kirke, en Kvist af Mynte og lagde den i det rene Lommetørklæde i Salmebogen. Saadan hørte det sig til. Naar Gudstjenesten saa var forbi, og man gik hjem over Kirkegaarden, havde man ingen Brug for Myntekvisten mere; den blev slængt bort, og da der nu og da var Frø paa Kvisten, spirede Mynte rigeligt frem paa Kirkegaarden og blandede sin krydrede Duft med de øvrige duftende Kirkegaardsvæksters. Saadan har denne Plante sin ellers glemte Historie! – Endnu mere glemt er den Tankeverden, der knyttede sig i gammel Tid

65.

64. Turø Kirkegaard set fra Kirketaarnet.

65. Gamle Buksbomhække paa Starup Kirkegaard (Sønderjylland). Foto: J. Th. 1931–32.

til endnu en af Landsbykirkegaardenes Prydplanter: *den hvide Lilje*. Fra ældgammel Tid har den hvide Lilje spillet en Rolle i Folkeslagenes Tro og Forestillinger. Denne skønne, hvide Blomst med det gyldne Blomstestøv i sin rene Kalk har ikke kunnet undgaa at sætte Menneskers Følelser og Tanker i Bevægelse. Hos flere Oldtidsfolk var den hvide Lilje *Haabets* Symbol. Saaledes afbildes den paa romerske Mønter. Til gamle, hedenske Guddomme (Gudinder) knyttedes der Forestillinger, som symboliseredes ved Liljer. Snart var det Livets Frugtbarhed, der tænktes paa, naar denne skønne Blomst sejrrikt skød frem fra den sorte Muld hvert Foraar. Snart var det den jomfruelige Renhed, man kom til at tænke paa, naar man saa denne rene hvide Blomst. – Den gamle kristne Kirke tog disse Tanker og Forestillinger op og helligede dem, saaledes som Kirken tog mangt og meget op og søgte at omsmelte det i *sin* Tankeverden, ligesom der rejstes Gudshuse paa de hedenske Gudetemplers Sted. En gammel from Legende fortæller, at Englen Gabriel bragte Jomfru Maria en hvid Lilje, da Budskabet om Frelseren, der skulde fødes af hende, blev hende overbragt af Englen. Og siden blev den hvide Lilje og Madonna-Dyrkelsen nøje sammenknyttet. – Da Frankerkongen Chlodwig kæmpede mod Alemannerne og i Aaret 496 efter Kristus mistvivlede om at kunne sejre, lovede han i sin Nød, at han med hele sit Folk vilde gaa over til Kristendommen, hvis han maatte sejre i dette Slag. Da – fortæller Legenden – bragte en Engel Frankerkongen en hvid Lilje, og da hans Soldater saa' dette Himmeltegn i Kongens Haand, fattede de paany Mod og bragte Sejren hjem. Dette skulde saa være Oprindelsen til Brugen af den stilerede „franske Lilje“, vi kender saa godt.

Og Tiderne gik – Kristendommen gik sin Gang over Landene. Liljerne blomstrede stadig paa Kirkegaardene, ombølget af fromme Sagn og Legender. Saa dukkede den Tanke op, at den, der snart skulde dø, undertiden kunde faa en Paamindelse derom ved at finde en hvid Lilje – uformodet – paa sin Vej.

(Fortsættelsen følger).

66.

66. Opklappede Grave med Zinkkarme paa Borup Kirkegaard (Sjælland). Foto: J. Th. 1929.

67.

Kirkegaardens Træer. Pyramideegen.

(*Quercus Robur* var. *fastigiata*).

Af Havebrugskandidat Falmer Nielsen.

Kirkegaardens beplantning er en ting, der kræver megen overvejelse, hvad enten det gælder om at beplante en nyanlagt kirkegård, eller det kun drejer sig om at foretage en delvis nybeplantning af en ældre afdeling.

Det, der først og fremmest giver kirkegården karakter, er allébeplantningen, og det er derfor naturligt, at man skænker denne særlig opmærksomhed. At man ikke altid har været lige kritisk med valget af allétræer, bærer mange af landets kirkegårde præg af, og man må der stadig trækkes med ulemper, der er forvoldt ved forkert beplantning.

Hvad må man da kræve af et træ, der skal fyldestgøre sin plads som allétræ på en kirkegård? Allétræets første opgave er vel nok af skønhedsmæssig karakter. Alléen modvirker og giver afveksling på det flade terræn, der let vil fremkomme på en kirkegård. Ligeledes kan alléen give et monumentalt og storslået indtryk. Desuden skaber en allé læ for den øvrige beplantning, hvorfor man må bruge hård- og vindføre træer. Den skygge, som alléen i større eller mindre grad giver, er æstetisk set udmærket, da kontrastvirkningen mellem sol og skygge kan være af overordentlig stor værdi, og for mange planters vedkommende vil nogen skygge heller ikke virke skadeligt; men sålænge roser stadig udgør den væsentligste del af gravstevsbeplantningen, må målet med allébeplantningen være at plante træer, der er så lidt skyggende som muligt, hvilket igen vil sige træer af pyramidal vækst eller med meget tynd krone. Desuden vil det være heldigt at plante træer med et forholdsvis sent løvspring, således at underplantningen kan nå at få et godt forspring om foråret og ikke holdes tilbage af et skyggende løvtag; af hensyn til efterårsrengøringen og granpyntningen vil træer med tidligt og hurtigt løvfald være at foretrække.

Træets rod er også en faktor man må regne stærkt med. Træer med et meget

stort og dybtgående rodnet vil gøre arbejdet med kastning af grave i alléens nærhed meget besværlig, særlig hvis det er træarter med meget sejge rødder. Ligeledes vil træer med et vidt forgrenet overfladerodnet virke meget udtærende og ødelæggende på gravstedsbeplantningen, hvad enten det er meget nærings- eller vandforbrugende allétræer.

Sygdomsbekæmpelse vil i større stil være både økonomisk og praktisk umuligt for større allébeplantninger på en kirkegård, og det gælder derfor om at vælge træer, der er så modstandsdygtige som muligt; ligeledes må man vælge træer, der passer til den stedlige jordbund og til stedets klimatiske forhold.

At finde et træ, der udfylder alle disse betingelser, vil nok i praksis være umuligt, men dog har vi mange gode allétræer, der, når de bliver plantet på de rette steder, er af stor skønhedsmæssig virkning, samtidig med at ulemperne er bragt ned på det minimale.

Et af vore hjemlige prydræer, som man sjældent ser anvendt som alletræ, er *Pyramideegen*. Egen er et så typisk dansk træ, så det alene af den grund burde foretrakkes fremfor mange andre, der giver kirkegården et mere sydlandsk præg.

Slægten *Quercus*, hørende til Bøgefamilien (*Fagaceae*), omfatter en mængde arter, hvoraf kun få er hårdføre hos os; deraf er *Quercus Robur* (*pedunculata*) den almindeligst i Danmark vildtvoksende Eg; af *Quercus Robur* findes talrige haveformer, og den, der egner sig bedst til alléplantning, er var. *fastigiata*, gående under navnet pyramideeg.

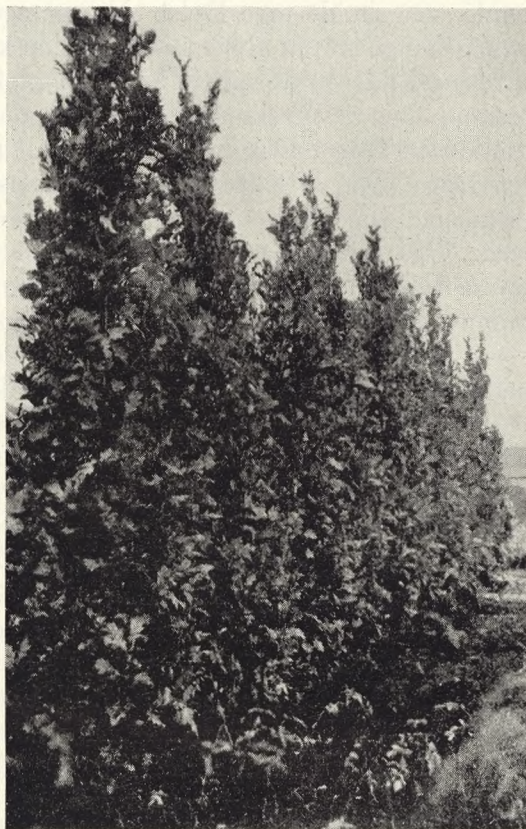
Pyramideegen er, som navnet siger, et træ af udpræget pyramidal vækst, og det kan, når træet er rigtigt udviklet, være af stor skønhed, hvorfor det ofte bruges som solitærtræ i haver. Væksten er ret ringe, men det kan, når det har tid og plads, udvikle sig til et ret anseligt træ. Træet er fuldstændig hårdført hos os, hvorimod det kræver en hel del læ for at udvikle sig smukt, og mangel på dette er sikkert en af de vigtigste grunde til, at man ikke alle steder har held med plantning af pyramideeg. Med hensyn til jordbunden er træet ikke særligt kræsent og kan trives godt selv på en ret svær jord, men foretrækker nok en varm, let jord fremfor en fugtig lerjord.

Væksten begynder ret sent på foråret og giver således gode betingelser for en underplantning, ligesom det med den pyramidale form og forholdsvis løstbyggede krone kun frembyder lidt skygge. Med hensyn til næringen er Egen et af vore aller mest taknemmelige træer og ligeledes er dets vandforbrug ret ringe. Som man vil se opfylder Pyramideegen derfor de fleste af de stillede krav til et godt kirkegårdstræ.

Derimod har Pyramideegen ligesom Risbøgen den egenskab, at den beholder løvet langt hen på vinteren, og dette forhold må vel nok siges ikke at være så heldigt, da den stadig vil kræve renholdelse. På den anden side må man heller ikke underkende den skønhedsværdi, Egens brune løv kan have, særlig når den står med en baggrund af mørke taks.

En ting, der måske kunde ankes imod, er Egens modtagelighed for Meldug, ligesom den ofte angribes af Egevikleren, der æder af bladene, som den spinder sammen; men da Pyramideegen de første år har en ret langsom vækst, vil sygdomsbekæmpelse i hvert fald de første år, indtil træet har fået rigtigt fat, nok kunne gennemføres uden særlig store vanskeligheder.

Alt i alt et anbefalelsesværdigt træ, det fortjener at blive brugt noget mere, end tilfældet er. — Se billederne side 65 og 67.

68.

Fra de gamle Landsbykirkegaarde.

Af Dr. phil. Axel Garboe.

(Fortsat fra Side 64).

Og der gik Sagn fra Klostrene Sydpa om en ung Munk, der en Morgen, da han kom i Kirken for at synge Vigilien, fandt en hvid Lilje i sin Korstol og derfor vidste, at han snart skulde dø. Men for at narre Døden skubbede han forsigtigt Liljen over i den Stol, hvor en gammel Munk plejede at sidde. Den gamle Mand tog glad og gerne mod Døds-Liljen, men døde *ikke*. Det gjorde derimod den unge Munk, hvem Døden havde paamindet ved Liljen, og som syntes, at han saa gerne vilde leve en Tid endnu. – Fra Klosteret og Kirken, hvis Altre Liljerne prydede, var der ikke langt til Kirkegaardene. Og der voksede Liljerne paa Gravene. Ja, der var dem, der i gamle Dage mente, at hvor en ung, uskyldig Pige blev begravet, dér vilde der snart af sig selv skyde hvide Liljer frem paa Graven.

Med dette sidste er vi et godt Stykke inde paa *Kirkegaards-Overtroens* Omraade. Fromme Mennesker har efter Evne søgt at udrydde denne – med hvor godt Resultat skal lades usagt. Men for 200 Aar siden tog en af den danske Kirkes gode Mænd, *Erich Pontoppidan*, sig for at skrive en Bog, som han kaldte „Fejekost til at udfeje den gamle Surdej“ – ja, egentlig havde Bogen en latinsk Titel (og var helt paa Latin), for dens Forfatter var saa samvittighedsfuld at skrive om al den Overtro, han vilde udfeje, paa et for Menigmand uforstaaeligt Sprog, saa at kun Præster og lig-

68. Række af Pyramideeg.

nende, der skulde tage Del i Udrensningen, kunde forstaa Bogen. Pontoppidan var nemlig bange for, at Bogen ellers skulde komme til at virke mod sin Hensigt og netop blive en Kilde til at sprede Overtro blandt Folk. Saa samvittighedsfuldt gik Erich Pontoppidan til Værks af Hensyn til „den enfoldige Almue“. En og anden Forfatter kunde den Dag i Dag lære noget af dette... Forøvrigt er Pontoppidans „Fejekost“ den Dag i Dag et Kildeskrift for Videnskaben, idet man i den kan læse om mangan en gammel, nu glemt Overtro, der kaster Lys over Folkets Tro og Liv gennem Tiderne. Ogsaa Kirkegaards-Overtroen har Pontoppidan fat paa og ivrer imod f. Eks. at drysse Kirkegaardsjord i de Syges Senge som Helbredelsesmiddel – en Overtro, der endnu i Mands Minde har gaaet i Svang i landlige Afkroge af Danmark.

– Saaledes kan Tankerne vandre viden om, imens man gaar omkring paa en fremmed Landsbykirkegaard. Men det er jo ikke bare Kirkegaardens Blomster, der taler til den besøgende fremmede. Mere end disse taler Mindesmærkerne – og mest af alt maaske forfaldne, glemte Grave.

Der ligger mangan en Mindesten paa vore Landsbykirkegaarde, som taler sit tydelige Sprog. Gamle, trofaste Præster og Lærere nævnes for Efterkommerne, som de nu hviler under en vedbendkranset Sten. Genlyd af Egnens aandelige Kampe kan mødes paa Gravene og Mindesmærkerne. „Rejst af –“ og saa nævnes Kredsen. Eller man standser en Dag ved en Grav, der gemmer en Mand, som betød noget særligt for videre Kredse. Skønt og gribende er det f. Eks. at staa paa Ørslev Kirkegaard i Sydsjælland og se Stenen med *P. Nielsen Tystoftes* gode Ansigt – her hviler han nær ved de Marker, der benyttedes i hans banebrydende Landbrugsforsøg – og her hviler han (som en af hans Biografer engang skrev) saa nær ved det aabne Land, at Duften fra Hyld naar ind over Graven, og de vilde Urter Frø kan fyge derind med Vinden til denne deres Elsker og Udforsker.

Men som jeg før nævnte taler maaske de navnløse, glemte Grave stærkere endnu. En Dag kommer man ind paa en fremmed Landsbykirkegaard og standser der en lille Stund. Blandt mange blomsterprydede Grave er der en, som i hele sin Udstrækning dækkes af en stor, flad Sten uden Indskrift af nogen Art – intet Navn, intet Kors eller Mærke, kun denne store Sten, der sætter Punktum for et Menneskeliv. Senere faar man at vide, at Graven, som er meget gammel, efter Traditionen gemmer et Barn af høj Byrd, født i Dølgemaal, opvokset uden en Fars og Mors Kærlighed – en overflødig, uønsket, hvem en tidlig Død skaanede for mangan bitter Time.

Fra denne navnløse Grav gaar Vejen let til de forsømte, glemte Grave, der ubluferdigt bærer alle Vanrøgtens Tegn til Skue og netop gør det saa meget grellere som vor nordiske Kirkegaardsskik er lagt an paa at holde Graven som en lille velplejet Have. Anderledes sydpaa og anderledes paa en jødisk Kirkegaard. Der gror Græsset, ofte isprængt med vilde Blomster, over Gravene, hvis Plads kun et Monument angiver. Naar Aarene gaar, og den Dødes Slægt er borte og ikke kan passe Graven mere, synker maaske Monumentet sammen, men selve Graven ser trods alt ikke saa bitterlig glemt ud. De har i bayerske Bjerglandsbyer den Skik at sætte et saakaldt „Todtenbrett“ paa Graven, med Navn og Aarstal og anden Indskrift. Det hele er af Træ og meget naivt efter vor Smag. Saa siger Bjergbønderne, at dette Monument skal have Lov til at staa og passe sig selv, saa længe det kan. Naar det omsider har udtjent og fjernes, er der gaaet saa mange Aar, at den Dødes Slægt ogsaa forlængst er borte.

Hermed er vi naaet til et Spørgsmaal, som ofte trænger sig stærkt paa, naar Talen er om vore Dødes Have: *Gravfreden*. Her tænkes ikke paa *den* Gravfred, der bestaar i at værne Gravene mod Tyveri af Blomster eller mod ydre Overlast af forskellig Art, saaledes som man læser om det fra gammel Tid, da Høns og Svin eller løsgaaende Kreaturer gik ind over Kirkegaardsdiget og paa det skammeligste huserede mellem Gravene. I den Henseende er Kirkegaardsfreden næppe særlig truet nutildags. – Her tænkes heller ikke særlig paa den Behandling, der nu som oftest gives gamle Begravelser, man støder paa, f. Eks. ved Bygningsarbejder. Tidligere behandlede saadanne tilfældigt opgravede Skeletter eller andet ofte paa en særdeles hensynsløs, for ikke at sige raa Maade. I en gammel Beskrivelse af Skelskørs Historie (1759) fortælles det med synlig Triumf, hvordan man fandt en Mængde Munkeskeletter fra et forlængst nedlagt Kloster og kørte alle disse ud i Strandkanten udenfor Byen paa samme Maade som alskens Skarn og Affald. Og endnu for en 30–40 Aar siden blev Kranier og Skeletdele fra samme Kloster, som opgravedes ved et større Bygningsarbejde, henslængt paa Gaden, hvor – efter et Øjensvidnes Udsagn – Folk gik og sparkede til Hovedskallerne og kort sagt behandlede det hele lidet pietetsfuldt. Den Slags vilde forhaabentlig – og formodentlig – ikke finde Sted mere. Men naar Spørgsmaalet: *Gravfred* berøres ved denne Lejlighed, er det med Henblik paa, at Kirkegaardenes Grave – og det baade i By og paa Land – ofte tages i Brug til ny Begravelse efter Forløbet af et saa kort Spand af Tid (20–25–30 Aar), at det ofte virker særdeles stødende. Det er jo som bekendt meget forskelligt, hvor hurtigt Liget og Kisten i en Grav formuldnas. Dette beror paa Grundvandsforhold, Jordbundens Art og lignende. Men det burde aldrig ske, at Lig kom op igen i saa kendelig Bevaringstilstand, at stedkendte Folk forarges derover. Maaske kan det i Byerne og særlig da i Storbyerne være vanskeligt at lade Gravene henligge i lange Tidsrum – saa længe i hvert Fald, at ingen efterlevende har Interesse i at bevare Graven. Men paa Landet skulde man synes, at der var Plads nok til at give de Døde et sidste Hvilested, der ikke om faa Aar skulde forstyrres for at give Plads for en ny – kortvarig – Gæst i samme Grav. Naar Folk, der har med Kirkegaarde at gøre, kommer til at tale om Gravfreden, er nogle mest tilbøjelige til at kalde det „den *saakaldte* Gravfred“, og de kan fortælle mere end een utilbørlig Tildragelse i denne Forbindelse. Hvordan Spørgsmaalet i Praxis skal løses, er ikke let at sige. Ligbrænding er intet Universal middel, og Begravelse i Mark og Skov og Have frembyder, hvor tiltalende end Tanken ofte er, betydelig praktiske Vanskeligheder, i hvert Fald i nogle Tilfælde. Men saa meget kan siges, at det ofte er paakrævet at vise den størst mulige Lemfældighed og Hensynsfuldhed imod dem, der hviler i Gravene, og imod dem, der blev tilbage, dersom berettigede Følelser ikke skal saares unødvendig dybt, og *Gravfred* bliver *et illusorisk Begreb*. Ogsaa for Landsbykirkegaardenes Vedkommende gælder dette.

– Mange Ting har de gamle Kirkegaarde – og de nye for den Sags Skyld ogsaa – at tale om med dem, der besøger dem. Ogsaa adskillige andre Spørgsmaal end de nu berørte melder sig og sætter Tanker i Gang. Men alt samler sig i Ønsket om at værne de dødes Have og af al Evne gøre den til *det* skønne, stille, tankevækkende Sted, som vi levende slet ikke kunde undvære, og hvor mangt et Menneske nu og da burde standse et Øjeblik paa sin rastløse Færd gennem Livet. Det har været mig en Glæde at erfare, hvor smukt „Foreningen for Kirkegaardskultur“ har sat ind netop paa dette særlige Felt.

Klinkegrave.

Af Undergartner, Havebrugskandidat Eigil Qvist.

Enhver interesseret Kirkegaardsgartner bryder daglig sin Hjerne med at udtænke nye Maader at anlægge Gravsteder paa; man synes ofte, det er ganske haabløst at faa en virkelig ny Ide til en 3 m²s Grav. Men en Ting burde vi alle være enige om: at komme bort fra de lidet tiltalende tarm-slynglignende Buxbomindfatninger, d. v. s. Tegningen „en Bue og to Hjørner“, varieret paa det snedigste og banaleste.

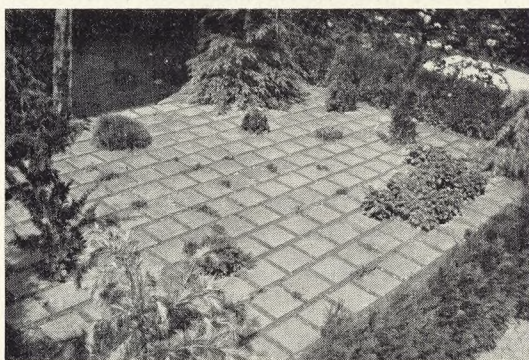
Maa jeg have Lov at gøre opmærksom paa et Materiale, som sikkert har været anvendt før, men som alligevel frembyder utallige Muligheder for Variation, nemlig Klinker. Vi har paa Vestre Kirkegaard i denne Sæson gjort en hel Del Forsøg med Anvendelsen af Klinker, baade paa den ofte brugte Maade, som Indfatning, men ogsaa som Ornament og som „Gulv“.

Dværgconiferae, Græs, alm. Stenplanter, men navnlig *Cotula pyrethrifolia* egner sig udmærket til Mellemlantning. Klinker kan faas i mange forskellige Mønstre, men at gaa til Yderligheder her vil sikkert ikke være æstetisk forsvarligt. Den mest anvendelige Facon er 21–11 cm stor og faas i flammet, læderbrun og mørk, men ogsaa 15–15 cm er den meget dekorativ. Klinker er ikke særlig dyre at lægge; Arbejdslønnen andrager til Lægning pr. m² omtrent det samme som Brudfliser pr. m².

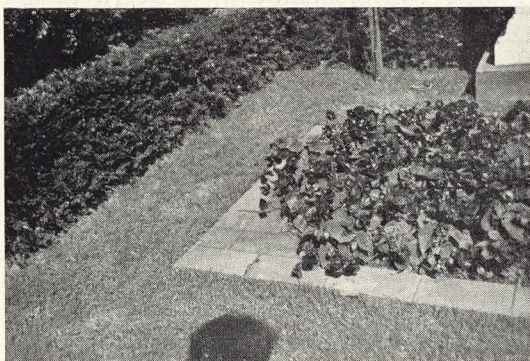
Skulde man sige noget mindre pænt om Klinker, maatte det være dette, at de i Renholdelse muligvis giver en Smule mere Forarsarbejde, da de nødvendigvis maa vaskes af ved eventuel Granaftagning. Frostens vil ogsaa undertiden skyde Klinkerne noget ud af Stilling, dette rettes let med en lille Trækølle.

69.

70.

71.

69.–71. Gravsteder med Klinker i forskellig Anvendelse.

Et Par Gravstedsplanter.

Af Overassistent A. Hilsøe.

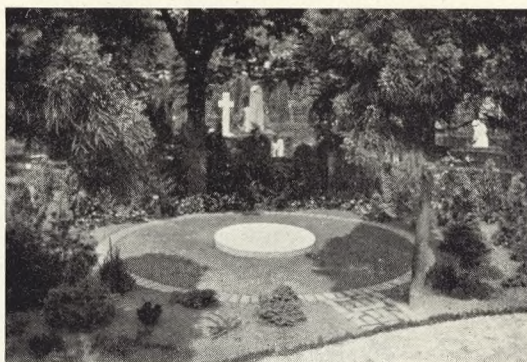
Gaar man om Sommeren rundt paa de ældre Afdelinger af vore Kirkegaarde, fanges Øjet ofte af kraftigtblomstrende, prægtige Eksemplarer af Iris, Pæoner, Liljer og Hortensia. Det er fire Plantearter, som jeg godt kunde ønske en Renaissance paa Gravstederne. Jeg skriver med Forsæt Renaissance, thi de har aabenbart været ret almindeligt brugt for en 20–30 Aar siden, medens de saa godt som aldrig bliver plantet nutildags, og det er egentlig Synd.

Der er i de sidste Aar, efter at Stauderne*) er kommet paa Mode og næsten har fortrængt Roserne i Haverne, kommet en Masse nye, værdifulde Sorter og Varieteter af disse Planter, saa der nu er noget for enhver Smag, hvad Farve og Størrelse angaar. Hvad der gør, at disse fire Arter særlig er anvendelige paa Gravsteder frem for andre Stauder er, at de ikke breder sig ret meget, selv om de staar flere Aar paa samme Sted, og tilmed bliver de netop bedre, jo længere de staar uden at blive plantet om, hvilket er et stort Fortrin fremfor de fleste andre Stauder, der helst skal omplantes med faa Aars Mellemrum. Desuden er deres Løv og Vækst pæn ogsaa uden for Blomstrings-tiden.

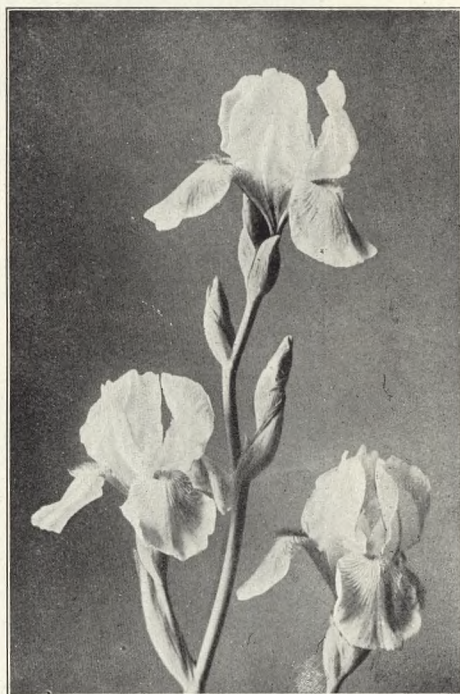
Jeg skal ikke trætte med Opremsning af Navnesorter, da der undtagen for Hortensias Vedkommende er et Utal at vælge imellem. Blot vil jeg lige nævne de hvide *Pæonia chinensis* og *Lilium candidum* og *L. Regale*, som jeg finder er saa fine og stilige, at de næsten er for rene og alvorlige til at staa midt i et sprælsk Staudebed i en almindelig Have, men for mig netop synes at være paa deres Plads paa et Gravsted.

Nu kan man jo ikke saa godt lave Stauderabatter paa saa lille en Plads som et Gravsted, men prøv at plante to af disse Planter paa en Grav, enten een i hvert Forhjørne eller en i hvert Baghjørne, helst samme Art, men gerne to forskellige Varieteter, hvis man vil have lidt Afveksling, blot det er to Farver, der staar til hinanden, og De skal nok blive glad for Resultatet.

*) Ganske vist er Hortensia jo ingen Staude, men da dens Vækst og Behandling er meget lig disses, tillader jeg mig her at lade dem gaa i samme Gruppe.

72.

73.

72. Klinker paa Gravsted. 73. Blomster af *Iris germanica*.

74.

74. Kig gennem Tisvilde Hegn imod Tibirke Kirkegaard.

72

Medlemmernes Opmærksomhed henledes høfligst paa, at Foreningens Regnskabsaar er udløbet pr. 31. Marts. Der erindres samtidig om, at Kontingentet lettest og billigst afgøres ved, at maa indbetaler Beløbet til Postkonto 11,915 Hillerød. Dette koster i Indlandet kun 10 Øre. Indbetalingen bedes foretaget inden 25. April, fra hvilken Dag Opkrævningerne udsendes. Kontingentet er for personlige Medlemmer i Danmark Kr. 5,00, Medlemmer i Udlandet Kr. 6,00 og for Institutioner, Menighedsraad, Foreninger etc. beregnes efter særlige Regler (se Lovens § 3).

Generalforsamling.

„Foreningen for Kirkegaardskultur“ afholder sin 12. ordinære Generalforsamling Torsdag den 7. Juni Kl. 10¹/₂ i „Kilden“ i Aalborg.

DAGSORDEN:

1. Valg af Dirigent.
2. Formanden, Hr. Pastor Bartholdy Møller, aflægger Aarsberetninger.
3. Kassereren, Hr. Kirkegaardsgartner J. Blomberg, aflægger de reviderede Regnskaber.
4. Formanden fremsætter Virksomhedsplan for 1934/35.
5. Kassereren fremsætter Budget for Aaret 1934/35.
6. Redaktøren, Hr. Johannes Tholle, redegør for „Vore Kirkegaard“.
7. Valg af 1 Medlem til Redaktionsudvalget (fratrædende er Hr. Stenhuggermester Hansen Glem).
8. Valg af et Medlem til „Udvalg for Skønssager“ (fratrædende Hr. Arkitekt C. E. Bauditz).
9. Forslag fra Bestyrelsen om Tilføjelse til Lovens § 12: „Indtil videre afholdes ordinære Generalforsamlinger hvert andet Aar“.
10. Valg af Bestyrelsesmedlemmer (fratrædende er d'Hrr. Pastor Bartholdy Møller, Folketingsmand F. W. Larsen Badse og Stiftsprovst Scharling, og Suppleant: Havearkitekt I. P. Andersen).
11. Valg af 2 Revisorer (fratrædende: D'Hrr. Arkitekt Bauditz og Havearkitekt B. Errboe) samt 1 Revisor-Suppleant (fratrædende Hr. Billedhugger Hammerich).
12. Fastsættelse af Stedet for næste Aars Generalforsamling.
13. Eventuelt.

P. F. V.

A. J. Bartholdy Møller,
Formand.

NB. Der kan kun foretages Afstemning om de paa Dagsordenen opførte Punkter. Angaaende Stemmeret, se Lovens § 8. Eksemplarer af Lovene fremsendes paa Forlangende gratis og portofrit.

I Tilslutning til Generalforsamlingen indbyder Aalborg Kirkegaardsudvalg til en Rundtur til Byens gamle og nye Kirkegaard, Krematoriet og det nye Anlæg paa Bejsebakken m. m., ligesom Udvalget trakterer Deltagerne med Kaffe.

Kl. 7.30 (10.30) afholdes offentligt Møde i „Højskolehotellet“, hvor Havearkitekt Johannes Tholle vil tale om Kirkegaardenes Beplantning og Regulering, ligesom Hr. kgl. Bygningsinspektør E. Packness taler om Kirkegaardenes Beliggenhed, Indhegning og Bebyggelse. Begge Foredragene ledsages af mange Lysbilleder.

FORENINGEN FOR KIRKEGAARDSKULTUR

Nve Medlemmer.

Afdeling C.

525. Hr. Gartner Arne V. Larsen, Taastrup.
526. Hr. Anlægsgartner F. R. Poulsen, Strømmen 6, Randers.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

22/1 (Aalborg Stiftstid.): Støvring Kgd., der er anlagt 1906, er blevet udvidet med $\frac{1}{4}$ ha. Kr. 1600.

25/1 (Estrabl.): Kirkegaardskultur i Gentofte (Kritik af Ordningen).

1/2 Det ny Kgd.sareal udpeges i Sønderborg.

1/2 (Sydvestjyll.): Urnehave i Ribe?

6/2 (Venstrbl. f. d. sydl. Jyll.): Kolding Kgd. udvides.

6/2 (Dannevirke): Gl. Haderslev Kgd. udvides.

8/2 (Holbæk Amts Avis): Nykøbing S. Kgd. reguleres.

21/2 (Roskilde Avis): Færre Begravelser har kuldkastet Kgd.s Budget i Roskilde.

22/2 (Vendsyss. Tid.): Urnehave paa Brønderslev Kgd.?

26/2 (Holbæk Amtstid.): Tostrup Kgd. udvides efter Planer fra Hedeselskabet.

26/2 (Do.): Sdr. Jernløse Kgd. udvides (Havearkitekt Johannes Tholle).

1/3 (Randers Amts Avis): Nybygninger ved Randers Kgd.

12/3 (Vestkysten): Der afsættes 13,000 Kr. til Fourfeld Gravlund ved Esbjerg.

13/3 (Randers Amts Avis): Vivild Kgd. udvides.

14/3 (Fyns Stiftstid.): Assens Kgd. udvides (Havearkitekt Erstad-Jørgensen).

14/3 (Sydvestjyll.): Hunderup Kgd. udvides.

14/3 (Østsjæll. Folkebl.): Haarlev Kgd. har faaet nyt Regulativ.

14/3 (Viborg Stifts Folkebl.): Asmild Kgd. skal udvides.

17/3 (Holbæk Amtstid.): Der er købt Jord for 4750 Kr. til Jyderup Kgd.s Udvidelse.

21/3 (Svendborg Avis): Gudbjerg Kgd. skal udvides.

22/3 (Fr.-borg Amts Avis): Helsingø Kgd. skal udvides.

23/3 (Socialdem.): Pynt lidt op paa Kgd. før Paaskedagene (Opraab fra Gartnermedhj. i Kbh. til Kbh. Begr.væsen).

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

21/12 (Aftenposten): Urnelund og kapell på Ullern Kgd. (med Billede).

5/1 (Hamar Stiftstid.): En utvidelse af Hamar Kgd. er i højeste grad påkrævet.

12/1 (Ullern Avis): Ullern Kgd.s oparbejdelse.

24/2 (Hedemarkens Amtstid.): Kirkegaardsspørgsmålet i Vinger og Kongsvinger (med Plan af Fylkesgartner Langballe).

27/2 (Aftenposten): Ny urnelund paa Vestre Kgd. ferdig i maj.

14/3 (Guldbrandsdølen): Krematorieprojekt (til Lillehammer).

FRA TIDSSKRIFTERNE

Gartner-Tidende Nr. 12 og fl.: Hvor glider vi hen? (Om Graverbesættelsen i Vordingborg).

Blomsterhandler-Bladet Nr. 5: »Stille Begravelser«; Kirkedekoration; Kors (med Afbildning af Motiver); Adressesedler paa Kranse. — Nr. 6: »Stille Begravelser«.

Norsk Havetidende Nr. 2: Kongens gullmedalje til Kirkegaardsforstander K. F. Kiserud i Oslo.

Ignis Nr. 1: Den nya eldbegängelsesförfattningen; Om eldbegängelsen i det gamla Italien; m. m. — Nr. 2: Eldbegängelsens historia i Ryssland; En ny hiss-anordning för krematorier; Om eldbegängelsen i Japan; m. fl.

Allmän svensk trädgårdstidning Nr. 4: Griftegården genom tiderna (med Billede fra svenske Kgd.) — Nr. 5: Fortsat.

Kriegsgräberfürsorge Nr. 2: Deutsche Volkstrauertag (25/2 1934); m. m.

BOGANMELDELSER

Nord. ill. Havebrugsleksikon Hefte 6: Guirlande, Gødning m. m. Haandredskaber, Hakke, Havearkitektur, Havefrø m. m., Havekunstens Historie, Havemøbler, Hegn m. fl. — er Gloser, som er behandlet og sammen med mange andre har stor Interesse for Kirkegaardsfolk.

Una Ponten: »Ett år i prästgårdens trädgård och kök«, Uppsala 1933, 8°, 206 Sider illustreret.

Denne lille Bog udtrykker paa en Gang den Erfarnes gode Raad om alt, hvad der rører sig i Hus og Have Aaret rundt og en lys og smuk Kærlighed til alt det, man faar at gøre i Præstegaarden i de 365 Dage. Den skildrer Blomsterne i Haven, Pot-

teplanternes Verden og Fornødenheder osv. samt Husholdningen, og den fortæller, at ogsaa i Sverige ligger Præstegaard og Kirkegaard som gode Naboer sammen.

En venlig Bog, der glæder Læseren, og som er noget af en Pendant til Knud Hee Andersens »Aaret i min Have«.

Resolutioner m. m. vedrørende Kirkegaarde.

1930:

20. September. Kirkeministeriets Skrivelse (til Stiftsamtmanden og Biskoppen over Roskilde Stift) ang., at der ikke **haves Hjemmel til at lade Menighedsraads-kassen afholde Udgifterne ved Begravelsen af Kirkens afdøde Organist.**

I det med Hr. Kammerherrens og Deres Højærværdigheds Skrivelse af 5. d. M. hertil indsendte Andragende har Genving Menighedsraad anholdt om Tilladelse til at lade Menighedsraads-kassen afholde Udgifterne ved Begravelsen af Genving Kirkes nylig afdøde Organist.

I Anledning heraf skal Ministeriet tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at der ikke **haves Hjemmel til at lade Menighedsraads-kassen afholde de ommeldte Udgifter.**

3. November. Kirkeministeriets Skrivelse til Amtmanden over Thisted Amt) ang. **Afslag paa et Andragende om Ophævelse uden Erstatning af den Thisted Syge- og Begravelsesforening tillagte Eneret til Ligbrænding og Udleje af Ligvogn i Thisted Købstad.**

I et med Hr. Amtmandens paategnede Erklæring af 9. November f. A. hertil indsendt Andragende har Restauratør, Vognmand N. N. af Thisted anholdt om, at den Thisted Syge- og Begravelsesforening ved Kirke- og Undervisningsministeriets Skrivelse af 16. April 1869 tillagte Eneret til Ligbrænding og Udleje af Ligvogn i Thisted Købstad maa blive ophævet, og om at det maa tillades Andrageren at udleje den af ham anskaffede Ligvogn (Ligautomobil) i Købstaden.

I Anledning heraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse for Andrageren, at Ministeriet, efter om Sagen at have brevvekslet med Stiftsøvrigheden over Aalborg Stift, i Skrivelse af 10. Maj d. A. har anmodet Stiftsøvrigheden om at søge tilvejebragt en Overenskomst mellem de i Sagen interesserede Parter om Enerettens Bortfald, idet man tilføjede, at eventuel Erstatning maatte udredes af Kommunen.

Ministeriet har nu gennem nævnte Stiftsøvrighed modtaget Indberetning om, at en saadan Overenskomst ikke har kun-

net tilvejebringes, og man ser sig herefter ikke i Stand til at imødekomme det foreliggende Andragende.

22. November. Kirkeministeriets Approbation paa, at der i § 6 i den under 15. April 1914 approberede **Vedtægt for Begravelsesvæsenet i Odense Købstad** som nyt litra e indsættes følgende Bestemmelse:

Efter hver Begravelse fjernes den overflødige Jord ved Kirkegaardens Foranstaltning mod et Vederlag af 3 Kr.; saadant Vederlag opkræves dog ikke ved Begravelser, der sker i Frijordsgravsted eller i en Enkelgrav til 5 Kr.

1931:

7. Januar. Kirkeministeriets Skrivelse (til Stiftsøvrigheden over Aarhus Stift) ang., at en **Kirkegaardsregulering, der vil medføre Sløjfning af en Del af et Gravsted, ialtfald maa kunne gennemføres ved Fredningstidens Udløb, selvom Gravstedsejeren har fremsat Ønske om Fredningstidens Forlængelse.**

I et med Stiftsøvrighedens paategnede Erklæring af 10. Oktober 1930 hertil indsendt Andragende har Landsretssagfører N. N., Randers, som Sagfører for Enkefru O. O., Laurbjerg, der er Ejer af et Gravsted paa Houlbjerg Kirkegaard, i hvilket hendes for ca. 7 Aar siden afdøde Mand og hendes Svigerforældre ligger begravede, forespurgt, om Fru O. O. vil kunne modsætte sig, at Houlbjerg Menighedsraad, for at kunne gennemføre en for flere Aar siden paabegyndt Regulering af Kirkegaarden, ved Udløbet af Gravstedets Fredningstid — 20 Aar — sløjfer nogen Del af Gravstedet, naar hun fremsætter Ønske om Forlængelse af Fredningstiden, og om saadan Forlængelse af Fredningstiden af Menighedsraadet vil kunne betinges af, at hun giver Afkald paa nogen Del af Gravstedet.

I Anledning heraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet maa finde, at Reguleringen af Houlbjerg Kirkegaard, forsaavidt den berører det ommeldte Gravsted, i ethvert Fald maa kunne gennemføres ved Udløbet af Fredningstiden for Gravstedet.

20. Januar. Kirkeministeriets Skrivelse (til Stiftsøvrigheden over Aarhus Stift), hvori udtales, at **Vederlag for Vedligeholdelse af Gravsteder ikke kan indgaa i Kirkens Kasse, men skal oplægges.**

I et med Stiftsøvrigheden paategnet Erklæring af 27. December 1930 hertil indsendt Andragende har Bestyrelsen for den ikke selvejende Borup Kirke ved at fremsende den hoslagt tilbagefølgende

Vedtægt for Borup Kirkegaard anholdt om, dels at al Betaling for Kirkens Overtagelse af Vedligeholdelse af Gravsteder paa Borup Kirkegaard, dels at al Betaling, der erlægges for Erhvervelse af Gravsteder paa Kirkegaarden for flere end een Fredningsperiode, saavel som al Betaling, der erlægges i Henhold til Bestemmelserne i Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 § 25, Stk. 4—5, jfr. Lov Nr. 112 af 29. Marts 1924, maa indgaa i Kirkens Kasse i Stedet for at oplægges blandt Kirkens Midler.

I Anledning heraf skal man herved tjenstlig anmode Stiftsøvrigheden om at ville henlede Kirkebestyrelsens Opmærksomhed paa Ministeriets Skrivelse af 30. Juni 1930 vedrørende et tilsvarende, af Bestyrelsen fremsat Andragende, hvorved udtales, at Ministeriet savner Hjemmel til at godkende, at den Betaling, der erlægges for Kirkens Overtagelse af Vedligeholdelsen af Gravsteder paa Kirkegaarden (Vedtægtens § 19), indgaar i Kirkens Kasse, og hvorved man bifalddt, at den øvrige ovennævnte Betaling for Erhvervelse af Gravsteder m. v. paa Kirkegaarden for et Tidsrum af 10 Aar indgaar i Kirkekassen i Stedet for at oplægges blandt Kirkens Midler.

Det tilføjes, at det maa have sit Forblivende ved den af Ministeriet ved Skrivelsen af 30. Juni 1930 truffene Afgørelse.

12. Maj. Kirkeministeriets Skrivelse (til Stiftsamtmanden og Biskoppen over Ribe Stift) angaaende **Afslag paa et Andragende om Tilladelse til at udbetale en frattraadt Kirkeværg og Kirkekasserer et Beløb af Kirkens Kasse som Paaskønnelse af hans Tjeneste.**

I et med Stiftsøvrighedens Skrivelse af 17. f. M. hertil indsendt Andragende har Sønderho Menighedsraad anholdt om Tilladelse til af Kirkekassen at udbetale tidligere Kirkeværg og Kasserer for Sønderho Kirke N. N., der af Helbredshensyn er frattraadt nævnte Stilling efter 19 Aars Tjeneste fra den 31. Marts at regne, et Beløb af 150 Kr., svarende til et Aars Løn, som Paaskønnelse af Kirkeværgens lange Tjeneste ved Kirken.

I Anledning heraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet af principielle Grunde ikke finder at kunne meddele Approbation paa det ansøgte.

13. Maj. Kongelig Stadfæstelse (udfærdiget gennem Kirkeministeriet) paa **Fun-**

dats for Fru Anna Aurora Lehmann, født Godtfredsens, Legat til Gravstedsvedligeholdelse og til Fordel for fattige i Frederiksberg Sogn.

Fundatsen er saalydende:

1. Legatets Navn er »Fru Anna Aurora Lehmann, født Godtfredsens, Legat«.

2. Legatkapitalen, der udgør 3.000 Kr., indbetales til Københavns Stiftsøvrighed og inddrages blandt Københavns Stiftsmidler til særskilt Bestyrelse efter de herfor fastsatte Regler.

3. Den aarlige Rente af Legatkapitalen udbetales med Halvdelen i hver 11. Juni og 11. December Termin indtil Udgangen af Aaret 2031 til Bestyrelsen for Frederiksberg Kirke til Dækning af Udgifterne ved Vedligeholdelsen af Gravstederne Nr. 216 og 217, 4de Afd. paa Frederiksberg ældre Kirkegaard, i 100 Aar til 31. Januar 2031 og af Gravsted Litra A. Nr. 465, 1. Afd. paa Solbjerg Kirkegaard, i 20 Aar til 31. December 1951.

Saavidt den aarlige Rente af Legatkapitalen ikke medgaar til de nævnte Gravsteders Vedligeholdelse i passende Stand, herunder aarlig Rensning af Monumentet paa Gravsted Nr. 216 og Inskriptionens Opforyldning ca. hvert 10de Aar og Pyntning med Gran hvert Aar før Jul, bliver det overskydende at afgive til Sognepræsten ved Frederiksberg Kirke for at anvendes som i Fundatsens Post 4 ommeldt.

4. Fra og med 11. Juni Termin 2032 udbetales Renten af Legatkapitalen med Halvdelen i hver 11. Juni og 11. December Termin til Sognepræsten ved Frederiksberg Kirke til Uddeling blandt fattige i Frederiksberg Sogn efter Sognepræstens nærmere Bestemmelse.

5. For Uddelingen af Renterne aflægger Sognepræsten inden Ugangen af hvert Aars Januar Maaned Regnskab for det foregaaende Kalenderaar til Stiftsøvrigheden, der lader Regnskabet revidere og deciderer samme.

Kirkeministeriets Skriv. (til Kirkegaardsbestyrelsen i Esbjerg) ang., at **Bestemmelserne i § 6 i Lov om forskellige Forhold vedrørende Begravelser af 19. April 1907 ikke umiddelbart kan bringes til Anvendelse paa Kirkegaardene og Kapellerne i Esbjerg Købstad.**

Ved Skrivelse af 3. Juli 1931 har Kirkegaardsbestyrelsen henledet Opmærksomheden paa, at den ikke har modtaget Svar paa sin Skrivelse af 15. December 1927.

(Fortsættes).

**FORENINGEN
FOR KIRKEGAARDSKULTUR**

Nye Medlemmer.

Afdeling B.

30. Nordjydsk Ligbrændingsforening.

Afdeling C.

527. Direktør Carl V. Holm, Nørrevoldgade 54, K.
528. Stenhuggermester Ejnar Petersen, Vagtelvej 7, F.
529. Stenhuggermester P. J. Petersen, Herlufsholmsvej 3, Vanløse.
530. Direktør H. E. C. Madsen, Rønne.
531. Direktør P. M. Nielsen, Rønne.
532. Stenhuggermester S. P. Nielsens Enke, Skjoldsgade 3, Ø.
533. M. Christensens Enkes Stenhuggeri, Aalborg.
534. C. E. Roulund, Aalborg.
535. Stenhuggermester Lars Nielsen, Aalborg.
536. Stenhuggermester Heinr. Thomsen, Aalborg.
537. Stenhuggermester Henry Villefrance, Aalborg.
538. Stenhuggermester P. Benzon, Løgstør.
539. Stenhuggermester O. Gudmandson, Give.
540. Stenhuggermester N. Chr. Jensen, Fjerritslev.
541. Stenhuggermester Flensted & Co., Hjørring.
542. Stenhuggermester Viggo Holm, Hjørring.
543. Stenhuggermester P. Villefrance, Hjørring.
544. Boghandler Viggo Madsen, Aalborg.
545. Anlægsgartner, P. Grummerup Madsen, Ry St.

Rettelse.

Randers, den 24. April 1934.
Udbyhøjvej 24.

Til Redaktøren af »Vore Kirkegaard«.
I »Vore Kirkegaard« for April 1934 findes paa sidste Side under Overskriften »Danske Kirkegaard i 1933« følgende Meddelelse:

»Randers Kirkegaard er overgaaet til Kommunen«. Jeg ved ikke, hvorfra De har faaet denne Meddelelse, men den er i hvert Fald ganske forkert, og jeg anmoder Dem høfligt om at berigtige den i først udkommende Hefte. Randers Kirkegaard ejes af Sct. Mortens og Sct. Peders Kirker i Forening og bestyres af disses Menighedsraad ved et Kirkegaards-

udvalg paa 5 Medlemmer, valgte af og blandt Menighedsraadens Medlemmer.

Ærbødigst

J. R. J. Jensen,
resid. Kapellan ved Sct. Mortens Kirke og Medlem af Kirkegaardsudvalget.

Paa Generalforsamlingen i Aalborg den 7. Juni 1934 aflagde Formanden følgende: Beretning om Foreningens Virksomhed 1932/33 og 1933/34.

Siden sidste Generalforsamlings Afholdelse er følgende Medlemmer afgaaet ved Døden:

Murermester J. C. Jensen i Aarhus,
Gartner Martines Lie i Norge,
Kirkegaardsbestyrer Buch Rasmussen i Brønshøj,
Plantør C. Nielsen i Silkeborg,
Blomsterhandler Walther-Larsen, Frederiksberg,
Kirkegaardsinspektør O. Trier, København,
Amtslæge Malling, Aalborg.

Naar nærværende Beretning omfatter 2 Aar, og der altsaa ingen Generalforsamling har været afholdt forrige Aar, saaledes som der skulde have været det, skyldes det, at Foreningens Økonomi har været haardt trængt, og at Bestyrelsen maatte se sig om efter Udveje for at indskrænke Udgifterne væsentligt. Dette skete paa den Maade, at man undlod at indkalde til Generalforsamlingen, og hverken i Bestyrelsen eller blandt de menige Medlemmer har der været nogen, der protesterede herimod, skønt det ikke egentlig var i Overensstemmelse med Foreningens Love. Bestemmelsen toges af Forretningsudvalget under det fulde Ansvar, idet man var indforstaaet med, at dersom Medlemmerne eller Bestyrelsen ønskede alligevel at afholde Generalforsamling, maatte Forretningsudvalget fralægge sig Ansvaret for Foreningens Førelse og overlade denne til andre.

Det har vist sig, at det gjorde Skridt har været medbestemmende til, at Foreningens Økonomi ikke er blevet ringere, og senere trufne Bestemmelser har yderligere bidraget til, at Forholdene kan komme ind i en sundere Gænge.

Naar vor Forening har lidt under de økonomiske Forhold, hvilket desværre ogsaa adskillige andre Foreninger med ideelle Formaal maa notere, skyldes det glædeligvis ikke en Nedgang i Medlemstallet, men nogle andre Forhold. Medlemstallet har tværtimod steds været stigende, saaledes i 1921: 90, 1922: 169 og 1923: 228; det udgør nu

	1934	(1932)
A. Menighedsraad	76	87
B. Foreninger, Institutioner m. fl.	20	12
C. personlige Medlemmer	332	288
D. i Udlandet	31	38

459 425

(Tallet er efter 1. April gaaet noget i Vejret).

Forrige Generalforsamling afholdtes i Maribo, og der foretoges i Tilslutning hertil Udflugt gennem det smukke Knuthenborg m. m.; om Aftenen afholdtes et offentligt Møde, hvor Hr. Amtsforvalter Holch og Havearkitekt Johannes Tholle talte om Kirkegaardsspørgsmaalet.

Ved Generalforsamlingen gennemførtes en Lovændring, hvorefter Foreninger kan indmelde deres Medlemmer kollektivt og til et nedsat Kontingent. I Henhold hertil har 3 Mesterorganisationer af Stenhuggere indmeldt samtlige deres Medlemmer i Foreningen, og takket været denne betydelige Tilgang har vi altsaa kunnet konstatere en fortsat Stigning af Medlemstallet og ikke (som de fleste andre Foreninger) en Nedgang, — men tilsvarende Stigning i Medlemsbidraget vil ikke kunne konstateres. Foreningen har gennem dette Arrangement faaet et større Vingefang og Bladet en videre Læsekreds, hvilket begge Dele maa konstateres med Tilfredshed.

D'Hrr. H. O. Mohr og Hansen Glem, der begge er Stenhuggermestre og Formænd for de tilsluttede Organisationer, er indtraadt i Foreningens Bestyrelse.

Det har været forsøgt at faa andre Foreninger til at indmelde sig paa lignende Vilkaar, men dette er ikke lykkedes, hvorimod flere Foreninger har indmeldt sig under Gruppe B.

Fra Plantør C. Nielsen i Silkeborg forelaa der i sin Tid Anmodning om Optagelse paa Foreningens Liste over Kon-

Kapelsalen i Aalborg Krematorium.

Klokkerne til Klokkespillet i de Smithske Støberier.

sulenter, og efter at de almindelige Bestemmelser om denne Virksomhed var revideret, skete dette ogsaa. Hr. N. naaede imidlertid ikke at faa gjort Brug af denne Tilladelse, idet han kort efter afgik ved Døden.

Paa »Almindelig dansk Gartnerforening«s Repræsentantskabsmøde i Horsens forelagde Havearkitekt Tholle et Forslag om, at denne Forening ydede vor Forening et Tilskud paa Kr. 1,000 til Agitation for Brug af Gartneriartikler paa Kirkegaarde og Ansættelse af Gartnere som Kirkegaardsledere. Forslaget vandt ikke tilstrækkelig Tilslutning og Beløbet blev ikke bevilliget; men det maa anses for muligt ved fornyet Fremførelse af et tilsvarende Forslag at faa dette gennemført. Det er utvivlsomt, at Gartnerne har uhyre store Interesser paa Kirkegaardene, og at disse vil kunne udvikles endnu mere, uden at det derfor behøver at gaa ud over andre berettigede Interesser.

En Del Sparekasser, Legater m. m. er søgt om Tilskud, hvorom Kassereren nærmere vil give Meddelelse. Kirkeministeriet har nu som hidtil ydet Kr. 900 om Aaret, hvorimod Ny Carlsberg Fondet har inddraget sit Tilskud af økonomiske Aarsager. Roskilde Domkirke har forhøjet sit Kontingent til Kr. 50,00 om Aaret, og noget lignende kan ventes ogsaa andetsteds fra.

Nogle af Deltagerne i Udflugten.

Foreningens Tidsskrift vil Redaktøren redegøre for og for Foreningens Finanser vil Hr. Kirkegaardsgartner Blomberg redegøre.

Der har været afholdt ialt 13 Møder i Bestyrelse, Forretningsudvalg, Redaktion m. m.

Konsulentvirksomheden har i et Par Tilfælde været i Brug, og man har henvist de Spørgende til lokale Medarbejdere.

Foreningens Bogsamling er ved Gaver vokset, og der har været udlaant henved 20 Bøger, ligesom den har været Redaktør og Sekretær til megen Nytte.

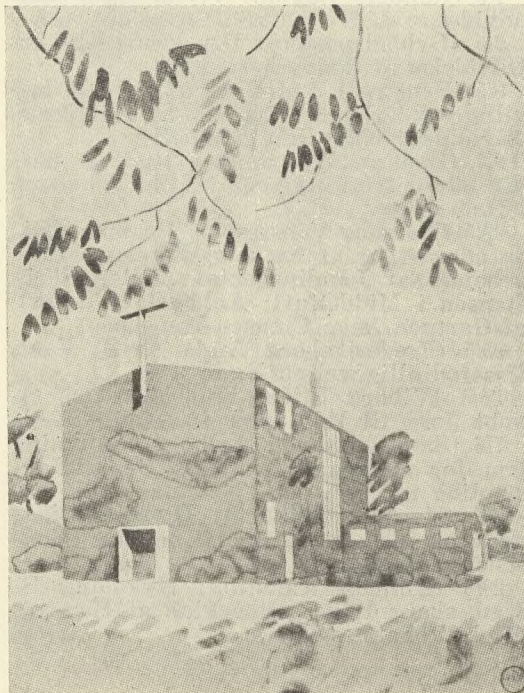
Lysbilledsamlingen er ikke forøget i Aarets Løb — den tæller ca. 150 Stk., hvoraf ca. 100 vil blive vist ved de 2 Foredrag i Aften.

Af Kirkegaardsprotokollen er der i de 2 forløbne (Kalenderaar) solgt henholdsvis 28 og 13; Nedgangen skyldes sikkert navnlig Kirkeministeriets Cirkulære om, at man skal spare for at holde Kirkeskatten nede, — og samme Cirkulære maa formentlig være Aarsagen til, at Antallet af Medlemmer blandt Menighedsraadene er gaaet ned, mens det er gaaet i Vejret for de personlige. Ved at lade en Kirkeværge eller Raadsformand være Medlem, slipper man med et billigere Kontingent.

Billedhugger Elo er udtraadt af Bestyrelsen af forskellige Aarsager; Foreningen siger ham Tak for mange Aars trofast Arbejde i Kirkegaardssagens og Foreningens Tjeneste.

Endelig kan noteres, at der i Aaret 1933 udkom den første Kirkegaardshaandbog i Norden, nemlig Johannes Tholles »Kirkegaardshaandbog«, en Bog ved hvis

Tilblivelse Foreningens Billedmateriale, Clicheer m. m. har været meget nyttigt, og som ved Imødekommenhed fra Gads Forlag blev tilbudt Foreningens Medlemmer til nedsat Pris. Det maa forventes, at denne nyttige Bog maa virke som det, den skulde: til Højnelse af dansk Kirkegaardskultur.

Det nye Kapel paa den nye Kirkegaard i Aalborg.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

24/3 (Socialdemokraten): Gravene i Paa-sken.

29/3 (Fyns Stiftstid.): Krigergraven paa Odense Kgd. omdannes.

5/4 (Berl. Tid.): Det er blevet dyrere at komme i Jorden (i Københ.).

5/4 (Middelfart Venstrebl.): Føns Kgd. udvides.

6/4 (B. T.): Mægtig Udvidelse af Vestre Kgd. i København.

8/4 (Politiken): 2 Mill. Kr. om Aaret til Kgd., deraf over 1 Mill. til Lønninger (Kbh.).

9/4 (Socialdem.): Pynt lidt op og skaf Arbejde.

10/4 (Randers Dagbl.): En almindelig Begravelse koster intet i Randers, modsat de fleste andre Byer i Danmark, og kun Borgere udenfor Folkekirken eller fra en anden By skal betale.

11/4 (Grenaa Folketid.): Den ny Kgd.s-mur i Tirstrup; Tilbud paa Kr. 4,800 antaget.

11/4 (Næstved Tid.): Kgd. i Toksværd skal udvides.

13/4 (Fr.borg Amts Avis): Kgd. i Hel-dinge skal udvides.

20/4 (Svendborg Avis): Kgd. i Gudbjerg skal udvides.

26/4 (Frederiksbergbl.): Nu kommer Kgd.svejviserne.

29/4 (Socialdem.): Ligbrændingsforenin-gens Repræsentantskabsmøde.

1/5 (Randers Døgbl.): Vivild Kgd. skal udvides.

3/5 (Dybbølsposten): Der kræves 24 ha Udvidelse af Sønderborg Kgd.

8/5 (Venstrebl. f. d. sydl. Jyll.): Der be-villiges yderligere 4,000 Kr. til Udvidelse af Kolding Kgd. (i alt 21,000 Kr.).

8/5 (Dannevirke): Genner Kgd. er ble-vet udvidet (af Gartner N. Chr. Thorsen i Haderslev).

22/5 (Horsens Venstrebl.): Brande Kgd. er udvidet; ca. 1 ha stor; Planen er ud-arbejdet af Landinspektør Møller Chris-tensen i Middelfart; Anlægget er udført af Gartner Aage Clausen Hansen.

25/5 (Frederiksborg Amts Avis): Faar Usserød alligevel en Kgd.?

30/5 (Viborg Stifts Folkebl.): Der er købt Jord til Udvidelse af Asmild Kgd.

7/6 (Samtl. Blade i Aalborg): Forenin-gen for Kirkegaardskulturs Generalfor-samling m. m.

8/6 (Horsens Folkebl.): Hvor Oldtids-grav og moderne Gravskik mødes. (Horsens ny Kgd.).

20/6 (Holbæk Amtstid.): Nykøbing S. Kgd. skal udvides efter Plan af Havear-kitekt Johannes Tholle.

21/6 (Nordsjæll. Venstrebl.): Der skal opføres Krematorium paa Helsingør Kgd.

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

21/4 (Bergens Tid.): Oppussing paa Kgd. i Bergen.

26/5 (Alesunds Avis): Skjønnsforretning ved Øvre Gravlund.

29/5 (Valdres): Fra Hedalen (om Kgd.).

2/6 (Møre Dagbl.): Forskjønnelsen av Bremsnes Kgd.

2/6 (Velgeren): Kgd. ved Haug Kirke skal reguleres og forskjønnnes.

Resolutioner m. m. vedrørende Kirke-gaarde.

1931:

(Sluttet fra forr. Nr.)

I den nævnte Skrivelse har Kirke-gaardsbestyrelsen forelagt for Ministe-riet Spørgsmaalet om, hvorvidt der kan gives den i Esbjerg værende Menighed af »Jesu Kristi Kirke af Kapellet paa den saakaldte nye Kirkegaard i Esbjerg, idet et Flertal indenfor Kirkegaardsbestyrel-sen er af den Formening, at Bestemmel-sen i § 6 i Lov af 19. April 1907 om for-skellige Forhold vedrørende Begravelser maa finde Anvendelse paa Esbjerg nye Kirkegaard, og at der herefter tilkommer enhver Ret til at blive begravet fra Kir-kegaardens Kapel, medens et Mindretal har udtalt, at Esbjerg nye saavel som gamle Kirkegaard vel administreres af Esbjerg Byraad, men deres folkekirkelige Karakter pointeres derved, at Byens Sog-nepræster har Sæde i Bestyrelsen.

I Anledning heraf skal man meddele, at uanset den særlige Ordning, der er truffet med Begravelsesvæsenet i Es-bjerg i Henhold til Ministeriets Skrivelse af 22. August 1894, maa de for Folkekir-kens Kirkegaarde gældende Bestemmel-ser være anvendelige paa Kirkegaardene og Kapellerne. Navnlige findes Bestem-melserne i § 6 i fornævnte Lov af 19. April 1907 ikke umiddelbart at kunne bringes til Anvendelse allerede af den Grund, at den Hjemmel, denne Lov indeholder til Anlæggelse af rent kommunale Kirkegaarde, ikke fandtes paa det Tids-punkt, da den paagældende Kirkegaard anlagdes.

Idet tilføjes, at Ministeriet beklager, at denne Sag har været forlagt, bemærkes, at Ministeriet efter Andragende derom vil være villigt til at tage under Over-vejelse, om der bør træffes en anden Ordning af det omhandlede Spørgsmaal.

**FORENINGEN
FOR KIRKEGAARDSKULTUR**

Nve Medlemmer.

Afdeling C.

546. Calbergs Boghandel, Rønne.
547. Graver N. J. Johansen, Adelgade 2, Assens.
548. Gartner J. L. Birksø, Solsortvej 6, Randers.

Afdeling D.

46. Hrr. Grøndahl & Søns Bokhandel, Oslo.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

10/7 (Vestsjæll. Soc.-Dem.): St. Peders Kgd. i Slagelse udvides med ca. 1 ha. (Inspektør Rud. Rasmussen).

14/7 (Sorø Amtstid.): Gimlinge Kgd. udvides (Entreprenør Willingshøj) for 4,700 Kr.

14/7 (Svendborg Avis): Udvidelsen af Gudbjerg Kgd. vil koste 4,300 Kr.

20/7 (Venstres Folkebl., Ringsted): Ringsted Kgd. udvides efter Plan af Havearkitekt Böttiger. — Byen forlanger 15,000 Kr. for Jorden, 6352 m², incl. Dræningsudgifter. Den gamle Kirkegaard er paa 20,389 m², og Arkitekten mener, at Behovet for Gravsteder ved Udvidelsen dækkes for 10—15 Aar, beregnet efter en Gennemsnitsdødelighed af 89 pr. Aar, det man nu regner.

Til Gange og Veje er afsat 1760 m² og til Gravsteder 2988 m² samt til Urnegrave 202 m² og til Plantninger 1402 m². Den ny Kirkegaard anlægges med en Rotunde til Urnegrave i den sydlige Ende og et lille Blomsteranlæg med Vandkumme op mod den nordlige Ende, hvor Hovedindgangen bliver over mod Kolonihaverne mod Øst. Køregangene bliver 4 m brede, de andre 3. Der bliver Plads til ca. 800 Gravsteder.

Arkitektens billigste Forslag kommer paa ca. 26,000 Kr., incl. Jorden. De nye Gravsteder skulde staa Kirken i Kr. 19,82 pr. Stk., men Prisen pr. Gravsted kommer i Gennemsnit ned paa 17 Kr., naar man regner Udvidelsen og Kirkegaarden under eet.

Kirkegaardsfonden ejer 9000 Kr., og man kan saaledes nøjes med at laane ca. 17—18,000 Kr. De tænkes laant af Stiftsmidlerne til 4 pCt. Rente, og da Pedersen kunde oplyse, at man i Ministeriet er villig til at yde et à Conto Laan, overlodes det Forretningsudvalget at forhandle med Arkitekten om Enkelthederne og derefter søge Laanet i den Størrelse, man faar Brug for.

26/7 (Helsingør Avis): Russergraven paa Helsingør Kgd. er reguleret (Anlægsgartner J. Løve).

29/ (Fyns Stiftstid.): Strid om Licitationen vedr. Udvidelse af Odense Kgd.

31/7 (Do.): Assens Kgd. udvides af Havearkitekt Erstad-Jørgensen.

10/8 (Ærø Avis): Marstal Kgd. skal udvides.

21/8 (Næstved Avis): Havearkitekt Böttiger har foretaget Forarbejder til en ny Kgd. i Næstved.

25/8 (Holbæk Amts Venstrebl.): Højby Kgd. skal udvides med ¼ ha.

25/8 (Vestsjæll. Soc.-Dem.): Vore Dødes Hvilesteder. Dansk Gravkultur før og nu.

3/9 (Holbæk Amtstid.): Sdr. Jernløse Kgd. er udvidet af Havearkitekt Johannes Tholle og blev indviet 2/9. Den har kostet ca. 5,000 Kr., deraf 700 Kr. til Dræning. Resten til Mur og Anlæg.

7/9 (Randers Amts Avis): Kgds.bestyrelsen i Randers har vedtaget kommunal Drift.

8/9 (Berl. Tid.): Der skal føres en Vej over Vestre Kgd. i København, ved Inspektørboligen.

8/9 (Svendborg Amts Avis): Vejstrup Valgmenighedskgd. skal udvides.

11/9 (Jydske Tidende): Arkitekt Odin Haukohl i Padborg har tegnet et nyt Ligkapel til Bov Kgd.

12/9 (Aarhus Amtstid.): Gylling Kgd. skal udvides.

13/9 (Randers Dagbl.): Mellerup Kgd. skal udvides.

13/9 (Svendborg Avis): Paa Almindelig dansk Gartnerforenings Repræsentantskabsmøde i Nykøbing F. forleden forelaa en Anmodning fra Foreningen for Kirkegaardskultur om at faa bevilget et Tilskud paa 1000 Kr. Sagen blev forelagt af Johannes Tholle, København, der oplyste, at der tilsigtes Propaganda for Anvendelse af Træer, Buske, Blomster m. m. paa Kirkegaardene. Forøvrigt udtalte Hr. Tholle:

— Propaganda indenfor Kirkegaardsomraadet virker efter Sneboldssystemet. Har man først startet, og noget er blevet sat i Gang, griber det om sig, og Forbruget af Planter stiger, simpelthen fordi Skikken at bruge Blomster m. v. breder sig fra Kirkégaard til Kirkegaard. Overfor de kirkelige Myndigheder og Menighedsraadene ser det bedre ud, naar det er en neutral Forening som Foreningen for Kirkegaardskultur, der gør Propagandaen, end hvis det var en faglig Forening, der let kan mistænkes for Reklamemagari.

— — —

Der blev talt baade for og imod Forslaget, mest imod. En af Repræsentanterne, der fraraadede Forslaget, gjorde det ud fra den Betragtning, at Kirkegaardene i mange Tilfælde optræder som direkte Konkurrenter til Planteskolerne, idet de forsyner sig selv med Planteskoleartikler. Det vilde derfor være forkert at støtte denne Sag.

Blandt Anbefalerne var Planteskoleejer J. G. Jarlgaard, Svendborg, der udtalte: — Jeg kommer fra en By, hvor Kirkegaarden før var forsømt og øde, men nu er det anderledes. Til Jul og til Paaske, til Kristi Himmelfartsdag o. s. v. bugner den med Blomster, og Aarsagen er, at vi har en Mand, der forstaaer at vække Interesse derfor, mens vi høster Fordele derved. Lad os uden smaalige Hensyn bevilde de 1000 Kr.

De smaalige Hensyn sejrede imidlertid. Det hjalp ikke, at Hr. Tholle bad Gartnerne forstaa, at Kirkegaardenes Forbrug af Planter ogsaa er i deres Interesse — det endte alligevel med, at Forslaget blev forkastet med stor Majoritet.

Det er ikke saa helt let at forstaa denne Afgørelse. Gartnerne har i de senere Aar og med et ikke ringe Held sat ind med forskellige Reklamemetoder. Nu blev der her budt dem en Kile, som sikkert ogsaa kunde have været anvendt med Virkning. Hr. Jarlgaard kunde med fuld Ret henvise til Eksemplet fra Svendborg. Paa vore Kirkegaarde er der ca. 8000 Grave, og det er forbavsende, hvad der i Aarets Løb — navnlig ved Højtiderne — bliver gjort for at smykke disse Grave. Vi har her i Byen en Kirkegaardskultur, som man ikke finder Mage til mange andre Steder i Landet. Hele Kirkegaardsanlægget er i sig selv smukt og stilrent — en stemningsfuld Dødens Have — og Befolkningen viser den største Interesse for at støtte Ledelsens Omsorg for, at alt bliver holdt i god Orden. At vi er naaet saa langt frem, skyldes i første Række Kirkegaardsgartner Gravesens fremragende Dygtighed.

Det siger sig selv, at den vaagne Sans for denne Kirkegaardskultur er til pæknær Fordel for vore Gartnere, hvilket Hr. Jarlgaard ogsaa fremhævede paa Mødet i Nykøbing. Kan Eksemplet brede sig, vil det blive til Nytte for Gartnere andre Steder. Det er i dette Spor, Foreningen for Kirkegaardskultur arbejder, og derfor havde Foreningen ogsaa ærligt fortjent en Haandsrækning fra det Erhverv, der vil høste Fordel af Arbejdet.

Men Gartnerne sagde altsaa i Nykøbing Nej til at yde denne Støtte — hvilket maa siges at være en Sparsommelighed af den Slags, der ikke betaler sig i det lange Løb.

14/9 (Kolding Avis): Havearkitekt J. P. Andersen anlægger Urnehave i Kolding.

14/9 (Ringsted Folketid.): Udvidelsen af Ringsted Kgd. er kalkuleret til 30,000 Kr.

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

31/7 (Aalesund): Der skal anlægges ny Kgd. i Sula.

1/8 (Hamer Stiftstid.): Den ny Kgd. i Ringsaker skal udbedres.

2/8 (Do.): Ottestad Kgd. istandsættes og udvides.

8/8 (Haugesunds Dagblad): Kgd. i Avalness skal udvides.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Stenhuggertidende Nr. 7: Foreningen for Kirkegaardskultur. Beretning. — Nr. 8: Kunst kan være saa slet, at den ikke lovbeskyttes (Referat af en Sag angaaende Kopiering (Plagiering) af Gravmæler). — Nr. 9: Landsbygraveren og Stenhuggeren.

Ignis Nr. 6: Oslo Krematorium (med Bill.), Danm. 12. Krematorium (m. Bill.) m. fl. — Nr. 7: Tjeskoslovakiska Bilder: Urnlund i Södertälje (med Plan), m. m.

Gartenkunst Nr. 7: Heldenfriedhof am Schwenzaitsee (med Bill.).

Kriegsgräberfürsorge: Der Führer und der Ausstellung des Volksbundes. Kunst und Handwerk m. m. — Nr. 8: Gedanken zur Kriegsgräber und Westfrontfahrt 1934 (med Bill.) m. m. — Nr. 9: Unser Hindenburg, Der Soldat und die Kriegsgräberfürsorge (med Bill.) m. m.

Zentralblatt für Feuerbestattung Nr. 7: Gründungsversammlung der grossdeutschen Feuerbestattung, m. m. — Nr. 8: Wahrt des sakralen Charakter der Feuerehrungshallen: Verordnung zur Durchführung des Feuerbestattung (26/6 1934). — Nr. 9: Raumkunst in Krematorium; Feuerbestattung, Volk und Boden.

Nachrichtenblatt für Heimatpflege Nr. 5/7: Die Friedhöfe; Friedhosdenkmäler. Schütz und pflegt die alten Dorfkirchhöfe.

AARSBERETNINGER

Årsmeddelanden från Svenska Eldbägängelseföreningen, 1934, 112 Sider.

BOGANMELDELSER

J. N. Risum: Frugthaven (42 Sider), Blomsterhaven (64 Sider) og Køkkenhaven (48 Sider).

Disse 3 Smaabøger af den gamle Kæmpe indenfor Havebruglitteraturens Verden, Overgartner Risum, vil sikkert kunne gøre god Nytte. De er lette at håndtere, billige og fyldt med god Erfaring. Forlag: J. Fr. Clausen.

Have- og Stuekultur af R. Chr. Bonde, G. Georgsen og Harry Jensen.

En fornøjelig lille Havebog, udsendt i Serien »Hjemmets Bibliotek« (Social-Demokraten). Navnlig interesserer Georgsens vittige og omhyggelige Afsnit om Havens Anlæggelse m. m. Bogen indeholder ogsaa et »lille Leksikon«, der er lovlig lille og vel let til at tages helt alvorligt.

Trädgårdens tilkomst, af Martin Krock, i Serien »Alm. sv. trädgrdst. Rådgivare« er udsendt dette lille Hefte, som indeholder Planlæggelsen af Haver samt Omtale af Laagepartier, Stakitter, Veje og Græsplæner. Man mærker, den er skrevet af en Havearkitekt; men den henvender sig maaske ikke helt til de Mennesker, den skulde bringe Bud til: Amatørerne. Der er mange gode Billeder; men de er ikke reproduceret nær saa godt som Tidsskriftets egne Billeder (Fotografurer).

Vackrere Vardagsträdgård, af Margareta Moberg. Ogsaa denne Bog, der er af betydelig større Format, men færre Sider, giver Raad for Planlæggelse af Haver og er ligeledes skrevet af en Havearkitekt. Endvidere bringer den Raad vedrørende Stueplanterne. De 2 svenske Bøger har mangt og meget tilfælles; men den sidstnævnte er langt mere instruktivt gjort og vil være meget lettere at fatte for Amatørerne.

Foreningens Love.

Saaledes vedtaget paa Generalforsamlingen i Aalborg den 7. Juni 1934.

Navn og Formaal.

§ 1.

Foreningens Navn er »Foreningen for Kirkegaardskultur«, og dens Formaal er gennem en Sammenslutning af kirkegaardsinteresserede og Kirkegaardsbestyrelser at fremme Sansen og Interessen for Kirkegaardsforhold her i Landet, saaledes at Kirkegaardene baade i æstetisk, teknisk og hygiejnisk Henseende kan komme paa Højde med Tidens Fordringer.

Virke maade.

§ 2.

Foreningens Formaal søges bl. a. naaet: a. Ved Udsendelse af et Tidsskrift og Ud-

givelse af Piecer eller andre Skrifter af formaalstjenlig Art (f. Eks. Kirkegaardsvedtægter, Protokoller etc.);

b. ved Afholdelse af Foredrag;

c. ved Konsulentvirksomhed for Kirkegaardsbestyrelser og andre Interesserede;

d. ved overfor de respektive Myndigheder at virke for en forbedret og udvidet Lovgivning paa Kirkegaardsomraadet.

Medlemmer; Kontingent.

§ 3.

Som Medlem kan optages saavel enkelte Personer som Menighedsraad, Kirkegaardsbestyrelser, Foreninger eller Institutioner.

Medlemmerne modtager (saalænge Opplag rækker) de udgivne Skrifter til nedsat Pris, ligesom de modtager et Eksempplar af Tidsskriftet for hver fulde 5 Kr., de aarlig betaler i Kontingent, for Udlændinge dog 6 Kr.

Indmeldelse og Udmeldelse modtages af Foreningens Sekretær.

Kontingentet, der opkræves i April, er for personlige Medlemmer (Afdeling C) 5 Kr. om Aaret, for Udlændinge 6 Kr. (Afdeling D), for Menighedsraad, Kirkegaardsbestyrelser etc. i Danmark (Afdeling A) 1 Kr. for hvert Medlem, den paa-gældende Bestyrelse bestaar af, dog mindst 7 Kr., Foreninger og Institutioner i Danmark (Afdeling B) efter Aftale, dog mindst 10 Kr. Livsvarige personlige Medlemmer betaler 50 Kr. een Gang for alle ved Indtrædelsen og nyder samme Rettigheder som almindelige personlige Medlemmer; Kirkegaardsbestyrelser, Foreninger etc. kan ikke optages som livsvarige Medlemmer. Ved kollektiv Indmeldelse af Foreninger m. m., som tæller mere end 25 Medlemmer, kan Forretningsudvalget (se § 4) fastsætte et særligt Fælleskontingent.

Udmeldelse maa ske skriftlig inden en 1. April.

Regnskabsaaret er Finansaaret.

Ledelse.

§ 4.

Foreningen ledes af en Bestyrelse paa mindst 9 Medlemmer med 2 Suppleanter. Den vælges paa den aarlige, ordinære Generalforsamling, idet 3 hver Gang afgaar efter Tur. Dersom Bestyrelsen skønner, at det vil være formaalstjenligt, er den berettiget til at supplere sig selv, dog saaledes, at det samlede Antal Bestyrelsesmedlemmer ikke overstiger 15. De saaledes optagne Bestyrelsesmedlemmer afgaar ligesom de øvrige normalt efter Tur.

Bestyrelsen vælger af sin Midte Formand, Næstformand, Kasserer og Se-

kretær, hvilke sammen med Redaktøren danner Forretningsudvalget og som saadan varetager de løbende Sager. Bestyrelsen fastsætter Instruksler og derunder Honorarregler m. m. for, hvem den maatte vælge til Medarbejdere ved Konsulentvirksomheden. Den holder Møde, naar Formanden skønner det fornødent, eller naar han opfordres dertil af mindst 4 Bestyrelsesmedlemmer, samt altid kort forinden og efter en Generalforsamling. Møderne indvarsles ordentligvis med mindst 5 Dages Varsel ved Brev med Dagsorden til hvert Medlem.

Bestyrelsessuppleanter indtræder i Bestyrelsen, naar et Medlem af denne udtræder af Foreningen eller faar varigt Forfald.

Forretningsudvalget sammenkaldes, naar det er nødvendigt, og modtager paa sine Møder Beretning fra Formand, Kasserer, Sekretær og Redaktør.

Formanden repræsenterer Foreningen indadtil og udadtil. Han foranlediger Indkaldelse til Møder og leder Møderne. Staar Stemmerne lige, er Formandens Stemme den afgørende.

Næstformanden indtræder i Tilfælde af Formandens Forfald i dennes Pligter og Rettigheder.

Kassereren bærer Ansvar for, at Pengemidlerne er tilstede; han anbringer kontante Midler i et sikkert Pengeinstitut, og han maa ikke ligge inde med mere end 200 Kr. ad Gangen.

Sekretæren modtager Indmeldelser og Udmeldelser samt besørger den daglige Korrespondance. Han indkalder til Møde efter Formandens Anvisning og refererer Møderne i Protokollen.

Kontrakter af økonomisk Betydning har kun Gyldighed ved samtidig Underskrift af Formand, Kasserer og Sekretær.

Revision.

§ 5.

Til at revidere Regnskabet vælger Generalforsamlingen to Revisorer samt en Revisorsuppleant. Revisorerne er pligtige at revidere Regnskabet saavel talmæssigt som kritisk og kan om fornødent anmodes om ogsaa at revidere andet Foreningen vedrørende, f. Eks. Opgørelse over Foreningens Effekter.

Revisorerne modtager Regnskabet med Bilagene snarest muligt efter Finansaarets Udgang og kan forlange, at det skal være dem ihænde senest 10 Dage efter Aarets Udgang. Regnskab og Bilag maa være tilbageleveret Kassereren senest 20 Dage efter Regnskabsaarets Udgang og maa være paategnet af begge Revisorer med deres Bemærkninger.

Udvalg.

§ 6.

Bestyrelsen eller Generalforsamlingen kan nedsætte Udvalg til Behandling af særlige Opgaver. Udvalgenes Indstillinger afgives direkte til Forretningsudvalget, som besørger det videre fornødne og eventuelt lader Indstillingerne forelægge Bestyrelse eller Generalforsamling.

Som permanente Udvalg fungerer Redaktionsudvalget, Udvalget for Konsulentvirksomhed og Udvalget for Skønssager.

Redaktionsudvalget bestaar af mindst 3 Medlemmer, der vælges paa den ordinære Generalforsamling, idet 1 hver Gang afgaar efter Tur. Udvalget vælger selv sin Redaktør, der sammenkalder Udvalget, refererer Forhandlingerne, er ansvarlig overfor Presseloven og er født Medlem af Forretningsudvalget. Udvalget administrerer under Ansvar overfor Generalforsamlingen Bladets Forhold indenfor de Rammer, som Budgettet og Vedtægterne for Bladet har fastsat. Det holder Møde, naar det skønnes fornødent, og da sædvanligvis i Tilslutning til et Bestyrelses- eller Forretningsudvalgsmøde.

Udvalget for Skønssager bestaar af 4 Medlemmer, hvoraf 1 skal være Kirkegaardsleder, 1 Havearkitekt, 1 Billedhugger og 1 Bygningsarkitekt. Det vælges af den ordinære Generalforsamling. Dets Opgave er at udtale sig om Spørgsmaal, som gennem Foreningen forelægges det fra Kirkegaardsbestyrelser, Medarbejdere ved Konsulentvirksomheden, Privatpersoner eller af Foreningens Styrelse (f. Eks. Kirkegaardsplaner, Mausolæer, Monumenter, Honorarberegninger etc.). Det sammenkaldes af Foreningens Formand, og dets Møder refereres af Foreningens Sekretær. Forretningsudvalget kan i Samraad med Udvalget fastsætte Regler for Honorering af Udvalgets Arbejde i de enkelte Tilfælde. For i givet Tilfælde at faa Udvalget fuldtalligt, kan Bestyrelsen midlertidigt vælge Stedfortrædere, hvis Overgang til permanent Medlemsskab skal bekræftes af en Generalforsamling. Ved Sager af principiel Betydning eller af økonomisk Omfang af over 1000 Kr. kan Udvalget tiltrædes af 3 Medlemmer, der er valgt af den faglige Organisation, som formenes at repræsentere Sagen.

(Fortsættes.)

**FORENINGEN
FOR KIRKEGAARDSKULTUR**

Nve Medlemmer.

Afdeling A.

141. Østerlars Menighedsraad.

Afdeling C.

549. Hr. Gartner Ejnar Nyvold, Nøkkero-
sevej 56, Emdrup, København N.

Afdeling D.

47. Kammermeiers Bokhandel, Oslo.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

18/9 (Randers Amts Avis): Randers so-
cialdemokratiske Flertal vedtog i Aftes,
at Kirkegaardene skal overgaa til kom-
munal Drift.

27/9 (Jydske Tidende): Arbejdet med
den ny Kgd. i Rinkenæs er begyndt.

28/9 (Vejle Amts Folkebl.): Graver Ibsen
i Vejle fratræder fra 1. November.

Kgd.sgartner Houmann bliver tillige
Graver.

28/9 (Horsens Avis): Nu kommer der
Kapel og Krematorium paa Horsens Vestre
Kgd.

29/9 (Bornholms Avis): Østerlars Kgd.
reguleres og udvides efter Tegning af Ha-
vearkitekt Johannes Tholle.

3/10 (Sydvestjyll.): Købet af Kgd. i Ri-
be.

9/10 (Fyns Tid.): Refsvindinge Kgd. skal
udvides med $\frac{1}{8}$ ha; Bekostning 2,500 Kr.

9/10 (Berl. Tid.): Familiestrid om et
Gravsted (Viborg).

9/10 (Sorø Amtstid.): Udvidelsen af St.
Mikkels Kgd. i Slagelse. Planerne gaar
ud paa, at hele det købte Areal af Gart-
ner Rolsteds Have (godt 2 Tdr. Land) ef-
terhaanden indtages til Kirkegaard, men
at Arealet deles forsaavidt angaar dets
Indretning til Begravelsespladser i 2 De-
le efter Terrænets Højde, saaledes at den
sydlige, lavtliggende Del foreløbig ikke
anlægges, men opfyldes i Løbet af nogle
Aar med Affald fra Kirkegaarden i saa
stort Omfang som muligt under Hensyn
til, at en Opfyldning med tilkøbt Jord vil
blive ret kostbar.

Overslaget over Udvidelsen, der er ud-
arbejdet af Kirkegaardsinspektør Rud.
Rasmussen i Aarhus, lyder paa 27,218 Kr.
Men til dette Beløb maa, hvis hele Ud-
videlsesudgiften og Omkostningerne ved
nogle andre paatænkte Foranstaltninger
skal gøres op, føjes følgende Beløb: Ind-
læggelse af Vand 1500 Kr., Vandkumme
500 Kr., Arealets Erhvervelse 8300 Kr.,
Flytning af Vandværkets Hovedledning

1800 Kr., Fortov og Rendesten i den gamle
Kirkegaards Hovedgang 1500 Kr., Opmaa-
ling og Kortlægning m. m. 3500 Kr. Ialt
44,318 Kr., hvoraf de to sidstnævnte Pos-
ter antagelig vil blive afholdt paa
Driftsregnskaberne. Anlæggets 2. Del (7050
Kr.) og Flytning af Hovedledningen (1800
Kr.) skal først afholdes senere. Planen
udviser Plads til 1247 Grave og 169 Urne-
grave; i en Fællesgrav for Urner kan
nedsættes 300 Urner.

12/10 (Middelfart Venstrebl.): Føns Kgd.
udvides.

12/10 (Himmerland): Hvilsom Kgd. er
indviet den 11. ds. (Udvidelse).

13/10 (Bornholms Soc.-Dem.): Hasle Kgd.
skal udvides (4,000 Kr.).

13/10 (Viborg Stifts Folkebl.): Graver
Munksgaard i Viborg er død.

22/10 (Assens Amts Avis): Dreslette
Kgd. skal indvies den 21. ds. (udvidet).

23/10 (Svendborg Amtstid.): Thurø Kgd.
skal udvides.

29/10 (Fyns Stiftstid.): Bogense Kgd.
trues af Havet og maa sikres.

31/10 (Randers Amts Avis): Randers
Kgd.s Overgang til kommunal Drift træ-
der i Kraft fra 1. November.

31/10 (Silkeborg Avis): Gjern Kgd. er
blevet udvidet.

2/11 (B. T.): De ødelagte Kranse og
Blomster paa vore Kirkegaarde.

2/11 (Aarhus Stiftstid.): Forenkling af
Begravelsesvæsenet i Aarhus.

2/11 (Silkeborg Soc.-Dem.): Kgd.s-Udvi-
delsen i Silkeborg nær forestaaende.

3/11 (Ringsted Folketid.): Ringsted Kgd.
udvides af Havearkitekt Emil Bøttiger.

4/11 (Fyns Stiftstid.): Odense Kremato-
rium klar til Indvielse.

5/11 (Vestsjæll. Soc.-Dem.): Arbejdet
med Udvidelse af Drøsselbjerg Kgd. er
færdig.

5/11 (Randers Dagbl.): Laurbjerg Kgd.
er udvidet.

8/11 (Svendborg Avis): Gudbjerg Kgd.
udvides.

11/11 (Fr.borg Amts Avis): Ballerup
Kgd. skal udvides.

14/11 (Jydske Tidende): Kgd. i Vojens
skal udvides.

17/11 (Holbæk Amtstid.): Kgd. i St. To-
strup skal udvides.

19/11 ((Vestkysten): Ølgod Kgd. udvides
med $\frac{1}{2}$ ha.

20/11 (Næstved Avis): Udvidelse af Kgd.
i Næstved ved Emil Bøttiger. Licitationen
gav følgende Tilbud:

Hegnsmur, 77 l. m, 1,80 m høj; Jørgensen
og Bøtke: Enstensmur 3618 Kr., beton-
støbt 3255 Kr. A. Børresen: Enstensmur

2216 Kr., Halvandenstensmur 2576 Kr., Beton 2450 Kr.

Jerntraadshegn: 210 l. m. 1,50 m højt, med Granpæle: Morbjerg Person, Køgevej Kr. 3,98 pr. l. m. Med Jernpæle Kr. 6,45 pr. l. m. Tømmerm. Chr. Nielsen, med Granpæle Kr. 3,86 pr. l. m. Tømmerm. Chr. Jensen Kr. 3,80 pr. l. m. Med Jern: Smedemester Lykkemark 7 Kr. pr. l. m. Smedemester Christiansen, Rosenborg Kr. 1641 ialt.

Leverance af Materiel uden Opsætning: Købmand Marius Petersen: Traadvæv 1,30 m højt Kr. 1,28 pr. m. Pigtraad pr. Rulle Kr. 10,00. Almindeligt Hegnstraad pr. Rulle Kr. 11,00.

Laager: Smedemester Lykkemark Kr. 410. Smedemester Hansen, Torped: For en Dobbeltlaage, afvigende fra Tegningen Kr. 535, for en Enkeltlaage Kr. 240.

Gartnerarbejde: Anlægsgartner Nielsen, Pileborggade, Kr. 3998, Gartner L. Larsen, Køgevej, Kr. 3240, Anlægsgartner Chr. Hansen, Køgevej, Kr. 2678.

Tilbud paa Hegnsmur og Laager skal approberes af Ministeriet, løvrigt vil de lavestbydende rimeligvis blive tilstaaet Arbejdet.

21/11 (Ærø Folkebl.): Marstal Kgd. skal udvides.

23/11 (Københ. Amts Avis): Kgd.sgartner P. Buur afgaar fra Nytaar. Stillingen er opslaaet ledig.

24/11 (Fyns Tid.): Krematoriet i Odense kan ikke godkendes, som det er.

9/12 (Fr.-borg Amts Avis): Helsing Kirkegaard. For at raade Bod paa den herskende Pladsmangel paa Helsing Kirkegaard har Kirkeværgen, Dyrslæge Gram, paa det tidligere Kirkegaardsdiges Plads ladet anlægge en Række Gravsteder, smukt opsatte med Granit og Porfy. De fleste af disse er nu optaget, derfor vil der i Fortsættelse, heraf blive anlagt endnu en Del, saaledes at man naar helt ud til Præstegaardens Have. Disse Gravsteder fremtræder i en meget smuk og stilfuld Udførelse.

Hvad angaar Spørgsmaalet om Udvidelsen af Kirkegaarden, ventes Kirkeministeriets Approbation af de forlængst indsendte Tegninger og Overslag i aller-nærmeste Fremtid.

9/12 (Socialdemokraten): Sagen om det paastaaede Drikkeri paa Ordrup Kgd. endte i Gaar med Bøde og Mortifikation, men ingen Erstatning.

11/12 (Dannevirke): Vojens Kgd. skal udvides.

12/12 (Ringkøbing Amts Dagblad): Der er købt 16,780 m² til Udvidelse af Skern Kgd.

15/12 (Sydsjæll. Soc.-Dem.): Hærværk paa Næstved Kgd.

19/12 (Assens Amts Avis): Den ny Kgd.

i Assens anlægges af Erstad-Jørgensen og vil koste 20,000 Kr.

20/12 (Vendsyssel. Tid.): Hjørring Kgd. er udvidet.

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

8/10 (Vestsjælland): Våra kirkegårdar.

Do.: Dardal kgd. skal forskjønnnes.

9/10 (Hamar Stiftstid.): Hamar kgd. skal opstå igjen.

9/10 (Oplands Arbejd.bl.): Gjøvik kgd. må utvides.

12/10 (Østlandingen): Utbedring af Nes kgd.

12/10 (Nationen): Blomsterfloret paa kgd.

31/10 (Samme): Kgd. paa landsbygden.

BOGANMELDELSER

V. Termansen: Planter i Skygge, 64 Sider, 8°, Gyldendal.

Det er en nyttig lille Bog, som Havearkitekt Termansen her har taget sig for at skrive, — en Bog, som har Bud til mange Sider, og hvori der findes mange gode Raad. Billederne er fortrinlige, og Bogens Udstyr moderne.

Desværre skæmmes den af ikke faa Trykfejl, og Nomenklaturen er ikke den mest moderne. Endvidere er det beklageligt, at Forfatteren Side 14 skriver, at Berberisserne er forbudt ved Lov. Der er kun een af alle de B., han nævner, der er forbudt ved Lov, og det er B. vulgaris, tilmed maaske den mindst værdifulde; men alle de andre maa rigtignok gerne plantes.

Axel Holzhausen: Amatörträdgårdsmästaren, 240 Sider, 8°, A. Bonnier, Stockholm.

En svensk Anmelder har kaldt denne Bog for Holzhausens bedste. Dette siger en hel Del, eftersom H. forud har udsendt ikke mindre end 12 gode Bøger. — Bogen deler sig i Afsnittene Havens Anlæggelse, Nyttehaven og Prydhaven, og den er illustreret med et stort Antal rigtig pæne Billeder. Man mærker Forfatterens Indlevelse i Emnet og kunde godt ønske en nyere dansk Bog om lignende Emner.

C. Th. Sørensen & J. Østergaard: Vejledning i Fagtegning, Landmaaling og Nivellering for unge Gartnere, 60 Sider, 4°, »Alm. dansk Gartnerforening«s Forlag.

Dette Hefte er en Slags Samarbejden af de 2 tidligere Vejledninger i Landmaaling, Nivellering og Tegning, og det er særlig beregnet for Elever ved Foreningens Aftenundervisning. Dette betyder dog ikke, at andre ikke ogsaa kan have

Glæde og Udbytte af dem, — tværtimod. Der er mangan én i det praktiserende Anlægsgartneri, som burde være vel hjemme heri.

Lars Hansen: Planteavlslære for Gartnere, 268 Sider, 8°, »Alm. dansk Gartnerforening«s Forlag.

Dette er »Almindelig Havedyrkningslære« paa en ny og baade mere interessant og mere praktisk og moderne Maade. Forfatteren har taget Emnet ved Roden og er gaaet grundigt til Værks, hvorfor Udbyttet af det læste da ogsaa maa blive godt. At Bogen ikke er uden Fejl forringer den en Del, og en Anmelder har i »Gartner-Tidende« givet den det glatte Lag for Bummerter; disse er dog af den Art, at de næppe vil genere Kirkegaardsinteresserede, da de hovedsagelig angaar Forsøgstabeller.

G. A. Becker: Prydplanter, 230 Sider, 8°, »Alm. dansk Gartnerforening«s Forlag.

Dette er den 5. Udgave af Beckers »Prydplanter«, som i sin Tid sejrede i en Konkurrence om en Lærebog i dette Emne. Det er en beundringsværdig Præstation. Udgaven fremtræder stærkt fornyet og forbedret og har Bud til alle vore Læsere.

S. Werner: Sydsjælland, 4°, J. Friemodts Forlag.

Igen glæder den gudbenaadede Fotograf, S. Werner, Publikum med en Serie Billeder, — denne Gang fra Sydsjælland, med de skønne Herregaarde og de mange »ukendte« Egne. En Øjenlyst for Bogelskere og Amatørfotografer, en god Geografi for den, der endnu ikke har gennempløjet disse Egne. Ludvig Holstein indleder.

Blomster-Binderi. »Alm. dansk Gartnerforening«s Forlag, 8°, 228 Sider.

Det er med Velbehag i Sindet, at man blader i denne Bog om Blomsterbinderi, og det er med stigende Interesse, at man læser dens forskellige Afsnit, der spænder over praktisk talt alt inden for vor Tids moderne Bindekunst og Blomsterdekoration. For Nybegyndere maa den være af uvurderlig Betydning, og mangen Gartner og Blomsterhandler kan have megen Nytte af at læse den, — og at tage Lære af den. Naar dette er sagt, kan man ogsaa have Lov at fremsætte nogle kritiske Bemærkninger. Det er saaledes tydeligt, at den helt moderne Stil ganske savnes i Bogen. Der er Tilløb til det helt moderne paa ialt 2 Billeder, men hvad er de imod alle de mange iøvrigt ypperlige Billeder, som findes. Blomsterbinderi-Bogens

Forfattere synes ganske at have overset, at der i Dekorationskunsten ikke mere er noget, der kræver Symmetri, — ja, at dette er bandlyst i Arkitektur saavel som i andre Kunstformer.

Hverken Funkisarkitekturen, Damehattenes Modeluner (Skævheden) eller Jazz-Musiken har øvet sin Indflydelse paa Blomsterbinderiets Forfattere, — og læser man deres Navne, forstaar man til en vis Grad hvorfor. Med dette være ikke sagt, at Bogen burde præges deraf, — det kan der i hvert Fald disputeres om, men skal de vekslende Udgaver af denne Bog (og dens Forgængere) give Anvisning paa og et Billede af det, der rører sig i Tiden, maa man ikke med Flid gaa uden om det outrerede eller det helt moderne. — Af Bogens Afsnit er det værd at lægge Mærke til den Perle, som R. Tørslev har serveret i Artiklen »Ekspedition«, hvorimod det af ham opfundne System for Blomsterbinderi synes noget problematisk og tilsyneladende kun kan bruges under den Forudsætning, at man hylder Begrebet Symmetri, — hvilket altsaa kan være forkert. Og hvorfor faar vi ikke Navnet at vide paa den, der har tegnet de mange fornøjelige Vignetter?

Forfattere saavel som de Blomsterorganisationer, der er gaaet ind for Bogen, har megen Ære af den.

G. Ekman: Blomsterbinderiet genom Tiderna, 8°, 254 Sider, Saxon & Lindströms Förlag, Stockholm.

En Sammenligning mellem denne og den ovenfor anmeldte danske Bog synes nærliggende og skal gives i faa Træk, nu da de 2 Bøger kommer Anmelderen ihænde i samme Uge og omhandler de samme Emner:

Svenskeren kalder sin Bog »gennem Tidene« (altsaa en historisk Redegørelse) — og han lader det historiske repræsenteret ved et Afsnit sidst i Bogen, kun omfattende en Snes Sider. Danskerne kalder deres Blomsterbinderi og mener Nutiden, de indleder med et Afsnit om Binderiets Historie. Svenskeren gaar dybere ind paa Motiverne (Naturens). Danskerne beskæftiger sig mere med Praxis, osv. Hvilken Bog, der er den bedste, er det umuligt at afgøre. Begge har de overmaade store Fortrin, og begge er de særdeles interessante. Det maa blive ganske individuelt, hvad man finder bedst i den ene eller i den anden; og det er givet, at de begge paa sine Omraader har noget, som den anden ikke har, og altsaa supplerer hinanden særdeles godt. Papiret og Illustrationerne er lidt ringere i den svenske.

Det maa betragtes som et Held, at Forfatteren af den svenske Bog ikke har ladet sig føre paa Glatiis af det danske

Fund af Røllikeblomster i en Broncealdergrav, og det er allerede betænkeligt, at et Fantasibillede, bygget over dette Fund (se Side 227), er bragt i denne Bog. At der er fundet Røllike i den unge Piges Kiste kan kun tages som Bevis for, at hun er begravet ved Sommertide, og det beviser paa ingen Maade, at hun har elsket Blomster, endsigte at man i disse Tider har «sagt det med Blomster».

De 2 Bøger, den svenske og den danske, der saaledes lægges paa Julebordet i 1934, taler deres smukke Sprog, tvetunget, men ikke tvetydigt, — de taler om Blomster, og de beder os om at lade Blomsterne tale. Deres Fremkomst er talende for vor Tid.

Jenssen: »Lommebog for Gartnere«, 25. Aargang. N. C. Roms Forlag.

Det er morsomt, at denne nyttige, men lovlig store Lommebog har kunnet opnaa at komme 25 Gange. I de senere Aar er den redigeret af Overgartner Irgens-Møller, som forsøger at holde den ajour, og so nutvivlsomt har et stort Arbejde hermed. Dette forhindrer dog ikke, at det undertiden glipper, f. Eks. Side 37 vedrørende »Den unge Gartner«s Formand, ligesom Bogtitlerne sommetider tages lidt nonchalant, f. Eks. S. 41: Kirkegaardsbogen. Det er der ingen Bog, der hedder.

Bogen har sikkert mest Værdi for Medhjælpere m. fl. (jfr. Lønningsskema m. m.), men ogsaa andre kan den være værdifuld for.

»Danske Herregaardshaver«: Claus-holm. Igen et interessant Hefte af de gamle Herregaardshaver. Denne Gang rummende mere Historie end flere af de foregaaende, navnlig bygget paa Arkivstudier. Det er værdifuldt, at flere af disse gamle Dokumenter er optrykt. Men det maa bemærkes, at den gamle Gartner Hans Rasmussen Bloek ikke stavede sit Navn saaledes, som det flere Gange er anført i Heftet.

Steen Eiler Rasmussen: London, 8°, 450 Sider, Gyldendal.

At denne Bog, hvori Forfatteren ser London under en Arkitekts Synsvinkel, og som hverken er en Vejviser eller en Turistbrochure, har kunnet komme i 2 Oplag, turde være et Tegn paa, at det dekorative har større Betydning for Mennesker, end vi tror; og at Bogen har Bud til langt flere, end man skulde ane. Den er da ogsaa værd at læse. Skrevet næsten

som en Sammenligning mellem København og Verdensbyen og ustandseligt med gode Billedeksempler trætter den ikke Læseren, men giver et fortrinligt Billede af den forvoksede Storstad. Ogsaa paa Parkomraadet samt paa Kirkegaardenes Omraade meddeler den mangt og meget af Interesse.

FRA TIDSSKRIFTERNE

»Gartner-Tidende« 16/10: Dødsfald; Nekrolog over Graver Søren Petersen i Esbjerg. 4/12: Gravstedernes Vinterdækning.

»Sig det med Blomster« Nr. 10: Selvbestaltet Velgørenhed (om blomsterløse Begravelser) — Kranse og Velgørenhed.

»Blomsterhandlerbladet, Nr. 1: Allehelgendsdag. »Blomsterfonden«. — Nr. 2: Ligbrændingsforeningens Blomsterfond. Billeder af Kranse m. m.

»Ignis« Nr. 8: Kyrkan och Eldbegängelsen; Gustav Vasa-Kyrkans Kolumbarium 10 År; Eldbegängelsen i Australien, med Billeder. — Nr. 9: Kyrkan och Eldbegängelsen; Eldbegängelserörelsen på Island; Urnlunden i Velsen (Holland) med Billeder m. m. — Nr. 10: Kyrkan och Eldbegängelsen; Eldbegängelsen på Bali, m. Billeder; Basels Kyrkegårdsanläggning, en av Europas förnämligste, med Billeder.

»Zentralblatt für Feuerbestattung« Nr. 10: Königsberg. Feuerbestattung und deutsches Volkstum; Dr. med. Paul Mühl-ing. — Nr. 11: 40 Jahre Jenaer Feuerbestattungsverein, m. m. — Nr. 12: Die amtliches Dokument über »Die Schönheit der Grabesruhe«; Billige Urngräber, m. m.

»VII Jahrbuch des Grossdeutschen Verbandes der Feuerbestattungs-Vereine 1934 160 Sider, 8°.

»Kriegsgräberfürsorge« Nr. 10: Ehret die Helden; Billeder fra Arbejdet med at tilvejebringe Krigsmindesmærker og Krigskirkegaarde. — Nr. 11: Graben und Gräber, med Billeder, Langemarek, m. m.

»Gartenschönheit« Novbr.: Gestaltung deutscher Kriegsgräberstätten (med Billeder).

FORENINGEN FOR KIRKEGAARDSKULTUR

Nve Medlemmer.

Afdeling C.

- 550 Havebrugskandidat Falner Nielsen, Acaciavej 6, Kbh. V.
- 551 Fru Helene Jensen, Østerbrogade 13, Nørre Sundby.
- 552 Handelsgartner Th. Petersen, Ny Kirkegaards Allé, Kolding.
- 553 Planteskoleejer N. Appeldorn Nielsen, Toelt pr. Kvistgaard.
- 554 Stenhuggermester O. Jensen, Nr. Boulevard 19, Nakskov.
- 555 Stenhuggermestrene Brd. Jensen ved Rich. Jensen, Jernbanegade 36, Nykøbing F.
- 556 Stenhuggermester J. Spjællerup Jensen, Tværgade 4, Nykøbing F.
- 557 Stenhuggermester J. F. Schiøler, Vesterbrogade 17, Maribo.
- 558 Stenhuggermester Karl Sørensen, Maribo.
- 559 Stenhuggermester Kaj Bjørn, Algade 10, Vordingborg.
- 560 Stenhuggermester C. P. Nielsen, Havnegade, Rudkøbing.

Foreningens Love.

Saaledes vedtaget paa Generalforsamlingen i Aalborg den 7. Juni 1934.

(Fortsat fra Side 20)

Udvalget for Konsulentvirksomhed bestaar af 4 Medlemmer, der har faglig Indsigt i Kirkegaardsspørgsmaal, og som vælges med et Medlem af hver af følgende Foreninger: 1) Akademisk Arkitektforening, 2) Dansk Anlægsgartner- og Havearkitektforening, 3) Foreningen for Kirkegaardskultur og 4) Foreningen af Gravere og Kirkegaardsspektører. Dets Opgave er at autorisere saadanne Medlemmer af Foreningen for Kirkegaardskultur, som ønsker sig optaget paa denne Forenings Fortegnelse over Medarbejdere ved Konsulentvirksomheden (jfr. § 7). De vælges for 4 Aar ad Gangen, og et Medlem afgaar efter Tur; skulde en eller flere af de nævnte Foreninger ikke ville eller kunne vælge saadanne Medlemmer, er Bestyrelsen berettiget til at foretage det fornødne, saaledes at Udvalget kommer til at repræsentere de fire forskellige Interesser.

Konsulentvirksomhed.

§ 7.

Alle kirkegaardskyndige Medlemmer af Foreningen kan ansøge om Optagelse som Medarbejdere ved Konsulent-

virksomheden. Optagelsen, der foregaar i Juni Maaned, afgøres af Udvalget for Konsulentvirksomheden.

Ansøgning om Optagelse maa indsendes til Bestyrelsen inden 1. April. En Liste over de optagne offentliggøres aarligt i »Vore Kirkegaarde«. Hvis et Medlem ved længere Bortrejse eller paa anden Maade faar varigt Forfald eller sidder en Kendelse overhørigt, slettes han af Listen.

Klienterne kan selv vælge, hvem de ønsker til at udføre Arbejdet.

De nærmeste Regler for denne Del af Konsulentvirksomheden fastsættes i Instruksen for samme.

Alle Konsultationer angaaende Kirkegaardsvedtægter, Graverinstrukser, Assistance ved Embedsbesættelser etc., som ordentligvis kan besvares fra Kontoret, ydes Medlemmerne gratis ved Henvendelse til Sekretæren. Eventuelle direkte Udlæg i saa Henseende (f. Eks. Repræsentation) kan i givet Tilfælde refunderes af Foreningens Kasse efter Regning.

Generalforsamlinger.

§ 8.

Generalforsamlingen, der afholdes skiftevis i Landets forskellige Stifter i Juni Maaned, er Foreningens højeste Myndighed. Den indvarsles med mindst 14 Dages Varsel gennem Foreningens Tidsskrift eller ad anden Vej direkte til hvert Medlem, dog saaledes, at Kirkegaardsbestyrelser, Foreninger etc. kun har Krav paa een Tilsigelse. Indkaldelsen skal indeholde Dagsorden og Regnskab. Stemme paa Generalforsamlingen har alle personlige Medlemmer, mens ikke-personlige Medlemmer kun raader over 1 Stemme for hver Kirkegaardsbestyrelse, Institution etc., man repræsenterer. Ethvert Medlem, personligt eller upersonligt, kan afgive Fuldmagt til et personligt Medlem, dog kan ingen stemme for mere end 2. — Alle almindelige Punkter paa Dagsordenen afgøres ved simpel Stemmeflerhed, medens Lovændringer eller Beslutninger om Foreningens Ophævelse kræver $\frac{2}{3}$ af de afgivne Stemmer for at have Gyldighed. Dirigenten afgør Afstemningsmaaden.

Eventuelle Forslag fra Medlemmerne skal være indgivet til Bestyrelsen inden 1. Maj, og kun de Punkter, der er opført paa Dagsordenen, kan sættes under Afstemning.

Generalforsamlingens Dagsorden skal bl. a. indeholde følgende Punkter:

1. Valg af Dirigent.
2. Aflæggelse af Beretning.
3. Fremlæggelse af det reviderede Regnskab.
4. Fremlæggelse af Virksomhedsplan.
5. Fremsættelse af Budget.
6. Beretning fra Redaktøren.
7. Valg af 1 Medlem til Redaktionsudvalget.
8. Valg af 1 Medlem til Udvalget for Skønssager.
9. Eventuelle Forslag.
10. Valg af 3 Bestyrelsesmedlemmer og 1 Suppleant.
11. Valg af 2 Revisorer og 1 Revisorsuppleant.
12. Fastsættelse af Stedet for næste Generalforsamling.
13. Eventuelt.

Ekstraordinær Generalforsamling.

§ 9.

Ekstraordinær Generalforsamling kan afholdes, naar Bestyrelsen finder det nødvendigt, eller naar mindst 25 stemmeberettigede ved personlig Underskrift forlanger det gennem Brev til Formanden med en Motivering af Ønsket. I sidstnævnte Tilfælde skal Generalforsamlingen indkaldes til Møde senest en Maaned efter Brevets Modtagelse.

Ekstraordinære Generalforsamlinger afholdes altid i København.

Ophævelse.

§ 10.

Ophæves Foreningen, skal dens Midler tilfalde lignende Formaal efter Bestyrelsens Skøn, dog maa dens Midler ikke overlades nogen Privatperson. Dens Bogsamling overdrages til »Alm. dansk Gartnerforening«.

Restancer og Eksklusion.

§ 11.

Naar et Medlem skylder for et Aars Kontingent og ej heller betaler for det følgende Aar, slettes han af Medlemslisten og mister de Rettigheder, der har fulgt med dette, og dersom et Medlem gør sig skyldig i vanærende Handling, er Bestyrelsen berettiget til midlertidigt at ekskludere Vedkommende; men Eksklusion skal dog for at have vedblivende Gyldighed forelægges den første ordinære Generalforsamling. Iøvrigt gælder den samme Regel om Tab af Rettigheder som ovenfor nævnt.

Midlertidig Bestemmelse.

§ 12.

Indtil videre afholdes Foreningens Generalforsamlinger hvert andet Aar.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

21/12 (Næstved Avis): Næstved Kirkegaard udvides af Havearkitekt Emil Bøtger.

22/12 (Ringkøbing Amts Dagbl.): Ølgod Kgd. skal udvides med $\frac{1}{2}$ ha.

24/12 (Horsens Avis): Den gamle Kgd. (i Horsens) gennem 100 Aar.

28/12 (Fr.borg Amts Avis): Stor Utilfredshed med Beplantningen paa Blidstrup Kgd.

2/1 (Sorø Amtstidende): Gimlinge Kgd. er udvidet terrasseformet af Akademigartner Fr. Lønøw.

2/1 (Sorø Amts Dagblad): Drøsselbjærg Kgd. er udvidet af Akademigartner Fr. Lønøw.

2/1 (Bornholms Avis): Østerlars Kgd. skal reguleres efter Plan af Havearkitekt Johannes Tholle.

4/1 (Assens Amts Avis): Møde om den ny Kgd. i Assens.

9/1 (Roskilde Tid.): Livet paa Graabrødre Kgd. (i Roskilde).

17/1 (Sorø Amts Dagbl.): St. Mikkel's Kgd. i Slagelse udvides af Inspektør Rud. Rasmussen. Omkostninger: 44,000 Kr.

18/1 (Kbh. Amts Avis): Som Kgd.sgartner i Lyngby er antaget Henry Andersen.

23/1 (Assens Amts Avis): Et større Borgermøde foreslaar at standse Arbejdet ved Assens ny Kgd. til Fordel for en anden Plan.

24/1 (B. T.): Paa Mariebjerg Kgd. i Gentofte vil blive opført et nyt Krematorium. Omkostninger: 3—400,000 Kr.

5/2 (Randers Amts Avis): Debat i Kommunalbestyrelsen om Randers Kgd.

5/2 (Holbæk Amtstid.): Der indrettes en Afdeling for Katoliker paa Holbæk Kgd.

8/2 (Fyns Venstrebl.): Bogense Kgd. trues af Havet.

16/2 (Jydske Tid.): Sdr. Vilstrup Kgd. skal reguleres.

23/2 (Assens Amts Avis): Menighedsraadet fastholder den oprindelige Plan for Assens Kgd.s Anlæggelse.

4/3 (Horsens Soc.-Dem.): Uldum Kgd. skal udvides med $\frac{1}{2}$ ha.

12/3 (Sydvestjyll.): Kgd.skapellet i Esbjerg skal udvides.

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

Akers Posten 11/12: Ødte Aker Kirkegaard maa udvides.

Tidens Tegn 19/1: Hvor mange Millioner koster Oslo Kirkegaarder.

Hamar Stiftstidende 21/1: Istandsettelsen av Ringaker nye Kirkegaard.

Akershus-Drøbak Amtstidende 13/2: Gravplads i Frogn.

Tidens Krav: 15/2: Kristianssund faar nu sin Kirkegaardsforening.

Aftenposten 7/3: Hvordan kan vi gøre kirkegaardene vakrere.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Blomsterhandlerbladet Nr. 4: Plantelevninger fra gammelægyptiske Grave.

Ignis Nr. 1: Kyrkan och eldbegängelsen; Eldbegängelsen på Bali (II); Nr. 2: Kyrkan och eldbegängelsen; Eskildtune Krematoriums tilblivelse; Sveriges elfte eldbegängelseanstalt indvigt; m. m.; Nr. 3: Kyrkan och eldbegängelsen; Krematoriet i Sandviken, Sveriges tolvte.

Gartenkunst Nr. 1: Grabmalkunst und Grabmalindustrie.

Kriegsgräberfürsorge Nr. 12: Die deutsche Kriegsgräberstätte Smederovo an der Donau (Jugoslavien); Nr. 1: lg. Reichstagung des Volksbundes Deutsche Kriegsgräberfürsorge am 7. und 8. Decbr. 1934 in Kiel; Nr. 2: Die Bauten in ihrer geschichtlichen und kulturellen Bedeutung.

Zentralblatt für Feuerbestattung Nr. 1: Die Protestant und die Feuerbestattung; Deutschlands neueste Feuerbestattungshalle in Lauscha; Nr. 2: Die Feuerbestattung im Lichte der Biologie; Die Feuerbestattung in den nordischem Ländern; Köln erhalt ein Krematorium; Nr. 3: Sieg des Lichtes m. m.

C. Raunkiær: Botaniske Studier, Hefte 1 og 2.

Den gamle Professor Raunkiær, som igennem et langt Liv under Samlerens Tegn har indvundet et Bjerg af Oplysninger og Erfaringer om Planternes forskellige Forekomster m. m., har her i et Par Hefter redegjort for flere biologiske og geografiske Forhold hos visse Planter. Af særlig Interesse forekommer Artiklerne: Dyrehavens gamle Ege, og Danmarks mest udbredte Blomsterplanter, at være. Det vilde være glædeligt, om der kunde følge mere i denne Serie af botaniske Studier.

BOGANMELDELSER

Alfred M. Danvig og Rich. Tørslev: Mine Stueplanter. I. Fr. Clausens Forlag. 208 S., ill., 8°.

En Bog af usædvanlig stort Omfang om dette Emne — en rigt illustreret Bog i stort Format, som nok kan give god Vejledning for mangen Amatør. Forfatterne, der begge har let til Lyrik, fortæller sig her og der i dette Tema, og Ordningen af Planterne med Sammenblan-

ding af latinske og danske Navne er ikke heldig. Der kan saaledes siges baade godt og ondt om Bogen, — at den er til Nytte og afhjælper et Savn er utvivlsomt, og Forlaget fortjener Tak, fordi man har udsendt den.

Allmän svensk trädgårdstidnings rådgivare; Trädgårdens tillkomst II, af Martin Krook. 88 S., ill., 16°.

Som 2. Del af dette Værk om Havernes Anlæggelse, Beplantning og Møblering har Havearkitekt Martin Krook her behandlet Lysthuse, Pergolaer, Trapper og Terrasser, og har gjort det dels i Tekst, dels i Billeder af forskellig Art (Tegninger og Fotografier). Bogen maa kunne gøre god Nytte hos Amatører, som selv vil anlægge deres Haver, — og mon den ikke ogsaa skulde kunne være god for mangen Anlægsgartner.

Fritz Thomas: Zimmerkultur der Kakteen, Neumanns Forlag, 96 S., ill., 8°.

Igen en Kaktusbog. Denne Modeplante har sat mange Forfattere i Arbejde, og der synes ikke at være Grænser for, hvad der kan produceres af Litteratur herom. Nærværende Bog er ret kortfattet, pæn og instruktiv. Det er dens niende Oplag.

Willy F. Rosenthal: Was soll ich pflanzen. 8°, 192 S., Paul Pareys Forlag, Berlin.

Forfatteren kalder i en Undertitel Bogen for en tabellarisk Sammenstilling af Have- og Parkplanter, sorteret efter deres Voksested, Formaalet med deres Anvendelse, deres Højde, Farve og Blomstringstid, beregnet for Havevenners, Gartneres og Havearkitekters Praksis.

At en saadan summarisk og tabellarisk Opstilling har sin Nytte er utvivlsomt, og suppleret med virkeligt Plantekendskab eller med fornøden Speciallitteratur maa man kunne faa meget ud af at bruge denne Bog. Forfatteren er velbevandret i sin Videnskab, og Forlaget har den rette Forstaaelse af, hvad der behøves af Litteratur. Gid danske Forlag kunde mønstre lignende Opgaver som Pareys.

Resolutioner m. m. vedrørende Kirkegaarde.

24. Juli 1931. Kirkeministeriets Skriv. (til Frederiksberg Kommunalbestyrelse), hvorved meddeles Approbation paa, at § 17 i **Reglement for Begravelsesvæsenet paa Frederiksberg**) ændres saaledes, at ethvert Lig, der er lagt i Metalkiste, skal henstaa urørt i mindst 40 Aar.

25. Juli 1931. Kirkeministeriets Approbation paa følgende ændrede Affattelse

af §§ 3 og 7 i Reglement for Begravelsesvæsenet paa Frederiksberg:

§ 3. Intet Lig maa henstaa i Kirke eller Kapel udover 7 Dage efter Dødsdagen, denne medregnet. Naar Forholdene taler derfor (Slægtninge i Udlandet og lign.), kan Chefen for Begravelsesvæsenets Kontor efter forud fra Kredslægen indhentet Erklæring meddele Tilladelse til Afvigelse herfra. I Almindelighed skal der da fordres Metalkiste. En saaledes udsat Begravelse (Bisættelse) skal foregaa paa en Hverdag, naar ikke ganske særlige, tvingende Forhold kræver Foretagelse paa en Helligdag, og den skal da i Kirkegaardskapeller, saavidt muligt, foregaa senest Kl. 11½ og i Krematoriet senest Kl. 12.

§ 7. I Kirker og Kirkegaardskapeller maa ingen Besættelse, der skal efterfølges af Jordfæstelse samme Dag, ansættes senere end til Kl. 2 paa Hverdage og paa Folkekirkens Helligdage ikke senere end til Kl. 2½. Chefen for Begravelsesvæsenets Kontor kan i ganske særlige Tilfælde dispensere herfra.

Saafernt Tilkastningen af en Grav (derunder Urnegrav) ikke kan tilendebringes inden Udløbet af Kirkegaardens sædvanlige Arbejdstid, vil der være at erlægge Betaling for Overarbejde i Henhold til de til enhver Tid gældende Regler.

20. Aug. 1931. Kirkeministeriets Skriv. (til Amtmanden over Ribe Amt), hvorved Kirkeministeriet paa Indenrigsministeriets og egne Vegne meddeler Approbation paa følgende Tillæg til den under 28. Marts 1922 af Kirkeministeriet og under 30. Juni s. A. af Indenrigsministeriet approberede Vedtægt for Begravelsesvæsenet i Esbjerg:

1. Til § 4 gøres følgende Tilføjelse:
»Den Del af Kirkegaarden ved Gormsgade, som er beliggende Øst for Hovedindgangen fra Strandby Kirkevej, udlægges til Begravelsesplads under Betegnelse af Bogstavet R. I denne Afdeling afsættes følgende Gravsteder:

De første 4 Rækker fra nævnte Hovedindgang afsættes med 4 Gravpladser (2 i hver Række), derefter 6 Rækker med 3 Gravpladser i hver Række, 5 Rækker med 2 Gravpladser i hver Række, 1 Række

med 1 Gravplads og endelig 2 Rækker med 4 Gravpladser (2 i hver Række).

For hvert Gravsted i denne Afdeling erlægges en Betaling af 1 Kr. 50 Øre udover den ovenfor anførte Betaling«.

2. I § 11 indsættes som 2. og 3. Stk.:

»Monumenter, til hvis Anbringelse der ifølge denne Paragraf kræves Tilladelse, skal altid anbringes ved Baghækken og 30 cm fra denne. De skal holdes i nøjagtig samme Linie i Gravrækken, og intet Monument maa være højere end 200 cm over Jorden uden særlig fra Kirkegaardsbestyrelsen indhentet Tilladelse«.

»I den i § 4 ommeldte Afdeling R. maa Bænke og Stole med Rygstød ikke henstilles paa Gravstederne uden særlig fra Kirkegaardsbestyrelsen indhentet Tilladelse. Bænke uden Rygstød af højst 100 cm Længde og Taburetter maa dog anbringes, naar deres Højde ikke overstiger 40 cm«.

3. I § 12 indsættes som 2. Stk.:

»I den i § 4 ommeldte Afdeling R. plantes og vedligeholdes alle Baghække af Kirkegaardsbestyrelsen. I Sidehegnene ud til Gangen maa Gravstedsejeren kun anvende samme Art Planter som dem, der findes i Baghækkene«.

4. I § 12 indsættes som 4. Stk.:

»Baghækkene i Afdeling R. tilhører Kirkegaarden og maa ikke klippes af Gravstedsejeren, der skal finde sig i, at de plejes ved Kirkegaardens Foranstaltning efter Kirkegaardsbestyrelsens Bestemmelse med Hensyn til Tid og Maade. Findes der i Baghækkene Ornamenttræer, gælder disse Bestemmelser ogsaa saadanne, og der skal ved Gravstedets Anlæggelse tages behørigt Hensyn til, at Anlægget underordnes de ved saadanne Træer skabte Forhold«.

5. Som ny Paragraf — § 12 a — indføjes:

»Det paahviler Gravstedsejeren hos Graveren at søge Underretning om de for det paagældende Gravsted gældende særlige Bestemmelser angaaende Tilplantning, Indhegning og Monumentopstilling. Overtrædes nogen af disse Bestemmelser, har Gravstedsejeren Pligt til straks at ændre Forholdene, og sker dette ikke efter Paalæg, kan Kirkegaardsbestyrelsen lade Ordningen foretage — eventuelt lade det anbragte fjerne — paa Gravstedsejeren Bekostning«.

Medlemmernes Opmærksomhed henledes høfligst paa, at Foreningens Regnskabsaar er udløbet pr. 31. Marts. Der erindres samtidig om, at Kontingentet lettest og billigst afgøres ved, at man indbetaler Beløbet til Postkonto 11,915 Hillerød. Dette koster i Indlandet kun 10 Øre. Kontingentet er for personlige Medlemmer i Danmark Kr. 5,00, Medlemmer i Udlandet Kr. 6,00 og for Institutioner, Menighedsraad, Foreninger etc. beregnet efter særlige Regler (se Lovens § 3).

**FORENINGEN
FOR KIRKEGAARDSKULTUR**

Styrelsen.

Bestyrelse.

Formanden: Pastor A. J. Bartholdy Møller, R*, København F.

Næstformand: Folketingsmand P. Kammergaard, Hasselager.

Kasserer: Kirkegaardsgartner I. Blomberg, Hillerød, M. af Mhstr.

Sekretær: Havearkitekt Johannes Tholle, Kbhvn. F.

Inspektør Rud. Rasmussen, Aarhus.

Kirkegaardsgartner J. Gravesen, Svendborg, M. af Mhstr.

Kirkegaardsinspektør, Havearkitekt C. Nielsen, Horsens.

Kirkeværge, Lærer Fr. Hansen, Skelstrup.

Arkitekt Holger Jacobsen, R*, M. A. A., Kbhvn.

Folketingsmand F.W. Larsen-Badse, Maribo.

Stiftsprovst, Dr. phil., C. I. Scharling, R*, Ribe.

Stenhuggermester Hansen Glem, Roskilde.

Stenhuggermester P. H. Mehr, Kbhvn.

Stenhuggermester W. Sanderhof Jensen, Thisted.

Billedhugger Gunnar Hammerich, København F.

Bestyrelses-Suppleanter.

Havearkitekt I. P. Andersen.

Havearkitekt Birger Errboe.

Revisorer.

Arkitekt C. E. Bauditz.

Havearkitekt Birger Errboe.

Revisorsuppleant.

(Ubesat).

Udvalg.

Forretningsudvalget.

Pastor Bartholdy Møller.

Folketingsmand P. Kammergaard.

Kirkegaardsgartner I. Blomberg.

Havearkitekt Johannes Tholle.

Redaktionsudvalg.

Redaktør: Havearkitekt Johannes Tholle.

Kirkegaardsgartner J. Gravesen.

Inspektør Chr. Bech Skrydstrup.

Arkitekt C. E. Bauditz.

Stenhuggermester Hansen Glem.

Udvalg for Skønssager.

Havearkitekt Birger Errboe.

Arkitekt C. E. Bauditz.

Billedhugger Elo.

Overgraver H. Petersen.

Udvalg for Konsulentvirksomhed.

Havearkitekt Birger Errboe.

Havearkitekt I. P. Andersen.

Kirkegaardsgartner Chr. Nielsen.

Arkitekt C. E. Bauditz.

Medarbejdere ved Konsulentvirksomheden.

I. P. Andersen, Havearkitekt, København.

Ingeniør, cand. polyt. O. D. Andreasen, Viborg.

Chr. Bruus-Jørgensen, Anlægsgartner og Havearkitekt, Hellerup.

Elo, Billedhugger, København.

Birger Errboe, Havearkitekt og Graver, Hellerup.

E. Erstad-Jørgensen, Havearkitekt, Frederiksberg.

Jens Gravesen, Kirkegaardsgartner, Svendborg.

Frands Hansen, Kirkegaardsregistrator, Skelstrup.

Valdemar Hansen, Anlægsgartner, Frederiksberg.

Chr. Nielsen, Kirkegaardsinspektør, Horsens.

Rud. Rasmussen, Inspektør, Aarhus.

Johannes Tholle, Havearkitekt, Frederiksberg.

Juridisk Konsulent.

Overretssagfører P. Sandholt, København.

Annoncerepræsentant.

E. N. Nielsen, København Valby.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

14/3 (Sydvestjyll.): Skandaløse Scener paa Kirkegaarden ved Tranums Jordefærd i Esbjerg.

14/3 (Ekstrabl.): Gravfreden genoprettet. Den langvarige Strid om Graven i Viborg bilagt i Retten.

16/3 (Silkeborg Avis): Silkeborg Kirkegaard udvides efter Planer af Stadsingeniør Gunder Hansen og Kirkegaardsgartner C. C. Møller. Der skal bl. a. flyttes ca. 5.000 m³ Jord.

19/3 (Holbæk Amts Soc. Dem.): Kirkekassen skal vedligeholde forsømte Grave, men Kommunen ikke.

20/3 (Roskilde Avis): Budgettet for Roskilde Kirkegaarde udviser et Underskud paa ca. 14.000 Kr.

22/3 (Heimdal): Der indrettes Urnehave paa Aabenraa Kirkegaard.

23/3 (Aarhus Stiftstid.): Kirkegaardsvæsenet i Aarhus skal forenkles.

27/3 (Socialdemokraten):

Proprietær Chr. Rahlff, der nu har trukket sig tilbage fra sin Gaard og om Vinteren bor i Kristianiagade, havde ved Nordre Birks Civilret indstævnet Taarbæk Menighedsraad. Sagen blev procederet for 3 Uger siden, men først i Gaar afsagde Dommer Chr. Andersen sin Kendelse.

Sagsøgeren købte i 1920 et Gravsted paa Taarbæk Kirkegaard, der er kendt for sin skønne Beliggenhed, hvorfor en Mængde Halvaarsboere har sikret sig Gravsted her. Imidlertid har Landbrugsministeriet afslaaet at give Tilladelse til en Udvidelse af Kirkegaarden, og Resultatet heraf er, at man har maattet rationere Jorden. Udenbysboende kan overhovedet ikke sikre sig Plads. Under disse Omstændigheder havde Sagsøgeren ønsket at faa Retten til Gravstedet fornyet fra 1940, men dette er blevet afslaaet, og han paastod derfor nu Taarbæk Menighedsraad dømt til at tilbagebetale ham den oprindelige Købesum: 720 Kr.

Dommen, der fylder flere Foliosider, konkluderer i, at der ikke fra Menighedsraadets Side i det oprindelige Skøde er taget Forbehold overfor eventuelt nyt Reglement, og at Menighedsraadet derfor skal betale Proprietæren 180 Kr. og Sagens Omkostninger med 135 Kr.

Det antages, at Dommen vil blive appelleret, da den har principiel Betydning.

28/3 (Jydske Tidende): Kgd. i Genner indviedes 27/3.

1/4 (Haderslev Soc. Dem.): Arbejdet med Haderslev Kgd.s Udvidelse er nu paabegyndt.

2/4 (Randers Soc. Dem.): Der vedtages Ændringer af Randers Kgd.s Vedtægter.

5/4 (Randers Amts Avis): Dronningborg Sogneraad har laget til Kirkeministeriet over Administrationen af Randers Kgd.

12/4 (Sydsjæll. Soc. Dem.):

I den senere Tid er der blandt Klokkere og Gravere ved Landsbykirkerne gjort et Arbejde for at faa dannet en Organisation til Varetagelse af deres Interesser. Baade i Præstø og Sorø Amter har den ny Organisation vundet god Tilslutning, men Maalet er at faa samtlige Klokkere og Gravere organiserede.

I første Instans har den ny Organisation til Opgave at faa forbedret Medlemmernes Lønforhold, idet Lønningerne ligger paa et saadant Lavmaal, at det er rent uværdigt; men dernæst arbejdes der paa at faa overdraget Graveren Pasningen af de Gravsteder, der ikke vedligeholdes fra privat Side, f. Eks. af afdødes Familie. En Nyordning paa dette Omraade vilde naturligvis betyde, at Graveren kunde tjene en ekstra Skilling.

Endelig har Foreningen ogsaa til Formaal at arbejde for Kirkegaardens For-skønnelse.

Forleden var interesserede Medlemmer fra Præstø Amt samlet til Møde i Næstved.

14/4 (Fr.-borg Amts Avis): Uenighed om Besættelse af Graverstillingen i Hørsholm.

16/4 (Aarhus Stiftstid.):

Den tidligere bebudede Indstilling fra Kirkegaardsbestyrelsen om en Omordning af Begravelsesvæsenet i Aarhus foreligger i Morgen til Behandling i Byraadet. Det foreslaas bl. a., at Begravelsesvæsenets Ledelse overdrages Kirkegaardsinspektøren, der saaledes bliver Leder af saavel Begravelseskontoret som for Kirkegaardene med disses Kontorer. Samtidig foreslaas det, at alt Salg fra Gartneri og Drivhus til Private ophører.

Nyordningen vil betyde en Besparelse paa 5500 Kr., hvoraf Størstedelen fremkommer ved, at der fremtidig kun bliver én ledende Embedsmand, idet Embedet som Bestyrer af Begravelseskontoret, der blev ledigt ved Kontorbestyrer Houlbergs Død, ophæves.

Samtidig foreslaar Kirkegaardsinspektør Rud. Rasmussen, at der i det nordøstlige Hjørne af Nordre Kirkegaard oprettes en Urnehave med Plads til ca. 800 Urner, nemlig ca. 500 Urnepladser til Fællesgravsteder og ca. 300 Urnegrave af normal Størrelse.

Udgiften til Anlægning og Beplantning

af de ialt 855 Kvadratmeter vil være ca. 1000 Kr.

16/4 (Roskilde Avis): Skal Landbrugsministeriet betale Udvidelsen af Ballestrup Kgd.?

16/4 (Randers Soc. Dem.): Ændringsforslagene til Randers Kgd.svedtægt tages tilbage.

20/4 (Horsens Folkebl.): Eistrup Kgd. udvides af Havearkitekt Chr. Nielsen i Horsens.

20/4 (Horsens Soc. Dem.): Klostersognets Menighedsraad i Horsens har vedtaget at udlægge den nederste Del af Klostergaardens Have til Park i Forbindelse med den gamle Klosterkirkegaard.

21/4 (Fyns Venstrebl.): Landets smukkeste Kirkegaard, Spredte Træk af Odense Assistens Kirkegaards Historie og nogle Indtryk fra Kirkegården, som den er nu, i Anledning af dens 125 Aars Jubilæum.

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

13/3 (Østlandets Blad): Utbedringer på Ski kirkegaard.

16/3 (Oplands Arbejderblad): Gjøvig Kirkegaard skal utvides til sommeren.

30/3 (Nordstrands Avis): Klemetsrud kirketomt skal beplantes.

15/4 (Tidens Tegn): Østre Aker kjøper 22 mal til utvidelse av gravlunden.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Gartner-Tidende 2/4 1935: Vintermykningen af vore Grave (ill.).

Nyt Tidsskrift for Kunstindustri Nr. 4: Gamle Gravmæler fra Avernakø (2 Fig.).

Norsk Havetidende Nr. 4: Selskapet Havedyrkningens Venners repræsentant- og foredragsmøte den 6. mars 1935 (med Billeder af Kirkegaarde og med Referat af Havearkitekt Pål Sælands Foredrag om samme Emne).

Ignis Nr. 4: »Kyrkan och eldbegängelsen«, Eldbegängelsen i Nederländerna, m. m.

Allmän svensk Trädgårdstidning Nr. 7: Binderi och Dekoration (Billeder).

Kriegsgräberfürsorge: Heldengedenktag 1935, m. m.

Gartenkunst Nr. 3: Zum Heldengedenktag 17. Marts 1935. Deutsche Heldengräber in fremder Erde. Aus der Arbeit des Volksbundes deutsche Kriegsgräberfürsorge. — Friedhof an die Front.

Zentralblatt für Feuerbestattung Nr. 4: Ostergläubigkeit (med Ill.) Ueber

die Beisetzung von Urnen (med Ill.), m. m.

Urnebegravelser.

Cirkulære til Stiftsøvrighederne.

Efter at Ministeriets Opmærksomhed er blevet henledet paa, at Manglen af særlige Bestemmelser angaaende Urnebegravelser i nogle Tilfælde har voldt Tvivl og Vanskeligheder ved Overvejelser angaaende Udfærdigelse af Kirkegaardsregulativer, skal Ministeriet herved meddele nedennævnte vejledende Bestemmelser for Nedsættelsen af Askeurner paa Kirkegaarde:

1) Paa samtlige Kirkegaarde i Landet kan Urner med Asken af Lig nedgraves i Jorden.

2) Der kan, hvor Forholdene gør det paakrævet, anlægges særlige Afdelinger af Kirkegaardene kun beregnet til Nedsættelse af Askeurner (Urnehaver).

3) Til et Urnegravsted maa som mindste Areal kræves et Areal af 1×0,5 m. Ved Nedsættelse i dobbelt Dybde afgiver dette Areal Plads til 2 Urner.

Der skal være mindst 0,5 m Jord over en Askeurne.

4) Til Anbringelse af Asken af de Lig, til hvilke der ikke ønskes eget Gravsted, kan anlægges et Fællesgravsted, men der bør her beregnes samme Plads pr. Urne som ovenfor angivet under 3.

5) Fredningstiden for Askeurner bør normalt sættes til 10 Aar, jfr. dog nedenfor.

6) Askeurner kan nedsættes i Familiegravsteder, i hvilke der forud er nedsat eller senere ønskes nedsat Lig. Ved en Urnes Nedsættelse skal Gravstedet være fornyet mindst 10 Aar frem i Tiden, og Urnen skal nedsættes saaledes, at den forbliver urørt ved senere Nedsættelser af ubrændte Lig.

7) Saafremt der ikke benyttes en af de af vedkommende Krematorium almindeligt anvendte Urner af forgængeligt Materiale, bør Urnen godkendes af Kirkegaardsbestyrelsen.

8) Naar Fredningstiden er udløbet, og Gravstedet ikke er fornyet, tilintetgøres paa Kirkegården muligt tilbageblevne Rester af Askeurner med Indhold.

9) Paa Urnegravsteder, hvis Størrelse er under 1,5 m, bør kun Roser eller lave Blomsterplanter samt en Kant af lav Buxbom eller lignende tillades. Ligsten eller Mindetavler maa ikke rage ud over Gravstedets Grænser.

Ved Meddelelsen af foranstaaende Bestemmelser bemærkes, at Ministeriet ikke paa nærværende Tidspunkt har fundet at burde optage kgl. Anordning af 10.

December 1927 til Revision, og at de angivne Regler som Følge heraf alene maa betragtes som foreløbigt vejledende for, hvad der efter Ministeriets Skøn kan anses for tilladeligt og forsvarligt, idet tilføjes, at man skal have det overladt til Stiftsøvrigheden efter Indstilling fra vedkommende Menighedsraad for hver enkelt Kirkegaard at afgøre, om det efter Forholdene paa Stedet maa anses for paakrævet at optage særlige Bestemmelser om Urnebegravelser i Kirkegaardsregulativet, idet man med Henblik paa saadanne særlige Bestemmelser i Regulativerne skal henlede Opmærksomheden paa, at det ved Fastsættelsen af Takster for Urnebegravelser vil være rimeligt, om der kræves noget højere Betaling i Tilfælde, hvor der anvendes Urne af Materiale, som maa antages ikke at gaa til Grunde i Løbet af den almindelige Fredningstid, — saafremt man da ikke for disse Tilfælde fastsætter en Fredningstid, der er længere end den normale, og derigennem opnaar en noget højere Betaling, — samt at der ved Fastsættelsen af Takster for Hensættelse af Urner i Fællesgravsted bør tages Hensyn til, at Vedligeholdelsen i disse Tilfælde maa overtages af Kirken.

Endelig skal man udtale, at Ministeriet ved Andragender om Udvidelse af Kirkegaarde med det Formaal at anvende Arealet alene til Urnebegravelser ikke vil kræve den i Anordning af 10. December 1927 § 1 ommeldte Erklæring fra den stedlige Embedslæge om Arealets Egnethed til Begravelsesplads, idet Indholdet af Askeurnerne ikke frembyder nogen sundhedsmæssig Fare. Som Følge af det anførte vil ogsaa Dele af de nuværende Kirkegaarde, som paa Grund af Jordbundsforholdene ikke egner sig til almindelige Begravelser, kunne anvendes til Urnebegravelser, uden at Dræningsarbejder eller lignende Foranstaltninger gøres nødvendige.

Man vedlægger det fornødne Antal Eksemplarer af nærværende Cirkulære til Omdeling til Provstiudvalgene samt til Menighedsraadene.

Kirkeministeriet, den 5. Marts
1935. P. Dahl.

A. Detlefsen.
Fm.

Resolutioner m. m. vedrørende Kirkegaarde.

5. Okt. 1931. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Fyens Stift) ang., hvilken Myndighed der træffer Bestemmelse om Fældning af Træer paa Kirkegaarden.

I et med Stiftsøvrighedens Erklæring af 20. August 1931 hertil tilbagefulgt Andragende har Sogneraadmedlem N. N., Horne pr. Faaborg, udbedt sig Oplysning om

1. —————
2. hvorvidt Tilladelse til Fældning af de paa Kirkegaarde staaende gamle Træer meddeles af det aarlige Syn eller af det Syn, der afholdes hvert tredje Aar.

I Anledning heraf skal man i Overensstemmelse med Stiftsøvrighedens Indstilling til Efterretning og videre Bekendtgørelse for Andrageren meddele følgende:

ad. 1. —————

ad. 2. I Henhold til kgl. Anordning angaaende Kirkegaarde af 10. December 1927 § 15, Stk. 1, jfr. Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. m. af 30. Juni 1922 § 32, er det det Syn, der afholdes hvert 3. Aar, der træffer Bestemmelse om eventuel Fældning af Træer paa Kirkegaarden.

6. Okt. 1931. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Haderslev Stift) ang. en Bestemmelse i Regulativet for Gravertjenesten ved en Landsbykirkegaard om Kastning af Grave og disses Vedligeholdelse ved Graveren.

I et med Hr. Stiftamtmandens og Deres Højærværdigheds Erklæring af 19. August d. A. hertil indsendt Andragende har Stenderup Menighedsraad for Ministeriet indanket den af Provstiudvalget for Bjerre og Hatting Herreder ved Stadfæstelsen den 4. August d. A. af det hoslagte tilbagefølgende Regulativ for Gravertjenesten ved Stenderup Kirkegaard truffne Afgørelse om, at Ordene i Pkt. 15, første Linie: »Kastning af Grave« skal ændres til: »Kastning af de Grave, hvorpaa han faar Bestilling«, og at Pkt. 28, hvorefter Gravstedsejere ikke uden Menighedsraadets Samtykke maa overlade Vedligeholdelsen af Gravsteder til andre end Graveren, skal udgaa.

(Fortsættes).

FORENINGEN FOR KIRKEGAARDSKULTUR

Nye Medlemmer.

Afdeling C.

561. Sognepræst A. Wigand Mathiesen, Jyllinge pr. Roskilde.
562. Havearkitekt, Havebrugskandidat Georg Boye, Eugen Warmingsvej 23, Aarhus.
563. Kirkeværgen i Kerteminde (Politimester Kaas Petersen).
564. Stenhuggermester Rix Bjørnbak, Nandrupsvvej 8, Kbh. F.
565. Stenhuggermester Alfred Jensen, Kapelvej 13, Kbh. N.
566. Stenhuggermester Henry C. Larsen, Vestre Kirkegaards Allé, Kbh. V.
567. Gartner Ejnar Nyvold, Nøkkerosevej 56, Emdrup.
568. Sten- og Billedhuggermester J. Dam, Bregentvej, Haslev.
569. Provst T. Rugholm, Maarslet.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

26/4 (Aars Avis):

Under Ledelse af Havearkitekt Böttiger, Aarhus, er der i Løbet af Foraaret i Aars foretaget en original og smuk Beplantning af det tillagte Areal øst for den gamle Kirkegaard. Anlægget, der nærmest vil faa Karakter af en Gravlund, med spredte Beplantninger mellem de udlagte Gravsteder, vil i Løbet af Efteraaret yderligere komme til at omfatte den østligste Trediedel af det indtagne Areal, der i Øjeblikket udnyttes til Kolonihavebrug, og der vil da finde en officiel Indvielse Sted af den ny, store Kirkegaard.

Hele Arealet er omgivet af et Kampestensgærde, i hvilken med spredte Mellemrum er indsat gamle Sandstens-Gravplader.

Naar Udvidelsen af Aars Kirkegaard skønnes at blive saa vellykket i enhver Henseende, tilkommer sikkert en stor Del af Æren herfor Provst Egeløv, der tidligere har vist stor Skønhedssans ved Arbejdet vedrørende Kirken.

26/4 (Horsens Avis): Krematoriesagen i Horsens foran sin Løsning?

1/5 (Frederiksborg Amts Avis): Landbrugsministeriet skal betale 18,752 Kr. til Udvidelse af Ballerup Kirkegaard.

2/5 (Kolding Soc. Dem.): Der skal opføres Ligkapel paa Grene Kgd.

7/5 (Vestsjæll. Soc. Dem.): St. Mikkel's Kgd.s Udvidelse (Slagelse) er approberet af Kirkeministeriet (Insp. Rud. Rasmussens Plan).

9/5 (Aarhusposten):

I Byraadets Møde i Dag i Aarhus kommer Kirkegaardsbestyrelsens Indstilling angaaende Kirkegaardens Administrationsforhold til Behandling.

Den ændrede Indstilling gaar ud paa, at Kirkegaardsinspektøren bliver Leder af Kirkegaardene og disses Gartnerier samt de paa Kirkegaardene værende Kontorer. Alt Salg fra Gartnerier og Drivhuse til Private ophører.

Fuldmægtig Th. M. Nielsen, overflyttes til Begravelseskontoret som Leder af dette. Kontorassistent af 2. Grad, E. H. Mortensen, ansættes som Kontorassistent af 1. Grad med Tjeneste paa Begravelseskontoret som hidtil. Kontormedhjælper Walther Thorso forfremmes til Kontorassistent af 2. Grad. Det samme sker med Kontormedhj. R. Mathiassen.

Nyordningen vil betyde en Besparelse for Kommunen paa 5500 Kroner.

Kirkegaardsbestyrelsen indstiller desuden til Byraadet, at der anlægges en Urnehave paa 4000 Kvadratmeter i det nordøstlige Hjørne af Nordre Kirkegaard. Der bliver Plads til 800 Urner i de 885 Kvadratmeter, som straks er disponible. Den samlede Udgift bliver 1000 Kr.

10/5 (Ringkøbing Amts Dagblad): Ringkøbing Kgd.

12/5 (Politiken): Ældre Dame anholdes for at plukke Blomster paa Gravene paa Garnisons Kgd.

23/5 (Holbæk Amts Venstreblad):

Alt i Aarevis har der været Planer oppe om en tiltrængt Udvidelse af Assistentens Kirkegaard ved Nykøbing S. Der har været ført Forhandlinger til forskellig Side om Køb af Jord, og nu foreligger der i hvert Fald et foreløbigt Resultat. Som sagkyndig Raadgiver har Menighedsraadet tilkaldt Havearkitekt Tholle, København, der har udarbejdet en Plan. Denne gaar ud paa, at der købes ca. 9000 m² Jord af Propr. Hansen, Nørdgaard, dels en Strimmel beliggende ved den nuværende Kirkegaards Vestside, dels og navnlig nord for denne. Paa dette Areal vil der være et meget betydeligt Planeringsarbejde at udføre, idet der paa sine Steder skal tilføres ca. 1½ Meter Fyld.

Menighedsraadet holdt Møde i Aftes og tiltraadte Arkitektens Plan, dog med det Forbehold, at Byraadet lader Jordarbejdet udføre som kommunalt Nødhjælpsarbejde.

Udgiften ved hele Udvidelsen er af Arkitekten anslaaet til ca. 35,000 Kr. Heraf udgør Jordarbejdet, dels ved Planering, dels ved Anlæg af Gange m. v. ca. 20,000 Kr. Gaar Byraadet ind paa at overtage

denne Udgift, hvilket vel nok vil afhænge af, i hvor stor Udstrækning det siddende Amtsudvalg vil anerkende Arbejdet som Nødhjælpsarbejde, vil Planen blive indsendt til Kirkeministeriets Sanktion. Formentlig vil Arbejdet da kunne komme til Udførelse i den kommende Vinter.

23/5 (Jydske Tidende): Plan om en Urnehave i Aabenraa.

25/5 (Ringsted Folketidende):

Den nye Kirkegaard i Ringsted blev i Aftes afleveret til Menighedsraadet.

Det nye og gamle Menighedsraads Medlemmer, Byraadets Medlemmer og m. fl. — ialt 60—70 Mennesker — var blevet indbudt.

Formanden, Lærer Buus, bød Velkommen, og under Ledelse af Kirkegaardens Skaber, Havearkitekt Böttiger, Aarhus, besaa man Anlægget, der er delt i 2 Halvdele ved en stor, bred Midtergang, der slutter med en Mur ud mod Køgevej, hvorpaa er anbragt et stort Kors.

Havearkitekt Böttiger forklarede, at han havde bestræbt sig for at give Kirkegården et alvorligt og smukt Præg, og det maa fremhæves, at det terrasseformede Anlæg er smukt og praktisk. Mod Syd er anlagt en Urnehave. Böttiger haabede, at Kirkegården vilde vokse sig smukkere Aar for Aar.

Efter Besigtigelsen begav man sig op til Casino, hvor der ved et fælles Kaffe-bord blev holdt forskellige Taler.

29/5 (Østsjæll. Folkebl.): Højelse Kgd. er udvidet.

3/6 (Hobro Venstrebl.): Laurbjerg Kgd. er udvidet (indviet 2/6).

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

13/4 (Forstadsposten): Østre Akers gravlund utvides.

24/4 (Sarpen): Moderne kirkegårder. Foredrag af Pål Sæland.

3/5 (Tidens Tegn): Høibraaten og Furuhusets vakre nye gravlund.

BOGANMELDELSER

Hirschsprungs Havebog, 8°, 532 S., Redaktør: E. Erstad-Jørgensen, Hirschsprungs Forlag, Kbh. 1935.

Kan det virkelig være muligt, at Forfatterne til denne udmærkede nye Havebog allerede et Par Dage efter at Bogen er udsendt, kan hæve nyt Honorar — eller er det et (daarligt og let gennemskueligt) Forlagsfif, naar man paa det Eksemplar, Anmelderen har faaet tilstillet, har trykt 2. Oplag? Hvis virkelig første Oplag er udsolgt paa mindre end en Uge, — ja, saa maa der være noget sensationelt ved Bogen, — noget med »Onkel, giv mig Brød« eller »Saa venter vi paa Skib«; ingen af

Delene er Tilfældet. Men venter man at stifte Bekendtskab med en ypperlig Havevejledning, der kan føre Amatøren godt rundt i Haven, og venter man at finde godt Brødkorn gemt i dens halve Tusind Sider, — ja, saa er man rigtig indstillet.

Trykt bag det meget talende og meget enkle Omslag finder man erfarne Mænds og Kvinders gode Raad og vejledende Ord om praktisk talt alt, hvad en Haveamatør har Brug for, — og mere til.

Den ansvarshavende Redaktør (E. Erstad-Jørgensen), hvis Navn altsaa ikke findes i Bogens Titel, har forstaaet at vælge en snæver Stab af særlig kyndige, og mestrer selv meget vigtige Afsnit særdeles vel. Ikke som noget Nyt, men noget, man med Rette kan vente af en slig Bog, har den et udmærket Stikordsregister, og for Liebhaveere er der saa specielle Ting som Farveskemaer for Iris germanica, for Efteraarsphlox m. m. Der er kun faa Trykfejl; men det er ubegribeligt, at det er undgaaet Redaktionens Opmærksomhed, at der blandt de mange Sortslistes m. m. overhovedet ikke findes Anvisning paa et brugeligt Rosensortiment, ja, end ikke nævnes Navn paa de verdensberømte, danske Polyanthoser.

Max Mezger og Hans Ludwig Oeser: Das nieverlorene Paradies. Aus deutschen Wälden, Wiesen und Gärten. Ein Bildwerk vom Pflanzenreich, 4°, 240 Sider, 298 Billeder. Forlag Gartenschönheit, Berlin-Bern 1935.

Dette er Hymnen til Planterne i Naturen. En Hymne saa skøn og saa rigtig, at det ikke blot maa gribe En om Hjertehæderne og fylde Sindet med Begejstring, men som ogsaa faar En til at erkende, at Mulighederne for ny Skønhedsudfoldelse af den ene eller den anden Art og paa den ene eller den anden Maade er ganske ubegrænset. Mikroskopet og den fotografiske Lenses Forstørrelser afslører bestandig nye Sider af Planternes Skønhed, ligesom Filmen gengiver dem som levende Væsenner.

Det er almindeligt, at man blader en Billedbog igennem for at nyde dens Billeder. Ligesaa her. Og selv om man her bliver ganske paf over at se »aandende Alger i en Landsbykilde« i en Forstørrelse saa hver Alge virker omtrent som en Enø, — saa forbløffes man dog adskillige Gange endnu, inden denne Gennembladning er tilende. Det er Frøstænglen paa et Græs, det er den stofflige Virkning af Vandet i en Aa, — eller det er Edelweissen i dramatisk Attitude paa en Alpetinde, — Kongelysets Roset, Fandens Mælkebøttens Fnug, Agurkeplantens Slyngtraade eller Bjørnekloens Blomsterstand imod Himlen. Hvert Billede for sig er et

fotografisk Mesterværk, — hver Reproduktion er uforlignelig. Den lifligste Vin kan ikke yde mere end disse Billeder.

Og har man saa set sig glad paa Billederne, saa vil mange synes, at Bogen har ydet rigelig (tysk) Valuta for Prisen (i Mark), og mange vil maaske ikke engang give sig i Lag med denne. Men, kære Læser, De maa ikke undlade at gøre det. Aldrig er Planternes Betydning for Menneskene og for Samfundet vel fortalt med mere Spirit, med mere Glæde og med mere Selvfølgelighed end her. Teksten er en Kærlighedserklæring; ikke som den blinde Kærlighed, der ikke ser Skavankerne hos den Elskede, men som de kyndiges. Man fængsles, betages, forbavses og glædes. Der kunde citeres Side op og Side ned af Aandrigheder og fortryllende Vendinger, — Sproget gør godt, og Eksemplerne er vellykkede. Alt passer formentlig paa Tyskland, — men stod der blot København og Charlottenlund i Stedet for Berlin og Potsdam, kunde det saamænd godt være Dansk det hele. Det er den germansk-nordiske vilde og tæmmede eller kultiverede Flora, der beskrives. Og det er jo ogsaa den, vi glæder os over.

Arvid Nilsson: Blommorna vid hemmet, 16°, 160 Sider, Saxon & Lindström, Stockholm 1935.

Blandt de mange Blomsterbøger, som i de sidste Aar er fremkommen paa de nordiske Sprog, kan Arvid Nilssons Bog gives en smuk Plads. Den er øjensynlig skrevet af en Fagmand, som er velbevandret i Emnet, og ikke mindst Skemaerne, hvor Planterne anføres ved deres latinske og svenske Navne samt med Farve, Blomstringstid, Højde, Anvendelighed og Jordkrav, er vellykket.

Holzhausens småbøger: I. Trädgårdens träd och buskar, II. Fleråriga blomsterväxter i rabatt och stenpart, og III. Gammaldags och moderne rosor, 8°, Albert Bonniers Forlag, Stockholm 1935.

Dette er Holzhausen i populariseret Form. Gennem de store, dejlige, men dyre Bøger har han lagt sin Viden og Erfaring for Dagen, — for hvem, der havde Raad til at give 10—20 Kr. for en Bog. Her præsenteres Ekstrakterne af de samme Værker til nogle faa Kroner og i et behageligt Format. Forfatteren henvender sig navnlig til Nybegynderne blandt Haveamatørerne, og lægger ikke an paa at give al den Oplysning, som kan gives, og som den, der vil drive det til det yderste, maa skaffe sig. Uden Tvivl vil ogsaa disse hjælpe nordisk Havedyrkning fremad imod en højere Kultur.

C. Raunkiær: Botaniske Studier, Hefte 3, J. H. Schultz.

Heftet omhandler bl. a. Almindelille Fredskov og Botaniske Billeder fra Stranden. Sidstnævnte lokaliseret til Dragør, Hornbæk og Lynæs-Hundested. Interessante Redegørelser og Analyser.

G. Tilander: Danske Växtnamn, egenhändig anteckningar av Christian Pedersen, 64 Sider, 8°, Levin & Munksgaard (Særtryk).

For denne Side af Folkloren og Botaniken er det af stor Betydning, at et Arbejde som nærværende kommer frem.

Det er et grundigt Arbejde, som vil vække Glæde paa begge Sider af Sundet.

M. Krook: Trädgårdens tillkomst IV, 80 Sider, lille Format.

I denne 4. Del af »Alm. sv. trädgårdstidning«s »Rådgivare« bringer M. Krook gode Raad med Hensyn til Plantning, Jordforhold og Løvtræer. Der er endnu en Del tilbage, inden hele Kredsløbet er slut og Havens Tilblivelse beskrevet, men der er i de 4 Smaabøger gjort en betydelig Indsats, som burde finde Efterligning hos os.

Risum: Drivhuse, Mistbænke og Vinterhaver, Kbh. 1935, 8°, 56 Sider og Risums illustrerede Havebog, 212 S., 8°, J. Fr. Clausens Forlag.

Med den førstnævnte afslutter Overgartner Risum sin Omtale af Pryd- og Nyttehaverne og deres Dyrkning, og i den sidstnævnte findes de 4 Smaabøger, som udgør denne Omtale, samlet i eet Bind. Der ligger megen sund Erfaring og god Viden som Baggrund for disse Bøger, der er pænt udstyret, og som ikke mindst ved deres Prisbillighed nok skal hævede sig en Plads i vort Lands righoldige Havebrugslitteratur. Lidt flere Illustrationer havde ikke været nogen Skade til.

FRA TIDSSKRIFTERNE

»Vore Haver«: Gyldendal har paa taget sig Udsendelse af et nyt, af Foreninger uafhængigt Haveblad. Det redigeres af Havearkitekt V. Termansen og udsendes den 1. og 15. i hver Maaned, 16 Sider, stort Format. Bladet maa hilses velkommen, og selv om første Hefte ikke byder paa egentlige Sensationer og i nogen Grad præges af, at det er bleven til i Huj og Hast, ser det dog pænt ud. Andet Hefte synes mere vel afbalanceret, f. Eks. i Stofvalget. Tredie Hefte er endnu bedre. Ferniseringen paa Omslaget er sikkert intet Plus.

Bladet ønskes en lang Levetid, og det maa haabes, at det saavel i Henseende til Annoncemængde som Abonnental maa se en stigende Kurve.

Regnskab for Foreningen for Kirkegaardskultur og Bladet „Vore Kirkegaarde“.

	Budget 1934-35	Poster hø- rende til Aaret 1933-34	Driftsreg- skab 1934-35	Kassereg- skab 1934-35	Status Aktiv
<i>Indtægt:</i>					
Kassebeholdning				66 74	
Kontingent	2700 00	25 90	2670 75	2696 65	
Solgte Protokoller	300 00	120 80	413 40	534 20	
tilgode pr. 30. Marts 1935			45 50		45 50
Tilskud	1500 00	20 34	1547 28	1567 62	
Solgte Skrifter	10 00		9 73	9 73	
Annoncer	500 00	192 62	527 35	719 97	
tilgode pr. 30. Marts 1935			22 50		22 50
Solgte Aargange	0 00		40 60	40 60	
Kassebeholdning pr. 30. Marts 1935					700 00
Balance					44 08
	5010 00	359 66	5277 11	5635 51	6776 13
<i>Udgift:</i>					Passiv
Porto, Fragt og Telefon m. m.	250 00	21 25	222 10	243 35	
Konto Diverse	125 00	72 65	324 71	397 36	
skyldig pr. 30. Marts 1935			84 85		84 85
Lønninger	540 00	135 00	495 00	630 00	
skyldig pr. 30. Marts 1935			45 00		45 00
Møder, Rejser og Diæter	200 00	16 70	204 27	220 97	
Renter og Afdrag	1800 00		635 00	635 00	
skyldig pr. 30. Marts 1935					6250 00
Købte Protokoller og Ekspedition	270 00	226 80	235 50	462 30	
skyldig pr. 30. Marts 1935			112 50		112 50
Trykning af Bladet	900 00	793 50	651 60	1445 10	
skyldig pr. 30. Marts 1935			209 70		209 70
Clicheer	200 00	335 55	216 39	551 94	
skyldig pr. 30. Marts 1935			64 83		64 83
Honorar	200 00	153 00	231 50	384 50	
skyldig pr. 30. Marts 1935			9 25		9 25
Redaktørløn	200 00	50 00	200 00	250 00	
Forsendelse af Bladet	200 00		175 00	175 00	
Annonceprovision	125 00	68 54	127 37	195 91	
	5010 00	1872 99	4244 57	5591 43	6776 13

Hillerød, den 1. April 1935.

I. BLOMBERG
Kasserer.

**FORENINGEN
FOR KIRKEGAARDSKULTUR**

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

7/6 (Villabyernes Bl.): Krematorium og Kgd. (i Gentofte).

12/6 (Flensborg Avis): Kgd. ved Korskirken i Rinkenæs er indviet 7/6 (Anlægelsen er endnu ikke foretaget).

14/6 (Dag. Nyh.): Landsbygraverforeningen har holdt sit første Delegeretmøde i Randers.

15/6 (Heimdal): Kgd. i Abild skal udvides med 1,000 m² af Præstegaardshaven.

18/6 (Middelfart Venstrebl.): Kgd. i Føns er udvidet. Omkostninger: Kr. 2238.

19/6 (Holbæk Amts Soc. Dem.): Højby Kgd. udvides af Lektor Georg Georgsen; ¼ ha stor. Ved en afholdt Licitation fik man Oversigt over Udgiften. Tilbudene laa saaledes:

Tømrerarbejdet uden Malerarbejde: Tømrermester J. Petersen, Gudmindrup, 475 Kr., do. med Malerarbejde: Tømrermester Joh. Petersen, Højby, 646 Kr.

Murerarbejdet: Murermestrene P. Petersen og J. Jensen, Højby, 5773 Kr., Murermester M. Madsen, Højby, 5900 Kr.

Gartnerarbejdet: Carlsen og Antonsen, Højby, 480 Kr.

Rydnings- og Jordarbejdet: Herm. Olsen, Østre Højby, 1770 Kr.

22/6 (Loll. Falsters Folketid.): Bristede Forudsætninger for Indrettelse af Krematoriet i Nykøbing F.

22/6 (Vejle Amts Avis): Som Tilsynsførende for Vejle Kgd. er antaget Missionær, Gartner Mich. Laursen.

26/7 (Vejle Amts Avis): En ny Kgd. ved Vejle.

27/6 (Fr.borg Amts Avis): Enighed om Betingelser for Usserød Beboeres Benyttelse af Hørsholm Kgd.

29/6 (Jydske Tidende): Vojens Kgd. skal udvides.

3/7 (Fr.borg Amts Avis): Helsing Kgd. skal udvides. Der er indkøbt 8046 m².

4/7 (Horsens Avis): Smukke Blomsterplantninger paa Kgd. i Horsens.

12/7 (Svendborg Avis): Gudbjerg Kgd. er udvidet.

16/7 (Holstebro Avis): Kgd.s-Forholdene i Holstebro er ikke gode. En ny Kgd. maa anlægges om ca. 24 Aar.

18/7 (Holbæk Amtstid.): Nykøbing S. Menighedsraad har købt Jord til Ud. af Kgd. Pris: 3,500 Kr.

18/7 (Jydske Tidende): Kgd.s-muren i Damager. Sagens Akter gaar til Kirkeministeriet.

17/7 (Haderslev Soc.-Dem.): Hvordan med Kirkegaardsmuren i Haderslev?

18/7 (Berl. Tid.): København har Begravelsesplads nok til de første 30 Aar.

24/7 (Flensborg Avis): Paa det sidste Menighedsraadmøde godkendtes en af Kirkegaardsarkitekt Johs. Tholle i København udarbejdet Plan over en Kirkegaard ved Korskirken [i Rinkenæs]. Anlægget skal omfatte den øst for Kirken liggende Mark ned til Grusgraven, med Undtagelse af de smaa Kolonihaver paa Bakkeskraaning. Naar de paa Marken voksende Afgrøder er bjerget, vil Arbejdet sandsynligvis kunne paabegyndes i Efteraaret. Med forventet Støtte fra Sogneraadets Side haaber man i Vinterens Løb at naa saa vidt, at hele Kirkegaarden kan blive indviet til Foraaret; selv om Anlæg og Beplantning i sin Helhed næppe lader sig gennemføre paa een Gang. Dertil staar de fornødne Midler endnu ikke til Raadighed. Der er dog allerede købt ca. 100 Grave og for omtrent Halvdelen af disse er Pengene indbetalt. Betalingen for en Grav er 10 Kr. og gælder for et Tidsrum af 25 Aar, fra første Gang Gravstedet benyttes.

24/7 (Helsingør Avis): Kgd.s-spørgsmaalet i Egebæksvang.

25/7 (Loll.-Falster Venstrebl.): Ejeren af Kettinge Kirke, Baron Raben Levetzau, Aalholm, har efter Andragende fra Kettinge Menighedsraad velvilligst stillet et Areal til Raadighed til Parkeringsplads ved Kirken og til en tiltrængt Udvidelse af Kirkegaardspladsen.

Landinspektør Lorentzen, Nykøbing F., har udarbejdet Planerne for Udvidelsen, og disse er nu blevet godkendt af Kirkeministeriet og Stiftsøvrigheden. Arbejdet med Udvidelsen vil antagelig snarest tage sin Begyndelse og kan ventes afsluttet hurtigst muligt.

27/7 (Thisted Amts Tid.): Hørdum Kgd. skal udvides.

2/8 (Silkeborg Venstrebl.): Stadsingeniør Gunder Hansen og Graver Møller skal udarbejde Plan til ny Kgd. i Silkeborg.

6/8 (Silkeborg Soc.-Dem.): Der er købt 5 ha til Silkeborg Kgd.

8/8 (Holstebro Avis): Kgd. og Forhaven i Holstebro.

13/8 (Himmerland): Kgd.s-forholdene i Hobro.

14/8 (Jydske Tid.): Graasten Sogneraad drøfter den ny Kgd. i Graasten.

17/8 (Svendborg Avis): Ringe Kgd. skal udvides.

17/8 (Fjerritslev Avis): Fjerritslev Kgd. skal udvides.

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

8/5 (Tidens Tegn): Urnefeltet ved Bekkelagets Kirke.

17/6 (Indlandsposten): Kgd.s-spørgsmaalet for Vinger og Kongsvinger.

25/6 (Indlandsposten): Den ny Kgd.s-plan på Nor (Kongsvinger).

4/7 (Dagsposten): Havekulturen i Trøndelag går frem, men kirkegårds-kulturen?

10/7 (Øvre Smaalenene): Forandringer paa Askim Kgd.

19/7 (Gulbrandsdalen): Kgd. i Lillehammer.

BOGANMELDELSER

Johannes Tholle: Stenhøjen, dens Anlæggelse, Tilplantning og Vedligeholdelse, 64 sider. I. Fr. Clausens forlag. Kbh. 1935.

Et sandt stenhøjsraseri hjem søger de danske haver. Enhver haveejer med respekt for sig selv skal i vore dage have en stenhøj, som i stort overtal af tilfælde taler et tydeligt sprog om skaberens mangel paa begreb om den stillede opgaves rette løsning. Denne kortfattede, klare, instruktivt og rigt illustrerede bog er tænkt som en vejledning for alle interesserede. Maatte den blive læst og udbredt. Den har en stor mission at opfylde. Skulde der indvendes noget mod bogen, maa det blive mod dens titel, der udtrykker, hvad bogen undertrykker. Sten kan i haven anvendes paa mange gode maader, som forfatteren alle gennemgaar, men bruge dem til at bygge stenhøje af, det er det eneste, man ikke maa.

Til enhver kirkegaardsleder, der sætter en ære i at præge sin kirkegaard paa en heldig maade, skal bogen her specielt anbefales, selvom den slet ikke tager sigte paa kirkegaardsforhold. Vore kirkegaarde viser eksempler paa baade gode og daarlige stenanlæg. De gamle kampestensmure, der paa saa smuk og værdig maade hegner mange af vore landsbykirkegaarde, repræsenterer den første kategori. Indenfor murene finder man til gengæld mange af den anden slags. Et uheldigt arrangement, der saaledes synes at brede sig foruroligende, er den stenspækkede jordhøj, der danner underlag for gravens naturstens-monument.

Hr. Tholles bog kan advare kirkegaardslederen mod den forkerte anvendelse af sten paa gravstederne og kan give ham nyttige impulser til fornyelse af den mange steder tilsyneladende stereotype anlægsmaade med buksbom, perlesten og nøgen forrevet jord mellem ranglede roser. De rette stenmaterialer i forbindelse med de rette stenplanter (begge dele omtales i bogen) kan give gravene en skøn-

hed, som ved de gængse anlægsmaterialer slet ikke kan opnaas.

Hans Rønø.

Haandbog for Bygningsindustrien 1935. I Kommission hos Nyt nordisk Forlag, Kbh. 1935, 4°. 768 Sider.

En imponerende Haandbog, der navnlig indeholder: Fælleskatalog, Navnelister, Afhandlinger m. m. vedrørende alt, hvad der har med Byggeforhold at gøre, — derunder altsaa ogsaa Haver o. l. En praktisk Haandbog for den, der søger Oplysninger om elementære Ting, og en nyttig Bog ogsaa for den, der vil vide noget mere. Det kan kritiseres, at man Side 479 bringer en Fortegnelse over Havearkitekter udelukkende paa Grundlag af »Dansk Havearkitektforening«s Medlemsliste; mens noget tilsvarende maaske kan være paa sin Plads for andre Brancher, hvor Størsteparten af de udøvende Fagmænd er sammensluttet i en Organisation, halter det meget her, hvor saa mange staar uden for, og hvor Medlemmerne for Størstedelen er Embedsmænd, der knapt nok maa træde til i det frie Erhverv. Og hvorfor er der ingen Fortegnelse over Anlægsgartnerne?

Udstyr og Indretning er højst moderne, og det er en Fornøjelse at arbejde med Bogen.

Gartnærneringen i Norge. Udgivet af Norsk Gartnerforening og Selskabet Havedyrkningens Venner. Oslo 1935, 4°, 1120 Sider, rigt illustreret.

Som Medforfatter til og Redaktør af det tilsvarende danske Værk (»Danske Gartnerivirksomheder«) skal Anmelderen ikke bringe en Vurdering af de 2 Værker overfor hinanden, men kan dog ikke undlade at bringe noget angaaende det kvantitative. Saaledes en Del Tal. Det danske Værk paabegyndtes i Juni 1933 og havde første Bind paa 888 Sider færdigt i Oktober 1934, det norske Værk var paabegyndt noget før og er færdigbehandlet i 1 Bind paa 1120 Sider, der udkom i Juli 1935. Det norske Værk tæller 430 Sider indledende Artikler, Resten Gartneriskildringer; det danske Værks første Afsnit tæller 242 Sider, hvortil kommer ca. 100 i 2. Del, Resten af ca. 1800 Sider er Gartneriskildringer. I det danske kommer alle Gartnerier med (i hvert Fald ca. 99 pCt. af dem, der er Medlem af »Alm. dansk Gartnerforening«), og de betaler intet derfor, — i det norske er kun optaget dem, der har købt en Annonceside, og den Side 432 bebudede alfabetiske Fortegnelse over alle Landets Gartneribedrifter og Havebrug er ikke til at finde.

Efter dette skal vi anføre, at det er et imponerende Værk, der i høj Grad bidra-

ger til Kendskab om Norges Gartneri, og som tjener dets Skabere og Udgivere til megen Ære. Anmelderen har navnlig standset ved Oddvar Lunds Udredning af Havebrugets og Gartneriets Historie, Nordals om Planteskoledrift, Kobros om Blomsterbinderiet, Moens om Privathaver og offentlige Anlæg samt Kirkegaardene, Strøms om Anlægsgartneri samt O. Skards om Tjenestemænd i Gartneri og Havebrug. Der findes en Del Uoverensstemmelse mellem de her nævnte Danske og dem S. 22—25 nævnte; men det er morsomt at se Danskernes Betydning dokumenteret.

Trädgårdsodlingen i Sverige. Hyllningsskrift tillägnad Carl G. Dahl på sextiårsdagen, den 17. Juni 1935. Saxon & Lindströms Förlag, Stockholm 1935, 8°, 572 Sider, mange Billeder, Pris Kr. 15,00 sv.

Dette store Skrift, der er tilegnet Direktør Carl G. Dahl paa Alnarp Havebrugsskole, svarer i mangt og meget til Sv. Bruun og Axel Langes »Danmarks Havebrug og Gartneri«, men savner dog dettes historiske Afsnit; nærværende skildrer Have dyrkning og Gartneri i Sverige, saaledes som det udfolder sig i Dag, og kommer ind paa en lang Række af de Problemer, som Arbejdet afføder; disse behandles i ca. 40 Artikler af omtrent ligesaa mange Forfattere. Anmelderen er navnlig standset ved de fortrinlige Afsnit om Planteskoledrift (Chr. Reimer), Havekunst (Hermelin), Offentlige Anlæg (Myllenberg), Farver i Haven (Cronquist), Pæoner (Else Dahl) og Jernbaneplantninger (Cederpalm). Et særligt Afsnit vies Danskeren M. P. Andersen i Jönköping, der hyldes som Introduktør for fremmede Vækster.

Skriftet er en værdig Hyldest til Føde-laren, — et dygtigt (omend lidt spredt) Arbejde og et smukt Monument over svensk Gartneri af i Dag. En Række Farvebilleder er laant fra Værket om »Trädgårds-konst« i Serien om Haandværk. — Man kunde synes, at Værket om »Trädgårdsodling« snarere hørte hjemme i en saadan Serie end det om Havekunsten. Løvrigt er der bebudet en dansk Oversættelse af dette Værk om Havekunsten.

E. Brorsson: Den store Akvariebog; en populær Vejledning om alt vedrørende Akvariet, dets Indretning, Plante- og Dyreverden. Oversat af Børge Rasmussen, 8°, 114 Sider, 62 Fig.; J. Fr. Clausens Forlag, Kbh. 1935.

Det maa betragtes som en stor Vinding for dem, der agter at begynde med Akvariekultur, og saamænd ogsaa for dem, der allerede har et (eller flere) Akvarier,

at den danske Litteratur har kunnet indfange denne svenske »Fisk« i sit Garn; thi siden den Gang, da Redaktøren af »Stuekultur« (nu afdøde Lund) udgav sin Akvariebog, er Kendskabet til denne Form for Stuekultur steget ganske artigt. Og Forfatteren til nærværende Bog viser, at han har et nøje Kendskab til det, han taler (eller skriver) om, saa man gaar ikke forgæves til denne Bog for at faa Vejledning. Man kunde ønske, at Bogen havde været forsynet med et lidt bedre Billedmateriale; men det er ikke nogen ukendt Ting, at det at fotografere Fisk i et Akvarium er næsten mere end Mennesker kan klare; tager man et Billede af Akvariet som Helhed, ses nemlig saa godt som intet til Fiskene, og navnlig ser man intet til deres Farvespil. Lad os haabe, at Fotografikunsten er gaaet meget frem, naar næste Udgave af denne udmærkede Bog skal frem.

Alfred M. Danvig: Haveplanternes Fjender; praktisk Vejledning for Haveejere til Bekæmpelse af Sygdom og Skadedyr paa Haveplanter, 8°, 94 Sider, 56 Fig., I. Fr. Clausens Forlag, Kbh. 1935.

Den tidligere Konsulent, nuværende Kontorchef i »Alm. d. Gartnerforening«, Alfred M. Danvig, har i det foreliggende Arbejde givet et godt Bidrag til Højnelse af Haveamatørens Havehygiejne. Ganske vist foreligger der om dette og tilstødende Emner en ikke helt ringe Litteratur; saaledes er Gartnerforeningens »grønne Bog« udkommet i Oplag efter Oplag, ligesom Professor M. Thomsen, Magister Bovien og Magister E. Gram alle har ydet deres. Adgangen til at erhverve sig disse forskellige Bøger er imidlertid ikke altid saa let, dels er de for Medlemmer af en Organisation, ellers er de lovlige dyre og videnskabelige. Derfor maa nærværende Bog hilses med Glæde, og Forfatterens Kendskab til Emnet borger for, at det behandles godt og rigtigt.

Das Jahr der Pflanze. Eine Bilderfolge. 1) Ernstes Blühen, 2) Im Glanz des Sommers, 8°, 88 Sider med lige saa mange Billeder; Forlag »Gartenschönheit«, Berlin 1935.

Med disse to smukke, smaa Billedbøger indleder det kendte Bladforlag (hvis fornemste Værk dog er »Gartenschönheit«) en Serie Bøger om Blomsterverdenen i vore Haver, idet denne Verden er delt efter Aarstiderne — ganske som Johannes Tholles Blomsterbøger fra 1932. I de tyske er Kulturanvisninger imidlertid overhovedet ikke til at finde, hvorimod hvert Billede ledsages af en ganske kort Hyldest til den Blomst eller Plante, som

nu er omtalt. Det giver forøget Kærlighed til Blomsterne at se dem gengivet i saa smuk en Skikkelse, — og det giver uden Tvivl Mod paa at gaa i Lag med endnu udførligere Litteratur om Emnerne, — samt først og fremmest Lyst til at dyrke de paagældende Ting i Ens egen lille Urtegaard.

Nord. ill. Havebrugsleksikon har udsendt Hefte 11—12; af disses Indhold kan Læserne af »V.K.« navnlig have Interesse af at stifte Bekendtskab med Ord som: Opmaaling, Overstandere, Pæoner, Pakning, Pelargonium, Personalhistorie (med Biografier af fremragende Gartnere, Gravere m. fl.), Philadelphus, Phlox, Picea, Pilekultur, Pinus, Plantedrivning, Planteskole drift, Plantegning, Plantepatologi, Plantning, Podevoks, Populus, Primula, Prunus m. fl. — Selv om Leksikonet svulmer og bliver en Del dyrere end oprindeligt beregnet, maa det paa-skønnes, at det er blevet saa righoldigt, som Tilfældet er, og at de enkelte Artikler har kunnet gøres saa relativ fyldige. Det skal nok vise sig at have kunnet betale sig for Forlaget, saavel økonomisk som præstigemæssigt.

FRA TIDSSKRIFTERNE

»Gartner-Tidende« Nr. 32: Havearkitektens Betydning for det producerende Gartneri (af Emil Böttiger).

»Stenhuggertidende« Nr. 7: Hvad de gamle Gravsteder fortæller.

»Ignis«, Nr. 5: Kyrkan och eldbegängelsen; Statistik m. m. — Nr. 6: En betydelsefull Överenskommelse mellan Svenska Eldbegängelseförsäkringskassan, Kappelkrematorium i Struer (af K. Reenberg). Minnesfonder och Minnesblad. — Nr. 7: Eldbegängelsen i romersk Poesi. Eldbegängelsen i Tjeckoslovakien 1934. Eldbegängelsen i Tibet. — Nr. 8: Eldbegängelseexpositionen paa Hernösands Jubilæumsutställning m. m. Eldbegängelsen i romersk Poesi. Nutida svensk Urnkonst.

»Gartenkunst« Nr. 7: Frankfurter Friedhöfe und ihre kulturelle Bedeutung.

»Kriegsgräberfürsorge«, Nr. 5: Die deutschen Heldengedenkfeier im Ausland (med Ill.); Kriegsgräberfürsorge, Schule und Jugend (m. Ill.); m. m. — Nr. 6: Das Gräberfeld der deutschen Kriegsgräberstätten. — Nr. 7: Umwehrungen und Tore deutscher Kriegsgräberstätten.

»Zentralblatt f. Feuerbestattung«, Nr. 5: Neue Fortschritte im Einsäherungs Ofenbau; Der Einsäherungs-ofen mit elektrischer Aufheizung im Krematorium in Kiel m. m. — Nr. 6: Pfingstfeuer. Feuerbestattung und Streben nach einer deutschen Nationalkirche, m. m. — Nr. 7: Was sagen uns heute die Feuer der Sonnenwende? Grabbau und Totenglaub der Steinzeit, m. m.

»Trädgårdsodlaren«, Nr. 3: Beskrivelse af det med 1. Præmie udvalgte Projekt for Helsingfors Norra gravgård, af Bent M. Schalin (ill.).

AARSBERETNINGER

Beretning for Aaret 1934: Dansk Ligbrændingsforening; 172 Sider, 8°.

Det procentvise Antal af Ligbrændinger er i Danmark steget til 25,5 (i København) og 7,6 (for hele Landet) højere staaer kun Svejts (12,7 pCt.) og Tyskland (8,7 pCt.).

Årsmeddelanden från Svenska eldbegängelseföreningen och Svenska eldbegängelseförsäkringskassan udgivne år 1935 (Nr. 71), 112 Sider, 8°.

I Stockholm udgør Ligbrændingsprocenten 25 pCt.

Resolutioner m. m. vedrørende Kirkegaarde.

(Fortsat fra Tillægsside 24).

Det fremgaar af de i Sagen foreliggende Oplysninger, at Menighedsraadet i den ligeledes tilbagefølgende, af Stiftsøvrigheden den 20. Marts 1929 stadfæstede Vedtægt for Stenderup Kirkegaard ikke har villet fastsætte nogen bestemt Takst for Gravertjenesten paa Kirkegaarden, hvorfor Stiftsøvrigheden har stadfæstet Vedtægten bl. a. paa Vilkaar, at Bestemmelsen i Pkt. 25, Stk. 1, hvorefter al Kastning af Grave skal besørge af Graveren, medmindre Kirkegaardsbestyrelsen dispenserer herfra, udgaar. Under Hensyn hertil har Provstiudvalget foretaget den ommeldte Ændring i Pkt. 15, første Linie, i Regulativet for Gravertjenesten paa Kirkegaarden, og naar Graveren end ikke har Eneret paa Kastning af Grave paa Kirkegaarden, har Provstiudvalget fundet Bestemmelsen i Pkt. 28 om, at Gravstedsejere ikke maa overlade Vedligeholdelsen af Gravsteder til andre end Gra-

veren, mindre naturlig, ligesom man i det Hele taget finder en saadan Bestemmelse uheldig.

I Anledning heraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet under Hensyn til de foreliggende Oplysninger og navnlig den Omstændighed, at der ikke er fastsat bestemt Takst for Gravkastning m. m., kan godkende de ommeldte, af Provstiuudvalget fastsatte Ændringer i Regulativet for Gravertjenesten paa Kirkegaarden.

10. Nov. 1931. Kirkeministeriets Skriv. (til Københavns Begravelsesvæsen) ang. **Udvidelse af Brønshøj Kirkegaard i København og om den fremtidige Drift af denne Kirkegaard m. m.**

I et den 11. Juli 1931 hertil indsendt Andragende har Begravelsesvæsenet anholdt om, at et Areal af ca. 6,000 m² af Brønshøj Præstegaardshave, heri indbefattet det i Skrivelse herfra til Biskoppen over Københavns Stift af 10. Oktober 1927 ommeldte Areal af 1,600 m² af Præstegaardshaven, maa blive stillet til Raadighed for Brønshøj Kirkegaard indtil Aar 2003 mod en aarlig Afgift til Brønshøj Sognekald paa 1125 Kr. samt paa Vilkaar, at der af Begravelsesvæsenet opsættes et Staaltraadshegn mod Præstegaarden i passen de Højde.

Samtidig har Begravelsesvæsenet anholdt om, at de for de københavnske Kirkegaarde gældende Bestemmelser fremtidig maa bringes til Anvendelse paa Brønshøj Kirkegaard, dog saaledes at Kirkegaarden vedbliver at være Begravelsesplads for Beboere af Brønshøj Sogn i Overensstemmelse med de i Kirke- og Undervisningsministeriets Bekendtgørelse af 12. Juni 1903, Pkt. 6 og 7, indeholdte Regler.

I Skrivelse af 16. Oktober 1931 har Begravelsesvæsenet derhos oplyst, at den ansøgte Ændring i Brønshøj Kirkegaards Drift vil medføre, at der fremtidig paa Kirkegaarden kan sælges Gravsteder ogsaa af 1ste Takstklasse, og at der, naar der foretages en Dræning af Kirkegaarden — som hidtil ikke har været mulig — vil kunne begraves i dobbelt Dybde.

Efter Modtagelsen af det omhandlede Andragende har Ministeriet gennem Biskoppen over Københavns Stift indhentet en Udtalelse fra Sognepræsten ved Brønshøj Kirke, der har erklæret sig villig til at afstaa det ommeldte Areal samt anmodet om, at Begravelsesvæsenet vil flytte et paa dette Areal staaende Materialskur til den tilbageblivende Del af Præstegaardshaven.

Endvidere har Ministeriet indhentet en Erklæring fra Sundhedsstyrelsen, der har

tiltraadt den foreslaaede Udvidelse af Brønshøj Kirkegaard paa det i den i Afskrift vedlagte Erklæring fra Stadslægen af 24. September 1931 ommeldte Vilkaar, at Kirkegaarden drænes til ca. 3 m Dybde af Hensyn til, at der fremtidig ønskes begravet i dobbelt Dybde.

Saaledes foranlediget skal man meddele til Efterretning, at Ministeriet bifalder, at det ansøgte Lejemaal indgaas paa de fornævnte Betingelser hvorved bemærkes, at den aarlige Afgift til Brønshøj Sognekald, stor 1125 Kr., for den nuværende Sognepræsts Embedstid vil være at tillægge ham udenfor Reguleringen.

Naar Borgerrepræsentationens Samtykke til Lejemaalet foreligger, forventer Ministeriet Udkast til Lejekontrakt indsendt til Approbation, hvorved bemærkes, at Udgiften ved Kontraktens Oprettelse vil være at afholde af Begravelsesvæsenet.

Sluttelig bemærkes, at der fra Ministeriets Side intet findes at erindre imod de af Begravelsesvæsenet ansøgte Ændringer med Hensyn til den fremtidige Drift af Brønshøj Kirkegaard, hvorefter der paa Kirkegaarden skal kunne sælges Gravsteder ogsaa af 1ste Takstklasse og efter foretagen Dræning begraves i dobbelt Dybde.

20. Nov. 1931. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Københavns Stift) ang., at en afdøds Ægtefælle som den nærmeste efterladte i Almindelighed maa anses som den dispositionsberettigede med Hensyn til Ordning af Begravelse, Køb af Gravsted m. v.

I det med Hr. Kammerherrens og Deres Højærværdigheds Skrivelse af 12. November 1931 hertil tilbagefulgte Andragende har Enkefru N. N. anholdt om Ministeriets Bistand til, at Skødet paa det Gravsted paa Sorgenfri Kirkegaard i Lyngby, hvori hendes den 14. Maj 1931 afdøde Mand, O. O., er begravet, maa blive udstedt til hende og ikke, som sket, til hendes Svigerfader, P. P., der efter Af-tale med Fru N. N. har ordnet alt vedrørende Afdødes Begravelse.

I Anledning heraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, derunder ogsaa for P. P., at Ægtefællen som den nærmeste efterladte i Almindelighed maa anses som den dispositionsberettigede med Hensyn til Ordning af Begravelse, Køb af Gravsted m. m., jfr. i denne Forbindelse ogsaa Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 § 24, Stk. 1, og at Svigerfaderen efter det i nærværende Tilfælde oplyste maa antages at have optraadt som sin Svigerdatters Befuldmægtigede i de nævnte Henseender.

Ministeriet maa derfor holde for, at P.

P. bør overlade Skødet paa det paagældende Gravsted til sin Svigerdatter, eventuelt imod at denne refunderer ham hans Udlæg til Gravstedets Erhvervelse m. m.

Det tilføjes, at Spørgsmaalets Afgørelse i sidste Instans henhører under Domstolene, men at Ministeriet eventuelt, saafremt Sagen ikke finder sin Ordning overensstemmende med foranstaaende, vil være villigt til paa derom fremsat Andragende fra Enkefru N. N. at meddele Tilladelse til, at Liget af hendes afdøde Mand henflyttes til et andet, af hende indkøbt Gravsted.

26. Nov. 1931. Kirkeministeriet Skriv. (til Kastrup Sogns Menighedsraad) ang., **at det ikke kan paalægges Universitetet som Ejer af Kastrup Kirke at bekoste Installation af elektrisk Lys i Kapellet paa Kastrup Kirkegaard.**

I Skrivelse af 18. November 1931 har Menighedsraadet med Henvisning til, at Raadet ønsker installeret elektrisk Lys i Kapellet paa Kastrup Kirkegaard forespurgt, om Kirkeejeren (Københavns Universitet) er pligtig til at betale dette Arbejde.

I Anledning heraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning, at ifølge Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 § 12, Stk. 3, er Kirkeejeren kun pligtig til at overtage Vedligeholdelsen af Anlægget, naar elektrisk Lys er indlagt i en Kirke, medens Udgiften til selve Indlægningen m. v. maa afholdes ved private Bidrag eller efter Menighedsraadets og Menighedsrådets Beslutning ved Ligning paa Menigheden, og altsaa ikke kan paalægges Kirkeejeren. Saa meget mindre vil det kunne paalægges denne at bekoste Indlæg af elektrisk Lys, ikke i en Kirke, men i et Kapel paa Kirkegaarden.

16. Dec. 1931. Kirkeministeriets Skriv. (til Biskoppen over Aalborg Stift) ang., **hvorvidt en Præst i Baptistkirken vil kunne medvirke ved Begravelser paa Folkekirkens Kirkegaard og foretage Jordpaakastelse efter Folkekirkens Ritual.**

I et med Deres Højærværdigheds Skrivelse af 13. November 1931 hertil tilbagefulgt Andragende har Menighedsforstander i det baptistiske Trossamfund N. N., Sæby, forespurgt, om det ifølge Lov Nr. 100 af 19. April 1907 er tilladt ham som Præst i Baptistkirken at foretage Jordpaakastelse efter Folkekirkens Ritual.

I Anledning heraf skal man tjenstlig bede tilkendegivet Andrageren, at Medlemmer af Folkekirken i Almindelighed skal begraves af Folkekirkens Præster. Afgivelse herfra kan kun ske, naar den afdøde ved en i Testamentsform affattet Erklæring, jfr. nærmere Lovens § 2, har

truffet Bestemmelse om borgerlig Begravelse, og i saa Fald vil den Omstændighed, at Andrageren er Præst for en Baptistmenighed, selvfølgelig ikke udelukke ham fra som Taler at medvirke ved Begravelsen, men Jordpaakastelse vil ikke kunne finde Sted, jfr. Lovens § 3.

Medlemmer af Baptistsamfundet har — ligesom andre udenfor Folkekirken staaende Personer — Adgang til borgerlig Begravelse. Endvidere har de Adgang til at faa Begravelse forrettet paa Folkekirkens Kirkegaard af Baptistsamfundets Præster, jfr. Lovens § 5, og Ministeriet finder intet at erindre mod, at Andrageren ved Begravelser af Medlemmer af Baptistsamfundet anvender Folkekirkens Ritual for Jordpaakastelse.

Hvad endelig angaar Personer, som hverken hører til Folkekirken eller til Baptistsamfundet, bemærkes, at de har Adgang til borgerlig Begravelse, i hvilket Tilfælde Jordpaakastelse ikke vil kunne finde Sted, jfr. Lovens § 3, og hvis de hører til et her i Landet bestaaende kristent Trossamfund, vil de kunne begraves paa Folkekirkens Kirkegaard af de paagældende Trossamfunds Præster.

16. Dec. 1931. Kongl. Resol., hvorved det paa Kirkeministeriets derom nedlagte allerunderdanigste Forestilling har behaget Hans Majestæt Kongen at bemyndige Biskoppen over Aarhus Stift til enten selv eller ved vedkommende Provst at foretage den højtidelige **Indvielse af det ombyggede Kapel paa Annekskirkegaarden i Assens By i Falslev Sogn** under Aarhus Stift Søndag den 20. December 1931 eller en af de følgende Søndage under Forudsætning af, at det forinden for Biskoppen godtgøres, at Kapellet er fuldt færdigt og forsynet med alt til Gudstjenestes Afholdelse fornødent.

29. Dec. 1931. Kirkeministeriets Cirku-lærskriv. (til Stiftsøvrighederne og Provstiudvalgene) ang. **Gennemførelse af den størst mulige Sparsommelighed med Hensyn til de lokale kirkelige Udgifter i Regnskabsaaret 1932—33.**

Under Hensyn til de store økonomiske Vanskeligheder, hvori Landet, særlig Landkommunerne, for Tiden befinder sig, maa Ministeriet anse det for uomgængelig nødvendigt, at de kirkelige Udgifter, baade Landskirkeskatten og de lokale kirkelige Udgifter, i det kommende Finansaar 1932—33 bringes saa langt ned som muligt.

Ministeriet skal derfor anmode Stiftsøvrighederne og Provstiudvalgene om ved den forestaaende Approbation af Overslagene for Præstelønningskasserne, Kirke-, Kirkebetjenings- og Menigheds-

raadskasserne for 1932—33 at have Opmærksomheden henvendt paa, at der gennemføres den størst mulige Sparsommelighed med Hensyn til de lokale, kirkelige Udgifter, saaledes at der ikke approberes andre Udgifter end de strengt nødvendige. Særlig skal man henstille, at der ikke i det kommende Aar sættes Nybygninger eller Nyanlæg i Gang ved Præstegaarde, Kirker og Kirkegaarde, som ikke er ganske nødvendige, og heller ikke udføres andre Vedligeholdelses- og Istand sættelsesarbejder end de, der enten er absolut paakrævede, eller som det maa anses for økonomisk fordelagtigt at foretage nu fremfor at udskyde dem til et senere Tidspunkt.

2. Juli 1932. Kirkeministeriets Skriv. (til Overretssagfører Jon Johnsen, Viborg) ang. **den Syge- og Begravelsesforeningen i Thisted Købstad tillagte Eneret til Ligbæring og Udleje af Ligvogn i Thisted.** (Jfr. Kirkeministeriets Skrivelse af 3. November 1930, nærv. Samling 1929-30 pag 721).

I Skriv. af 17. Juni 1922 har Hr. Overretssagføreren til Oplysning i en for Vestre Landsret indanket Sag, der af Syge- og Begravelsesforeningen i Thisted var anlagt mod Snedkermester N. Lykke, Thisted, angaaende Retten til Udleje af Ligvogn i Thisted Købstad, hvilken Sag er paadømt af Retten for Thisted Købstad m. v. den 31. Maj 1932, udbedt Dem Ministeriets Udtalelse med Hensyn til, om det har været Meningen med Skrivelse af 16. April 1869 fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet at tillægge Syge- og Begravelsesforeningen i Thisted Eneret paa Kørsel med Ligvogn i Thisted Købstad, og om der overhovedet vilde findes Hjemmel til Udstedelse af en saadan Eneretsbevilling.

Saaledes foranlediget skal man herved meddele Dem, at Ministeriet i Anledning af et tidligere foreliggende Andragende fra Vognmand N. N. af Thisted om Tiladelse til at udleje Ligvogn i Thisted Købstad har henstillet, at der søgtes tilvejebragt en Overenskomst mellem de i Sagen interesserede Parter om Bortfald af den heromhandlede, Syge- og Begravelsesforeningen tillagte Eneret, og at man, da denne Henstilling ikke er blevet fulgt, ikke ønsker at udtale sig i Sagen, men skal henvise til, at der i adskillige Tilfælde har været givet Eneretsbevilling til Ligvognskørsel, hvorom Oplysning vil kunne faas i de offentlig tilgængelige Samlinger af juridiske Afgørelser.

29. Okt. 1932. Justitsministeriets Skriv. (til Direktoratet for Københavns Begravelsesvæsen) ang. **Overførelse til Udland**

det af en Askeurne, indeholdende Asken af en Person, hvis Lig er brændt i et af Københavns Begravelsesvæsens Krematorier.

I Skrivelse af 23. Maj 1932 har Direktoratet for Københavns Begravelsesvæsen forespurgt, hvorledes Begravelsesvæsenet skal forholde sig, naar en Askeurne, indeholdende Asken af en Person, hvis Lig er brændt i et af Københavns Begravelsesvæsens Krematorier, ønskes overført til Udlandet.

Foranlediget heraf skal man meddele, at Justitsministeriet herved tillader, at Urnen i saadanne Tilfælde udleveres til rette vedkommende, naar denne afgiver Erklæring om, at den skal begraves paa en Kirkegaard i Udlandet. Hvis Urnen i Udlandet ønskes anbragt paa anden Maade, bør Sagen i Overensstemmelse med § 4 i Lov Nr. 60 om Ligbrænding af 14. Marts 1931 forelægges Justitsministeriet.

Saafremt Urnen begæres udleveret i umiddelbar Forbindelse med Ligbrændingen, vil den ovenfor nævnte Erklæring kunne afgives af den, der besøger Begravelsen; hvis Urnen ønskes udleveret senere, efter at Urnen er blevet begravet paa en Kirkegaard eller opstillet i en Urnehal eller lignende, kan Erklæringen afgives af den, der har Brugsretten til Gravstedet eller Urnepladsen.

29. Nov. 1932. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Viborg Stift) ang. **Stillingen som Kirkegaardsgartner.**

Med Henvisning til Stiftsøvrighedens Erklæring af 7. Oktober 1932 skal man derhos meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at der ikke vil kunne stadfæstes nogen Instruks for en Kirkegaardsgartner, idet en saadan ikke kan henregnes til »Kirkebetjente«, hvorfor Forholdet imellem Kirkegaardsmyndighederne og Gartneren maa være et rent privatretligt og ikke kan bedømmes efter offentligretlige Regler.

27. Dec. 1932. Kirkeministeriets Cirkulærskriv. (til Stiftsøvrighederne) ang. **Oplæg blandt Købstadkirkernes Midler af Beløb, der erlægges som Betaling for Gravsteders Erhvervelse for flere end een Fredningsperiode, m. m.**

Paa dertil given Anledning skal Ministeriet herved anmode Hr. Stiftamtmanden og Deres Højærværdighed om overfor Bestyrelserne for de i det Dem betroede Stift værende Købstadkirker at ville indskærpe Overholdelsen af Reglen i § 25, Stk. 6, i Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni

1922, jfr. Lov Nr. 112 af 29. Marts 1924, hvorefter al Betaling, der erlægges for Erhvervelse af Gravsteder for flere end een Fredningsperiode, saavel som al Betaling, der erlægges i Henhold til Bestemmelserne i denne Paragrafs Stk. 4—5, oplægges blandt Kirkens Midler, idet tilføjes, at kun Ministeriet vil kunne dispensere fra denne Bestemmelse, hvorfor Andragende, saafremt saadan Dispensation ønskes, maa indsendes hertil.

4. Juli 1933. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Haderslev Stift) ang. **Ullerup Sognebeboeres Ret til Begravelse paa Fredericia Trinitatis Kirkegaard.**

Med Hr. Stiftamtmandens og Deres Højærværdigheds Skrivelse af 22. Juni 1933 har Ministeriet modtaget et Andragende, hvori A. A. og B. B., Medlemmer af Trinitatis Sogns Menighedsraad i Fredericia, samt C. C. og D. D., Medlemmer af Ullerup Sogns Menighedsraad, udbeder sig Ministeriets Afgørelse med Hensyn til en mellem Trinitatis Sogns Menighedsraad og Beboere i Ullerup Sogn opstaaet Meningsforskel vedrørende Spørgsmaalet om Adgang for Beboerne af Ullerup Sogn til Frijord paa Fredericia Trinitatis Kirkegaard.

Efter Sagens Oplysninger maa det antages, at Beboerne af Ullerup Sogn, siden Ullerup Kirke omkring Aar 1655 nedbrødes, og Materialerne anvendtes til Opførelse af Trinitatis Kirke i Fredericia, har haft Ret til Frijord paa Trinitatis Kirkegaard, ligesom det fremgaar, at der den 21. November 1930 af Trinitatis-Ullerup samt St. Michaelis Sogns Menighedsraad i Fredericia er vedtaget en fælles Vedtægt, indeholdende Takster for de i Fredericia Købstad værende 4 Kirkegaarde, hvilken Vedtægt er stadfæstet af Stiftsøvrigheden over Haderslev Stift den 6. Februar 1931, og i hvilken der ikke findes optaget nogen Bestemmelse om Ret for Beboerne af Ullerup Sogn til Frijord paa Trinitatis Kirkegaard. Det fremgaar derhos af Sagen, at Forret-

ningsudvalget for Trinitatis-Ullerup og St. Michaelis Sogns Menighedsraad har vedtaget en Beslutning, hvorefter de Beboere af Ullerup, der har været Indehavere af deres nuværende Ejendomme før 1922 og har Frijord paa Trinitatis Kirkegaard beholder denne Ret, saa længe de er Ejere af Ejendommen, hvorimod nye Ejere af de paagældende Ejendomme samt alle Beboere, der ikke for Tiden har Frijord, betaler efter Kirkegaardens Takster. Det er endelig oplyst, at denne Beslutning blev fremlagt for Trinitatis-Ullerup Menighedsraad paa et den 26. November 1931 afholdt Møde og taget til Efterretning uden Forhandling, men at et Medlem fra Ullerup paa et den 18. November 1932 afholdt Menighedsraadmøde har hævdet, at Beboerne i Ullerup vedblivende maa have Ret til Frijord paa Trinitatis Kirkegaard, samt at Menighedsraadens Forretningsudvalg herefter har besluttet at indhente Ministeriets Afgørelse i Sagen.

I Anledning heraf skal man meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet med Stiftsøvrigheden er enig i, at der ikke er Grund til at antage, at det ved den Beboerne i Ullerup i sin Tid tillagte Ret til Frijord paa Trinitatis Kirkegaard i Fredericia har været Mening at give Beboerne af Ullerup anden Ret end den, der i Almindelighed tilkom Folk i Landsbyerne til fri Jord paa Sognekirkegaarden. Ministeriet maa derfor under Hensyn til Bestemmelserne i § 25, Stk. 1 og 7, i Lov af 30. Juni 1922 om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. anse det for rettest, at der om Spørgsmaalet afholdes et Menighedsrådsmøde i Ullerup, og at der derefter under Approbation af Stiftsøvrigheden udfærdiges et Tillæg til Vedtægten for Trinitatis Kirkegaard i Fredericia, hvorved der tages Hensyn til de Særrettigheder for Beboerne af Ullerup, som endnu maa antages at bestaa, jfr. fornævnte Lovs § 25, Stk. 7.

Det tilføjes, at saafremt en Ordning af Spørgsmaalet ikke opnaas ad denne Vej, maa Sagen afgøres af Domstolene.

(Fortsættes).

FORENINGEN
FOR KIRKEGAARDSKULTUR.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

22/8 (Skive Folkebl.): Foreningen af Kirkegaardsinspektorer og Gravere i Danm. holdt i Gaar Bestyrelsesmøde i Skive.
23/8 (Fyns Tid.): Kgd.-udvidelsen i Gudbjerg bliver færdig næste Aar.
25/8 (Berl. Tid.): Kbh. Vestre Kgd. skal udvides.
26/8 (Ekstrabl.): Akts. Sorg og Glæde (fra Gentofte Kommunes Kgd.).
27/8 (Holbæk Amtstid.): Nykøb. Sjæll. Kgd. udvides muligvis som Nødhjælpsarbejde.
29/8 (Villabyernes Bl.): Angrebet paa Ordrup Kgd.
4/9 (Aalborg Amtstid.): Udvidelsen af Fjersritslev Kgd.
5/9 (Horsens Soc.-Dem.): Assistens Kgd. i Horsens. En Vandring i Mindernes Have.
5/9 (Villabyernes Bl.): Ordrup Kgd.
7/9 (Morsø Soc.-Dem.): Hvem ejer Kgd. og Ruinen ved Bjørnsholm.
8/9 (Fyns Tid.): Danm. ensomste Kgd. (Kyhølm).
13/9 (Heimdal): En Udvidelse af Højrup Kgd.
19/9 (Villabyernes Bl.): Ordrup Kgd.
20/9 (Svendborg Amtstid.): Den mosaiske Kgd. i Faaborg.
20/9 (Vejde Amts Avis): Kgd.s-projektet paa Søndermarken i Vejle.
20/9 (Horsens Avis): Underskud paa Horsens Kirker og Kgd.
22/9 (Samsø Folkebl.): Udvidelse af Buerup Kgd.
22/9 (Kolding Avis): En Mur bygges paa den nye Kgd. i Kolding.
24/9 (Dybbølposten): Sogneraadet drofter Kgd.s-Planerne i Rinkenæs.
27/9 (Kolding Avis): Kolding Kgd. udvides ved Gartner Lykkebo.
29/9 (Nordsjæl. Venstrebl.): Helsing Kgd. udvides.
2/10 (Borgerbladet): Skal Kgd.s Drift være kommunal i Gentofte.
2/10 (Middelfart Avis): Nr. Aaby Kgd. udvides.
4/10 (Sydvestjyll.): St. Ansgar Kgd. i Bramminge udvides.
8/10 (Kolding Avis): Byraadet i Kolding køber Jord til Udvidelse.
12/10 (Vejde Amts Folkebl.): Aale Kgd.s Dige paatænkes flyttet.
12/10 (Fyns Soc.-Dem.): Ringe Kgd. skal udvides.
15/10 (Kolding Folkebl.): Fra de dodes Have.
17/10 (Bornholms Tid.): En Kgd. i Tejn?

18/10 (Horsens Soc.-Dem.): Studiebesøg paa Horsens Kgd.
19/10 (Ærø Avis): Marstal Kgd. skal udvides.
22/10 (Fr.-borg Amtstid.): Helsing Kgd. tilplantes af Gartner Svendsen i Helsing.
25/10 (Skive Folkebl.): Haderup Kgd. reguleres.
29/10 (Thisted Amts Avis): Der bygges Kapel i Hørdum.
29/10 (Bornholms Tid.): Hasle Kgd.s Udvidelse indvies 29/10.
30/10 (Berl. Aften): Den 6/11 er Ass.-Kgd., Kbh., 175 Aar.
31/10 (Holbæk Amts Venstrebl.): Landsbygravernes Stilling.
1/11 (Politiken): Krematorie-Ovnen sprang i Luften umiddelbart før Brændingen skulde ske (Struer).
1/11 (Silkeborg Avis): En gl. Kgd.
4/11 (Assens Amts Avis): Kgd. i Turup udvides.
4/11 (Silkeborg Avis): Bjerringbro Kgd. udvides.
8/11 (Vestkysten): Bramminge Kgd. udvides.
9/11 (Holbæk Amts Venstrebl.): Træer paa Kgd.
12/11 (Vestsjæll. Soc.-Dem.): St. Mikkel Kgd. i Slagelse udvides.
21/11 (Fr.-borg Amts Avis): Skal Hillerød have Krematorium?
21/11 (Jydske Tid.): Vojens Kgd. udvides.
22/11 (Berl. Tid.): Bispebjerg Kgd. udvides.
23/11 (Fr.-borg Amtstid.): Usserød Sogns Benyttelse af Hørsholm Kgd.
26/11 (Holbæk Amtstid.): Kirkegaardsudvidelsen i Nykøbing S. kan ikke udføres som Nødhjælpsarbejde.
30/11 (Holstebro Dagbl.): Holstebro Kgd. køber ny Jord.
30/11 (Thisted Amts Avis): Hørdum Kgd. skal udvides.
30/11 (Morsø Venstrebl.): Vinderup Kgd. skal udvides.
5/12 (Vejde Amts Avis): Planerne til Kgd. i Vejle synes nu i Orden.
6/12 (Vestkysten): Menighedsr. i Guldager køber Jord med Henblik paa Udv.
7/12 (Fyns Tid.): Udvidelsen af Ringe Kgd. vil koste ca. 11,000 Kr.
7/12 (Jydske Tid.): Graasten paatænker at anlægge en ny Kgd. i »Apotekerløkken«.
10/12 (Vestkysten): Ribe ny Kgd. skal snart tages i Brug.
10/12 (Vendsyssel Tid.): Ingstrup Kgd. er bleven reguleret.
11/12 (Hjørring Amtstid.): Socialdemokratisk Forsøg paa Ensrætning af Begravelsesvæsenet i Frederikshavn.
13/12 (Fyns Venstrebl.): Odense faar nu sin Urnehave (Raahauge-Askegaard).

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

17/8 (Adresseavisen): Byen, hvor Kgd. er den største Seværdighed. (Arendal).

17/9 (Aftenposten): Vor gamle folkelige gravmælekunst søkes genreist.

20/9 (Tidens Tegn): Gravsteder efter Rockegarden-Systemet på Vestre Gravlund (Oslo).

19/10 (Indlandsposten): Kirken og Kgd. Den nye vedtekt for bruk av Vinger Kirke. Hvordan går det med kgd.s-planene.

21/10 (Indlandsposten): Kirkegården.

28/10 (Gudbrandsdølen): Øyer Kgd. skal beplantes.

2/11 (Hamar Stiftstid.): Der foreslås bygget nytt gravkapell med krematorium i Hamar.

5/11 (Hedemarkens Amtstid.): Kongsvinger menighetsråd tar op arbeidet for ny Kgd.

13/11 (Lindesnes): Valle Kgd.

14/11 (Gudbrandsdølen): Utvidelse av Kgd.

29/11 (Dagningen): Kirkegaardssp. i Mesna.

3/12 (Hamar Stiftstid.): Kgd.s-udv. og opførelse af krematorium i Hamar.

6/12 (Velgeren): Der trenges gravkapell ved Hunn kgd.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Vore Haver, Hefte 4—10. Efterhaanden som Antallet af Hefter passerer Revue for en, forekommer der, at de bliver noget bedre. Der er ligesom mere Form over dem, og i de bedste Afdelinger findes af og til rigtig gode Raad. Bortset fra enkelte »Penne«, som ustandseligt gaar igen, er der kun faa kendte Navne i Bladet, men adskillige Nybegyndere i »Skrivefaaget«, hvilket nok kan mærkes, mens kun meget faa af de i Reklametrykket i sin Tid opførte Navne har vist sig. Billederne er gennemgaaende gode; men der er for mange Laan fra England. Vi bor nu engang i Danmark, og det forekommer Anm. meget tvivlsomt, om Redaktionen bør fortsætte med den megen Behandling af Dyrkning af Kokkenurter o. s. v. Det er dog vist ikke for dette Publikum, der er Brug for et saa pænt Blad. Ligesaa Stueplanterne, de har jo deres særlige Blad. — Vi glæder os til at se de følgende Hefter.

Binderi og Blomster, Nr. 4. Gode Billeder af Buketter. En Kranseplads ved Krematorium. — Nr. 7: Vinterkranse.

Blomsterhandlerbladet, Nr. 3: Diverse Billeder af Kranse.

Menighedsraadenes Blad, Nr. 8: Om Begravelsessalmer, Ligbrænding eller Jordfæstelse. Nr. 9. Ligbrænding eller Jordfæstelse. Nr. 11: Fra en Gravers Synspunkt.

Præsteforeningens Blad, Nr. 35: »Bjerge af Kranse«.

Norsk Havetidende, Nr. 11: Vakrere kirkegårder.

Allmän.svenskträdgårdstidning, Nr. 19: Griftegården genom tiderne (ill.).

Viola, 25/9: Hedra de döda. Inför gravsmückningsdagen.

Ignis, Nr. 9: Världens eldbegängelse-tidskrifter. Galärvarvskyrkogården på Djurgården. Europas Krematorier V (af E. Övdén) m. m. Nr. 10: Gudmundrakrematoriums tillkomst (af E. Bengtsson) m. m. Nr. 11: Urnlunden på Västerås nya kyrkogård (ill. af V. Segerstedt) m. m. Nr. 12: Urnlund på Uppsala gl. Kgd., Helsingør Kapel, Krematorium m. m.

Kriegsgräberfürsorge, Hefte 8: Der Turm der Treue. Die Einweihung der deutschen Kriegsgräberstätte Nazareth i Palästina (ill.) m. m. Nr. 9: Maissemy, das Ehrenmal der Ruhrstädte (ill.) m. m. Nr. 10: Ansprache des Führers und Obersten Befehlshaber an die Wehrmacht auf dem Parteitag der Freiheit, Nürnberg 1935. Der Weg zur Ehrenmal Nazareth (ill.) m. m. Nr. 11: Reichsehrenmal Tannenberg (ill.). Heldenfriedhöfe in den Dolomiten m. m. Nr. 12: Deutsche Jugend in Langemarck m. m.

Gartenkunst, Nr. 8: Die Aufgaben der städtischen Gartenämter im neuen Reiche unter besonderer Berücksichtigung des Friedhofsproblems (af Joseph Pertil) (ill.). Nr. 9: Die deutsche Kriegsgräberstätte Nazareth m. m. Nr. 11: Deutsche Kriegsgräberstätte Nazareth (ill.).

Zentralblatt für Feuerbestattung Nr. 9: Die Feuererhung im Dienst der Heimat-treue. Das 115. deutsche Krematorium Celle m. m. Nr. 10: Leuchtende Herbst. Feuererhung und deutsches Volkstum m. m. Nr. 11: Totensonntag. Feuererhung und deutschen Volkstum. Ein Meisterstück schwedischer Propagandakunst m. m. Nr. 12: Feuererhung und deutsches Volkstum. — Kolumbarien. — Friedhofskunst m. m.

BOGANMELDELSER

Djursland og Samsø. Udgivet af Sigvart Werner i Samarbejde med Danmarks Naturfredningsforening.

Dette er det niende i Rækken af de populære Billedværker, som ved Samarbejde mellem Sigvart Werner og Danmarks Naturfredningsforening hvert Efteraar udkommer paa Frimodts Forlag.

Til det nu udkomne Billedværk »Djursland og Samsø« har Knud Poulsen, der er bosiddende i disse Egne, skrevet Indledningen, der former sig som en varm Appel til Nutid og Fremtid om at handle varsomt med vort Lands Naturværdier og ikke ødelægge Helhedsbilledet af det danske Landskab. Dette Billedværk bringer en Række nye Naturoptagelser fra nogle af Djurslands og Samsøs skønneste Egne, hvoraf en Del er fredet, og Knud Poul-

sen giver i sin Indledning et meget smukt og kraftigt Udtryk for de samme Bestræbelser, som udgør Naturfredningens Program. Bogen er, som de tidligere Billedværker, trykt paa svært, glittet Papir hos Kgl. Hof- og trykker Egmønt H. Petersen efter Sigvart Werners Naturoptagelser. — Trods sit smukke Udstyr koster Bogen kun 3 Kroner.

Hans Thomsen: Kaktus, 208 Sider, 8°, 179 originale Fotografier, Hirschsprungs Forlag, Kbhv.

Den kendte Kaktusgartner Hans Thomsen i Rødovre har paa H. Hirschsprungs Forlag udsendt en nyttig Haandbog, der paa over 200 Sider med originale Fotografier giver udtømmende Raad og Vink til alle Kaktusdykere, — saavel til Amatøren som den erfarne Gartner.

Undersøger man, hvilke Fordringer en forstaaende Kaktusdyker bør stille til en saadan Bog, kommer man hurtigt til det Resultat, at man maa fordrer, at Forfatteren ikke alene er Fagmand, men ogsaa i Besiddelse af den samme Kærlighed til Planterne og den samme skarpe Iagttagelsesevne, der som oftest udmærker Amatøren. Man maa endvidere fordrer, at Forfatteren har bygget sit Arbejde paa egne Erfaringer og Iagttagelser og ikke ladet sig nøje med Oversættelser af den udenlandske Faglitteratur, som han tilfældigt har faaet i Hænde. Han maa kende de rigtige Navnebetegnelser og gennemføre dem konsekvent. Sidst, men ikke mindst, maa Bogens Billedmateriale være saadan beskaffent, at man ved Hjælp af gode og klare Fotografier straks kan genkende de Planter, der beskrives. At alle disse Krav opfyldes i den foreliggende Bog, borger Forfatterens Navn for. Systematikken i Bogen er bl. a. saa konsekvent gennemført, at den har Stikordsregistre efter baade Britton-Rose og efter Schumanns Systemer. Det er en Haandbog, der paa det varmeste kan anbefales til alle kaktusinteresserede.

Holzhausens småböcker om trädgårdsodling IV. Växter för sommargrupper eller sak. utplanteringsväxter; V. Äkta Liljor och svärdslijlor; VI. Trädgårdens ätbara och nyttiga växter. Alb. Bonniers Forlag, Stockholm. Med disse 3 Smaabøger, der hver for sig indholder ca. 150 Sider i lille Format, men med mange Illustrationer, har den kendte svenske Havebogsforfatter føjet et værdifuldt Led til sin store Produktion, — Bøger, der er velegnede for Amatorhavedykere, — ogsaa i Danmark.

Das Jahr der Pflanze. Eine Bilderfolge. Freudiges Reifen Blumen am Fenster. Verlag der Gartenschönheit, hver paa 88 S., med lige saa mange Billeder.

I det ypperlige Forlag og Havetidsskrift »Gartenschönheit« Serie af Smaabøger er nu udkommet Nr. 3 og 4, — herlige Bøger med brillante Billeder, der navnlig viser Blomster-

detailler og Havedetailler, og som ikke kan undgaa baade at fange Opmærksomheden og indgyde Beskueren Beundring for Blomsternes Skønhed, — og saa er Blomsterne dog alligevel endnu smukkere, naar man ser dem med Farver. Tekst er der ikke meget af i Bøgerne, — Billederne taler selv, og de taler alle Sprog, ligesom deres Modeller: Blomsterne.

Salmer til Brug ved Begravelser. Udg. af Hilmer Thomsens Forlag i Holstebro. 48 S.

Denne lille Bog med sine 50 Salmer kan være ganske praktisk at have, — maaske som Afløsning for de til hver Begravelse særlig trykte, men ogsaa for dem, der skal vælge Begravelses-salmer. Udvalget kunde dog uden Skade have taget en hel Del flere Salmer med.

O. Holmgaard: Slagelse Helligaandshus og Hospital, Levin & Munksgaard, Kbh. 1935, 162 S. 8°.

Et interessant Skrift, der bl. a. ogsaa beretter om Hospitalets egen Kirkegaard. Skriftet kommer uvilkaarligt til at omhandle en hel Del af Slagelse Historie, og det er ledsaget af adskillige Gengivelser af originale Dokumenter m. m. samt et godt Kilderegister, som støtter Læsningen.

Resolutioner m. m. vedrørende Kirkegaarde.

(Fortsat fra Tillægsside 36).

5. Juli 1933. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Aarhus Stift) ang., at det ikke kan antages, at der ved Efterbetaling af kirkelige Afgifter kan afkræves Renter, eller at Kirkeskatten skulde kunne anmeldes i et Dødsbo med det dobbelte Beløb.

Ifølge derom fra Indenrigsministeriet modtaget Meddelelse har samme den 27. Juni 1933 tilskrevet Katstrup-Tolstrup Sogneraad saaledes:

»I et til Landsoverskatteraadet indsendt af samme hertil oversendt Andragende af 7. Januar d. A. har Sogneraadet for Indenrigsministeriet forelagt Spørgsmaalet om, hvorvidt Katstrup-Tolstrup Sognekommune af et Dødsbo, under hvis Behandling det ved en af Landsoverskatteraadet foretagen Undersøgelse er konstateret, at afdøde var beskattet af en mindre Indkomst, end han havde oppebaaret, ved den heraf følgende Opkrævning af for lidt erlagt personlig Kommuneskat og Kirkeskat kan beregne sig Renter og Rentes Rente til Betalingsdatoen af det for lidt erlagte Beløb. Sogneraadet har derhos forespurgt, om Kirkeskatten og de nævnte Renter i Medfør af Lov Nr. 73 af 29. Marts 1924 § 28 kan opkræves med det dobbelte Beløb.

I denne Anledning skulde man efter stedsfunden Brevveksling med Kirkeministeriet samt med Amtmanden over Aarhus Amt tjenstlig

melde, at Indenrigsministeriet i lignende Tilfælde har udtalt som sin Formening, at der ikke med Hensyn til Kommuneskat er Hjemmel til at beregne Rente efter § 21 i Lov af 29. Marts 1924 vedrørende personlig Skat til Kommunen, hvorfor det ej heller kan antages, at Renter kan afkræves ved Efterbetaling af kirkelige Afgifter. Ministeriet maa derhos antage, at Kirkeskatten kan ikke anmeldes i et Dødsbo med det dobbelte Beløb, men at de rejste Spørgsmaal ligesom Spørgsmaalet om Kravets Omfang iøvrigt henhører under Domstolenes Afgørelse.

Efter den ved Sagen givne Anledning henleder man Sogneraadets Opmærksomhed paa Bestemmelsen i § 7, Stk. 2, i fornævnte Lov af 29. Marts 1924, hvorefter den Indkomst, der lægges til Grund for Statsskatteansættelsen, ogsaa skal lægges til Grund for Ligning af Kommuneskat, forsaavidt vedkommende Skatteyder er ansat til Indkomstskat til Statens.

Hvilket tjenstlig meddeles Hr. Stiftamtmanden og Deres Højærværdighed til Efterretning og videre Bekendtgørelse.

24. Juli. Kirkeministeriets Skriv. (til Frederiksberg Kommunalbestyrelse), hvorved meddeles Approbation paa, at § 17 i Reglementet for Begravelsesvæsenet paa Frederiksberg ændres saaledes, at ethvert Lig, der er lagt i Metalkiste, skal henstaa urørt i mindst 40 Aar.

25. Juli. Kirkeministeriets Approbation paa følgende ændrede Affattelse af §§ 3 og 7 i Reglement for Begravelsesvæsenet paa Frederiksberg:

§ 3. Intet Lig maa henstaa i Kirke eller Kapel udover 7 Dage efter Dødsdagen, denne medregnet. Naar Forholdene taler derfor (Slægtinge i Udlandet og lign.), kan Chefen for Begravelsesvæsenets Kontor efter forud fra Kredslægen indhentet Erklæring meddele Tilfaldelse til Afgivelse herfra. I Almindelighed skal der da fordres Metalkiste. En saaledes udsat Begravelse (Bisættelse) skal foregaa paa en Hverdag, naar ikke ganske særlige, tvingende Forhold kræver Foretagelse paa en Helligdag, og den skal da i Kirkegaardskapeller, saavidt muligt, foregaa senest Kl. 11 $\frac{3}{4}$ og i Krematorium senest Kl. 12.

§ 7. I Kirker og Kirkegaardskapeller maa ingen Bisættelse, der skal efterfølges af Jordfæstelse samme Dag, ansættes senere end til Kl. 2 paa Hverdage og paa Folkekirkens Helligdage ikke senere end til Kl. 2 $\frac{3}{4}$. Chefen for

Begravelsesvæsenets Kontor kan i ganske særlige Tilfælde dispensere herfra.

Saafremt Tilkastning af en Grav (derunder Urnegrav) ikke kan tilendebringes inden Udløbet af Kirkegaardens sædvanlige Arbejdstid, vil der være at erlægge Betaling for Overarbejde i Henhold til de til enhver Tid gældende Regler.

27. Juli 1933. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Roskilde Stift) ang. nogle Bestemmelser i en Kirkegaardsvedtægt om Betaling for Udlæggelse af Familiegravsteder m. m.

I Skrivelse af 24. August 1929 har Stiftsøvrigheden i Anledning af en Samme til Stadfastelse forelagt Vedtægt for Sigersted Kirkegaard ansøgt om Ministeriets Afgørelse af, om Vedtægtens § 12, Stk. 1, der er saalydende:

»Sognets til Sogmenigheden hørende Beboere betaler for 1 Fredningsperiode:

for 1—2 Gravpladser intet,

for Gravsteder med fra 2—4 Gravpladser 20

Kr. pr. Grav udover de to,

for Gravsteder med over 4 Gravpladser 50

Kr. pr. Grav udover de to«.

er i Overensstemmelse med Bestemmelsen i Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922 § 25, Stk. 2.

I sin i Sagen afgivne Erklæring har Ringsted Alsted Herreders Provstiuvalg med Hensyn til det her omhandlede Spørgsmaal udtalt, at Gravsteder, der erhverves med flere Grave end for den afdøde og eventuelt efterlevende Ægtefælle, er Familiegravsteder, og at der ved Erhvervelsen af saadanne efter Provstiuvalgets Formening ifølge nævnte Lovs § 25, Stk. 2, skal erlægges Betaling for samtlige Grave i Gravstedet, hvorfor Provstiuvalget har ment, at de foran angivne Takster ikke kan godkendes, idet der ifølge disse ved Udlæggelsen af Gravsteder med flere end 1—2 Gravpladser kun kræves Betaling for Antallet af Gravpladser udover de to første.

Ved Sagens Forelæggelse for Ministeriet har Stiftsøvrigheden derimod som sin Opfattelse udtalt, at der ikke i fornævnte Lovbestemmelse indeholdes noget Paabud om, at der skal kræves Betaling for den første Gravplads — henholdsvis for Ægtefællers Vedkommende for de to første Gravpladser i et Familiegravsted, og at der derfor ikke efter Stiftsøvrighedens Formening er noget til Hinder for at approbere det foreliggende Forslag til Vedtægt for Sigersted Kirkegaard med den af Menighedsraadet foreslaede Affattelse af § 12, Stk. 1.

(Fortsættes).

Redaktionen ønsker Abonnenter, Medlemmer og Annoncører samt andre Læsere et rigtig glædeligt Nytaar.